

2015/12

ყველთვიური ლიტერატურული –
საზოგადოებრივი ჟურნალი

მთავარი რედაქტორი
ამირან გომართელი

მთ. რედაქტორის მოადგილეები
ბალათერ არაბული
სოსო გოლიაძე

რედაქტორთა ჯგუფი
ანდრო ბუაჩიძე
თამარ გელიტაშვილი
ელზა მეტრეველი

კომპიუტერული უზრუნველყოფა
და დიზაინი

ქეთევან მერკვილაძე
ნანა ყანდაშვილი

გრაფიკული ილუსტრაციები
მარიამ გოგილიძისა

გარეკანის პირველ გვერდზე –
ნინო ყიფშიძე –
„სასაჩუქრე ბარათი“

გარეკანის მეოთხე გვერდზე –
გურამ ხეცურიანი –
„ლენინუმის სახლი“

სარედაქციო საბჭო

ანდრო ბედუკაძე
თავმჯდომარე

ვანო ამირხანაშვილი
ნაირა ბუბიევი
ლევან ბრეგაძე
დავით თედორაძე
ზვიად კვარაცხელია
ესმა კოკოსკერია
გიორგი ლობჯანიძე
ავთანდილ ნიკოლეიშვილი
ნინო სადღობელაშვილი
თამაზ ტყემალაძე
თემურ ქკუასელი
ბესიკ ხარანაული

ჟურნალი გამოდის
თბილისის მუნიციპალიტეტის
ფინანსური მხატვრობით

მისამართი: თბილისი, ხიდის ქ.№1
ტელ.: 2-98-36-43
ciskari1852@gmail.com
<https://www.facebook.com/ciskari1852>

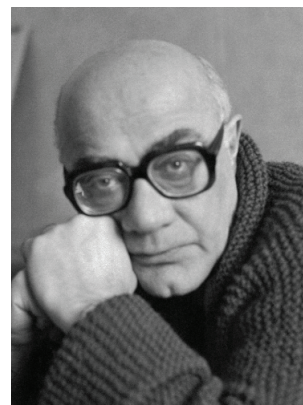

სარჩევი

მერაბ მამარდაშვილი ფიქრები საქართველოზე	3	ქართული მწერალი ოსურ ენაზე	
პოეზია მაყვალა გონაშვილი ლექსები	7	ნუგზარ შატაიძე	87
პროზა გიორგი სოსიაშვილი მოთხრობები	12	<i>მოთხრობები</i> <i>თარგმნა</i> რაზიათ ქუმარიტოვმა	
პოეზია ტარიელ ხარხელაური ლექსები	25	ახალი თარგმანები სერბი პოეტები	102
პროზა გულო კობიაშვილი მოთხრობები	31	<i>ლექსები</i> <i>თარგმნა</i> გულიკო პირველმა	
სოსო გოლიაძე სამი ამბავი	38	მარსელ პრუსტი	113
ეპოქის მატინაე აკაკი ბაქრაძე ჩანაწერები	43	სოდომი და გომორი <i>თარგმნეს</i> ნატო და გიორგი კახაბერებმა	
ღრამატურგია ლია მოლარიშვილი ბედნიერი ღამე. პიესა	60	არტრევიუ ალინა ქადაგიშვილი	139
პროზა ნუგზარ ზაზანაშვილი რუსული მესიანიზმის ტრანსფორმაცია – ალექსანდრე ბლოკი ოსიპ მანდელშტამი	68	ფესტივალი „საჩუქარი“ – 2015 GIFT-ის დღიური	
ლექსო დორეული ორი ესე ლიტერატურაზე	82	მარია კახაძე	149
		ბაია ნიქორიძე – ნინო ყიფშიძესა და სამხატვრობო პრობლემებზე	
		ნოზალიანტები მარია კიზივაძე	153
		სვეტლანა ალექსიევიჩი – 2015 წლის ლაურეატი	
		<hr/> <p>ხელმოწერების გასაფორმებლად დაგვიკავშირდით ტელეფონის ნომრებზე: 591 20 25 40; 599 56 56 44; 591 30 75 09</p>	

შემოსული მასალები ავტორებს არ უბრუნდებათ.

მეჩახბ მამახედაშვილი

ფიქრები საქართველოზე

● მას შემდეგ, რაც სახარება იქცა დროის ათვლის წერტილად (...) – არსებობს ერთი მარტივი კანონზომიერება: ადამიანური კულტურა და სულიერება არ შეიძლება შემოიფარგლოს და ამოიწიროს იმ ეთნიკური მატერიით, რომელშიც ისინი ხორციელდებიან – იგი მაინც დარჩება კერძობად, ცალკეულად და არასოდეს უნივერსალური არ იქნება. პიროვნული საწყისები კი, რომლებიც სწორედ უნივერსალობაზე არიან უშუალოდ და არსობრივად „გამობმულნი“, ნაციონალური ხასიათის ნორმალური არსებობისა და სრულფასოვანი, ცოცხალი ფუნქციონის პირობას შეადგენენ. (...) თუ ეს საწყისები გაქრა, მაშინ ერის საუკეთესო თვისებებსაც გაქრობა ელის. სწორედ ესაა საფუძველი ყოველგვარი სულიერების, რადგან მისი დედაარსი იმაშია, რომ ჭეშმარიტება, ქრისტიანული მცნებისამებრ, თვით სამშობლოზეც მაღლა დგას; მხოლოდ პიროვნებას შესწევს ძალა ეძიოს, ჰპოვოს და სრული პირდაპირობით გამოთქვას იგი. ჭეშმარიტებას მე ჩემს სამშობლოზე მაღლა ვაყენებ და საკუთარ თავს ვეკითხები: განა ბევრია ჩვენში ისეთი ქართველი, ვისაც შეუძლია ჭეშმარიტების დაყენება სამშობლოს თვალშისაცემ ინტერესებზე მაღლა? და თუ არა, მაშინ ცუდი ქრისტიანები ვყოფილვართ.

● ილია უდიდესი მოაზროვნე იყო არა მარტო ქართული, არამედ ევროპული მასშტაბით. თვითონ იყო ევროპელი ადამიანი და მას ესმოდა, რომ ჩვენი, ქართული ქრისტიანობა, როგორც პირველქმნილი, პირველადი წყაროებიდან წამოსული სახარებისეული ქრისტიანობა (რუსებისა და ყველა იმ ქვეყნის ქრისტიანობისგან განსხვავებით, რომლებმაც იგი ბიზანტიის ხელიდან მიიღეს მზამზარეული და უკვე გაქვავებული სახით) სწორედ ის მოძღვრება იყო, რომელშიც ძალიან მძლავრად ჟღერდა თავისუფლების მოტივი, ისევე, როგორც პიროვნული და პირადული საწყისების მოტივი. სწორედ ეს მოტივი იყო დანერგილი ქართველი ერის წიაღში, პირველადი და უშუალო ქრისტიანობის წყალობით. ამას ეფუძნებოდა ქართველთა მიდრეკილება და ლტოლვა ევროპულობისაკენ, რომლის კანონზომიერებაც ასე კარგად ესმოდა ილიას.

● ჩვენი ტემპერამენტი გაჯერებულია ინდივიდუალიზმით. ყოველი ქართველი ხომ, თავისთავად, ცალკე სახელმწიფოა; ყველა მბრძანებელი; არავის არ შეუძლია სხვას დაემორჩილოს. სწორედ ამან იხსნა საქართველო დამონებისაგან. მისი დამორჩილება ვერავინ მოახერხა, რად-

გან ამისთვის ქართველები სულ ერთნაირად უნდა ამოენწყვიტათ. მეორე მხრივ კი, სწორედ ეს თვისება ლუპავდა ყოველთვის საქართველოს, როგორც ერთიან სახელმწიფოს.

ქართულ კულტურაში ერთი კოდირებული ელემენტია, – მე მას მხიარულ ტრაგიკულობას დავარქმევდი. ალბათ, ადვილად წარმიდგენთ, რომ ის ერი, რომელიც ამდენი ასეული წლის მანძილზე ძლივს ცოცხლობდა, – კი არ ცხოვრობდა, არამედ ძლივძლივობით არსებობდა, ე. ი. თავის გადასარჩენად იბრძოდა, – ასეთი ერი ტრაგიკულია. და ტრაგიკულია მისი კულტურაც. მაგრამ, ამასთან, არსებობს შინაგანი კოდექსი, რომელიც ერთ რამეს აბსოლუტურად კრძალავს: არ შეიძლება ვინმეს ტვირთად ექცე. ტრაგიკული ხარ? – კი, ბატონო, მაგრამ შენს გარშემო ტვირთად ნურავის დაანგები. (...) სიხარულის ეს ტალანტი, ანუ სიცოცხლის ნიჭი, კულტურის, მართლაც და, ერთ-ერთი ისტორიული მონაპოვარია. (...).

ჩვენ, ქართველები, ვართ ჰაერი და არა მიწა. და სანაცვლოსაც ვღებულობთ. როცა 1988 წელს პირველად ჩავედი ამერიკაში, ნორმან კაზექსმა ერთ-ერთ მრგვალ მაგიდაზე მკითხა: „კარგი, მერაბ და, ერთი ეს ამისხენი, რანაირად დარჩი ცოცხალი მთელი ეს ხანი, როგორ გადარჩი?“ რაზედაც ვუპასუხე: „გადავრჩი იმიტომ, რომ ქართველი ვარ“.

დღეს ჩემი პროფესიული ინტერესები თანხვედბა დღევანდლობის უმწვავეს პრობლემებს... ამიტომაც ახლა უფრო ხშირად მეპატიჟებიან რუსეთში, სადაც ჭკუას კარგავენ სულიერების, საერთოდ სულის, შინაგანი თავისუფლების, შინაგანი ცხოვრების საკითხებზე მსჯელობისათვის...

კითხვა: განა ქართველებს ნაკლებად აინტერესებთ ეს საკითხები?

დიახ, გაცილებით ნაკლებად... ქართვე-

ლები ხომ თვლიან, – შესაძლოა, მცდარად, – რომ სული იმთავითვე აქვთ მომადლებული და ამიტომაც არ არიან შეპყრობილნი აშკარა თუ ფარული ტანჯვით გამოხატული სულიერობის წმინდა რუსული ავადმყოფობით. რუსებისათვის – თუ არის ტანჯვა, მაშასადამე, არის სულიც. ტანჯვა და სულიერობა მათთვის განუყოფელია. ქართველები სხვაგვარად უყურებენ ქვეყანას. ქართველები სამხრეთელები არიან – მხიარულნი და მომლხენნი. მართალია, შეიძლება ახლა ეს ყველაფერი შეიცვალოს კიდეც, მაგრამ რუსებისთვის დამახასიათებელი „ტანჯულობისგან“ ჩვენი განსხვავებულობა რეალური, ე. ი. ისტორიულად არსებული ფაქტია.

ჩემი გამოცდილებით, გარდა მონური ჩვევებისა, რაც რუსებს ახასიათებს, მათში ნამდვილად მოქმედებს კიდეც ერთი თვისება, რომელიც შეიძლება პარადოქსულად ან გაუგებრად მოგეჩვენოთ. მე ვიტყვოდი, რომ რუს ხალხს რაღაცნაირად დარღვეული აქვს ის ფენომენი, რასაც ჰქვია სიცოცხლის სიყვარული ან სიცოცხლის გემო. მათგან განსხვავებით, ქართველებს – და ეს არის ჩვენთვის მომავლის იმედი – შერყეული და დარღვეული არა გვაქვს ფუნდამენტური ურთიერთობა სიცოცხლესთან, როგორც ფენომენტთან. ის ოდნავ შელახული კია, მაგრამ მისი საძირკველი ფუნდამენტში სალია.

ველი, რომელშიც ჩვენ ვცხოვრობდით, არატრადიციული და უცხოა ჩვენთვის. ეს არის რუსული ძალაუფლების ველი, რომელიც მე-17 საუკუნეში შეიქმნა და საბჭოთა ხელისუფლების დროს გაძლიერდა. მისი მთავარი იდეა ისაა, რომ სახელმწიფო ყველაზე და ყველაფერზე მაღლა დგას. ადამიანი არარაობაა, თუ ის სახელმწიფოსა და სახელმწიფოებრივი იდეის მსახური არ არის. ყოველივე ეს განსაზღვრავს ყოველდღიურ ცხოვრებასაც, ცნობიერებასაც, სოციალურ სტრუქტურებსაც და ა. შ.

● ჩვენ ცოტა გვყავს კომპეტენტური, ნამდვილ გონებრივ სიმნიფემდე მიღწეული ადამიანები. იმიტომ, რომ მთელი ჩვენი ენერჯია ერის ფიზიკურ თვითშენარჩუნებას ხმარდებოდა. და მაინც არსებობს ის, რასაც ქართული ღირსება ჰქვია: ჩვენ არ მივიღეთ ის აშშორებული და მათხოვრული ცხოვრება, რომლითაც რუსები კმაყოფილდებიან. ისინი დანებდნენ ამ ცხოვრებას; ჩვენ, ქართველები, – არა. ერთი კია: თითოეული ჩვენგანი ცალცალკე ცდილობს თავის გატანას, (...) მაგრამ რას ნიშნავს „ცალკეობა“, რისგან გამოცალკეებას? *Respublica*-საგან, ე. ი. საზოგადოებრივი სივრცისაგან, საზოგადოებრივი საქმისაგან. (...) ქართველები, „ყველა თავთავისთვის“, საზოგადოებრივი ინტერესებისათვის ზურგშექცეულნი, (...) – სამხრეთული მომხიბვლელობით და განთითოებით – ებრძვიან დინებას.

● ქართულ ცნობიერებაზე რუსული მენტალიტეტის გავლენის მაგალითია გამოთქმა „ხალხის მტერი“. ადრე რუსულ-საბჭოთა ხელისუფლება მახრჩობდა ყველა სფეროში: თუ ნორმალურ ეკონომიკურ აქტს შევასრულებდი – სპეკულანტს მეძახდა, თუ ვიაზროვნებდი – დისიდენტს. ახლა „ხალხის“ ცნება „ერთი“ შეცვალეს და იგივე თამაში მიდის. მე რომ მკითხოთ, ეს რუსული ტერმინებია, ასეთი რამ ქართულმა ტრადიციამ, ქართულმა მენტალიტეტმა არ იცოდა. (...) ეს ტიპიური მოსკოვური, ლენინგრადული სტერეოტიპია. საიდან უნდა იყოს ის ხალხში, რომელიც ებრძვის რუსეთს? აი რას ნიშნავს, რომ სოციალურ ყოფასაც შინაგანი სტრუქტურა და შეუვალე კანონები აქვს. (...) სხვა თუ არაფერი, მართო ზრდილობას ან ჭკუას უნდა დაემალა თბილისელებისთვის, იოლად ეკადრებინათ ერთმანეთისათვის „ხალხის მტრის“ ეპითეტი. ხანდახან, თუ ჭკუა არ გადაგვარჩენს, ურთიერთობის იმ თბილისურმა კრიტიკრიუმებმა მაინც უნდა გვიშველოს,

ტერორს რომ გაუძლო, 50-იან წლებამდე შემორჩა და 60-იან წლებში ჩაკვდა. რამ ჩაკლა? იმან, რომ ყველანი ცალ-ცალკე ვზრუნავდით ინდივიდუალურ გადარჩენაზე და მოვშალეთ სამოქალაქო სივრცე, – რასაც ინგლისელები ეძახიან *civic space*. ამ მოშლის ფიზიკური მეტაფორაა, ვთქვათ, თბილისური სადარბაზოები, სადაც ვირთაგვები დარბიან, გარშემო კი მილიონად ღირებული, მოვლილი ბინებია.

● მე ვფიქრობ, (...) ინტელიგენციამ არ შეასრულა თავისი ფუნქცია და როლი, რომელიც სრულებით არ მდგომარეობს იმაში, რომ გააჰყვოს კომპარტიას და ამით იდისიდენტოს. მისი ვალია დაინახოს გადაგვარების პროცესები ერში, უთხრას ეს ხალხს, მოუხმოს განწმენდის გზისკენ. (...) ქართველმა ინტელიგენციამ არ გამოიყენა ბოლო ხუთი წელი, რათა სიმართლე ეთქვა თავისი ერისათვის. (...) იმის მაგივრად, რომ შებრძოლებოდა უკვე ფეხმოკიდებულ მავნე ჩვევებს ქართველი ხალხისას, – ყალბად გაგებულ პატრიოტიზმს, ჩამორჩენილობას, საკუთარ თავში შეყვარებულობას, ამპარტავნობას, რწმენას, რომ ყველაზე კარგები, ჭკვიანები და ლამაზები ვართ და სხვა არავინ გვჭირდება (...), – ინტელიგენცია ეთამაშებოდა ხალხის მანკიერ ჩვევებს, ეთამაშებოდა, ნაცვლად იმისა, რომ შეესრულებინა ფუნქცია, რომელსაც მე-12 საუკუნის ქართულ კულტურაში ჩაეყარა საფუძველი და იაკობ გოგებაშვილმა გამოხატა სიტყვებით: „ახალი ქართველის“ შექმნა, (...) ქართველისა, რომელიც თავისუფალი იქნება თავკერძობისაგან, პროვინციული ტრაბახისა და პოზიორობისაგან. (...).

„ახალი ქართველის“ იდეა – ეს არის ეროვნული პრინციპის მიხედვით დასტრუქტურება ჩვენი თავისუფალი პოლიტიკური, სამეურნეო და კულტურული ცხოვრებისა. ამისთვის (...) ქართველმა ერმა ჯერ უნდა ყურადღებით შეხედოს საკუთარ თავს სარკეში, შერცხვეს ტრა-

ბახის და უსაქმურობის, თავისი მონური რეაქციებისა და სტერეოტიპების, შერცხვეს საკუთარი მკვდრების და დაფიქრდეს: ვინ ვიყავი მე მთელი ეს წლები? რას ვაკეთებდი? ვისი მჯეროდა? ვის მივყვებოდი? (...) – შეიძრას სირცხვილისა და ზიზლისაგან, (...) და მაშინ მისთვის გაიხსნება გზა თავისუფლებისაკენ, ასაშენებელი თავისუფლებისაკენ, რადგან მხოლოდ განცდილი სირცხვილიდან დაიბადება ენერგია ფერისცვალებისა. (...) სწორედ ამიტომაა აუცილებელი, ვიღაც ყოველდღე ეუბნებოდეს თავის ხალხს: „მოისურვე ბელადი? ფრთხილად, იცოდე, ესაა მონობა“.

ჩვენს წინაშე დგას ნორმალური სახელმწიფოს მშენებლობის აუცილებლობა. ჩვენ ვსაუბრობთ სამართლებრივ სახელმწიფოზე და არა არსებული სახელმწიფოს გაუმჯობესებაზე. ვსაუბრობთ იმაზე, რომ დღევანდელი სახელმწიფოს სანაცვლოდ უნდა აღდგეს ნორმალური სახელმწიფო. ეს ძალიან მნიშვნელოვანი ელემენტია ჩვენი თვითგაგებისათვის.

ჩვენს წინაშეა ამოცანა შევიდეთ თანამედროვე საზოგადოებაში ანუ მოდერნის ეპოქაში (ახალი დროის ისტორიის მნიშვნელობით ვხმარობ ამ სიტყვას). მსოფლიოს ერთ ნაწილში მე-16-17 საუკუნეებში მოხდა ის, რასაც შეიძლება დაერქვას მოდერნიზმის რევოლუცია, რომლის დაგვირგვინება იყო ფრანგული რევოლუცია. მოდერნიზმის რევოლუციის მთავარი შინაარსია – თავისი თავის, როგორც ახლის, შეცნობა. ძველი ნიშნავს გარედან საზოგადოების მართვას ტრადიციებით. ხოლო ახალი ნიშნავს (...) თავისუფალი შრომის ფენომენზე დამყარებულ საზოგადოებას. თავისუფალი ინდივიდი თავისი უფლებებით ინდივიდუალურად დგას ღმერთის წინაშე, არავითარი იერარქიული შუამავლობა ღმერთთან მას არ სჭირდება. ეს არის მოდერნი. ზოგ ქვეყანაში ეს რევოლუცია არ მოხდა. არ მოხდა რუსეთში, საქართველოში და ბევრ

სხვა ქვეყანაში, ე. წ. მესამე სამყაროში. ეს რევოლუცია ნიშნავდა სამოქალაქო საზოგადოების წარმოშობას. სახელმწიფო სამოქალაქო საზოგადოების მხოლოდ ერთი ნაწილია. სახელმწიფო და საზოგადოება არ ემთხვევიან ერთმანეთს. (...) ჩვენი სახელმწიფო არ არის საზოგადოების ორგანო. მარქსიზმში მოქალაქეობის ფენომენი არ არსებობს. მარქსი... ამ ფენომენს ხედავდა მხოლოდ კერძო საკუთრების კუთხიდან. კერძო საკუთრება მას ერგებოდა ყველანაირი სიკეთისა და ბედნიერების მტრად. თანამედროვე ანუ მოდერნის ადამიანი მარქსიზმისათვის გაუგებარი ან მიუღებელია. მარქსიზმმა და ლენინის მიერ განვითარებულმა ნეჩაევურმა სტრუქტურამ სიკვდილი შემოიტანა ჩვენს სამყაროში. ამ გაგებით ჩვენ მკვდარი ვართ. 1917 წელს რუსეთში მოხდა კოლექტიური თვითმკვლელობა საზოგადოებისა და სახელმწიფოსი (1921 წელს იგივე მოახდინეს ჩვენთანაც). რაც მას შემდეგ დაიწყო, არის სიცოცხლე სიკვდილის მერე, აჩრდილების სიცოცხლე.

ჩვენი ისტორიული ამოცანა, მოვალეობა და დანიშნულებაა, ხელისუფლება გამოვიდეს აგორაზე და წარმოგვიდგეს თავისი სახით. (...) ასევე საკუთარი სახით უნდა წარმოგვიდგეს ერი, ეროვნული პრობლემა. ეს იქნება დიდი ნაბიჯი ცივილიზაციისაკენ, მოქალაქეობრივი სახელმწიფოსაკენ, სიმდიდრისკენ, განვითარებისკენ, ეროვნული პრობლემების გადაწყვეტისკენ.

(...) მოდით, ჩავწვდეთ იმ უხილავ ძაფებს, რომლებიც მსოფლიო ბედთან გვაკავშირებს. ჩვენი ბედი სწორედ იქიდან მოვა.

რანი ვიქნებით? ჩვენი ბედის აქტიური შემოქმედნი? მაშინ ჩვენი ბედი მსოფლიო ჩარჩოში გადანყდება; თუ დავრჩებით პასიურ სუბიექტად, რომელსაც ბედი ისე დაეცემა, როგორც აგური ეცემა თავში ადამიანს?

არ გავქრეთ მსოფლიოს ამ უკანასკნელ გალიმებაში...

მაცვანა გონაშვილი

მხატვრის ოთახი

მსიბლავდა შენი ჯადო-ფუნჯის ათასი ფერი,
ველი – სოველი, ცის თავანზე მზის შემოდგომა,
და ერთ ტილოზე წელიწადის იდგა ოთხი დრო,
ალარ მახსოვდა არც ზაფხული, არც შემოდგომა.
მციოდა და მზეს მიხატავდი ელამთვალეხას,
მწყუროდა, წყაროს ნახატიდან მასმევედი პეშვით,
შენ იყავ ყველგან, ყველა ფერში, ყველა ბგერაში,
მიგურგურებდი დახატული სიზმრებით შეშლილს.
მსურდა გაქცევა გაქვავებულ უღრანებიდან,
მოჯადოებულ წრეში მბრუნავს უცხო ხმა მესმა,
შევიფრთხილავ გალიიდან თავდაღწეულმა,
მაგრამ დახატულ ცას შევასკდი, ფრთები დამემსხვრა.
როს შემოქმედმა გადაღება ზეცა ცრემლისფრად,
ჩამოიღვენთა ვარსკვლავების ქორაკანდელი,
მზითვის სარკიდან სევდიანი ქალი მიმზერდა,
ნახატიდან კი მოლიმარი და უდარდელი.

ეს მე ვარ, დავარ...

*მას სიბრძნისა სასწავლებლად
თვით მეფემან მისცა შვილი.
შოთა რუსთაველი*

სახელად მქვია მე დავარ!
დიდი ხელმწიფის და ვარ.
ვისთვის გულქვა და ზვიადი,
ვისთვის მე სიბრძნის ზღვა ვარ
და უთენარო სოფელში

მრუმე ჯანლივით დავალ,
 არ მომასვენა ცოდვებმა,
 მდია ნადირის გეშით,
 სამოთხის კარს ვინ გამიღებს
 უსიყვარულოდ შეშლილს?
 შევრჩი ჯოჯოხეთს, ჯოჯო ხეს
 ცრემლებს ვაპკურებ პეშვით.
 აქ მზე არ მზეობს, უკუნეთს
 გაჰკვეთავს მთვარის ეშვი,
 დგას ჩემში დიდი ტკივილი,
 ვით მინის ძალა ხეში,
 მე სიბრძნის ყველა წიგნს გავცვლი
 მიჯნურთა სიშლეგეში.
 მახსოვს ხელმწიფის მუქარა,
 აქაც ჩამესმის ის ხმა,
 ქაჯებმა ვერა დამაკლეს,
 გამწირა ჩემმა სისხლმა,
 უსიყვარულოდ სიბრძნის ხე
 რა მწარე ნაყოფს ისხამს.
 განა სულ ასეთი ვიყავ,
 ვით ნაავდრალი ზეცა,
 ერთ დროს მეც ვიყავ მზის სწორი,
 მეც გაზაფხული მეცვა.
 ცრუ და მუხთალმა სოფელმა
 მალე მიცვალა სახე,
 დამცინა წერა-მწერალმა –
 ქაჯებთან მეინახემ,
 ფერადი ჭიჭნაურები
 სკივრებში გადავწახე,
 სულ წყევლა-ცრემლით დავკემსე
 ღამე – ქვრივთათვის მახე.
 გული ჰგავს გამსკდარ ბრონეულს,
 წამით დამადეთ ხელი,
 მე რა ბრალი მაქვს, სოფელი
 იყო ავისა მქნელი.
 წიგნს შევრჩი გახსნილ ჭრილობად,
 როგორც ღანვს ცრემლი, სველი.
 ეს მე ვარ დავარ, მეფის და,
 ერთ დროს ბრძენი და ქველი.

ალმაშენებელი – ივერთა დიდება

მხოლოდ პირჯვრის წერა როდია უფლის რწმენა,
 მხოლოდ შეძახილი გმირობა როდია.
 დგებიან სულეთიდან შემკრთალი მამები
 და ღამით არეულ სიზმრებში მოდიან.
 როდესაც წყალიც კი წამით ჩაიძინებს
 და ცაზე ობოლი ვარსკვლავი ბრწყინდება,
 ვინ მიცქერს მთვარიდან, წმინდა გიორგია
 თუ ალმაშენებელი, ივერთა დიდება.
 „ვაშენე, ანგრიეთ, ვამტკიცე საზღვრები,
 დღეს ჩემი მამულის სიმცირე მაშინებს,
 ქართველნო, მოუხმეთ ჭკუას და გონებას
 უფალს ნუ ივინყებთ, ვაშინერს“.
 მე კი იმ ბინდბუნდშიც თვალებს ვერ ვუხსნორებ,
 ვარ შიშნაჭამი და უჭმელი,
 მინიდან ზეცამდე რა ხელმა აზიდოს
 ეჭვებით დაბზარული ჭურჭელი?
 თვალნო, რა არ ნახეთ, როგორ არ დამევესეთ,
 რა ძალა გქონიათ, თვალებო,
 მოძმესთან მოშუღლენო, ოქროსთან მოშურნენო,
 მტერთან მიმნდობნო და მხდალებო.
 სანამდის, სანამდის, სანამდის, სანამდის?
 სანამდის, ძმანო და მამანო,
 ჩემო სატკივარო, ჩემო საფიცვარო,
 ჩემო დარღვეულო სამანო.
 ჭრილობა გახსნილა და გველის ამბორი
 არ მშველის წამლად და მალამოდ.
 უნდა სხივით გქსოვო, უნდა ცრემლით გკემსო,
 ჩემო დაფლეთილო ალამო.
 სანამდის, სანამდის, სანამდის, სანამდის?
 სანამდის, დანო და დედანო,
 არ თქვას უკეთურმა, შეხედეთ, ქართველნი
 მხოლოდ სატირალში სხედანო!
 სანამდის ვახაროთ ჩვენს ბაღში ეკალი,
 მტრის კარზე – ვარდი და პირიმზე?
 რა ვუთხრა ჩემს შვილებს, რა თვალით შევხედო?
 ან მკვდრებთან რა პირით მივიდე?
 უდელოდ ზეცისკენ გზას ვერ გაიგნებენ
 ბუდეს შერჩენილი ბარტყები,
 ხიდი ვართ ნამყოდან მომავლის ნაპირამდე,
 ვაი ჩვენ, თუ ერთხელ ჩავტყდებით!
 ეს – მტკვარი დუდუნებს თუ კვნესის დავითი?
 „დღეს ჩემი მამულის სიმცირე მაშინებს,
 ქართველნო, მოუხმეთ ჭკუას და გონებას,
 უფალს ნუ ივინყებთ, ვაშინერს“.

მოჯადოებულ წრეში

გათითოკაცდა სამყარო,
 ცის ნაცვლად ვუმზერთ ეკრანს
 და მალვიძარა საათი
 რეკავს, ამოდ რეკავს.
 ეს რა ძილქუში შეგვყვია,
 ველარ ვფხიზლდებით, ვერა
 ძილ-ბურანიდან დამფრთხალებს
 საით გაგვექცა მზერა?
 სასახლის კართან მისულებს
 შეგვაგებებენ ხარხარს
 და, თუკი ვიძალისძაღეთ,
 გადმოგვიგდებენ სახრავს.
 სახრავს და სახრეს ჩვეული
 ერთ დროს რჩეული ერი
 სხვის ნასუფრალზე აცეკვდა,
 სხვის მუსიკაზე მღერის.
 მეც ასე ხელებგაშლილი
 თურმე სატანას ვეძმე,
 ხან მაძლარ მამებს ვაპურებ,
 ხან უძღებ შვილებს ვეძებ.
 მეც შვილი ვარ და მშობელი,
 მეც დამინახეთ, გვედრით,
 ვარ წუთისოფლის წიგნიდან
 ამოხეული გვერდი.
 არ მინდა მე სხვა სამშობლო,
 მე სხვა სამოთხე არ მსურს,
 ვზივარ დაბზარულ კედლებთან,
 ანმყოს ვანებებ წარსულს.
 ნუ დამივიწყებ, უფალო,
 ნუ მომარიდებ სახეს,
 მიფრიალებენ მავანნი
 ფულით მოხვეჭილ სახელს.
 „რავექნისა კოშკთან“ დაქანცულს
 მღვრიე ფიქრები შემშლის,
 სანამდის უნდა ვიარო
 მოჯადოებულ წრეში?

●
 გადავეჩვიე ფიქრიან ფიქრებს,
 სიზმრიან სიზმრებს გადავეჩვიე,
 როგორ მინდოდა, ყოფით დაღლილი
 სიზმრებში მაინც გადამერჩინე.
 ვერ აიტაცე ხელში ბალღივით
 აზრი რჩეული უმრავლესობის,
 ვერ მიგითვისა მამრმაც ნეკნივით
 და ახლა თვალში ეკლად ესობი.
 ეკლად ესობი, ეკლად ესობი,
 ბრბო მძვინვარეა, არ ჩანს იესო.
 ვინ ეტყვის წყაროს – შენი დაშრობა
 შენი სიუხვით გაპატიესო.
 მეც მოვიმარჯვე ტალახის გუნდა,
 მეც ბრბო მომძახის – „ჩაქოლე, მიდი!“
 ხელები უკვე არ არის ჩემი,
 თვალეზზეც უკვე მანვება ბინდი.
 მახსოვს უმწეო შენი ღიმილი.
 გახსოვს? მე თავი მოვიმძინარე...
 და ახლა სარკეს ისე ჩავცქერი,
 როგორც გვალვისგან დამშრალ მდინარეს.

გიორგი სოსიაშვილი

რა ვუთხრა აღამიანებს?!

ცეცხლი ჩანელდა თვალეში, ჩაიღვლევა. ნაცარი აქვს მიყრილი მზერას, სადღაა ცეცხლოვანი თვალეში, მკვესავი რო ანათებდა, წყვიდადს რო ფანტავდა, ჩულუნ სიბნელეში გაკრთებოდა ხოლმე და ირგვლივ შიში ისადგურებდა. შიში და ძრწოლა... ცეცხლოვან მზერასთან მარცხდებოდა ღამე. ჩაიფერფლა... ღამემ გაიმარჯვა თვალეზე. ღამით კი არა, დღისითაც ველარ ქრის, თანდათან ბინდი ეპარება. სხეულიც დაძაბუნდა. სიბერე ჩადგა სხეულში. მოიკალათა ამ ოხერმა. მოკალათებაც არის და მოკალათებაც. სნეულეზა მოიკალათებს და მერე მიდის ისევ. ეს არა, ისე ჩაჯდა, წასვლას აღარ აპირებს. მისი სამუდამო ადგილი ყოფილა. ნელ-ნელა ჭამს, ძიძგნის სხეულს, როგორც მე ვძიძგნიდი, აღმასივით კბილებით, სისხლდადენილ მსხვერპლს, გავფატრავდი და ვძიძგნიდი, პირი რო მოლუნგული მქონდა სისხლით, სისხლით მოსარგლულ ღამეებზე თბილთბილი ხორცის ორთქლი ასდიოდა. მაშინ რას წარმოვიდგენდი, რო მგელსაც ვილაცა დაუწყებდა ერთ დროს ძიძგნას და ღრნას, თან ისე, წინააღმდეგობის განევის თავიც რო არ მექნებოდა. რას წარმოვიდგენდი?! აი, თურმე რა ყოფილა ეს ჩემი წუთისოფელი. მგელი რო მგელია, მგელსაც თავისი საწუთრო აქვს. მგელ-

საც ჩასაფრებია ის არსება, სიბერეს რო ეძახიან, რომელსაც შეუძლია მგელი – ეს დაუნდობელი და საზარელი ცხოველი – საბრალო არსებად გადააქციოს და თუ რატომ, ამას ბოლოს გაიგებთ. ნამდვილი მგელი მე კი არა, სიბერე ყოფილა, ნამდვილი ხვრა, მე რო მეგონა, მგელმა იცის-მეთქი, სიბერეს სცოდნია. უსისხლოდ გჭამს, ნაჭერ-ნაჭერ გაცლის ხორცს, ისე, რო სისხლი არ გამოსდის.

– აუუუუ, – არ გამომდის და მომკალი თუ გინდა. მგლის ყმუილს აღარ ჰგავს. ის ხმა სისხლს უყინავდა ცოცხალ არსებას ძარღვებში. მგლის ხმის გაგონებაზე, აურჯოლებთ, აკანკალებთ. თან საიდან სად ისმის, მთებს სწვდება მთვარესთან დრუნჩანეული მტაცებლის საშინელი ბგერები. ეს არის მრისხანებაც, ეს არის წუხილიც, ეს არის საკუთარი უბედურების ხმაც და ეს არის საყვედურიც ბუნების მიმართ. სად გინახავს, მზეს შეჰყმუოდეს მგელი. მზეს ვერც ენახვება, მზის დანახვაზე აკანკალებს, მზე სიკვდილის მტერია, მზე ხო სიცოცხლის სათლად ანთო გამჩენმა. მგელი?! მგელი უფრო სიკვდილთან არის ახლოს და ამიტომ შეჰყმუის მთვარეს. მთვარე თითქო მკვდართა მნათობია. მგელს მთვარე უფრო უგებს.

– აუუუუ, ხომ გითხარი არ გამომდის-

მეთქი. აჰა, ავხედავ მთვარეს, მაგრამ რა გამოვა, მთვარეც მეპარება, ნელა, ნელა მიდის, მიცურავს. იმ კორტოხმოშიშვლებულ მთაზე გადავა და ჩაიმალება. ბებერი მგელი მთვარესაც არ სჭირდება. ერთი წამითაც არ გაჩერდება ლამის მნათობი, თანაგრძნობის სხივიც კი ენანება. რას იზამ, ცხოვრება ასეთია. მგლური კანონები აქვს, მგლური, ანუ ჩვენებური. ვინ უნდა გაამტყუნო?! რა გაგვაჩინა ასეთი ამ დალოცვილმა – ასეთი საზარლები, ასეთი საძაგლები. როგორი გამოთქმა აღარ გამოიგონა ჩვენზე კაცთა მოდგმამ: მგლის თვალებით მიყურებ, მგლური კანონები, რა მგელივით მეცი... სიხარბე, სისასტიკე, დაუნდობლობა.

ცოცხალთაგან ერთი ასეთი სახეობა ხო სჭირდებოდა ქვეყანას და ჩვენ გაგვაჩინა.

მუხლი... სადღაა ის მუხლი, ერთ ღამეში რო ცხრა მთას გადამატარებდა.

დავდივარ და, ვაი, იმ სიარულს, ძვლებს სულ ჭახა-ჭუხი გააქვს. მგლის მუხლი აღარ მაქვს, დავძაბუნდი.

გუშინ გადავწყვიტე აქეთ წამოსვლა. მგელს მარტო მუხლი და ყნოსვა არ აქვს გამძაფრებული, არც შინაგანი ხმა დააკლო გამჩენმა. თითქო ზედმეტს არავინ მეუბნებოდა, ცხოვრობდა ხროვა თავისთვის, მოჰქონდათ ნადავლი და მოსდიოდათ ჩხუბი, ერთმანეთს კბენდნენ, სისხლს ადენდნენ, მერე ისევ რიგდებოდნენ. კუთხეში ვინეკი და, როცა ხორცის ნატამალი აღარ დარჩებოდა და ჩემი გამობეყვილი თანახროველები მიყურებოდნენ, ძვლებს დავუნწყებდი ღრნას ამ მოფამფალებული კბილებით. ბებერს რა დიდი დაპურება უნდა, ძვლის ლოკვითაც კი გული მეღლება.

გუშინ გადავწყვიტე-მეთქი, წამოსვლას ვგულისხმობ. მშვიერი ვინეკი გამოქვაბულის კუთხეში. თანახროველები გარეთ გაილაღნენ. მგელს ღამე შინ რა გააჩერებს, მაგრამ სიბერეს დაუდგეს თვალი. სადღა მაქვს ნადირობის თავი. მივლულე თვალები და წავედი ფიქრებ-

ში, ვიხსენებდი სიჭაბუკის წლებს. რამდენი ფარა დამინიოკებია. მერე როგორი დაცემა ვიცოდი. მგლის მუხლიც არის და მგლის მუხლიც, მაგრამ... სულ სხვა ვიყავი, სანამ კვერნაქის მთაზე ცხვრის ფარის მოდარაჯე ნაგაზები გონს მოეგებოდნენ, მე ჩემი საქმე გაკეთებული მქონდა. მომდევდნენ გულდედალი ძაღლები და თან ფეხები უკან რჩებოდათ, პატრონების დასანახად უფრო მომდევდნენ, ვიდრე შურის საძიებლად.

მთვარე გადავიდა და სათითაოდ წამოცენცა ვერცხლისფერი სხივები. წყვდიადი ჩამონვა. სიბნელე თითქო მესიამონვა.

შორიდან ისმოდა ჩემი მშვიერი მეგობრების ყმუილი. მთვარეს შესჩიოდნენ შიმშილს. ძიღმა წამართვა თავი. მგელსაც აქვს თავისი მგლური სიზმრები. რამდენი ხანი მეძინა, არ ვიცი, უცბად რაღაცა ძალამ წამომავდო. ძლივსძლივობით ავწიე ბებერი ტანი. იტყოდი რო კაი ნაცემიაო. თავზე ნაცარა წამომდგომოდა, ხროვის გარდაცვილი ბელადის უფროსი შვილი. ცეცხლოვანი თვალებით მომჩერებოდა.

– რა ხდება-მეთქი, – ძიღგამფრთხალი ხმით ვკითხე.

მიყურა, მიყურა და წასვლა დააპირა.

– რა მოხდა-მეთქი.

მე და მამამისი მეგობრები ვიყავით. ჩემს ხელში გაიზარდა. რამდენჯერ დამიპურებია. კურდღლის ხორცზე მყავდა განუნკებული.

– არაფერი, არაფერიო, – თავი ჩაქინდრა.

მშვიერი ჩანდა. მთელი ღამე ეწანწანლა, მაგრამ ვერაფერი მოეხელთებინა.

მივხვდი, რაც ხდებოდა. მგელს რა უნდა მოსთხოვო. მგლისთვის შიმშილი ყველაფერზე მაღლა დგას. მამის მეგობარი კი არა... ვიცოდი, რო შეჭმა დამიპირა. მოინანწალა ტყე-ღრე, ვერაფერს გადაწყდა და მერე გაახსენდა, რო კვერნაქის გამოქვაბულში ბებერი მგელი ეგულეობდა. მაგ მამაძაღლმა ჩემი შეჭმა მოინდომა. მიყურა, მიყურა და ამ დროს გამომეღვიძა. რატომ გატრიალდა, რატომ

არ მეცა და არ გამომლადრა ყელი?!

შევეცოდე?! – არა!

ბავშვობაში ჩემი განეული ამაგი გაახსენდა?! – არა!

აბა, რატომ არ შემეჭამა?! მე მგონი, შეეშინდა. ბებერი კი ვარ, მაგრამ ვილაცების შეშინება კიდევ შემიძლია. ზოგიერთს მგლის ტანი და თვალეები კი აქვს, მაგრამ ყურცქვიტას გული უხტის საგულეში.

გათენებას აღარ დაველოდე. ოდნავ იყო მტრედისფერი შემოპარული, ჯერ ისევ წყვილია ეფინა კვერნაქის მთაგრეხილს. დაბლობში დავეშვი.

გაგიკვირდებათ და...

გაგიკვირდებათ, აბა, მაშ რა იქნება. მგელი ვარ და... ადამიანებთან მისვლა გადავწყვიტე. ალბათ, ეს იქნება ჩემი მგლური აღსარება.

მივალ და ვეტყვი, რო აღარ მინდა მგლობა. მომწყინდა ტყე-ლრე, მომწყინდა მთვარესთან მიჯნურობა, მომწყინდა სიბნელისა და სიკვდილის სამყაროში ყოფნა. ვიცი, დიდი ხანი ველარ გავძლებ და არ მინდა ისევ ჩემიანების ლუკმა გავხდე. უმოწყალოდ გაგლიჯონ ჩემი ბებერი სხეული ჩემმა გაზრდილებმა. მე მგონი, დავასწარი.

შეიძლება შედგენილიც ჰქონდათ ჩემი გადანაწილების გეგმა. გამოხრული ძვლები და ვარჩივბოდი. ჩვენი მოდგმის დაუძინებელ მტერთან – ადამიანთან – ვარჩივ ნასვლა, ვიდრე ჩემი გაზრდილი ლეკვების წერა გავხდებოდი.

თანდათან დამენია აპრილის დილა. ცოტა შევისვენე. წინა დღეს ეწვიმა. გუბეს ამოვკარი ენა, ყელი გავისველე. დღის შუქზე მუშტარივით შევათვალერე ჩემი სიბერის ლუკმად ქცეული სხეული, ძვლები მეთვლებოდა, ტანი გაქუცული მქონდა, უსახური ბენვი მცვიოდა და ალაგ-ალაგ ფთილებივით მეკიდა.

გზა განვაგრძე.

რა ვუთხრა ადამიანებს?!

როგორ შევხვდე, როგორ შევხედო თვალეებში, რა დავუშავე?!

რალა უნდა დავუშავო, მგელი ვარ.

რომც არაფერი ჩაგედინოს, რომც არაფერი გაგეფუჭებინოს, მაინც დამნაშავე ხარ... მგელი ხარ... მგელი. გაიგე?..

გინდა ეხლა უცოდველ კრავად გადაიქცე?!

დაბადებინდავე დასჯილი ხარ, კრავად რო დაბადებულიყავი არ ჯობდა? რომელიმე ტაძრის ეზოში დაგაბლავლებდნენ, ქვაბში ოხშივარს აადენდნენ შენს ქორფა ხორცს, ფეხებსა და თავს (ლიად დარჩენილი თვალეებით) სადღაც მიყრიდნენ და ღრეობის მერე რომელიღაც უპატრონო ძაღლი აითრევედა.

არ ვიცი, არ ვიცი.

ძაღლი რო ყოფილიყავი, არ გიფიქრია? მთელი ცხოვრება საყულო გექნებოდა შებმული და ადამიანების სამსახურში უნდა გეფხიზლა, ღამეები გედარაჯა.

არ ვიცი, არ ვიცი...

ისევ მგლობა და თავისუფალი ცხოვრება ჯობდა?! გააჩნია, რას ეძახი თავისუფლებას. როცა დაბერებულს და დაჩაჩანაკებულს შენი გამოზრდილი მგელუკები შეგახრამუნებენ, ეგ თავისუფლებაა? შიმშილი თავისუფლებაა?

არ ვიცი... ამდენი რო ვიცოდე, მგელი კი არა, ფილოსოფოსი ვიქნებოდი.

მივდივარ ლასლასით.

ადამიანებო, რო მაპატიოთ მგლობა არ შეიძლება?!

ხელს ავიღებ მგლობაზე, ძაღლად გადავიქცევი, საყულო შემაბით და ძალიან მალე დაგიმტკიცებთ, რო მეც შემიძლია ერთგული სამსახური.

არ დამიჯერებენ. მეც რო ვიყო ადამიანი, არ დავიჯერებდი.

ქალაქი გამოჩნდა. დილა ჩემთან ერთად უმზერდა ქალაქს. გული ველარ ასწრებს ცემას. სინათლეს და მზეს გავურბოდი ყოველთვის. დღე მაშინებდა. ადამიანთა დანახვაზე მეჭინჭრებოდა სხეული.

ჩემ დაბლა ქალაქია. ადამიანები მიდი-მოდიან. ნეტა თუ აქაც ჭამენ ერთმანეთს. არა მგონია, ადამიანი ადამიანია

და მგელი მგელია. იქნებ იქაც არის ასეთი რალაცები, მაგას როგორ გავიგებ.

მგლად გამაჩინე და მგლის ცხოვრებით მაცხოვრე, უფალო. მაინც მადლობელი ვარ, მგლური წუთისოფელი ხომ მაინც მაჩვენე, მადლობის მეტი რა მეთქმის. სახარებას ჩვენ თავზე შეიძლება ტყუილა კითხულობენ, მაგრამ სიბერეში, როცა ყურთან გვიდგას სიკვდილი, გამჩინი ჩვენც გვახსენდება.

ბებერი მუხლები მიკანკალებს, მაგრამ მაინც უნდა წავიდე. გამაგრდი, ჩემო თავო. მინდა დავასრულო ჩემი მგლობა და მგელთან შეხვედრის შიში გავუფანტო ადამიანებს.

– შეხედეთ! შეხედეთ! – გაჩერებასთან აკივლდა შუახნის ქალი.

– მგელი, მგელიო... ვაიმე, – კედელს აეკრა ფერნასული მანდილოსანი, ქოლგა ხელიდან გაუვარდა, მღვრიე გუბეში ჩავარდა ნაცრისფერი ქოლგა. იქვე სამიოდე მგზავრი იდგა. ერთი მამაკაცი, ერთიც ოცდაათ წლამდე ქალი და ერთიც ოციოდე წლის ჭაბუკი.

გაჩერების წინ ლასლასით გაიარა წვიმაში განუწულმა, ტანგაქუცულმა ბოლოპარასკევ მომდგარმა ცხოველმა.

ვერ იჯერებენ, უყურებენ და ვერ იჯერებენ – რა უნდა მგელს შუა ქალაქში?!

– ძალიან კი ჰგავს ისე, – ფიქრობს ოცდაათიოდე წლის ფეხმძიმე ქალი.

– მგელი, მგელი... – ისევ ბუტბუტებს შუახნის ფერდაკარგული მანდილოსანი.

– არ არის ქალბატონო მგელი, მანანა! ნალა ძალღია, ნუ გეშინია, – დაამშვიდა კაცმა.

– კაი, დედა.

– წავიდა, აქ მგელს რა უნდა, – ფეხმძიმე ქალმა ჩანთიდან პოლიეთილენის ბოთლი ამოაძვრინა და წყალი მოსვა.

– მგელი არა, ღორი! – გაეცინა ბიჭს.

მიკროავტობუსიც ჩამოდგა...

ტროტუარზე შედგა ქოლგიანი ხალხი და ხელს იშვერს გზისკენ.

ბებერი მგელი მიუყვება ასფალტთან გზას. გრძნობს, რო არაქათი გამოელია. უნდა, რო გაჩერდეს და თვალეში შეხედოს ადამიანებს. აღარ მინდა მგლობა... არაფერს გერჩით, დამიჯერეთ. ან რა შემიძლია, ჭამის თავი აღარ მაქვს. ფეხდაფეხ მომდევს მგლების მიქელ-გაბრიელი. დათვლილია წუთები, ვგრძნობ, რო მთვარეს ველარასოდეს დაველაპარაკები, ველარასოდეს შევცმუვლებ.

ქალაქში უნდა დავამთავრო ცხოვრება. გული ასე მიგრძნობს. ტყე-ღრე, ბნელი ლამეები, მთვარესთან საუბრები, გაუთავებელი შიმშილი, მთა-მთა წანწალი, თავის გატანა ხროვაში... ქალაქში დამთავრდება... ადამიანებთან, მათ თვალწინ.

– ეე, შეხედე!..

– მგელია, მგელი, ნახე!..

თითქო მოძრაობა შეწყდა.

– მგელი კი არა ყვავი! ძაღლია!

– მანანა! ძაღლებმა ნაიღეს ქალაქი. გუშინაც ბაეშვი დაკბინეს ჩემს თვალწინ. თავშესაფარი აუშენეს, ცხოველთა უფლებებს იცავენ... გაეცალეთ...

– რა ძაღლი, მგელსა და ძაღლს ვერ არჩევთ?!

გზიდან გადაუხვია და კორპუსს მიაშურა. ახლა იქ ატყდა ვაი-უშველებელი.

ბებერი მგლის დანახვამ ააცახცახა კორპუსი.

შედგა, სულს ველარ ითქვამდა. ორ ფეხზე ჩამოჯდა და ხუთსართულიანთან სახლს ახედა. აივნებიდან დასცქეროდნენ შემინებული და გაკვირვებული სახეები.

მე არაფერი დამიშავებია თქვენთვის, არაფერი... უბრალოდ მგელი ვარ, სულ ეს არის, მოვედი იმისათვის, რო ახლოდან დამენახეთ და ჩემი მგლობა მომეზოდებინა. ვიცოდი, რო ამას ვერ შევძლებდი, მაგრამ ჩემი გამოზრდილი ლეკვების ლუკმად ქცევას, აქ მოსვლა ვარჩიე, იმ არსებებთან, ვისაც ჩემი მოდგმის დაუძინებელ მტრებად გთვლიდით.

პოლიციის მანქანა შემოვარდა კორპუსის ეზოში.

ახალგაზრდა წესრიგის დამცველები გადმობტნენ თეთრი მანქანიდან. მანქანის შუქურაზე ლურჯი და წითელი ფერის ნათურები ციმციმებდა თვალისმომჭრელად.

– ძალია თუ მგელი? – იკითხა იმ პოლიციელმა, რომელიც საჭესთან იჯდა და პისტოლეტი ამოიღო.

– მგელია, – თქვა მეორემ, – ნაღდად მგელია.

ცეცხლჩამქრალი, მიღველფილი მზერით უმზერდა პოლიციელებს. ხედავდა, როგორ დაუმიზნა ტანმალაშა პისტოლეტი. წამოდგომა აღარ უცდია, მოეჩვენა, რო სიბნელე ჩამოწვა ქალაქში და ღრუბლებიდან მთვარემ გამოაჭყიტა.

გასროლის ხმა გაისმა...

მერე ყველაფერი წაიშალა და მართლა დაღამდა.

– აუუუუ, – კვერნაქის მთაგრეხილზე წითელი კლდის გამოქვაბულში ბებერი მგლის სიკვდილი იგრძნო დამშეულმა ხროვამ.

დაბადება – ეს მეორედ...

აქედან რალაცნაირად ჩანს ყველაფერი...

სხეულში თითქო ცხელი ლავა იღვრება და წითლად მოელვარე მფერფლავი ლავით მევსება ძარღვები. იტყვი, რო სისხლის მაგივრად მინის გულიდან ამოსული მასით გავივსე. გეგონება, შიგნიდან ვინვი. გულ-მუცელი მიდულს. ნელნელა ვუახლოვდები ტაძარს, სხეული მითრთის, თითქო მუხლები მეკვეთება, მაგრამ ვფიქრობ ჯიუტად: უნდა მივფორთხდე, რაც არ უნდა დამემართოს, უნდა მივიდე... ჩემს თავს, ჩემს სხეულს გამარჯვების ყიჟინას ვცემ. ისეთი შეგრძნება მაქვს, თითქოს დავტოვე ოთხათეულმოკეცილი ხორცის მასა და საიდანღაც ვაკვირდები, ან უკვე ყოფილ ჩემს თავს. ყოფილი „მე“, რომელიც საცოდავად ატუზულა მაცხოვრის აღდგომის ტაძრის კარიბჭესთან, დგას ეგრე, მხრებჩამოყრილი, უძლებ შვილზე კიდევ უარესად გასაცოდავებული სახით და იტყვი ან ეხლა დაუძახებენ, ან ეხლა. აი,

სულ ცოტაც და განიხვნება ვეება კარი, გამოვა კუმტიერსახიანი ანგელოზი და მიმართავს იმ ბგერებით, მხოლოდ სასუფეველში რო ესმით. ეს ბგერები მინიერ სამყაროში მხოლოდ ღმერთმემოსილი ადამიანების ყურს სწვდება.

უყურებს ამ გასაცოდავებულ კაცს, რომელსაც თვალი მოსჭრა ანგელოზის სამოსის სისპეტაკემ. უნდა, ჩინნაგვრილი მზერით ოდნავ მაინც შეათვალიეროს ეს საოცარი, ბედნიერი არსება, რომელიც ყოველდღე ხედავს უფალს, მაგრამ ვერ უმზერს, ეშინია. მე კი, როგორც ჩასაძირად განწირული, გალექებული ტალღებისგან მილენილი ხომალდიდან გაქცეული ვირთხა, ისე გამოვექეცი ჩემს სხეულს და თითქო სამშვიდობოს ვიყო, აქედან ვუმზერდე მის უბე-

დურებას, მის ბოლო წუთებს. გეგონება, ამისი ნაწილი არ ვიყავი, გეგონება, იმ ხორცის მასაში არ ვიცხოვრე მთელი ორმოცი წელი... ორმოცი, ორმოცი, ორმოცი.

ორმოცი ჯერ არ შესრულებია, თუმცა რამდენი ამორებს, რამდენი დღე და რამდენი ღამე, რამდენი ჭოტის დაკვილება, რამდენი მამლის ყვილი.

ის ფიქრობს, ანგელოზს იქნებ გული მოუღებეს და ჩემი საცოდავი სახის დანახვაზე გულაჩუყებულმა მითხრას – შემოდი, შემოდი და დიდი ხნის უნახავი ნათესავით მიმიღოსო. ანგელოზებს ნათესავები არ ჰყავთ. ანგელოზები ხომ ადამიანები არ არიან და არც გული უჩუყდებათ ცოდვის გროვათა ხილვაზე.

– შემოდი! – ელვამ თითქო იატაკანივით ჩამოსერა აქა-იქ ღრუბელშემოგლევილი ცა.

– შემოდი-მეთქი.

რა ხმა აქვს. თითქო ტვინის ხვეულები ერთმანეთს დასცილდა. ცის გრგვინვა დარბის ტვინის ათართულ ლაბირინთებში. გაიშალა ტვინი, ნეკის სიმსხო თეთრი თოკივით დაიშალა. თოკად გადაქცეულ საკუთარ ტვინს უმზერს უძღებ შვილზე უარესი და ნატრობს: ნეტავი შეიძლება დეს, ამ ტვინის თოკით აქვე, სადღაც ახლო-მახლო, იუდასავით ჩამოვეკიდოო.

– ეგ ტვინია, სადაც იბადებოდა ცოდვები. ისევ გაისმა ის ბგერები, მხოლოდ ან სასუფეველში ან მიწიერ ცხოვრებაში მყოფ ღმერთშემოსილ ადამიანებს რო ესმით.

ახედეა სცადა.

თავი ვერ ასწია. თითქო ნიკაპი მკერდს დახორცებოდა. ასეთი დახორცებული ნიკაპით რო მევლო, – ჩემთვის გავიფიქრე.

დაკუმტული ბერიკაცივით გადადგა ნაბიჯები, თითქო ბორკილები ედო ფეხებზე.

შედიოდა და, ვაი, იმ შესვლას.

მე ისევ დავბრუნდი გემზე, ანუ ჩემს სხეულში და, როცა აღმოვაჩინე, რო ვირთხა არ ვიყავი და გემის კუნჭულებში შე-

ხიზნულ მღრღნელებთან არ ვცხოვრობდი, თითქო გამიხარდა. „ხომალდი“ მთელი იყო. ზღვა არ ბობოქრობდა, მაგრამ მივხვდი, რაკი ასეთი რამ გაჩნდა ჩემს წარმოსახვაში, გამკეთებელი ვიყავი და ერთ მშვენიერ დღეს შეიძლება მართლა შორიდან მემზირა ჩემი უბედურებისთვის. როგორ, რანაირად?! არც გემიდან გაქცეულ ვირთხას დაადგებოდა უკეთესი დღე. ისიც მოტორტმანე ზღვის წერა გახდებოდა, მაგრამ ადამიანი ყველგან გადარჩენას ესწრაფვის – ცხადში, სიზმარში, ფიქრში, წარმოსახვაში. სწორედ ეს სწრაფვაა მისი მთავარი სისუსტე, მისი უბადრუკობის და უსუსურობის მამხილებელი. გადარჩენა როცა გინდა, ესე იგი გებრძვიან! სიკვდილს სიცოცხლე უნდა დაუპირისპირო. ერთი ეშმაკი, მეორე უფალი – ერთიც შენშია და მეორეც. გამოდის, რო საკუთარ თავს ებრძვი. გადარჩენა გინდა, გადარჩენა საკუთარი თავისგან.

საკუთარი თავისგან გადამარჩინე, უფალო!

უხეირო სიტყვებს ლოცვასავით ვბუტბუტებ, ვუახლოვდები ჭიშკარს. ანგელოზი არ ჩანს. ქედმოხრილი მლოცველები ტაძარში შედიან.

თითქო შიგნიდან ვინვი.

ერთმანეთში იბლანდება სცენები.

სვიმონ კვირინელს ხელიდან სტაცებენ ჯვარს და უცბად აღმართავენ. გორაკის კლდოვან ადგილზე საგულდაგულოდ არის ამოთხრილი ორმო. ვეება ხის ჯვრის ძირი ესობა ამოხვრეტილ კლდეში.

ბევრჯერ განყენინე, მაპატიე!

რომაელ ჯარისკაცებს ხელი უცურდებათ მაცხოვრის ატყავებულ, ხორცეზი ბაგლეჯილ სისხლიან სხეულზე.

ბევრჯერ გატკინე გული...

ერთ-ერთი ჯარისკაცი უფრო ყოჩაღობს – ბუმბულივით მოიგდო ნაგვემი იესო და ჯვარზე აიყვანა. სხვებს სამსჭვალავი და ურო აქვთ მომარჯვებული.

ბევრჯერ მოგატყუე...

რკინის ბლაგვი სამსჭვალავები მაც-

ხოვრის მტევნებიდან ხეში ერჭობა.

გმინვის თავიც აღარ აქვს იესოს.

ჯარისკაცებს სახეზე მიეცხოთ მაცხოვრის სისხლი, ერთს ცხვირზე, მეორეს – ნიკაპზე, მესამეს – მარცხენა ყურის ბიბილოზე.

ბევრჯერ უარგყავი...

მაღე მოკვდება, მაღე მოკვდება, – ისმის აქეთ-იქიდან.

როგორც მომაკვდავს შეასმევენ ღვინოს და უკანასკნელად მოახედებენ, ანგელოზებმა ბარძიმიდან ჩააყლაპეს ორიოდე ყლუპი და იესომაც თვალი გაახილა, თუმც თავის აწევა ვერ შეძლო, სისხლით სავსე თვალებიდან მიბჟუტული მზერა გაექცა ცისკენ.

– რად მიმატოვე, ჰა?!

ბევრჯერ დაგცინე...

გაყანყალდა მიწა. თითქო ურემზე ხდებოდა ყველაფერი, ბორბლებმორყეულ ურემზე.

ცხელი ლავით სავსე სხეულით ვუახლოვდები უშველებელ ქვას.

არიმათიელს მოაქვს ვეება ქსოვილი. მაცხოვარი ნატანჯი, მაგრამ მშვიდი სახით მინებებია „სიკვდილს“.

ქვითინებს მარიამ მაგდალინელი.

მოსთქვამს დედა მარიამი.

მუხლებზე დაჩოქილი გოდებს სალომე.

ბევრჯერ გდევნე...

სისხლით მოსარგლული სხეული თითქო ქვას დაენება ქრილობებით. გარდამოსხნის ლოდი მაცხოვარს აღარ უშვებს.

აქეთ ლოდი...

იქით დედანი და არიმათიელი.

დატოვეთ ჩემთან იესო. – ბუტბუტებს ლოდი, რომელიც, რაც კი ქვა და კენჭი შეუქმნია უფალს სამყაროში, ყველასგან გამორჩეულია.

არიმათიელის ქსოვილმა დაფარა მაცხოვრის სხეული.

ბევრჯერ შეგცოდე...

სამარეები მიცვალებულებს პირდაპირენილები ხვდებიან ხოლმე, მშიერი მზერით. გამოქვაბული ჩაფერფლილი თვა-

ლებით უყურებს იესოს – ყველა კლდეთა შორის ბედნიერი და გამორჩეული.

სწორედ იქ შეაბრძანებენ ღმერთის ნაწამებ ცხედარს, იმ ალაგზე, რომელსაც ნაბიჯ-ნაბიჯ ვუახლოვდები და ვგრძნობ, როგორ მისველდება თვალები, ვგრძნობ, როცა ცრემლიც კი არ მემორჩილება, ისეთი უმწეო და მცირე ვარ.

ორი ათასი წლის წინ აქ...

მზე იპარება ტაძრის გუმბათიდან. თითქო მზის დაბადების ადგილია. აქედან არსად არ უნდა წასვლა. აღდგომა ღამეს ზეციდან მადლმოსილი ცეცხლი სვეტად ეშვება. აღდგომა ღამეს ამ ტაძარს მტრედის გუნდივით ახვევია ანგელოზთა დასი.

ბევრჯერ...

ბევრჯერ...

ბევრჯერ...

იცით რა! აქედან მიწა მოგმართოთ ყველას და ტროფობით დამწვარი ყმანვილბიჭივით აგისხნათ სიყვარული. მიწა, რო ხელახლა დავიბადო. მიწა, რო ხელახლა ვიშვა. სხვანაირად მიწა შევხედო ყველაფერს. ვბუტბუტებ თქვენს სახელებს, ვისაც გიცნობთ და ვისაც არ გიცნობთ, ვინც მახსოვხართ და ვინც და-

ვინცების ნისლმა შეგბურათ. კელაპტრების კონა მიჭირავს ხელში და მაცხოვრის საფლავთან ვეება შანდალზე სათითაოდ ვანთებ.

ეს შენს სახელზე დავანთე...

ეს შენს სახელზე...

ეს შენი, ეს შენი... ეს შენი... ეს შენი...

მე მგონი, ყველა ჩაეტიეთ, თუ ვერა, მაპატიეთ და კიდევ ერთხელ გთხოვთ, ხელახლა დაბადებაში ხელს ნუ შემოშლით!

აელე

– ეს რო იმ კაცმა გაიგოს...

– რას იზამს ნეტა?

– რას იზამს და ჩამოვა და სულ მიმინგრ-მომინგრევეს აქაურობას.

– ჰო, როგორ არა, გუშინ დაურეკავთ აქაურებს ბრაზილიაში. მხარეთქოზე წამოკოტრილებული ფეხბურთის ლეგენდა ალუბლის წვენს შეექცეოდა და ბრაზილიაში მცხოვრებ ევროპელ ლამაზმანთან ოხუნჯობდა. უყვებოდა ცხოვრებისეულ ამბებს – რაც გადახდენოდა. ხანდახან საუბარს შეწყვეტდა და მარმარილოსტანიან ქეთრინის მარწყვივით ტუჩებს დაენაფებოდა.

ამ დროს ანკარუნდა ტელეფონი. იასამნისფერ ატლასის ხალათში გამოკვანთული ქეთრინი წამოდგა, „ლეგენდამ“ მის მოტყევილ თქოებს გააყოლა თვალი... ჩამცხრალი ჟინი და ჩაბუდებული ვნებები ისევ წამოყელყელავდა. ქეთრინმა ორიოდე სიტყვით უპასუხა და ტელეფონი „ოცნების მამაკაცს“ გადასცა.

აი, ასე გაიგო პელემ ჩემი თანასოფლელებისგან, როგორ აიგდეს აბუჩად მისი სახელი შორეულ კავკასიაში, კერძოდ კი საქართველოში და იმის მაგივრად, რო მსოფლიო ფეხბურთის ლეგენდის სახელი ახლადშობილი ბიჭისთვის დაერქმიათ, არც მეტი, არც ნაკლები, ძაღლის ლეკვს დაარქვეს. ლეკვი მეძებარია, სუფთა სისხლის პოინტერი, ჩემმა ბიჭმა მოიყვანა შარშან. ლეკვის ნათლია ჩემი ბიძაშვი-

ლია, მარადიული ჯარისკაცი სოლომონი, რომელიც მანვით სავსე ჯამში ჩაყირავებულ ლეკვს დასცქეროდა და სიცილით იგუდებოდა.

– ამისგან რა უნდა გამოვიდეს, ჰა?! ოოჰ, თქვენ რა გითხარით, თქვენა... შეხედე, შეხედე, – ფეხი ნაჰკრა. მანონში ამოგანგლული ლეკვი გადატრიალდა და სოლომონი უარესად ჩაბჭირდა.

– „ვაახ, პელე, ცოცხალი ხარ, ტო?!“

ზუსტად იმ ვირთხასა ჰგავს. ის კინო ხო გახსოვთ, რამტარიროო...

დედაჩემმა ზედმიწევნით ისწავლა ბრაზილიელი ფეხბურთელის სახელი. არადა, წარმოდგენაც არ აქვს, ვინ არის. მისი სახელი შეიძლება სადღაც ტელევიზორში ჰქონდეს ყურმოკრული, თორემ დედაჩემი და ფეხბურთი?! რაც კი ოდესმე ძაღლი გვყოლია, ყოველ შემთხვევაში მე რაც მახსოვს, დედაჩემი არც ერთ მათგანს არ სწყალობდა და არც პელე იყო გამონაკლისი.

– დააბი, დააბი, თორე, არ ვიცი, რას გიზამ. ბოლო მომიღო, ყველაფერი ჩვენი როგორ უნდა გამოდგეს ასეთი უჯიშო და ბნედიანი. დააბი-მეთქი, დააბი! წამალს დავუყრი და ფეხებს გავაფშეკინებ.

ვიცოდი, რო ამის გამკეთებელი არ იყო.

კობტა ბუნაგი გავაკეთებინე ჩემს ნაცნობ დურგალს, გივის და მოკალათდა პელე, მაგრამ ახლა იმის ნკავნკავს მიჰქონდა ყურთასმენა.

იშვიათად ვუშვებდი და მაშინ გენახათ დედაჩემის ვაი-უშველებელი. დაშლიგინობდა პელე წინ და უკან, ხან რას მიანყდებოდა და ხან რას, ქათმები აკრიახებული დარბოდნენ და ჩემს მოჩიტულ მეძებარსაც თან დასდევდა დედაჩემის სამსართულიანი წყევლა.

ჯერ არ ურბენია ქორფა ჯეჯილში ჩემს მეძებარს, ნადირობის ვნება არ

უგრძნია, თავის ძალღურ წარმოსახვაში ეგებ კიდევაც აუფრენია კრუხად დამჯდარი მწყერი და გაჰკიდებია შურდულივით გაქანებულ ფრინველს. ფიქრის მეტს რას აკეთებს. ხან ყეფს, ხან ფიქრობს, სულ ეს არის მისი საქმე და მის ფიქრში რა ხდება, ეს მარტო პელები იცის. ჯერ არ უგრძნია ნადირობის ვნება, ჟინი არ მოუკლავს, არ დაურწყულებია, როგორც ახლად წვერწამოზრდილი ბიჭი ოცნებობს პირველ ვნებაზე და ველარ იოკებს ადუღებულ სისხლს. ჩემი მეძებარიც ისეთია, თითქო გუმანით ხვდება, რო ნადირობის ვნების წუთები უახლოვდება. გრძნეულივით მიყურებს, მაცქერდება. მერე როგორი ჭკვიანი თვალები აქვს...

აჰა, ეს დღეც დგება უკვე.

●
– ქინძიანებს დავყვით, – მეუბნება შალვა. – გზიდან თავქვე დავეშვით.

– ხო გახსოვს რამდენი გზა იყო აქა?

– როგორ არ მახსოვს.

– გახედე, აბა, შეჭამეს რა, მანქანა ველარ ეტევა, ამათი... რა სიხარბეა, მინით ვინმე გამძღარა?! ფრთხილად!

– ნუ გეშინია, – ხნარცვებზე ფრთხილად გადავიარე.

საბარგულში აფხაკუნდა ჩემი მოუსვენარი ძალღი.

– ე მაგისგან არაფერი გამოვა, – მომადახა დედაჩემმა, – ქათმის მეტს ვერაფერს დაიჭერს.

პელე ველარ ისვენებს, წკმუტუნებს, თათებით აფხაკუნებს. თავი სკამის საზურგიდან აქვს გადმოყოფილი.

– კაი, კაი, ცოტაც და... – ამშვიდებს შალვა. – პნ, პნ, პნ. – თუმცა პელეს მისი დამშვიდება არ აინტერესებს. მანქანაში არასოდეს მჯდარა და ერთი სული აქვს, ფხაჭანი გადაიტანოს. გული დაგეწვება მის წკმუტუნზე. გულსაკლავ ბგერებს გამოსცემს.

– რა კაი ტიპია, – იცინის შალვა.

ჟინჟვლა დაინყო და საქარე მინიდან უკმაყოფილოდ ავხედე ცას. საგულდა-

გულოდ შეკრულიყო ლეგა ღრუბლებით, საწვიმარი პირი უჩანდა.

– წვიმაა გამოცხადებული, მაგრამ ეგ არაფერია, ერთი ცალი მოვუკლათ როგორმე, სუნი გაიგოს. უცბად დაიგეშება, უცბად ისწავლის, ჩემი ჯეკა ხო გახსოვს? თავი დავუქნიე.

შალვამ მეზობლის ქალს შეუკუერთხა.

– დარომ მამიკლა.

– დარომ? როგორ?

– როგორ და დარიშხანი აჭამა მაგ... ვერ მამინელებია, ეგეთი ძალღი არც მყოლია და არც მეყოლება, ალბათ. ერთ წამოყვანაზე დაიგეშა. სისხლი ჩავანვეთე ცხვირში... მაგარი იყო...

უფრო მოუმატა ჟინჟვლას, მაისის წვიმის წვეთებით გაივსო საქარე მინა.

– ეე, აღარ ხუმრობს.

– არაფერია, ასეთ ამინდში გვინადირნია...

– ზამთარი როგორი თბილი იყო და ახლა აურია.

– ბუნება თავისას ითხოვს, – ბრძენივით ჩაილაპარაკა ჩემმა მეზობელმა.

მანქანა ლელეს პირზე გავაჩერეთ და პელეს კარი გავუღე, თუმცა მეძებარი ფეხს აღარ იცვლიდა. საყელოში ჩავავლე ხელი და ჩამოვსვი.

მინაზე დადგა თუ არა ფეხი, დაიტემა, ისეთი სიჩქარით გაქანდა გაბალახებულ ხნულში.

– პელე, პელე, პელე... – შენც არ მომიკვდე.

– მოიქანცება და მოვა, ეგრე იცის...

●
ცივი, ყინულივით წვიმა დაგვდის. სველ, წამოქოჩრილ ჯეჯილს მიუყვებით. პელე ხან წინ გაიქცევა და მინაზე დაშვებულ მერცხლებს გაეკიდება, ხან მერცხლებთან რო არაფერი გამოსდის, თავს მიანებებს და ისევე ჩვენთან მოვა, წრეს შემოგვივლის, მერე კვლავ წინ გაიჭრება. დარბის უმისამართოდ, დაუზოგავად ხარჯავს ენერგიას. ნადირობის პირველმა ვნებამ გაახელა მეძებარი.

შუაგულ ყანიდან დედალი მწყერის კვითკირის ბგერები დაირხა.

– მოიცა... – უცბად გაშეშდა შალვა.

ისევ განმეორდა. მწყერმა უკვე შეარჩია ბუდის გასაკეთებელი ადგილი, ეხლა უკვე დედობისთვის ემზადება, ეს კვითკირი მაგის ნიშანია.

– ეხლა მწყერის მოკვლა ყველაზე საშინელეება.

– ათობით მწყერსა კლავ...

– ჰო, ეგრეა... – მცირე ხანს ჩაფიქრდა, გონებაში რალაც გადაითვალა. გეგონებოდა, სულ ზეპირად იცის, კრუხობაში თითოეული დედა-მწყერი რამდენ ჩოჩორს გამოჩეკსო.

– მოკლედ, მხოლოდ ერთი ცალი გვინდა... მე მეტის მომკვლელი არ ვარ, – მამაჩემისეული ორლულიანი შეათამაშა და გეზი შუაგულ ყანისაკენ აიღო.

პელე ისევ დარბოდა. ხან მერცხლებს დასდევდა, ხან – მწყერჩიტებს და ნამგალებს, მაგრამ არაფერი გამოსდიოდა. არაქათი გამოეცალა.

დაეუსტვენ, წამიერად მიანებებს თავს მატყუარა მერცხლებს, ჩემკენ გამოექცევა თვალი. უფრო ღონივრად დაეუსტვენ და დაეუყვირებ.

– აი, შენ რას გიზამ! – დავემუქრები და გამოექანება. მორბის დაოთხილი. – ერთი, ორი, სამი, – ვითვლი და ათ დათვლაში ჩემთან არის, ფეხებთან გორდება. მორცხვად ამომცქერის, თან თვალებით მემუდარება, – არა მცემო რა, გოგოებში არ გაგივლია? ვნებებს არ ნაუცდენიხარ? აი, დაახლოებით მეც ეგრე ვარ, პირველად ვარ... მოგკვდი ამ ბებერი მსხლის ძირში ბმით, აღარ მინდა იმ უპატრონო ჯაჭვის ჩხრიალი. – მაინც მომიღებოდა გული. შვილივით გავზარდე ეს მაიმუნი.

– ადექი, – პატარას ნავუპრისტაულებ და ისიც უმალ წამოხტება. მსახიობი ხარ თუ მეძებარი, შენი!..

ისევ გაეკიდება მერცხლებს. შუაგულ ყანაში ისევ გამოსცა ჟრუანტელისმომგვრელი ბგერები ბუდის გასაკეთებლად ჩამჯდარმა მწყერმა. პელე დარბის. მინ-

დვრის ბოლოს ასფალტის გზაზე მანქანები ხმაურობს. მინდვრის თავში ვეება ცალფრთიანი გუთანი აუბამს უზარმაზარ ტრაქტორს, რომელიც სარწყავ რუებს გულმოდგინეთ ჭრის. ტრაქტორის ამონასუნთქი შავი კვამლი ცისკენ მიიწევს. სამყაროს ხმაურს ვგრძნობ და მიხარია. ცივი წვეთები დარბის სახეზე. მუხლამდე დავსველდით, მაგრამ მაისის წვიმას იმ უკვდავი ფილმის გმირისა არ იყოს, რა სჯობია.

ბევრი ვეძებთ ის აქვითკირებული მწყერი, მაგრამ ცამ ჩაყლაპა თუ დედამინამ, ვერ გავიგეთ. სული შეიგუბა, ესენი კარგ საქმეზე არ დააბოტებენ ამ წუნწახშიო და გაინაბა. აბა, პელე რის მპოვნელი იყო?! მარტო მერცხლებს დასდევდა. ცას ავცქერი და უფალს მადლობას ვწირავ.

რამდენიმე წლის წინ უბედურზე უბედური კაცი ვიყავი. ეს მინდვრები რუსების ტანკებით იყო გადაჭედილი. ქართველი ბიჭების ნასანგრალეებზე იდგნენ რუსები და გამარჯვების ყიჟინას სცემდნენ. მეგონა, რო ყველაფერი დამთავრდა, მეგონა, ველარასდროს დაეუბრუნდებოდი ჩემს მშობლიურ სოფელს, ურომლისოდაც სუნთქვა მიჭირს. სადაც არ უნდა ვიყო, ჩემს ქვეყანაში, თუ ჩემი ქვეყნის საზღვრებს მიღმა, ყველგან მშობლიური სოფლის სუნი მილიტინებს და ეს მაგრძნობინებს, რო ცოცხალი ვარ. ჰო, რას წარმოვიდგენდი, რო ერთ დროს, როცა დაკარგულ სოფელს ვგლოვობდი, გავიდოდა რამდენიმე წელი და ის მინდორი, რომელიც რუსების ჯავშან-ტექნიკით იყო გაზერგნილი, ჯეჯილით გადამწვანდებოდა, მაისის წვიმა ააზურმუხტებდა აქაურობას, მწყერი ჩაჯდებოდა და მე სანადიროდ ჩემს ახლად წამოჩიტულ მეძებარს წამოვიყვანდი?! ამისთვის გარბოდა მზერა ცისკენ და თითქო ლეგა ღრუბლებში გამჩენს დაეძებდა, მადლობა რო შეენირა.

შალვა რალაცას დასწვდა, ხელში აიღო, გულდასმით გაასუფთავა, ტალახი გააცალა.

– შეხედე!

ხელებში მივაჩერდი. გულჩათუთქული მიყურებს შალვა. თვალწინ კადრებივით გაურბინა ომის საშინელმა წუთებმა.

ჯარისკაცის გულისჯიბზე მისაკრავი წარწერა ეჭირა. ქართული ასოებით იყო ამოქარგული – „ბექაური“.

თითქო მაისის ცივი წვიმით დამისველდა მთელი სხეული. წარწერა გამოვართვი, დიდხანს ვუმზერდი, თითქო რალაცის გახსენება მინდოდა და ტვინის ხვეულები კი ჩაგმანული მქონდა.

– ვინ იყო ბექაური!.. – ვბუტბუტებდი და მიწას დავცქეროდი. – ვინ იცის, აქ დაიღუპა, იქნებ... იქნებ არც დაიღუპა და უკან დახვევისას მკერდზე მიწებებული წარწერა მოსძვრა? – დამარცხების საშინელმა განცდამ კიდევ ერთხელ დამიარა ძვლსა და რბილში. ვიდექი ასე კარგა ხანს. უფრო მოუხშირა წვიმამ, მაგრამ ვერც ვგრძნობდით.

– ვითომ აქ დაიღუპა? – ამომცდა დაგუბებული ბგერები.

– ეჰ, რას გაიგებ! – ჩაილაპარაკა შალვამ, – აქ ერთი ხანობა ჩვენი ბიჭები იდგნენ, მერე რუსები დადგნენ, მე მაგათი!.. – გადააფურთხა და სამსართულიანი მიაყოლა.

ისევ დაიხმაურა მწყერმა, თითქო ჩვენი ყურადღების გაფანტვა და მწარე მოგონებების დაფრთხობა უნდოდა.

პელესთვის აღარ დამიყვირია, მივიხედე და ჩემ სიახლოვეს იყო.

– გამოვა ამისგან რამე? – გამელიმა და შალვას შევხედე.

– გამოვა, გამოვა! ერთი-ორი გამოვანა უნდა და მერე ნახე...

– ნამო! ერთხელაც ჩავყვეთ, ერთი ცალი როგორმე უნდა მოვუკლათ.

მოიქანცა პელე და ეხლა უკვე ვნებაჩამცხრალი დარბოდა სველ იონჯაში.

გავა დრო... დავიწყების ღრუბელი წამოგვადგება ყველას. საშინელება დავიწყება, რომელიც არსებულს არარსებულად გადააქცევს.

რამ დამაწერიდა ჩემს ონავარ მეძებარზე მოთხრობა?!

შენც მენანები დასავიწყებლად, დაიჯერებ?! იმ საშინელი დავიწყების ღრუბლის ჩრდილი, ნელან რო ვახსენე, შენც წამოგადგება, ვიცი და იქნებ რამდენიმე მკითხველის გულში მაინც გაგიხანგრძლივო არსებობა, სხვა რა შემიძლია.

ტირიში

– მთვარემ მომიყვანა შენს სახლამდე.
 – სუუ.
 – რა სუუ.
 – სუუ-მეთქი, რა გაყვირებს?
 – როდის ვყვირი?
 – შენ გგონია რო არ ყვირი, ღამე ხმა გადის.
 – მერე გავიდეს, ცუდს რას გეუბნები.
 – ახლოს მოიზიდა, მისი ქერა კულულე-ბი დაყნოსა და ისეთი სურნელი იგრძნო, სიტყვით რო ვერ გამოთქვამ.
 – საუკუნე... – ბუტბუტებს.
 – რა საუკუნე?
 – საუკუნეა არ მინახავხარ. მომენატრე, ღამის ვიტირო, ისე მომენატრე, – ისევ დაყნოსა თმებზე, – შენ არ მოგნატრებივარ, ხო ეგრეა?
 – ეგრეა.
 – ვიცი, მაგრამ სიყვარულში ჯიბრი არ ვიცი. მითუმეტეს შენთან.
 ღამპიონის შუქი ეცემოდა ეზოს და აქეთ-იქით ფანტავდა ღამეს. მთვარის შუქი ღამპიონის შუქს ერთვოდა და იკარგებოდა ციური სინათლე, მიწიერ სინათლედ გარდაისახებოდა.
 – ცოტა შეცვლილხარ.
 – ცოტა?
 – კი, ცოტა, სულ ცოტა, ბევრი არაფერი.
 – ეგ შენ გეჩვენება, თორემ წლები თავისას შვრება, – თვალეზი ამოუკოცნა. ისეთი შეგრძნება ჰქონდა, მცირე ხანში გული საგულედან გადმოუხტებოდა. დიდი ხნის წინ, როდესაც პირველად აკოცა, როდესაც პირველად დაენაფა მის ბაგეს, მაშინ ჰქონდა ასეთი შეგრძნება.

დიდხანს ვერ დამშვიდდა გული. ღობის ჩიტივით უხტოდა. ის შეხვედრა გაახსენდა... მაშინაც ღამე იყო, უმთვარო ღამე ინვა სოფელში. ვეება კაკლის ქვეშ იდგნენ და ესიყვარულებოდნენ ერთმანეთს. ეს მარტო მათ იცოდნენ და კიდევ კაკლის ტოტზე გარინდებულმა ჭოტმა, რომელიც ისეთ თბილ ხმაზე კიოდა, იტყოდი, რო მათ გამო აკეთებდა ამას.
 – მიყვარხარ.
 – მეც მიყვარხარ.
 – გენაცვალე!
 ეს იყო უბედნიერესი და იდუმალი ღამის ყველაზე ნეტარი წამები.
 ღამპიონის თეთრი შუქი ეფინებოდათ სახეზე.
 – ისევ ისეთი ხარ.
 – ერთი მაკოცე, – უთხრა და ლოყა მიუშვირა. მისი ბაგეების შეხებაზე ისეთ-

მა ჟურნალტელმა დაუარა, სიამოვნებისგან გააჟრჟოლა.

– ეს ტირიფიც როგორ დაბერებულა, ამასაც წლები მორევია.

– გახმა, შემოდგომით გადაკაფეს, ახალი ყლორტები წამოიღო. იქნებ გადარჩეს. ძალიან მიყვარს ეს ტირიფი, ბავშვობა მის ქვეშ გავატარე. ასე მგონია, როცა ეს ხე გახმება, მეც დავმთავრდები.

– სუუ!

– რა სუუ?

– შენ არასოდეს დამთავრდები, შენ მარადიული ხარ.

– მარადიული... – ჩაიკისკისა და ისეთი ბგერები ამოსცდა ამ კისკისში, წამიერად გაბრუნდა კაცი და უცბად ბავშვობაში დაბრუნდა. ახლოს მოიზიდა და ისევ აკოცა თვალებში, მერე ლანვები დაუკოცა.

– შენი შვილი დავინახე.

– მერე?..

– ქუჩაში იდგა ბავშვი და შენი თვალებით მიმზერდა. არც მიკითხავს, მივხვდი რო შენი იყო, შენი ნაწილი, შენი სამყაროდან გამოსული. მივედი, მივეფერე. მიუცხოვა, ხელი გამაშვებინა. მაინც მივეფერე, ძალით ვაკოცე. გაიქცა მერე, გაჩერდა, მიყურებდა და ისევ გაიქცა.

– ძალიან მიყვარს შენი შვილი. იმიტომ მიყვარს, რო ვგრძნობ, როგორია შენი სიყვარული შენი შვილისადმი და მინდა, მეც ამ სიყვარულის თანაზიარი ვიყო, შენი ბედნიერება ვინილაღო. შეიძლება ვერ გამიგო, მაგრამ ძალიან მიყვარს იმიტომ, რო შენი ნაწილია.

– გენაცვალე.

– სუუ-მეთქი, ხმა გავა.

– გავიდეს... მერე რა, რას ვაშავებ.

– არაფერს, მაგრამ ამათი ამბავი ხო იცი. საქვეყნოდ მომჭრიან თავს.

– ფეხებს მოგჭამენ. შენი სახელიც

იკითხონ და თავიანთიც. ჩვენ შორის ცუდი ხომ არაფერი ხდება, რა უნდა თქვან.

– ეგ ჩვენ ვიცით, რო არაფერი ხდება, მაგრამ მათ ვერ დააჯერებ.

ლამპიონი ვნებიანი შუქით დასცქეროდა ეზოს.

– ერთიც მაკოცინე, – ისევ მოიზიდა, წელზე ხელი მოხვია, მკერდით მიიხუტა. არ გადალიანებია, თითქო მასაც სურდა ერთ სხეულად ქცევა. მის სუნთქვას გრძნობდა, გულის ხმაურს. მკერდს გალიაში გამომწყვდეული იადონივით ახტებოდა ქალის გული.

– წვერი გაგჭაღარავებია, – ისეთი ხმით უთხრა, თითქო მის მკლავებში ჩასძინებოდა.

– წლები მიღრენენ, მაგრამ ჯერ არაფერი გამოსდით. ჭაღარა წლებისათვის გაღებული ხარკია. ამით ვაჩუმებ.

– ტირიფი, ტირიფი, – ჩაილაპარაკა. – დიდი ხანი იქნება ეს ხე.

– შენ რა იცი?

– მე ყველაფერი ვიცი. ეს ხე, შენთან ერთად, მარადიულია.

– მარადიული არაფერია.

– შენ და ტირიფი ხართ.

– კარგი ეგრე იყოს, რაკი ასე გინდა.

– ჰო, ეგრეა, თუთა, – ხმამაღლა მოუვიდა.

– სუუ, ხო გითხარი, ხმა გავა-მეთქი, რა მოგივიდა?

– ტირიფს ვუხმობ, რა მოხდა?

– ვინ დაიჯერებს, რო ტირიფს ეძახი.

– შენ დაიჯერებ და ტირიფი. დანარჩენი არ მაინტერესებს.

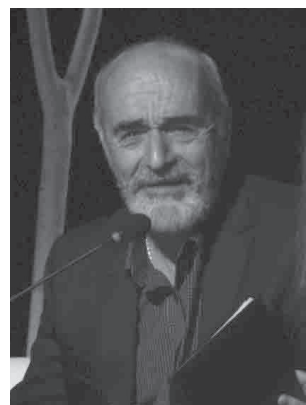
ტირიფი ლამპიონის შუქზე უფრო მწვანედ ხასხასებდა. ზურმუხტი იღვრებოდა მისი დასიცხული ფოთლებიდან.

– ძალიან ჰგავხარ ამ ტირიფს.

– ?!

ტახიჯ ხახხაძე

მე დავიღალე მისტიკური ცათა ყურებით
და ჩემი მზერა ცათა მიღმა ახლა ფრთხილია,
დანყვეტილია ჩემი ნების საფეხურები
და ჩემი ლანდი წელში მკვეთრად გადახრილია.
დავრჩი ქარის და ნისლიანი მთების ამარა,
თუმცა რა მთების, მთები ჩემი თეთრი ძვლებია,
ჩემი ხმაური მეტისმეტად არის თამამი
და ეს ხმაური, სამწუხაროდ, გადამდებია.

ვინევ მუდმივად ზემოთ,
ვინევ, მუდმივად ვჩქარობ.
უშენოდ არა, მზეო,
უშენოდ არა, ქარო.
სივრცეს მძლავრი ჰკვეთს ფრთები,
იცვლის სამყარო იერს,
მაგრამ უთქვენოდ, მთებო,
გამიჭირდება ძლიერ.
გამიჭირდება, სადმე
ყვავილთ ვერ მოვკრა თვალი,
უნდა მუდმივად მწვავდეს
მზე თოვლისფერი ქალის.
სულო, მუდმივად ზემოთ!
სულო, მუდმივად ვჩქარობთ.
უშენოდ რატომ, მზეო,
რატომ უშენოდ, ქარო.

მოდის, ამ ღამით ჩემთან მთვარეა,
 მთვარე ჩუმი და მიუსაფარი,
 მოდი, მზედ მოდი, მზეო მარიამ,
 ჩემი სამყაროს ზურგი დასძარი.
 მოდი, მდუმარე აჰყარე მთები,
 ცრემლად ჩამკიდე კლდეებთ ფრიალოთ,
 მოდი, ჩემს სხეულს შეასხი ფრთები –
 ქარში გავიდე სახეტილოდ.
 მოდი, ძვირფასო მთვარის ამარა
 ნუ შემატოვებ ამ ცბიერ ღამეს,
 თორე ამ სივრცეს, როგორც სამარეს,
 ჩემს შესახვედრად ვარსკვლავნი რთავენ.

წვიმდა გუშინწინ, იწვიმა გუშინ,
 იწვიმა დილას, ხვალაც იწვიმებს.
 შენს ფრენას წვიმა განა რას უშლის,
 ნალვლობ, ბელურავ, და მოიწყინე.
 ოღონდ გაშალე სუსტი ფრთები და
 შენს მხრებზე მზეთა შუქი იბრწყინებს.
 ჩამომიტანე ნისლი მთებიდან
 და მკლავზე ფრთხილად წამომიწვინე.

არ დამდგარა,
 არ დამდგარა, ნეტა,
 გვირილათა აყვავების ჯერი,
 ქარია თუ ხმაურია დღეთა,
 ქარია თუ დედამინა მღერის,
 აღსდექ, სულო, სასწაული მოხდა,
 შენ, ერთადერთს, კოსმიური ფერი
 შეგმოსავს და უკვდავად გქმნის მოკვდავს.
 დედამინა,
 დედამინა მღერის.

შენს სივრცეში გაიშლება მერმისს,
 თუ რამ ფერი მოიხილეს თვალთა.
 დედამინა,
 დედამინა მღერის,
 დედამინა,
 დედამინა, მართლაც!

მივიდა, მივყევ დილის მზეს,
 სუნთქვა შესწყვიტა ქარმაო,
 ზურგი მაქცია პირიმზემ,
 თვალი არ შემომყარაო.
 შებრუნდა, ვითომ ზურგს უკან
 მთვარის ნალევი მდგარაო,
 მოხურა გულის კარები,
 რა ცივად დამიჯარაო.
 ვინ შეუცვალა გუნება,
 ნეტა, ვინ გამიჯავრაო?!

გაზაფხულდა; როგორ შვენის მთებს
 ყვავილებით მოქარგული ფარჩა,
 მე კი ისევ მწუხარე ვარ დღეს
 და განწყობაც ამგვარივე დარჩა.
 აშრიალდა მწვანე ზოლი ტყის,
 ნისლი მკრთალად დაეფინა მწვერვალს
 და რატომღაც ხასიათი დღის
 ამნაირი უფრო მწამს და მჯერა.
 ზემოთ მხოლოდ თეთრი ქორი ფრენს,
 მალლაა და მზის სხივებით თბება.
 გაზაფხული რა უხდებათ მთებს,
 მთები მაინც...
 მთები დარჩნენ მთებად.

მიდის, მიჰყვება ფერები მღვრიე,
 თუმცა ფეხის ხმა კიდევ მოისმის,
 ის დაბრუნდება,
 სამყაროს იერს
 ბევრჯერ შეცვლის და ბევრჯერ მონისლავს.
 ის დაბრუნდება,
 რადგან სიმშვიდეს,
 როგორც პოეტი ვერ პოვებს ვერსად,
 ის დაბრუნდება,
 არ დაიშლის და,
 არ დაიშლის და დარჩება ლექსად.

მთვარე გაათევს ღამეს ალგებთან,
 განიბანება ნისლებში მერე
 და თეთრ ყვავილებს ზეცის კარებთან
 დატოვებს, როგორც სამყაროს ცრემლებს.

თავისუფლება მივეცი ლექსებს,
 თავისუფლების მზეში გავხვიე,
 დავრჩი რითმების კეთილი მწყემსი
 და ვხდიდი რითმებს უფრო სახიერს.
 და მე ვეცადე, ლექსის გენია
 მიწის ზურგიდან ზე ამენია,
 ნისლებში ვხვევდი სტრიქონს ცრემლიანს,
 რომ გასაშრობად მზისთვის მენვია,
 რომ შემზარავი ტკივილთა გამა
 თბილ მუსიკალურ ბგერად მექცია.
 დღეს სიყვარულით სამყაროს ვნამავ
 და პოეზიას, როგორც მესიას,
 საკუთარ ფიქრებს სანთლებად ვუნთებ
 და ამ სანთლების ცეცხლში ვნავლდები,
 მრავლად არიან, მადლობა უფალს,
 ჩემზე დიდნი და ჩემზე მაღლები.

დილაა... ჩემს ფანჯარასთან
 მესმის ქოთქოთი ბელურის,
 ხასიათი მაქვს ისეთი –
 ახალი გაღვიძებულის.
 ვისზეა გაბრაზებული,
 ვის ანდა რაზე ემდურის,
 იქნებ, ან ჩემთან ჰგონია
 სანყალს მზე დავანებული;
 ანდა ასეთი მუქარა
 რით რა ვარ დავალებული,
 იქოთქოთა და გაფრინდა
 მსუბუქად, ფრთების შრიალით,
 თავს შევუღრინე, გავუნყერ,
 იქნება, იყო მშიერი?!

ან, იქნებ, შენთან, უბრალოდ,
 დარდის განდობა ისურვა,
 აღარ სჩანს, მალე დაჰფარა
 ხეობამ გადანისლულმა.
 როგორ თოვს, პატარა მხრებზე,
 იქნებ, ეს თოვლი ეყრება,
 ვიდრე არ მოხვალ, ბელურავ,
 ჯავრი არ გადამეყრება.
 გელი, ბელურავ, ამ ლექსის
 არ ვჩქარობ გამოქვეყნებას.

მიყეფავს ძალღი,
 იყეფოს –
 წესი ეგ არის მყეფარის,
 ჯოხი არა მაქვს,
 ბილიკზე ქვას დავეტანე შეფარვით.
 ძალღი დაიძრა, ჩვენ შორის
 მანძილს თანდათან ამოკლებს,
 მოვიდა, გვერდით დამიდგა
 და ქვიან ხელზე ამლოკა,
 მუხლებზე ჩაჯდა ჭკვიანი,
 თბილი თვალებით მიყურებს,
 შემრცხვა, ქვა დავდე, ავტირდი,
 ძალღის ნაირად ვიყმუვლე.

თურმე ამ ნასოფლარებში
მხოლოდ დრო დადის გულგრილად,
ძალს ცრემლი მოსწყდა,
თვალეზე ნაღველმა გადაურბინა
და გატრიალდა,
უკანვე, მძიმე ნაბიჯით წავიდა,
მივყევი, ფიქრნი ნისლივით
გადმოდიოდნენ თავიდან.
ნინ ძალლი, უკან მივყევი,
ნაბიჯს ამყარებს მასპინძლის,
გავცდით ნასოფლარს, ერთმანეთს
გულამღვრეულნი დავცილდით.
და ნიშნად დამშვიდობების
შემადრწუნებლად იყმუვლებს,
ჟანგისფერ ნასახლარებში
აფრთხობს დროსა და სიყრუეს.

ბულო ქობიაშვილი

ბანდიტი, ბანდიტზე უარესი და...

ნახევრად ჩაბნელებულ ქუჩაში დარო წინწკალაშვილი, მეთერთმეტე საავადმყოფოს უმცროსი სანიტარი, მოდის და ჩუმი ბუტბუტით წყევლის თავისი დედასა და მამის პირველი შეხვედრის დღეს, თავის გაჩენას, გაზრდას, რვა კლასის დამთავრებას, მუშაობის დაწყებას, შინაბერად დარჩენას და, განსაკუთრებით, საავადმყოფოს მთავარ ექიმს, რომლის ლოტობისა და სამსახურში დაგვიანებით გამოცხადების გამოც ასე დააგვიანა მოლარემ ხელფასის გაცემა და რომლის ბრალიცაა ახლა ის, რომ დარო, დღისითაც და მზისითაც კი შიშით მოკანკალე, ასე გვიან აღმოჩნდა ქუჩაში.

მტკვარზე გადასასვლელი ხიდი მკრთალადაა განათებული. ზარდაცემული, დაფეთებული დარო შორიდანვე ამჩნევს მოპირდაპირე მხრიდან მომავალი ჯან-ლონით სავსე მამაკაცის ფიგურას, ორივე ფეხს რაც შეიძლება გვერდულად ფარჩხავს, იყუნცება და ცალთვალდახუჭული ისეთი ბაყაყურით აგრძელებს გზას წვალება-წვალებით, თუ კარგად არ დააკვირდი, ქალი კი არა, მართლა ხმელეთზე მოსიარულე მოზრდილი ბაყაყი გეგონება.

შემხვედრ მამაკაცს ლამისაა თვალზე ცრემლი ადგება ასეთი საბრალო ხეიბრის დამხედვარეს, ქალ-ბაყაყადან მზერა რატომღაც ცაზე გადააქვს და რაღაც არა-

სასიამოვნოსაც ბუტბუტებს სრულიად უდანაშაულო ღმერთის მისამართით.

„ახლა შეიძლება უკნიდან დამეძგეროს და პირდაპირ მტკვარში გადამიძახოს, ღმერთო, მიხსენი, ღმერთო, დამიფარე! – კენესის დარო – დაიქცა ამ პერესტროიკის მომგონი, დაიქცა ამ დემოკრატიის მომგონი. ქაა, რა ყოფილა ეს დემოკრატია, შენ გენაცვალე! სად იყო ჩემს ახალგაზრდობაში ასეთი რამე, ვისაც მოეპრიანება, ქურდობს, ვისაც მოეპრიანება, კლავს. გაზეთს გადაშლი და – ამან მოკლა, იმან მოკლა; რადიოს ჩართავ – იმან მოკლა, ამან მოკლა, ტელევიზორია და – ამან ამას ყელი გამოლაღრა, იმან იმას მუცელი გამოფატრა. მარტო რაც ჩვენს საავადმყოფოში ყოველდღე თუ ყოველდღე სახლსა თუ ქუჩაში დაჭრილ-დაჩეხილი მოყავთ... ვაიმე,.. ღმერთო, დავილაღლე, რაც მე, შებინდდება თუ არა, ამ ბაყაყურით დავდივარ, ერთხელაც იქნება, ვეღარ გავსწორდები და... ნეტა, გაიარა თუ მომდევს?“ – ორივე თვალგახელილი დარო ფრთხილად იხედება უკან. ზორბა მამაკაცი უკვე ხიდის ყურთანაა მისული, დარო ძლივს ახერხებს წელში გასწორებას და ქარივით სწრაფად ფარავს ხიდის დარჩენილ ნაწილს.

„ღმერთო, შენი სახელის ჭირიმე, იმას კი გადავრჩი, ღმერთო, ნუ გააკეთებ,

ისეთი ვინმე შემახვედრო, ვინც მთელ ცხოვრებას დამილუპავს! გაგიგონიათ, კაცო, ადამიანს ადამიანთან შეხვედრისა ეშინოდეს?! რატომ არ არის ყველა ჩემნაირი. აბა, ჩემნაირი იყოს ყველა, თუ საშიში იქნებოდა ამქვეყანაზე რამე? გინდა დღისით გველო მერე და გინდა ღამით, გინდა ფულიანს და გინდა უფულოს. ბალახივით ვარ, უენო, უვნებელი. ჭიანჭველა რა არის, ჭიანჭველა, იმის ცოდვაც კი არ დამიღია. დიდი რამე იქნებოდა, ყველა ჩემნაირი გაგეჩინა? – შეჩერდა და, ხიდზე მიმავალი კაცისა არ იყოს, ცას საყვედურით ახედა დარომ, – მაშინ ხომ შენც უფრო მოსვენებული იქნებოდი და ჩვენცა, ჰა?!“

დაროს საცხოვრებელ კორპუსამდე ოციოდე მეტრიდაა დარჩენილი, ქუჩაც უფრო მეტად განათებულია, ოდნავ დამშვიდებული ქალი გზას აგრძელებს და

უცებ თვალთ უბნელდება: მის წინ ორიოდ ნაბიჯზე, არც მეტი, არც ნაკლები, ორმეტრიანი, წვერ-უღვაშგაბურძენილი მამაკაცი დგას და თავს აქნევს.

– მო-ვი-დეე? – ელდისგან კატასავით კნავის დარო.

მამაკაცი ისევ თავს აქნევს.

– რატომ? უნდა მომკლა?! – სივის ქალი.

მამაკაცს ფეხი უსხლტება და ორივე ხელით ებლაუჭება ხეს.

– ვაი, ჩემი ბედის დამწვარო ვარსკვლავო... – უცრემლო ზუზუნით, მონუსხულივით უახლოვდება ქალი კაცს. კაცი თავს გვერდზე ატრიალებს და ისე ჩამოჰყურებს ქალს.

– რატო უნდა მომკლა, ზარში წამაგე? – ჩანთას მკერდში იხუტებს დარო.

მამაკაცი ფრუტუნებს და პირს ანკლაპუნებს.

– და მერე ხიდიდან უნდა გადამაგდო?

კაცს რალაცის თქმა უნდა, მაგრამ თავს ვერ აბამს. ცალ ხელს, როგორც იქნა, აცილებს ხეს და ქალის მიმართულებით იშვერს.

– უფრო ახლოს მოვიდე? – ტირის დარო, – ვაი ჩემ დღეს, ფულიც უნდა წამართვა? ახია ჩემზე, რა მინდოდა მეტროში, წამოვთრეულიყავი სამარშრუტოთი, ოცდაათი თეთრის ეკონომიას დავეხარბე და... თუმცა გუშინ არ იყო, ნუცას სამარშრუტოში რომ წაართვეს მთელი ჩანთა?

რატომღაც თვალეგაბრწყინებული კაცი ენერგიულად უქნევს თავს და ლულულულით ინვდის ხელს დაროსკენ.

– და, ფულს რომ წამართმევ, მაინც უნდა მომკლა? – უკვე ხმამაღლა ტირის ქალი.

კაცი ჯერ თვალეზდაჭყეტილი უყურებს, მერე ისევ თავს უქნევს.

– რითი უნდა მომკლა, რევოლვერითა თუ დანითა? ვაი, ჩემო მზეო, დანისა უფრო მეშინია, რევოლვერით მომკალი, შენ გენაცვალე! – და რადგან ჩანთას ხელში ვერ აჭერინებს, გაშლილ მკლავზე ჰკიდებს კაცს. – ივლიანეს ქალიშვილი ვარ ჭოპორტიდანა; შენ შემოგეველე, რო მომკლავ, ბარემ დაუბარე კიდევაც მამაჩემსა, ივლიანე ჰქვია, მონადირე იყო-თქო, ადვილად იპოვნი... აბა, უპატრონოდ ხო არ ვეგდები აქა!

კაცი ისევ ენერგიულად უქნევს თავს და ახლა უკვე მკლავზე ჩანთაჩამოკიდებული ხელითაც ებლაუჭება ხეს.

პოლიციის მანქანა მუხრუჭების ღრჭი-ალით ჩერდება შორიახლოს, უფროსი ლეიტენანტი, მხარბეჭიანი, მრისხანე გამომეტყველების მამაკაცი ჯერ გამოღებული კარიდან გამოჰყურებს ხესთან მდგომ საეჭვო წყვილს, მერე მანქანიდან გადმოდის.

– აი... ეესა... ისა... აი, ამან, – ჯერ მთვარეულივით წრიალებს ადგილზე უმცროსი სანიტარი და სასოებით შესცქერის მისკენ მიმავალ ლეიტენანტს, მერე კი ორივე ხელს იწვდის მისკენ, – მიშველე, კარგო პოლიციელო, მიშველე, გზაზე გამომიხტა, ზარში წაგაგეო, ფული მომეო, ეგე, ჩემი ჩანთა მკლავზე აქვს ჩამოკიდებული. რო მოგკლავ, ხიდიდან გადაგადებ მერეო... რევოლვერით მოგკლავ, მამაშენსაც დავუბარებ, ივლიანესაო. კიდევ კარგი, მოხვედი, შენ გენაცვალე, შენს ვაჟკაცობას ვენაცვალე... ვაიმე, რა ჩემდა ჭირად დამაგვიანდა, ვაიმე, რა ჩემდა ჭირად შემხვდა!

– დანყნარდით, ქალბატონო, დანყნარდით, უკვე ნულარაფრის გეშინიათ! – ამშვიდებს უფროსი ლეიტენანტი და, იარაღშემართული, ცალი ხელით მანქანისაკენ უბიძგებს ქალს, – თქვენ მანქანაში დაბრძანდით, ქალბატონო...

„ვაი, რა ჩემდა ჭირად შემხვდა, ვაი, რა ჩემდა ჭირადა! – მანქანისაკენ რატომ-

დაც ისევ მიბაყაყურობს რატომღაც ისევ ცალთვალდახუჭული დარო, – ეგ ბანდიტი, ეგა... მაგრამ ეხლა რო ბანდიტზე უარესს გადავეყარე? რასაც ტელევიზორი და რასაც ხალხი ამ პოლიციელების ავკაცობაზე ლაპარაკობს, რასაც გაზეთები მაგათზე წერენ... რატომ მითხრა, მანქანაში ჩაჯექი, ქალბატონოვო... ეხლა, ეტყობა ეგ იმ ყაჩაღისგან ფულს აიღებს და გაუშვებს, ანდაც შეიძლება ჯერ ყასიდად თანაც წამოიყვანოს, მერე კი მე წამოიყვანს ამ მანქანითა და... ვაი, ჩემო დღევ და მოსწრებავ, კიდევ რო არ მომკლას, სადღა გამოვყო თავი მერე ამ სიბერეში წამუსახდილმა... არაფერსაც არ ჩავჯდები ამ მანქანაში... ღმერთო, მიშველე და, ღმერთო, დამეხმარე, ერთიორი მართალი ჟურნალისტი გამომიგზავნე... კვილი ეხლავე ხო არ დავიწყო, რო ხალხმა ძალით წაჰგლიჯოს ჩემი თავი ამ გათახსირებულ პოლიციელსა? როგორი კურკურით მითხრა: ქალბატონოვო, როგორ მომიჭირა ხელი: მანქანაში დაბრძანდიო. დაგაბრძანებ, გაოხრებულო შენა, კიდევ კარგი, ჩემი კორპუსის ახლოს ვდგავართ, ხალხი გამოვარდება, ხალხი გაარჩევს მტყუნსაცა და მართალსაცა, სუყველამ იცის, რა პატიოსანიცა ვარ და რა ალალიცა. ეგე, ბედზე ჯიხურის წინა გოგიჩაანთ ბიჭი, გივი და გიგა არა დგანან? ხალხსაც ეხლავე მოჰყრიან აქა და ქვეყანასაც გააგებინებენ“...

– მი-შვე-ლეეთ!

ნოე

თმაშვერცხლილი, გრძელცხვირა, კაფანდარა ნოე მამაცაშვილი მაგიდასთან ზის, წინ ჩართული კომპიუტერი უდგას, გვერდზე კომპიუტერში შესატანი მასალით დახუნძლული საქაღალდე და იდაყვდაყრდნობილი თვალგაშტერებული გაჰყურებს ორ მაღლივ კორპუსს შუა სარეცხის თოკივით გაბმულ ჰორიზონტს.

განათლებით ფილოლოგი, წლების

განმავლობაში მხატვრული ლიტერატურის გამომცემლობაში რედაქტორად ნამუშევარი, ცხოვრების ბედუკუღმართობის გამო ან უკვე პროფესიაშეცვლილი, ბუხჰალტრად გადამზადებული და შპს „ჯი-ჯუ-ჯი“-ში ძლივს ნორმალურხელფასიან ადგილნაშოვნის ნოე ორი კვირაა უგონოდაა შეყვარებული, ანუ ზუსტად მას შემდეგ, რაც ბუხჰალტრობას შეუდგა. ნოეს ტრფობის საგანს წარმოადგენს მისივე თანამშრომელი მენეჯერ-იურისტი ტატა, რომელიც არის ახალგაზრდა, ახალგათხოვილი, ტურფა და კეკლუცი. დღეს ტატა სამსახურში მოსვლას რატომღაც იგვიანებს და არც კი იცის, თუ რამხელა ტკივილს აყენებს ამით გადამზადებულ და სერტიფიცირებულ ნოეს.

მოგეხსენებათ, ქვეყანაზე არავის ისე არ უყვარს ოცნება, როგორც უიმედოდ შეყვარებულებს და აი, ახლაც, იმის მაგიერ, ჯერ ასაკს შორის სხვაობა დაიანგარიშოს კალკულატორზე, მერე სარკეში ჩაიხედოს, მერე მენეჯერ-იურისტის სახე წარმოიდგინოს პლუს მისი წარმოსადეგი ქმრის სახესთან ერთად, მერე ცხვირზე ხელდაფარებულმა მწარედ ამოიხროს, ყოველივე ამის მერე კი მისთვის საზიზღარ სამუშაოს ჩაუჯდეს ან იფიქროს, რა საშუალებით მოახერხოს ხელფასის აღება მუდღისა და ორი სტუდენტი შვილის გამოკვება, ჩვენი ნარედაქტორალი ბუხჰალტერი ღია კარიდან გაჰყურებს ჯერ მენეჯერ-იურისტის დაკეტილ კარს, მერე ოხრავს, მერე ხუჭავს თვალებს და ამის მერე სახეზე ნეტარებადაფენილი პირდაპირ თავისი სამუშაო მაგიდიდან მიაგეღვებს ცხენს ტყით დაბურული უმშვენიერესი ხეობისაკენ.

ჭიკჭიკებენ ფრთოსნები, სიმღერასავით ისმის მორაკრაკე ნაკადულების ხმა და ჩვენი გმირიც, ამჯერად ისევ ცხვირა და კაფანდარა კი არა, უკვე მალალი, მოხდენილი, ახალგაზრდა, ლურჯთვალა, შავვკრემანი, მხრებზე ნაბადმოგებული და საქამრეში დამბაჩაგაჩრილი ვაჟკაცი იწყებს ქართულ ხალხურ საგმირო სიმღე-

რას. ცხენი ჯერ ჩორთზე გადადის, მერე თანდათან უნელებს ნაბიჯს და ყურებდაცქვეტილი, წყნარი ფრუტუნით მიჰყვება ბილიკს, ხოლო დავითი, დიახ, დიახ, ნოე ახლა დავითად იწოდება, მომღერალი, ამაყად კისერმოღერებული, ლალად და ამოდ ირწევა უნაგირზე. რა სასიამოვნო სიგრილეა ტყეში, რა დიადია ბუნება! მზე უკვე ზენიტზეა და მისი თვალისმომჭრელი სხივები ჯადოსნური ნაირფერობით ქარგავენ ფოთოლთა ნაირგვარ თალებს, რალაც ღვთაებრივი სურნელითაა გაჟღენთილი მთელი გარემო...

დავითი მზეს აჰყურებს და შეშფოთებული ამჩნევს, რომ თუ არ იჩქარა, შეიძლება გამოუსწორებელი რამ მოხდეს. მასზე ბევრია დამოკიდებული, – ზემოთ, გამოქვაბულში, მთელი რაზმი სულმოუთქმელად ელოდება მის გამოჩენას და მისგან მიტანილ ამბავს. მეომრები მხოლოდ მას ენდნენ, რადგან იციან, როგორი ჭეშმარიტი სიყვარულით უყვარს სამშობლო, როგორ ენდობა თვით მეფეც კი... დავითი შეშფოთებით ურტყამს დებს საყვარელ სალარს, მაგრამ იმნამსვე ეწევა სადავეს თავისკენ... ჩუ, საიდანღაც ქალის სასონარკვეთილი კივილი ისმის. დავითი მხოლოდ ერთ ნამს ყოყმანობს, თავის გზას ეწიოს თუ... არა, კვლავ აყურადებს. ახლა უფრო გარკვევით ესმის კივილი... საიდანღაც, მარჯვენა მხრიდან. ყალყზე შემდგარი ცხენი ჯერ მოშვებულ, მერე კი მარჯვნივ დაჭიმულ ალვირს გრძნობს და ისარივით წყდება ადგილიდან... კივილი უკვე სულ ახლოდან ისმის, სიფრთხილეა საჭირო, რა იცი, რა ხდება! დავითი ფიციხლად ხტება ცხენიდან, ნაბადს იძრობს, ცხენს ანიშნებს ადგილიდან ფეხი არ მოიცივალო და ხეებს ამოფარებული სწრაფი ნახტომებით იმოკლებს გზას ქალის მიმართულებით. ერთი ნახტომი კიდევ და დავითი მუხას ეფარება. ცალ ხელში დამბაჩა უჭირავს, მეორე ხელის ვადაზე უდევს. ფრთხილად იხედება მოპირდაპირე მხარეს და... ჰოი, საშინელება! ალვას მენეჯერ-იურისტი ტატა აჰკვრია

ტანსაცმელშემოძარცული, ფერმიხდილი, ვითარცა ანგელოსი, ხოლო მისკენ ნელი, ამაზრზენი ნაბიჯით მიემართება ექვსი ბაჯაჯღანა, კბილებდაკრეჭილი, ხელებგაფარჩხული ლეკი, რომელთაგანაც ერთ-ერთი თვითონ ტატას ქმარია. ქალი სადაცაა გრძნობას დაკარგავს შიშისგან, უკვე ძლივსღა ისმის მისი მიღებული ხმა, რომელიც შველას ითხოვს. აი, ერთი მიუახლოვდა უკვე, სტაცა კიდევაც თავისი ბანჯგვლიანი ხელი ტატას, მაგრამ იგრილა ამ დროს დავითის დამბაჩამ და ზნედაცემული მოძალადე გულაღმა გაიშოტა ტატას ფეხებთან. ტატა ჯერ კიდევ ვერ მოსულა გონს, ვერც დანარჩენი ლეკები ასწრებენ გონს მოსვლას, ისე ცხრილავს მათ დავითის დამბაჩა.

მეექვსე მოძალადე, თვით ტატას ქმარი, დაჭრილი, ღონეს იკრებს და დაზაფრული მიჰქრის ხეებს შორის. ტატა გაოგნებული იხედება ირგვლივ. მისი ლამაზი, შველივით დამფრთხალი თვალები მშველელს დაეძებენ, მაგრამ დავითი არ ჩქარობს – ტატას ქმარი ხომ ჯერ ცოცხალია! დავითი დაკვირვებით ათვალთვლებს იქაურობას და უცებ თავზარდაცემული ამჩნევს, ხეს ამოფარებული ავაზაკი როგორ უმიზნებს პირდაპირ ტატას! დავითი ელვის სისწრაფით წყდება ადგილიდან, ავაზისებურ ნახტომს აკეთებს და მთელი სხეულით ფარავს ტატას. ისმის სროლის ხმა, მაგრამ არა, ნაქცევა არ შეიძლება, მიუხედავად იმისა, რომ უკვე ნითლად გადაიფერა დავითის მკერდი, მან უნდა იხსნას სატრფო, საკუთარი სხეული შეაგებოს ყველა ტყვიას, მისკენ გასროლილს... მაგრამ ეს რა ხდება... დაბინდული თვალებით ხედავს დავითი, როგორ აგდებს ტატას ქმარი ხელიდან იარაღს და როგორი ხუსხუსით გარბის უღრანი ტყისკენ... „მხოლოდ ერთი ტყვია ჰქონია!“ სიხარულით ფიქრობს დავითი და ტატას ფეხებთან ნელ-ნელა იშოტება.

– ნოე!.. არა, არა, დავით! დავით! – ჩასძახის მუხლებზე დამხობილი, მწუხარებისგან ლამის შეშლილი ტატა ნოეს, –

ჩემო ერთგულო, ჩემო ერთადერთო... – ათრთოლებული თითებით უხსნის საკინძეს და გოდებს ფრთაშესხმული ანგელოსი, ო, რა ტკბილქართულით გოდებს, – არ მიმატოვო, დავით... სანუთრო დამიბნელდება უშენოდ, მზეო... ძალა წამერთმევა უშენოდ, ლომო...

– ძლივს... – ჩურჩულებს ნეტარებით ნოე, – ძლივს, ჩემო სულისდგამავ. ო, რა ბედნიერია, ტატას ცხელი ცრემლი რომ ალტობს მის მხურვალე, სისხლით ყაყაჩოსფრად გადაღებულ მკერდს.

– ტატა! – უკანასკნელ ძალას იკრებს ნოე, – ტატა, შენ როგორმე უნდა გააღწიო აქედან... მდინარესთან ჩემი სალარია... უნაგირზე, ხურჯინში, ბუკია, როგორმე, რაც ძალი და ღონე გაქვს, ისე ჩაშბერე, ჩემო სიყვარულო... ჩემი ძმადნაფიცები შენთან გაჩნდებიან მაშინვე. გადაეცი, რომ მეფის უსტარი უნაგირშია ჩაკერებული... უთხარი, რომ მე შენ ქვამარიტი სიყვარულით მიყვარდი და... რომ მოგიფრთხილდნენ, რადგან ის... ის ჯერ კიდევ ცოცხალია!

– ახვარი ეგ!

ნოე შეშინებული ახელს თვალს და დაჭყეტილი შეჰყურებს მოპირდაპირე კაბინეტის წინ შეჩერებულ ტატა მენეჯერი იურისტს, რომელიც ნიხლს გაბრაზებით ურტყამს დაკეტილ კარს და კიდევ ერთხელ ჩასძახის ვილაცას მობილურ ტელეფონში: – ახვარი!

ტატა პირდაპირ ნოეს ღია კარისკენ მოეშურება, ნოეს იოტისოდენა ყურადღებასაც კი არ აქცევს, ისე ჯდება მოპირდაპირე მაგიდაზე, გაფაციცებით უსმენს ვილაცას და ცალი ხელით წვალებით უკიდებს სიგარეტს.

– ქმარი, არა, ტ...კი! – რაც ძალი და ღონე აქვს, ისე ჩაჰყვირის უცებ ტატა, ფენს ფეხზე იდებს და ფენსაცმლის ჭვინტს ითვალთვლებს – ტვარი!

– ...

– ფაიზალი, – ამბობს და ბოლს რგოლებად უშვებს მაღლა ტატა.

– ...

- ნუ მაგოიმებ! – წარბს იკრავს ტატა.
– ...
– ტრუხა ბაზარი! – ხითხითებს ტატა.
– ...
– ნუ გამიხურე! – ისევ წარბს იკრავს ტატა, – მევასება!
– ...
– ბაბოჩკა და ბაიანი! – წარბს ამჯერად მაღლა სწევს ტატა, – სუბუ?
– ...
– გააიასნე! – ქერისკენ აბოლებს ტატა.
– ...
– ბაითი. – იზმორება და ამოქნარებს ტატა.
– ...
– მოქესტე! – იატაკზე აფერფლებს ტატა, – მე ვარ ატვეჩაი!
– ...
– ნუ მაბოლებ! – ხმას უმაღლებს ტატა.
– ...
– აახვიე! – უფრო უმაღლებს ხმას ტატა.
– ...
– დურა! – მინიკაბას კიდევ უფრო იმინებს ტატა და თეძოს იფხანს.
– ...
- მაზიანი! – შიშველი ჭიბის მოფხანაზე გადადის ტატა, – მარიაჟი!
– ...
– მურტალი როჟა! – დევივით ხმამაღლა და უზრდელად აცხიკვებს ტატა.
– ...
– აჩმახებ, ტვარო! – ბრაზობს ტატა.
– ...
– სუბუ! – სულელივით თვალედაჭყეტილ ნოეს უყურებს, სიგარეტს კბილით იჭერს და ილლიას იფხანს ტატა.
– ...
– გაასწორა! – რაღაც უხარია და ნოედან მზერა კომპიუტერზე გადააქვს ტატას.
– ...
– ლომკა! – იხრება, ფეხსაცმელს იძრობს და თითებს დაჰყურებს ტატა.
– ...
– ბაქსი, – ფეხსაცმელს ისევ იცვამს და ამოქნარებს ტატა, – დაკრიშა!
– ...
– პუტანკა! – საჯდომს იქექავს ტატა, – ზატო... ვაფშეე...
– ...

- კაიფი, - ანთებული სიგარეტის ნამწვს პირდაპირ ღია ფანჯრიდან ისვრის ტატა, - მაყუთი და ბაითი.

- ...

- მოვაცომარებ! - სისხლისფერ, მტაცებელივით წამახვილებულ ფრჩხილებს დაკვირვებით ითვალეიერებს ტატა, - ასიანი!

- ...

- მე მაგის დედის... მ... - ნ! - მოულოდნელად ყვირის და თვალებს გიჟივით აბრიალებს ტატა, - მე მაგის დედა მ... - ნ!

- ...

- ნუ დამგრუხე, ავითხარე ნერვებზე, მე მაგას გავაფარჩაკეებ! - გიჟივით აბრიალებული მზერა კომპიუტერზე გადააქვს ტატას.

- ...

- დავბრიდავ მაგ ჩემის გ... - ს! - ამჯერად მუმისასავით გაშეშებული ნოეს მკერდს ბურღავს და ისე ყვირის ტატა, - მე მაგის დედის მ... - ნ! ჩათვალე, ტრუპია!

- ...

- ბეზ პრაბლემ! - რატომღაც მშვიდება და ამთქნარებს ტატა, - ბაი, ნუ, პაკა, პაკა!

ის იყო, ტატამ საუბარი მოამთავრა და მაგიდიდან ჩამოხტომაც დააპირა, რომ...

ბრძენი იყო, რომ ბრძანა ვინც - „კუზიანს მხოლოდ სამარე გაასწორებსო!“

რა ეგონა, აბა, ნოეს როკაპ ცოლს, ნაზიბროლას, ფილოლოგი კაცი რომ ლანძღვა-გინებით აიძულა, გაბუხჰალტრებულიყო?! ერთადერთხელ გამოიყენა გულიანად ძლივძლივობით ნასწავლი კალკულატორი და ასევე ძლივძლივობით ნასწავლი კომპიუტერის თავუნა და ისიც იმისათვის, ცხვირ-პირი მშობლიური ყაყაჩოსფერით გადაეღებ-გადმოელება ტატა მენეჯერისთვის.

აი, რა შესძლებაა ჭემმარიტ სიყვარულს!

სოსო ბოლიაძე

სამი ამბავი

აჩრდილი მარშრუტკაში

„კავსადის კუთხეში ჩავა, ცოტა ადრე ამოიღებს პალტოდან ვეტერანის სამგზავრო ბილეთს და ჩუმად ეტყვის მძღოლს: – ერთი, აგე მანდ დამტოვე მე, მეგობარო. შოფერიც, როგორი გაუთლელი და გადაღლილიც არ უნდა იყოს 4 ნომერი მარშრუტკის დილიდან ღამემდე ალიაქოთით და წინასახალწლო ნევრასთენით, სმენადქცეული დაუკრავს თავს და აუცილებლად უპასუხებს:

– კი ბატონო...

ან:

– აქ გაგიჩეროთ?..

სხვანაირად არ არსებობს, ვისაც დაელაპარაკება, ყველა პასუხობს და არა დუმილით ან გრიმასით, არამედ სიტყვით; არ არსებობს სხვა შანსი, როდესაც ის ვინმეს დაელაპარაკება“...

ეს გავიფიქრე და მართლაც ზუსტად, ზუსტად ასე მოხდა, წამი წამში – მოქმედებები და რეპლიკები.

არც კი მიფიქრია მისალმება. ჩვენი გზები გაიყო ერთხელ და სამუდამოდ მრავალი წლის წინათ.

პირდაპირ მივახალე მაშინ: – აი, დამთავრდება ეს ამბავი და როგორ შემომხედავ მერე?.. რაც შენგან მომისმენია, ახლა ვხედავ, რომ სრულიად საპირის-

პიროს აკეთებ, ვაბზე აღარ მოგცემ სალამს, ეს დაიხსომე!

მაშინ გაშრა და ნათქვამი როა, დაბერდა ერთ წამშიო, ეგ დაემართა – უკვე მერე მივხვდი, ზუსტად ეგ... უნუგეშოდ, ავტომატურად გაშალა მკლავები და ნახევარი ნაბიჯი გადმოდგა ჩემკენ. – რას ამბობ, რას ამბობ, ხელი მიირტყი ტუჩებზე, რას ამბობ!.. – ეს სიტყვები თქვა და იდგა ასე უნუგეშო და მაინც ყველაზე უფრო გამორჩეული, ვისაც კი ვიცნობდი ოდესმე.

ხო, ერთდროულად უნუგეშოც და ამაციც, არ მეშლება. მისი ტკივილი მხოლოდ ჩემთვის იყო ხილული, თორე ირგვლივ მორბენალი ავტომატიანები და იმ ავტომატების სხვადასხვა კალიბრის ტყვიებიც კი თვალს ვერ უსწორებდნენ და სასწრაფოდ ითესებოდნენ – ზოგი კალხოზნის, ზოგი სოლოლაკის და ზოგი ზემელის მიმართულებით.

ხუთი წლით ადრე გავიცანი.

სტუმრად წავედი იმ დღეს – ჩემებმა მთხოვეს, ჩვენ ვერ მივდივართ და, სულ რო არავინ იყოს, სირცხვილიაო... დიდი სუფრა იყო. უფროსები, დამა ქალები, პროკურორები, მილიცონრები, ქურდები ერთად ბაირამობდნენ და ვერ გაუუგეთ ერთმანეთს, მოკლედ...

წამოვედი ადრე და კარიდორში იდგა

ყუთები კარგი ღვინის ბოთლებით სავსე და ორ ცალს დავავლე ხელი და წამოვიღე, – ვითომც ჩემი წილი.

მარქსის მოედანზე მოდელების სახლთან დავლიეთ ეს ღვინო ორმა. მოვიდა ჩვენთან უფროსი კაცი – დამალევიანეთ ერთი ჭიქაო. სგორლიშკა ვსვამდით, არ იყო ჭიქა.

ეგრე დალია იმანაც, სადღეგრძელო არც უთქვამს. არაფერი გაქვთ მისაყოლებელიო? ამაზე გაგვეცინა უშნოდ, მაგრამ არ სწყენია, თვითონაც გაიცინა.

აბა, წამოდიოთ და წაგვიყვანა. კავსადის და ბარნოვის კვეთაზე უცხოვრია.

ლობიო, პური და წინაკის მჭავე ჰქონდა, მახსოვს, და ბოცა სავსე ღვინით.

მაშინ სერიოზულად ვერ აღვიქვი. გვითხრა: ჩვენი სუფრა არისო, ქრისტემ რო სუფრა მოუწყო თავის მეგობრებს, იმის განმეორების მცდელობა და ამიტომ უნდა გვიხაროდეს და უნდა გვიყვარდეს მაგრად ერთმანეთი, თორე სასმელი საშიშია სიყვარულის და ზრდილობის გარეშეო.

მოკლედ, გვასწავლიდა, რაც ისედაც კარგად ვიცოდით, მაგრამ ამ უცნობისაგან მის ცარიელ სახლში, სადაც ყველგან ელაგა ტილო, საღებავები, ნახატები და ცოტა ავეჯი, ძალიან საკაიფო მოსასმენი იყო ეს ამბები.

დავმეგობრდით, ძალიან ხშირად ვაკითხავდით.

სულ მახსოვს, როგორ ამოიღებდა უფრიდან პარაბელუმს, გაილიმებდა და იძახდა: – უყურე, სასმელი აღვიძებს ჩემში ყველაზე დიდ არამზადას, შემოიძლია ცუდიც გავაკეთო, ცუდის გაკეთებაზე ადვილი რა არი, აი, თუ გინდა ეხლავე გახვალ და დაჩაგრავე ვინმეს, მაგრამ რასაც სასმელი აღვიძებს, იმას მაშინვე კლავს ქართული სუფრა და ზრდილობის და ალერსის მოედნად გადააქცევსო.

აი, ეგეთი კაცი ვნახე შობას.

მართლა ძან დაბერებულა, ოღონდ შოფერმა კი ეგრევე თავი დაუკრა და გაუღიმა.

გორის პროფესიულ სასწავლებელში ნაპოვნი ძველი ფილმი

დიდხანს ვეძებდით ვინმეს, ვინც რომელიმე ქვედანაყოფს მიგვანერდა და თითო ავტომატს მოგვცემდა. აღარარსებული ოფიციალის ყველა უწყება საიმედოდ ჩაერაზათ – მხოლოდ საოლქო პროკურატურის ეზოში დაგვხვდა ერთი მასპინძელი – ულუკმაპუროდ ჩარჩენილი დამფრთხალი ნაგაზი.

ერთი ჩვენი მეგობარი ტელეფონით შეგვპირდა, ახლავე დაუკავშირდები ჩვენს სარდლობას, რომ უიარალოდ არ დარჩეთო, მაგრამ ეს რომ მოხდა, ჯერ კიდევ გოსკინპრომზე ვიყავით და მას შემდეგ მეგობარი აღარ გვეხმარებოდა...

ყოფილი პროფსასწავლებლის შენობაში მივაკვლიეთ გვარდიის შტაბის ნაშთს – კონტუზირებული ყარაულით, რომელიც აკაესის პატრონების დაცვილ ყუთზე იჯდა, სალამზე არ რეაგირებდა და იმეორებდა: „ბევრი არიან, ძალიან ბევრნი არიან“...

გვარდიის პოლკოვნიკმა ლექსომ, – ან დაჭრილებში მომეხმარეთ, ან, თუ პირადობა გაქვთ, ავტომატს კი არა, ტყვიამფრქვევსაც ჩაგაბარებთ, მაგრამ აშკარად მაგრად გაკლიათ, წაგებულ ომში რამ ჩამოგიყვანათო...

ID მე არ მქონდა, რადგან პირდაპირ ბასეინიდან წამომიყვანა ჩემზე უფრო ფატალისტმა ძმაკაცმა, რომელიც ახლა, დიდი იმედი მაქვს, გემისამებრ ტიბეტშია ან სადმე იქვე და ესაა მიზეზი, რომ ხმა ვერ მოუწვდენია.

დავხეტილობთ ამუნიციით და ამერიკული საველე სადილების პაკეტებით სავსე ოთახებში, ვიდრე პოლკოვნიკი აღარარსებულ უფროსობას უთანხმებს ორი თბილისელისა და ერთი საჩხერელისთვის დაჩქარებული წესით იარაღის გადაცემის გარდაუვალ აღარარსებულ აუცილებლობას.

გვაძლევენ გვარდიის ფორმას... ჯინსებს და მაისურებს ვტენით რუკზაკში...

ულამაზესნაკეთებიანი კონტუზირებული ყარაული დგება და გვიყვირის: – არ ნახვიდეთ, ბიჭებო, ყველაფერი დამთავრდა, მე მომეხმარეთ, ყურები მომადრო ტყვიამ, მე მომეხმარეთ!...

ვეფერები, ვამშვიდებთ... აშკარად სასწრაფოდ გადასაყვანია აღარარსებულ ლაზარეთში... სადაცაა უნდა მოვიდეს ჯიბი და უშველიან...

ამერიკული პროგრამით გახსნილ პროფსასწავლებლის ბიბლიოთეკაში პრეპარატების სამი ბოქსია. მინდა, რაიმე დამაწყნარებელი დავაღვიწხო ან გავუჩხირო ამ საცოდავს.

ავიღე წამალი და როცა გამოვედი, უკვე დაძრული მანქანის ფანჯრიდან მიყვირის: „არ ნახვიდეთ, დამთავრდა, არ ნახვიდეთ“!

შევბრუნდი, რომ დავდო ამპულები და შპრიცი, მერე გადავიფიქრე, დავიტოვე და ავიღე „ჩვენი მწერლობა“, ერთადერთი არასაბუნებისმეტყველო ჟურნალი, რომელიც იქ დავინახე.

პოლკოვნიკი გვეუბნება, რომ ათ წუთში გავალთ აღარარსებული შტაბიდან და უნდა მოვემზადოთ.

ჩვენ ისედაც მზად ვართ, ალბათ, ყველაფრისათვის. ვზივარ აღარარსებული ყარაულის ყუთზე, ვათვალთქვამთ ჟურნალს და თან ვფიქრობ: „ზუსტად ეს ასწორებს, როცა ყველა ვლასტი გეზიზღება და ამ ვლასტის დაწყებულ და ნაგებულ ომში შეხვალ, ესაა საკაიფო სვლა“, – და ეს ყუთი კი არაა ეგომანიების კილიმანჯაროა სინამდვილეში.

უცებ გული მინათდება: ვილაც წერს შერბურის ქოლგებზე – ამ სისხლით, შიშით, სიგიჟით სავსე წუთებში და ამ ადგილას ეს არის თითქოს ეზრა პაუნდის უჭკნობი იკონასავით: THE apparition of these faces in the crowd: Petals on a wet, black bough¹.

ესეთი ამბავი მოხდა გორში რუსების შემოსვლამდე ერთი საათით ადრე და აი,

რა ენერა იმ ჟურნალში:

ვანო ჩხიკვაძე,
ძველი ფილმი

კიდევ თუ აწვიმთ შერბურში
ქოლგებს,

ისევ აცვივა ცრემლი ქვაფენილს?
ეს ერთი კადრი –
გოგონა მორბის,
თვალსევდიანი, სხვა არაფერი.

არ მახსენდება გადაუღებელ,
საგაზაფხულო წვიმის თქემიდან –
მორბის გოგონა,
კარს გაუღებენ,
დაამშვიდებენ თუ შეეშინდა.

მსუბუქი ოხვრა, ასე ნაცნობი,
ზედ დაადნება ბაგეს უნაზესს,
იბრჭყვიალებენ ცრემლის მარცვლები
თვალის უბეში და სასთუმალზე.

გარეთ კი ისევ იმღერებს წვიმა.
სახურავებზე ქარი იქროლებს,
და სიყვარულის დაწყვეტილ სიმებს
მწუხარე ჩელო გამოიგლოვებს.

დარბაზიც ერთხმად აქვითინდება,
როცა დაგვზაფრავს ჰანგი გრძნეული.
ათრთოლდებიან შენი თითებიც
ჩემს ცივ ხელებში გამომწყვდეული...

დღეს კი...
გავყურებ მიმავალ ქოლგებს,
სიყვარულს კიდევ რომ გაუავდრდეს,
როგორღა ვიგრძნობ – მე უკვე
მოვკვდი –
იმ გადავლილი წვიმის ჟრუანტელს.

ჩემს მეგობარს, ზაზა მელიქიშვილს, ამ სევდიანი, მაგრამ მაინც ამბით – რადგან ვცხოვრობთ უისტორიო დროში, ესეთი ამბავიც ხო საქმეა – ვულოცავ დაბადების დღეს.

¹ გამოცხადება ამ სახეების ბრბოში: ფოთლები სველ, მრუმე ტოტზე. (ინგლ.)

ძველი თოფი

ამასწინებზე ძველი თოფი ამოვიტანე სარდაფიდან.

რამ ჩამატანინა ოციოდე წლის წინათ იქ ეს ვაშლისკონდახიანი ერთ დროს შესაშური იარაღი, ახლაც მშვენივრად მახსოვს, მაგრამ, როცა იატაკზე დადებული გახევებული ტყავის შალითიდან ამოვიღე და ავანყვე, მაშინვე დავგმე ის ძველი, უსუსური გადანყვეტილება და მთელი დილა მართლა გულმოდგინედ ვასუფთავებდი და ვზეთავდი ამ პატიოსან იარაღს.

საერთოდ, რა თქმა უნდა, არ მიყვარს მასლაათი თოფებზე რამდენიმე ძალიან ადვილად გასაგები მიზეზის გამო და ეხლაც არაა ეს მთავარი თემა, არამედ – მაშინ თოფის სარდაფში ჩატანის მოტივი.

საქმე შეეხება ტექსტს, მაგრამ არა ჩეხოვისას, არამედ ნაკლებად ცნობილი ირლანდიელი მემარცხენე მწერლის მოთხრობას. მისი ერთი წიგნის გამო მოვიძიე ბოლოს ეს 16-კალიბრიანიც.

იმ დროს ერთი ასეთი ჩვევა მქონდა: თუკი წიგნი მომეწონებოდა, მეორე დღეს რამდენიმე ცალს ვყიდულობდი და ვჩუქნიდი ჩემს ახლობლებს: 3-5 პრეზენტზე საუბარი. ვჩუქნიდი არა საგანგებო რამ ვითარებაში, არამედ პირდაპირ დილით, შეხვედრისას, რუკზაკიდან დავაძრობდი, ორი სიტყვით ავუხსნიდი, თუ რაზეა და ვეუბნებოდი: „ნაიკითხე, გაგიწოდება“...

ახლა რომ ვიხსენებ, მხოლოდ ორს აქვს მერე ნათქვამი, ნავიკითხე და მევასაო. არა, განა დაუნუნებია ვინმეს ჩემი ნაჩუქარი წიგნი, – უბრალოდ არ კითხულობდნენ, როგორც ჩანს... ეს ძალიან ბუნებრივიცაა, ალბათ, არც მე ნავიკითხავდი... ომი იყო ქუჩაში, ნამდვილი ომი, კბილებალესილი ვიძინებდით და ვიღვიძებდით, დავდიოდით, გავიცნობდით ერთმანეთს... არ იყო ეს წესიერი დრო, მართლა არა!

უცნაური კია, მაგრამ ზუსტად მაშინ დავიწყე ჩემი სახლიდან რკინის გატანაც. რკინა, ანუ იარაღი. ბოლოს წინა იყო

ჩემი მეგობრის მოქმედლიფტიან პადი-ეზდში მეექვსე და მეშვიდე სართულებს შორის ლიფტის შახტის პანია ნაკვეთურში ჩამალული ტეტე და სულ ბოლო კიდე იყო ეს ძველი თოფი. მოკლედ, ხან ვის ვაჩუქე და ხან ვის...

წელან გავიფიქრე, რომ ჩემდა სამარცხვინოდ, წიგნებსაც და რკინასაც ვჩუქნიდი ასეთი პრეზენტისათვის სრულიად მოუზმადებელ ადამიანებს. იმედია, არ გამოადგათ არც ერთი და არც მეორე; იმედია, ჩემს საჩუქარს იოტისოდენადაც არ შეუცვლია არავის ცხოვრება – ეს ყველაზე ნაკლებად მინდოდა.

ეს უადგილო და უდროო „განიარაღება“, წელანაც ვთქვი, ტექსტიდან წამოვიღა.

ასეთი რამეა იმ ტექსტში დახატული: ბელფასტური ამბებია და პატარა ბიჭები დადიან გამთენიისას, რომ რაიმე ისუხარონ და ნახავენ მანქანაში მოკლულ კაცს; თავიდან ვერ ხვდებიან, რომ მოკლულია, გალემილი ჰგონიათ და ცდილობენ, ამოაცალონ საფულე, მაგრამ, როდესაც სისხლს დაინახავენ, ძალიან შეშინებულები გაეცლებიან იქაურობას, მაგრამ ერთ მათგანს მაინც მოაქვს მანქანიდან ნივთი: უბის წიგნაკის მსგავსი რვეული.

მეორე დილით უბანში ხმა გავარდება, რომ მოკლეს მათი თანატოლი და ყველასათვის საყვარელი ინვალიდი ბიჭის მამა, ორი დღის წინ გამოსული პოლიტიკური სროკიდან. ეხლა მე არ მახსოვს, რომელ ფრაქციას მასტავდა ეს მოკლული და არცაა საინტერესო და, მგონი, ირლანდიაშიც ნაკლებად მიანიჭებდნენ ამას მნიშვნელობას.

მთელი დანარჩენი მოთხრობა არის მოკლულის ჩანაწერების კითხვა და ამ საქმეკაცოს ფიქრი და გააზრება იმისა, თუ რა ჯოჯოხეთში ცხოვრობენ და რომ ეს კომმარი იდეაში დაუსრულებელია.

ბლოკნოტი კი სავსეა ინვალიდი შვილისათვის გაუგზავნელი წერილებით. ნიუანსებს ვერ გავიხსენებ ნამდვილად, მაგრამ ახლაც მკაფიოდ მიდგას თვალწინ

ერთი ფრაგმენტი: „ჩემო შვილო, მე შენ ვერ მოგიარე, ვერ მოვასწარი, გადავფარებოდი იმ ტყვიას, რომლის გამოც ასე ნვალობ, მაგრამ მე მოგიჩინე მაგ ტკივილს და ხელში აგიყვან და დედასთან ერთად ჩვენ ნავალთ უკეთეს მხარეში“...

რაღაც ასეთი, მოკლედ... გამყინავი... სავსე ბლოკნოტი ასეთი გრძნობების.

დანარჩენი ყველაფერი თითქოს ნორმალურად მთავრდება იმ ნოველაში. მართლა არ აქვს მნიშვნელობა დეტალებს და არც მახსოვს, თუ გულზე ხელს დავიდებ.

ჩემზე კი ძალიან იმოქმედა და არ ვიცი მეტი არაფერი... რაღაც გეისივით¹ შემემთხვა და ვთქვი, რომ არაა საჭირო რკინა, რადგან რკინით არ დავბადებულვართ და მხოლოდ ტკივილი უკავშირდება.

მთელი იმ ამბების შემდეგ, რა დასამალია და, ძალიან მეცინება ხოლმე იარაღზე იმგვარად შეყვარებულ ხალხზე, რომლებიც მუხლებსა და წელს შორის სიმაგრეს მხოლოდ მაშინ გრძნობენ, როცა რკინა უდევთ ან ფიქრობენ რკინაზე.

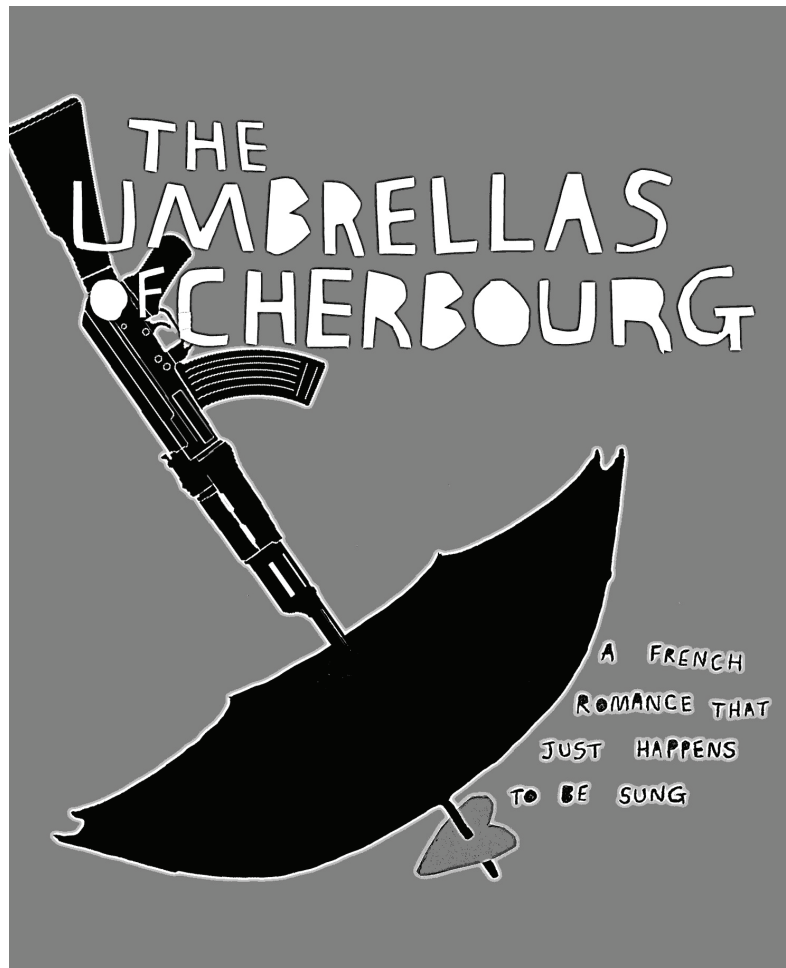
ამათზე უფრო უნიკალურებად მხოლოდ ისინი მიმაჩნია, ვისაც ამგვარ სიკაჟეს რამდენიმე ათასიანი შემოსავალი ანიჭებს – არიან ასეთებიც.

ოღონდ ერთი რამე კია და ამას ვწერ ამდენი ხანია: თუკი

ეს კომპლექსი არ გჭამს, რკინასაც უმიზეზოდ და აპრიორი არ უნდა გაუბრაზდე; განსაკუთრებით, თუკი უკავშირდება იმ ძველ და კარგ ხალხს, რომელთაც თოფი არ მიაჩნდათ რაიმენაირი სიძლიერის გამოხატულებად, არამედ, უბრალოდ, წვერიანდებოდნენ მონკავშირში და ნადირობდნენ ხანითხანამდე.

თუმცა ვილაც იტყვის, რომ ესეც არის გამოხატულება რაღაც ისეთის, რაც თავის მხრივ უკავშირდება მაჩოიზმს და ალბათ სადღაც მართალიც იქნება.

ნუ, მე უბრალოდ გავწმინდე თოფი, რათა საახალწლოდ კედელზე დავკიდო და ანტონ პალიჩი აქ მაინც შემოვიყვანო სცენაზე.

¹ ძვ. ირლ. geis – ირლანდიური საგების მიხედვით ინდივიდუალური და ზოგჯერ ნებაყოფლობითი ტაბუ.

ახანი ბაქიძე

ჩანაწერები

ხრუშჩოვს, როგორც მერე გამოიკვავა, სტალინი ჭირის დღესავით სძულდა, მაგრამ მონური მორჩილებით უცდიდა მის სიკვდილს. მერე შეეცადა თავის შეხედულებების განხორციელებას. მართალია, ხრუშჩოვი სულელი იყო, მაგრამ ერთი კეთილი საქმე მაინც გააკეთა. უდანაშაულოდ ციხეში და კატორღაში გადაყრილი ხალხი, ვინც გადარჩა, შინ დაბრუნდა. ამას იგი სტალინის სიკვდილის მერე კი არ გააკეთებდა, არამედ მანამდე, მონურ მორჩილებას არ დაემუხჯებინა და უდანაშაულო ადამიანებიც არ გაატარებდნენ ათეულ წლებს ციხეებსა და კატორღებში.

ხუა-გოფენიც არ ეთანხმებოდა თურმე მათ ძე დუნს, თუნდაც განათლების მოგვარებაში. მაგრამ დუმდა და მის სიკვდილს უცდიდა. მათ მოკვდა და ახლა აპირებს რეფორმების ჩატარებას. ეს ხომ დაგვიანებით გაკეთებაა საქმის?

ახლა ცხოვრებას ისეთი სწრაფი მდინარება აქვს, რომ რომელიმე ასეთი პირის ხელისუფლების სათავეში ყოფნა უდიდესი დანაშაულია. რადგან იგი სწორედ ამ სწრაფი ტემპის შემფერხებელია და დამბრკოლებელი. ეს კი უკვე პროგრესის მტრობაა.

ადამიანთა მატერიალური კეთილდღეობა სსრკ-ში გაზეთის ფურცლებზეა, კაპიტალისტურ ევროპასა და ამერიკაში კი რეალურ სინამდვილეში. ხორცი, კვერცი, კარტოფილი მაღაზიაში იყიდება და გაზეთში არავინ არ წერს ან ტელევიზიაში არავინ აჩვენებს წელიწადში ერთხელ ტრანსპარანტებით და ლოზუნგებით მორთულ მანქანებს, რომელთაც ვითომ ქალაქში სურსათი შემოიტანეს. პროდუქტს პროპაგანდა არ სჭირდება. მისი პროპაგანდისტი მაღაზიის ვიტრინაა და არა გაზეთში დაბეჭდილი ცრუ ციფრები.

თანამედროვე მსოფლიოში სოციალიზმის საპირისპირო რაიმე ახალი სოციალ-პოლიტიკური მოძღვრება არ არსებობს. კაცობრიობამ მრავალი გზა მოსინჯა, მაგრამ არსებითად არაფერი შეიცვალა თუმცა ზღვა სისხლი დაიღვარა. მაშასადამე, უნდა მივხვდეთ, რომ შინაგანი სტრუქტურის გაუმჯობესებაა აუცილებელი და არა ახალი თეორიები ახალი ხოცვა-ჟლეტისათვის.

P.S. დასავლეთში გავრცელებული ყოფილა თეორია, რომელიც ამტკიცებს, რომ პოსტქრისტიანიზმის შემდეგ სამი

დასაწყისი „ცისკარი 1852“, №11, 2015 წელი

მოძღვრება არსებობს – ინდივიდუალიზმი, კომუნიზმი და ნაციონალიზმი. მე-20 საუკუნის მეორე ნახევარი ნაციონალიზმის ეპოქაა და პატარა ერების აღორძინების დრო.

22. XI. 77.

ვასილი ველიჩკო გვიამბობს: ქართველები ნიჭიერი მოღვაწეები მაშინ გამოდიან, თუ საქართველოში არ მუშაობენ და რუსეთში არიან გადასახლებულნი. თურმე ერთმა ქართველმა თავადმა რესტორანში ქეიფის დროს მოჰკლა უდანაშაულო მოქალაქე. გამტყვრალ თავადს თვალში არ მოუვიდა ეს მოქალაქე და მოჰკლა. იგი დაიჭირეს და გადაასახლეს. ჯერ ციმბირში, მერე ევროპული რუსეთის სამხრეთ ნაწილში. ორივეგან თავადი პატიოსნად შრომობდა და თავი გამოიჩინა წესიერებითა და შრომისმოყვარეობით. განსაკუთრებით სამხრეთ რუსეთში. აქ იგი რუსებს ასწავლიდა – მეაბრეშუმეობას, მებალჩიობას, მევენახეობას. გახდა გუბერნატორის პირველი მრჩეველი. ერთხელ ცნობა მოვიდა, რომ, დედამისი ცუდად იყო და ნება ითხოვა საქართველოში წამოსვლისა, რომ მომაკვდავი დედა ენახა. გზად მან შეიარა ვლადიკავკაზში, სადაც მუშაობდა ცნობილი გენერალი ნიკოლოზ ზურაბის ძე ჭავჭავაძე. ჭავჭავაძეს თავადმა სთხოვა, მიშუამდგომლე, რომ შემინყალონ და დარჩენილი სასჯელი მაპატიონო, დამტოვონ საქართველოში. ამაზე ჭავჭავაძეს უთქვამს, რა გინდა, სულელო, საქართველოში, ისევ გალოთდები, რაიმე ბოროტებას ჩაიდენ და დაიღუპები. თავადს თავისი არ დაუშლია. უპატიებიათ. საქართველოში დაბრუნებულა. მაგრამ ამხდარა ჭავჭავაძის სიტყვები. თავადი ისევ ლოთობას შეს-

დგომია. ვილაც თანამეინახეს მუცელში სატევარი უკრავს. მართალია, გადარჩენილა, მაგრამ უკვე ქვეყნის სასარგებლო კაცი აღარ არის.

ზ. გამსახურდიაზე გავრცელებულია ხმები, რომ მასზე სხვადასხვა ფსიქოლოგიური საშუალებებით იმოქმედეს და ამით აიძულეს, ეთქვა ის, რაც სასამართლოში და ტელევიზიაში თქვა. ამის დაჯერება შეიძლება, თუ სათანადო დოკუმენტით დადასტურდება, თუმცა ნადეჟდა მანდელშტამი წერს – „Мало, кто побывал в Лефортово и вышел с неповреждённым умом. Я таких не встречала“¹.

გამსახურდია ჰყოლიათ ლეფორტოვოში. მეორე ადგილას ნ. მანდელშტამი აღნიშნავს – „Сейчас я боюсь только одного шприца с новым лекарством, которое лишает меня воли и самоконтроля. Если я попаду в то проклятое место и заговорю, пусть знают что это шприц“².

9. VIII. 78.

როგორც ჩანს, მცირე ერებს არასრულყოფილების კომპლექსი აწვავს და ყოველთვის ცდილობენ თავი განსაკუთრებულ ხალხად წარმოიდგინონ და სხვებიც დაარწმუნონ ამაში. პროსპერ მერიმე ამბობს კორსიკელებზე – „კორსიკელის გულს დიდად ვერ მოიგებთ, თუ ეტყვით დიდ ერს ეკუთვნითო. მათი ერთადერთი სურვილია განსაკუთრებულ ხალხად იქნენ აღიარებულნი“ („კოლომბა“).

„კოლომბაში“ აღწერილი ზოგიერთი კორსიკული ზნე-ჩვეულება ჰგავს ქართულს. მაგ. ზარით ტირილი და მოზარეების მიერ ლექსების შეთხზვა მიცვალებულის დახასიათების მიზნით.

¹ ისეთი არავინ მეგულება, ლეფორტოვოში რომ მოხვედრილიყოს და იქიდან ტვინნალრძობი არ გამოსულიყოს.

² ახლა მე ახალი წამლით გაჯერებული შპრიცის მეშინია, რომელიც ნებისყოფას და თვითკონტროლს დამაკარგინებს. თუ იმ დაწყვეტილ ადგილას მოვხვდები და რამე წამომცდება, უნდა იცოდნენ, რომ ეს შპრიცის გამოა.

1. მეგრულად ზარს რას ეძახიან?
2. მოზარეს რა ჰქვია?

კომპიუტერული ცოდნა კორსიკაში.

3. სვანურ მურყვამებთან მათი შედარება.

ამგვარი დამთხვევები მონიშნავს, რომ საქართველო ხმელთაშუა ზღვის კულტურულ არეალში შედიოდა.

11. VIII. 78.

წავიკითხე ბულატ ოკუჯავას რომანი „Путешествие дилетантов“ (жур. „Дружба народов“³, 1976 г. №8-9). ნიკოლოზ I-ის დროს ხდება მოქმედება. საცოდავი ანარეკლია პეჩორინის რომანის მთავარი გმირი მიატლოვი. გაუგებარია ქვესათაურიც „Из записок отставного поручика Амирана Амилахвари“⁴. ამ ამილახვარს არავითარი ფუნქცია არა აქვს და სრულიად უფუნქციოა მისი ქართველობა. საქართველოზეც არის რამდენიმე სტრიქონი, მაგრამ სრულიად უმეცარი კაცის დაწერილია. ეტყობა, არავითარი წარმოდგენა ოკუჯავას საქართველოზე არა აქვს და არც აინტერესებს. ამიტომაც გაუგებარია, რატომ დასჭირდა რომანში ეს ქართული გვარი.

საერთოდ, მეტად გაუგებარი რომანია. თუ პეჩორინის ორეულის დახატვა უნდოდა, დღეს ეს ვიღას აინტერესებს, მით უმეტეს, რომ იმ დროის მწერლებმა ეს უკვე გააკეთეს და ოკუჯავაზე ბევრად უკეთესად. თუ ანალოგიების გავლება უნდოდა თანამედროვეობასთან, ეს არ გამოუვიდა, რადგან ძალიან ძნელია, უნებისყოფო, უმაქნისი, უნიჭო თავადის სასიყვარულო თავგადასავალი რითიმე დააკავშირო თანამედროვეობასთან. თან ბევრი რამ ამ სასიყვარულო თავგადასავალში მხატვრულად სრულიად დაუჯერებელია და ფსიქოლოგიურ სიმართლეს მოკლებული.

ამ რომანმა კიდევ ერთხელ დამიდასტურა, რომ ბ. ოკუჯავა უნიჭოა.

15. VIII. 78.

დღეს კომუნისტები სოციალიზმის მიმართ არ იყენებენ მარქსიზმის ძირითად დებულებებს: ყველაფერი ვითარდება, იზრდება და კვდება; ყველა მოვლენა გარკვეულ პერიოდში პროგრესიულია, მერე თანდათანობით ხდება რეგრესიული და წინსვლის დამაბრკოლებელი; მდგომარეობა ქმნის შეგნებას და ა. შ.

27. VIII. 78.

მარტოხელა კაცს არც სიკეთე ჩაუდენია და არც ბოროტება. ორივეჯერ მას მოკავშირე სჭირდება. ეს მოკავშირე ყოველთვის აზრია, ვიღაცის მიერ სუსტი გონების ადამიანზე მოხვეული.

ძველი ჩანაწერი:

1972 წლის 16-17 სექტემბერს ტელევიზიით აჩვენეს ფილმი (თუ დადგმა) „შანტაჟი“ (სცენარის ავტორები – ლავროვები, დამდგმელი – ბროკინი).

ხანდაზმული და მარტოხელა ქალი ყიდულობს ოქროებს. ეს ოქრო შინ აქვს შენახული. რად უნდა? ვინ აძლევს ან ვისზე ყიდის? საიდან აქვს ამდენი ფული? ეს კითხვები აუხსნელია.

ოქრო მოაქვთ მაგადანიდან. შანტაჟისტი უკან ბრუნდება. ჯერ აჩვენეს, რომ ძალიან ეშმაკია. მერე სისულელე ჩაიდინა. გააფრთხილეს, რომ მილიცია დაეძებს. მაგრამ მაინც მოჰკლავს კაცს დომოდედოვოსთან ახლო სოფელში. იმავე აეროდრომზე მივა და თვითმფრინავით ვლადივასტოკში გაემგზავრება. ასეთი გამოცდილი კაცი ნუთუ მილიციას ყველა ნიშანს მისცემდა, სად ეძებნათ იგი? გულუბრყვილობაა.

დეტექტივს მაშინ აქვს მნიშვნელობა, როცა გიჩვენებს ლოგიკური აზროვნების ძალასა და მნიშვნელობას. ამით არიან

³ „დილეტანტების მოგზაურობა“ („დრუჟბა ნაროდოვ“).

⁴ გადამდგარი პორუჩიკის ამირან ამილახვარის ჩანაწერებიდან.

საინტერესო შერლოკ ჰოლმსი და მეგრე. დეტექტივში მთავარია გმირის პრობლემა, საბჭოთა დეტექტივში კი მოქმედებს უსახო მასა. იგი შეიარაღებულია ტექნიკით. გამორიცხულია საიდუმლოს მიგნების პროცესი. ყველამ ყველაფერი უკვე იმთავითვე იცის.

დეტექტივში უნდა იყოს გონებამახვილობის, გონიერების, ლოგიკის შეჯიბრი, თორემ დამნაშავეს დაჭერის ტექნოლოგიის ჩვენება ლიტერატურის საგანი არ არის.

1973 წლის 20 იანვარს აჩვენეს გადაცემა ციკლიდან „შემოქმედებითი პორტრეტები“. გადაცემა ეძღვნებოდა კოლაუ ნადირაძეს. კოლაუს საუკეთესო ლექსებიდან მხოლოდ ორი წაიკითხეს – „წინამურიდან საგურამომდე“ (კითხულობდა ს. ზაქარიაძე) და „ზღვის პირას“ (თავად ავტორმა წაიკითხა). რა პორტრეტზე შეიძლება ლაპარაკი, როცა არ იყო ლექსების ანალიზი, თემატიკა, ხასიათი, თვისება და ა. შ. კოლაუს პოეზიისა წარმოდგენილი. უბრალოდ, ლექსებიც არ მოგვასმენინეს.

ტელევიზიას ერთი უბედურება სჭირს: ვისზედაც არის გადაცემა, მას უთუოდ გამოიყვანენ ქუჩაში ან ბაღში და ასეირნებენ. რა მიზანი აქვს ამ სიარულს, რისთვის არის იგი, არავინ უწყის. ჩაყენებულია ადამიანი უხერხულ მდგომარეობაში და დაბნეულმა არ იცის, რა აკეთოს. ასეთ სიტუაციაში ჩააყენეს კოლაუც. წაიყვანეს ილიას ობელისკთან და დააყენეს. იდგა კოლაუ ობელისკთან და არ იცოდა, რა ექნა.

კოლაუ იცნობდა ბევრ საინტერესო მწერალს. არც ამაზე ალაპარაკეს.

ეკრანი ეჭირა თბილისის ქუჩებში მანქანების ხეტიალ-ბორიალს. რისთვის?

18. VIII. 78.

1978 წლის 18 ივლისს ისტორიის ინსტიტუტი კინოსახლში ატარებდა საერთო კრებას. ამ კრებას უნდა დასწრებოდა

შევარდნაძეც. ლაპარაკი უნდა ყოფილიყო აფხაზეთის საკითხზე. წავედი, თუმცა შესვლა ძნელი იყო, რადგან, შევარდნაძის განკარგულებით, უცხო პირნი არ უნდა დასწრებოდნენ კრებას. შესვლა მხოლოდ მოსაწვევით შეიძლებოდა. ვიშოვნე მოსაწვევი და შევედი. დავჯექი უკან. განმარტოებით, რომ თვალში არავის მოვხვედროდი. თუმცა უცხონი მაინც იყვნენ, ჩემს გარდაც. კრების დაწყებას რამდენიმე წუთი აკლდა, რომ ჩემთან მოვიდა კალინინის რაიკომის თანამშრომელი ბერძენიშვილი და მითხრა: თქვენ მენტეშაშვილი (ქალაქკომის მდივანი) გეძახით და თუ შეიძლება წამობრძანდითო. გავყევი ბერძენიშვილს და მეზობელ ოთახში შევედი. იქ პატარა სუფრა გაეშალათ. მაგიდას მარტო შევარდნაძე უჯდა. ფეხზე იდგნენ და კედელს აკრულნი ცახცახებდნენ მენტეშაშვილი, კალინინის რაიკომის მდივანი მგალობლიშვილი, აკადემიკოსი ფრანგიშვილი და კიდევ ვიღაც ერთი, რომელიც ვერ ვიცანი. ისტორიის ინსტიტუტის პარტკომი ხაზარაძე უკან მედგა და დაბნეული ერთსა და იმავეს იმეორებდა – ვინ მოგცათ მოსაწვევი, ვინ მოგცათ? შევედი თუ არა ოთახში, სიბრაზისაგან აცახცახებულმა შევარდნაძემ დამიყვირა – რა გინდა შენ აქ? პასუხი ვერ მოვასწარი, რომ გააგრძელა – აქ ისტორიკოსებთან საქმიანი შეხვედრა მაქვს და შენ დასწრების უფლება არ გაქვს. თუ გაინტერესებს, რას ვიტყვი, დამიძახეთ თეატრში და იქაც მოვალო. მე ვუთხარი – თუ კრებებზე დასწრებაც მეკრძალება, რა გაენწყობა, უნდა წავიდე – გამოვტრიალდი და წამოვედი. უკან მომადახა – ჰო, უნდა წახვიდე.

გამოვედი. უკან ხაზარაძე და მგალობლიშვილი მომდევდნენ და მეკითხებოდნენ – ვინ მოგცათ მოსაწვევი. ამაზე გაბრაზებულმა ვუპასუხე – რა თქვენი საქმეა, ვინ მომცა. ხომ ხედავთ, მივდივარ და სხვა რაღა გინდათ. დაბნეულებმა დაიწყეს ბოდბის ლულლული.

მერე მითხრეს, რომ კრება ძალიან უღიმღამოდ ჩატარებულა. ვერც ისტო-

რიკოსებს უთქვამთ რაიმე პრინციპული და ლონიერი და ვერც შევარდნაძეს. შევარდნაძე თავს არიდებდა თურმე ყველა პრინციპულ საკითხს და მიკიბულ-მოკიბულად ლაპარაკობდა. ისტორიის ინსტიტუტის თანამშრომლებს დაჰპირებია, საკარმიდამო ნაკვეთებს მოგცემთო და ქართველ მეცნიერებსაც მაშინვე გაუყიდათ საქართველო საკარმიდამო ნაკვეთებში.

მეორე დღეს, 19 ივლისს, კინოოპერატორმა ლომერ ახვლედიანმა დამირეკა. მითხრა, დღეს 3 საათზე გაჩვენებ ფილმს „რუსთაველის თეატრი მექსიკაში“. ფილმი უკვე მზად არის და ნახე, როგორ გამოვიდაო. ნავედი დოკუმენტური ფილმების სტუდიაში. ფილმი დაიწყო, პირველი ნაწილი დამთავრდა და დარბაზში ვიღაც ქალი შემოვიდა და მითხრა – ტელეფონზე გეძახიანო. გავედი. შევედი ქიქოძის (დირექტორის მოადგილე) კაბინეტში და ტელეფონზე მეძახდა მერი ცანავა. მერიმ მითხრა ომარ ქაჯაია გეძებს და დაუკავშირდითო. მომცა ქაჯაიას ტელეფონის ნომერი. ქაჯაიას დაფურეკე. მითხრა, რომ თქვენ ახლა შევარდნაძე გიბარებთ და მოდითო. მე ვუთხარი ფილმს ვუყურებ და თუ შეიძლება მერე მოვალ-მეთქი. მითხრა – არა, ახლავე უნდა მოხვიდეთო. რა მექნა, დავტოვე ფილმი და ნავედი. შევარდნაძის მოსაცდელში დამხვდა ლევან ჭილაშვილი, ისტორიის მუზეუმის დირექტორი. ისიც დაბარებული იყო.

ლევანმა მითხრა – შევარდნაძესთან კოლბინია (მეორე მდივანი) და ალბათ, როცა ის გამოვა, მერე დაგვიძახებენო. კოლბინის გამოსვლას დიდხანს ვუცადეთ. საათზე მეტს. მერე გამოვიდა და ჯერ ჭილაშვილი შევიდა. ისიც კარგა ხანს იყო კაბინეტში. როგორც იქნა, ლევანიც გამოვიდა და მე შევედი.

როცა შევედი, შევარდნაძე წამოდგა და ჩემკენ წამოვიდა. მომესალმა და მითხრა – მოცდით დაგსაჯეო. მე ვუპასუხე – მოცდით დასჯას არა უშავს, თუ სხვა სასჯელი არ მელის. ამაზე გაიცინა და თქვა – არაო.

მერე მითხრა, იმისათვის დაგიბარე, რომ ბოდიში უნდა მოგიხადო, რადგან გუშინ ცუდად მოვიქეციო. წუხელ მთელი ღამე არ მიძინია. მერე ბიჭს ვუთხარი, ასეთი შეცდომა მომივიდა და შეურაცხყოფა მივაყენეო. იმდენი ბოდიში იხადა, რომ იქით დავუწყე წუგემის ცემა. მერე მელაპარაკა იმ შენიშვნებზე, რომელიც პლენუმზე ითქვა ჩემ მიმართ. ამაზე ვუთხარი, რომ პლენუმს არ ვესწრებოდი და, ამდენად, რაც ითქვა, ვიცი, როგორც ჭორი და, უფრო ზუსტად, არაფერი შემიტყვია, რადგან პლენუმის მასალები არ დაბეჭდილა (საქ. კპ ცკ XI პლენუმი ჩატარდა 1978 წლის 27 ივნისს. ჩემს წინააღმდეგ გამოიყვანეს გრ. აბაშიძე, მ. მეზურიშვილი (საგარეჯოს რაიკომის მდივანი), ბოგომოლოვი (პროფესორი). პლენუმის ანგარიში გაზეთში არ დაბეჭდილა).

სამი ძირითადი შენიშვნა ჩამოთვალა:

1. წინააღმდეგი ვარ, გადაფასებული იქნას ერეკლე II-ის პიროვნება და მის მიერ განხორციელებული აქტი. ეს სწორი იყო და ამგვარივე შეფასება უნდა მიეცესო და აქ რევიზია დასაშვებად არ მიმაჩნიაო.

2. მაჰმადიანობა რეაქციული რელიგიაა. განსაკუთრებით ცუდი როლი მან საქართველოს ისტორიაში ითამაშა და ამიტომ არ გეთანხმები, როცა ამბობ, რომ მაჰმადიანობა ისეთივე ეთიკური რელიგიაა, როგორც ქრისტიანობაო.

3. არ შეიძლება ილიას მსოფლმხედველობა ქრისტიანობიდან გამოვიყვანოთო. ილია რევოლუციური განწყობილების მწერალი იყო და ქრისტიანობა ვერ გამოადგებოდაო.

ამ შენიშვნებზე მე ვუპასუხე:

მე არ ვენევი ერეკლეს პიროვნების გადაფასებას. ჩემი დამოკიდებულება რომ ნათელი იყოს ერეკლესადმი და იმ აქტისადმი, რაც XVIII ს. ბოლოს მოხდა, ასეთ შედარებას მოვიტან:

ავად არის კაცი. დაუძახეს ექიმს. ექიმმა თქვა: ეს კაცი მოკვდება, თუ არ მოვჭერთ ხელი. სხვა გამოსავალი არ

არის. ექიმმა მოკვეთა ხელი და ადამიანი გადარჩა. ცხადია, ექიმის მაღლიერი უნდა ვიყოთ, რაკი ადამიანი გადარჩა, მაგრამ ხომ არ შეიძლება ცალხელა კაცს ვუმტკიცოთ, რა კარგია ცალხელობა, ორხელობას სჯობს. ბედნიერი ხარ, რომ ცალხელა ხარ.

ასეთივეა ერეკლეს საქმეც. შეიძლება იმ ექიმით ერეკლემ ერთადერთი სწორი გადანივნილება მიიღო და ამიტომ მას მაღლობის მეტი არაფერი ეთქმის, მაგრამ ხომ არ შეიძლება დღეს გამუდმებით ვამტკიცოთ, რომ ბედნიერებაა თავისუფლების დაკარგვა და ამას არაფერი სჯობს. აი, ასეთია ჩემი დამოკიდებულება ამ საკითხისადმი.

არც მაჰმადიანობის კრიტიკის წინააღმდეგი ვარ. ოღონდ ეს კრიტიკა უნდა იყოს არგუმენტირებული და მეცნიერული. არა ზერეღე, რაც მკითხველის თვალში უნდობლობას იწვევს და მას ღიმილს გვრის. როგორ შეიძლება ვამტკიცოთ, რომ მაჰმადიანობა ყველაფერს ნვაავდა, ანგრევდა, ანადგურებდა. მაშინ რა ვუყოთ შუა საუკუნეების არაბულ კულტურას, ირანულ ლიტერატურას – ხაიამი, ფირდოუსი, ნიზამი და სხვანი, საბჭოთა შუა აზიის კულტურას... ეს ხომ მაჰმადიანური კულტურაა...

რაც შეეხება ილიას, მე არ გამომყავს ილიას მსოფლმხედველობა ქრისტიანობიდან. მე გამომყავს ქრისტიანობიდან ილიას ეთიკური მოძღვრება. ქრისტიანულ ეთიკურ მოძღვრებაზე არც კომუნისტები ამბობენ უარს. არა კაც კლა, არა იქურდო, არა იმრუშო და ა. შ. დღესაც აქტუალურია. თუ დღეს უარყოფით მოვლენებზე ვლაპარაკობთ, ეს ძირითადად ეთიკური ხასიათის არის. მარტო გაჭირვებით ვერ ავხსნით ტოტალურად გავრცელებულ ქურდობას. წინათაც უჭირდა ადამიანს, მაგრამ იგი ქურდობით, გამფლანგველობით, კომბინატორობით არ ცდილობდა თავისი მდგომარეობის გაუმჯობესებას. ამისათვის პატიოსან გზას ეძებდა. თან ახლა ის კი არ ქურდობს,

ვისაც უჭირს, არამედ ის, ვისაც უამრავი ნაპარავი ქონება აქვს.

ამიტომ ეთიკურ საკითხზე მსჯელობა ახლა ყველაზე უფრო აუცილებლად მიმართია. აქ ილიას ეთიკური მოძღვრება ჩვენი მოკავშირეა. ასევე ქრისტიანულიც და ამიტომ ვამახვილებ მასზე ყურადღებას.

ამაზე მიპასუხა შევარდნაძემ, რომ მისთვის პრინციპული მნიშვნელობა აქვს ერეკლეს საკითხს და დანარჩენ ორ საკითხზე შეიძლებოდა არც მელაპარაკაო.

მე ვუპასუხე – მე არა ვარ კრიტიკის წინააღმდეგი, რადგან თავად კრიტიკის ჟანრს ვემსახურები. მე წინააღმდეგი ვარ იმ სულმოკლე დასკვნების, რომელიც ცკ-ის მდივნის კრიტიკისაგან გამოაქვს ზოგიერთ სულმდაბალ ჩინოვნიკს. მაგალითად, თქვენს გაკრიტიკებამდე მაძლევდნენ ჟურნალ „ამერიკას“, ახლა აღარ მაძლევენ. ჟურნალ „ცისკრიდან“ ამოიღეს ჩემი წერილები, ტელევიზიაში არ დამიძახეს თ. ჩხეიძის ფილმის „ჯაყოს ხიზნების“ სანახავად და ა. შ.

ამაზე მიპასუხა – ეს არ შეიძლება და განკარგულებას გავცემ ასე აღარ მოიქცნენო.

ამით დამთავრდა ჩვენი საუბარი.

ნათელი აზრი ბრბოზე დადებითი გავლენის მაგიერ უარყოფით გავლენას ახდენს. ბრბო გონებრივი პრიმიტიულობის გამო აზრის სიღრმეს ვერ იგებს და უკულმა დასკვნა გამოაქვს. მაგალითად, ელაპარაკები თავისუფლებაზე და მას ეს ესმის, როგორც ანარქია, მუქთახორობა, სიზარმაცე. მან არ იცის, რომ დისციპლინა სულის მოთხოვნილება უნდა იყოს. დისციპლინა მხოლოდ ჯოხის ცემა ჰგონია. ეს ნიჭიერ პოლიტიკოსს კარგად ესმის და ამიტომ უზაპუნებენ ჯოხს ხალხს.

31. VIII. 78.

ბრბოს თვისება არის ის, რომ დიქტატურის პირობებში ხმაამოუღებლად მონურად ემსახურება ბატონს. დემოკრა-

ტიის პირობებში კი ქაოსს და ანარქიას აწყობს.

8. IX. 78.

ყველა უბედურების სათავე ადამიანთა უჭკუობაა. უჭკუობის წინააღმდეგ ბრძოლა არაფრით შეიძლება. უჭკუობის დათრგუნვა შეიძლება მხოლოდ ძალით. ამიტომ მიმართავენ ძალას ძლიერი ნებისყოფის ადამიანები და იმორჩილებენ უჭკუოს. მაგრამ, სამწუხაროდ, ამას მსხვერპლად ეწირებიან ჭკვიანებიც.

ამიტომ დემოკრატია დიდად არის დამოკიდებული ერის ჭკუის დონეზე. როგორც ადამიანები განსხვავდებიან ერთმანეთისგან ჭკუის დონით, ასევე განსხვავდებიან ერებიც. სახელმწიფოს მართვის დროს ამას გათვალისწინება უნდა. ამიტომ არის შეუძლებელი მრავალეროვანი დემოკრატიული სახელმწიფო.

16. IX. 78.

წაკითხულის ან წანახისაგან ადამიანი იმას კი არ ითვისებს, რაც იმ წაკითხულისა თუ წანახის აზრობრივ შინაარსს წარმოადგენს, არამედ იმას, რის ათვისებაც მის ჭკუას შეუძლია. თუ დიდად ეს ჭკუა, ათვისებულიც დიდად, თუ პატარა – ათვისებულიც პატარა. ამიტომ არ დააჩნია არსებითი კვალი ადამიანთა საზოგადოებას ამდენმა ბრძნულმა წიგნებმა. ადამიანთა უმცირესი ნაწილი იხვეწება, სულიერად მდიდრდება, მაგრამ უდიდესი ნაწილი ისევ ისეა გაყინული, როგორც მაშინ იყო, როცა ადამიანი კუდით ხეზე ეკიდა. მთელი ცხოვრება ამ ორი ნაწილის ბრძოლაა.

ჩვენ, მაგალითად, თვალისდახამხამებაში ავითვისეთ საღეჭი რეზინის ლეჭვა, ჯინსის ჩაცმა და ა. შ. მაგრამ ვერ ავითვისეთ, რომ ურიგოდ არ გავძვრეთ. რატომ? იმიტომ, რომ ლეჭვა ან ჯინსის ჩაცმა არაფერს გვთხოვს, არაფრის გაცემა არ არის საჭირო. რიგში დგომა კი

მოთმინების გაღებას მაინც მოითხოვს და ეს უკვე ჩვენ შინაგან კულტურას აღემატება.

17. IX. 78.

საბჭოთა პროპაგანდაზე უფრო ბრიყვის წარმოდგენა შეუძლებელია. დადგება რომელიმე მნაცაკანოვი ან სოლტონი ბონის ან ნიუ-იორკის ქუჩებში, უშვერად აგინებს კაპიტალიზმს და არავინ უკრძალავს ამას. თან გვიმტკიცებენ, დემოკრატია ახლობენო. ვის უნახავს რომელიმე უცხოელი კორესპონდენტი მოსკოვში იდგეს და სოციალიზმს აგინებდეს და ამის გადაცემაში ხელს არ უშლიდნენ? ამის წარმოდგენაც კი შეუძლებელია.

საბჭოთა კორესპონდენტები აჩერებენ უცხოელ მოქალაქეებს. ისინი, როგორც უნდათ, ისე აკრიტიკებენ თავიანთ ქვეყანას, თავიანთ მთავრობას და შინ არხეინად მიდიან. აბა, ერთი ასეთი ინტერვიუ მისცეს საბჭოთა მოქალაქემ უცხოელ კორესპონდენტს, ვნახავთ, შინ როგორ დაბრუნდება. თუმცა, საბჭოთა პროპაგანდისტების ლოგიკით, ეს საბუთი ყოფილა საბჭოთა დემოკრატის გაფურჩქვნის და კაპიტალისტური დესპოტიზმის.

საბჭოთა წყობილების საბედნიეროდ, კომუნისტები ყოველთვის დეგენერატებზე იღებენ ორიენტაციას და ეს აძლევთ საშუალებას, რაც უნდათ, ის აკეთონ.

რაკი დეგენერატია კაცობრიობის 90%, 10% გონიერი მათ მხედველობაში არ ჰყავთ. თუ დასჭირდათ, 10%-ს საერთოდ განყვეტენ.

რასაც ადამიანი სტიქიურ უბედურებას ეძახის, არის ბუნების თავდაცვა.

ადრე, როცა კლასობრივი ბრძოლის თეორია წამოაყენეს, ლატაკები დაირაზმნენ მდიდართა წინააღმდეგ. ახლა ლატაკი სახელმწიფოები ირაზმებიან მდიდარი სახელმწიფოების წინააღმდეგ. სოციალიზმი (ლათაკთა ხელისუფლება) იმარ-

ჯვებს მხოლოდ ლატაკთა სახელმწიფოში. ამრიგად მოხდა ლატაკი სახელმწიფოების გაერთიანება. ლატაკებისა და მდიდრების ბრძოლაში გაიმარჯვეს ლატაკებმა. ახლა ვნახოთ, ვინ გაიმარჯვეს ლატაკი და მდიდარი სახელმწიფოების ბრძოლაში.

24. IX. 78.

აშშ დასტურია იმისა, რა შეუძლია ადამიანს, როცა იგი თავისუფალია და აქვს ფული.

სსრკ კი დასტურია იმისა, რა არარაობაა ადამიანი, როცა იგი არც თავისუფალია და არც ფული აქვს.

კომუნისტები ფიქრობენ, რომ სსრკ-ში ცხოვრობს 250 მილიონი ბრიყვი. დღეს საერთაშორისო პანორამაში იყო სიუჟეტი – როგორ შეხვდა რუსების კორესპონდენტი სოლტონი რომელიღაც ზანგს ციხეში. ეს ზანგი კაცის მკვლეელია და კომუნისტები ასაღებენ ადამიანის უფლების დამცველად და თან გაჰკვივან – როგორ თელავენ აშშ-ში ადამიანის უფლებას.

საინტერესოა, რომელ კომუნისტურ ციხეში შეუშვეს ამერიკელი კორესპონდენტი და პატიმარს უფლება მისცეს, ეგინებინა საბჭოთა კავშირი და მერე ეს ტელევიზიით გადაეცათ აშშ-ში?

25. IX. 78.

როგორც ჩანს, კომუნისტებს უკვე იდეოლოგია ნაკლებად აინტერესებთ და ფულის შოვნას ცდილობენ ყოველგვარი საშუალებით. აჩვენებენ ქალაქში ფილმს, რომლისათვის რუსებს დაურქმევიათ „ესტრადის ვარსკვლავები“. შიგ ნაჩვენებია როგორ გიჟდებიან როკ-მუსიკისათვის ადამიანები. ასეთ ფილმს ანტიკომუნისტუ-

რი იდეოლოგიის თვალსაზრისით უდიდესი გავლენის მოხდენა შეუძლია. 24. IX-ში ე. მაჭავარიანი გამოიყვანეს ტელევიზიით და შეაქებინეს როკ-მუსიკა, როგორც სოციალურად საინტერესო. რა არის იქ სოციალური? სანყალი კომუნისტები! ფული რომ აელოთ, „ესტრადის ვარსკვლავებზე“ 80 კაპ. ბილეთებს ჰყიდდნენ, მაშინ, როცა ჩვეულებრივ 50 კაპ-ზე ძვირად ღირებულ ბილეთები სსრკ-ში არ არის კინოში.

27. IX. 78.

„ინოსტრანნაია ლიტერატურაში“ 1978 წ. №9 დაბეჭდილია ბაშტანნიკის და კუზნეცოვას წერილი – „У истоков „Тихого Дона“⁵. ავტორები ცდილობენ (მასწავლებლები ყოფილან დონის რაიონის), იპოვნონ რომანის პერსონაჟთა პროტოტიპები. მასწავლებელთა ამ სურვილს რა უშავს, რომ ნიკოლაი ფედორენკო, რედაქტორი ჟურნალისა, არ ამხედდეს ამ წერილის დაბეჭდვის ნამდვილ მიზანს – „Публикуя доклад на страницах журнала „Иностранная литература“, который читают не только в нашей стране, но и за её пределами, мы надеемся, что этот материал привлечёт внимание и зарубежных исследователей творчества М. Д. Шолохова, а в частности романа „Тихий Дон“⁶. ამ სიტყვებით ხომ ამკარად არის ნათქვამი, რომ საზღვარგარეთ არ სჯერათ შოლოხოვის ავტორობა და ამ ქალების წერილით უნდათ დაარწმუნონ? მით უმეტეს, რომ წერილში მოტანილი სიტყვები ლ. ტოლსტოისა აბითურებს წერილის ავტორების სურვილს. წერილი საერთოდ ძალიან სუსტია.

ლუიზა ივანოვნა ვოლკონსკაიას კითხვაზე, ვინ იყო ანდრეი ბოლკონსკის პროტოტიპი, ტოლსტოის უპასუხია: „Спешу

⁵ „წყნარი დონის“ სათავეებთან.

⁶ „გამოვაქვეყნეთ მოხსენება ჟურნალ „ინოსტრანნაია“ ლიტერატურას“ ფურცლებზე, რომელსაც არამართო ჩვენს ქვეყანაში კითხულობენ, არამედ მის ფარგლებს გარეთაც, იმედი გვაქვს, რომ ეს მასალა მიიპყრობს მ. დ. შოლოხოვის შემოქმედების უცხოელი მკვლევრების ყურადღებასაც, მათ შორის რომან „წყნარი დონის“ მკვლევრებს.

сделать для вас невозможное, то есть ответить на ваш вопрос. Андрей Болконский – никто, как и всякое лицо романиста, а не писателя личностей или мемуаров. Я бы стыдился печататься, ежели бы весь мой труд состоял в том, чтобы списать портрет, разузнуть, запоминать”⁷.

1978 წ. 27. IX. „ამერიკის ხმამ“ გადმოსცა, რომ მორდვაში, სასნოვკაში, კონკლაგერში საბჭოთა დისიდენტებმა გამოაცხადეს შიმშილი არაადამიანური მოპყრობისა და პირობების გამო.

სომხეთში მზადდება სომეხი დისიდენტის რობერტ ნაზარიანის (ხელმძღვანელია) პროცესი.

სიტყვაჟღარუნა კომუნისტები.

1. X. 78.

საბჭოთა გაზეთებში ხშირად და ხშირად შეხვედებით გაკვირვებულ შეძახილს – ამას ლაპარაკობენ არა მეფის რუსეთზე, არამედ საბჭოთა რუსეთზე, საბჭოთა კავშირზე. თითქოს კომუნისტებმა არ იციან, რომ დამპყრობლური, რუსიფიკატორული პოლიტიკის თვალსაზრისით, მეფის რუსეთსა და საბჭოთა რუსეთს შორის არათუ განსხვავება არ არის, არამედ საბჭოთა რუსეთმა ბევრად წააჭარბა მეფის რუსეთს.

რობერტ ჰავემანი (გდრ) – გერმანელი დისიდენტი, რომელიც ამჟამად შინაპატიმრობაში იმყოფება და არა აქვს უფლება კონტაქტის უცხოელ კორესპონდენტებთან, თავისი აზრის გამოქვეყნების.

ანეკდოტი-გამოცანა:
მოსკოვში ამერიკელებმა ააფეთქეს

N-ბომბი. მოისპო ყველა სულიერი. გახარებული და გამარჯვებული კარტერი დადიოდა მოსკოვის ქუჩებში. მოულოდნელად ვიღაცამ აგური ჩასცხო თავში და გააგორა.

– ვინ იყო?

– Вечно живой Ленин⁸.

ანეკდოტი:

ამერიკელმა ჟურნალისტმა იკითხა – რაშია საქმე, თქვენთან (სსრკ-ში) არავინ არასდროს არ აწყობს გაფიცვას. რატომ?

საბჭოთა ჟურნალისტი – იმიტომ, რომ საბჭოთა ადამიანი ყველაფრით კმაყოფილია.

ამერიკელი ჟურნალისტი – შეკრიბეთ ხალხი და მე ვეტყვი რამდენიმე სიტყვას და ისინი პროტესტს განაცხადებენო. შეკრიბეს ხალხი. ამერიკელმა უთხრა – თქვენ ჯამაგირები უნდა შეგიმცირონო. არავინ ამოიღო ხმა, მხოლოდ ტაში დასცხეს. – თქვენ ხელფასები საერთოდ უნდა ჩამოგართვანო. არც ახლა ამოიღეს ხმა. ისევ ტაში დასცხეს. – თქვენ ციხეში უნდა ჩაგსვანო. ისევ დუმილი და ტაში. – თქვენ უნდა ჩამოგახრჩონო. მაინც დუმილი. არავითარი პროტესტი. მხოლოდ ერთმა ასწია ხელი. გახარებული ამერიკელი მივარდა. ფიქრობდა, იქნებ ამან მაინც იკითხოს, რას გვერჩიანო. მოტყუვდა. მან ვინც ხელი ასწია, იკითხა – ჩამოსახრჩობი თოკი ჩვენ თვითონ მოვიტანოთ თუ პროფკავშირები დაგვირიგებენო.

იაროსლავ შაბატა, პროფესორი, ჩეხი დისიდენტი, „ქარტია-77“ ერთ-ერთი ინიციატორი. დაუპატიმრებიათ.

ყველა პლენუმზე კომუნისტები გაკვირვებული კითხულობენ – ამდენს ვმუშაობთ და რეზულტატი რატომ არა გვაქ-

⁷ ვჩქარობ, რომ თქვენთვის შევძლო შეუძლებელი, ანუ პასუხი გაგცეთ თქვენს შეკითხვაზე. ანდრეი ბოლკონსკი, როგორც ყველა სხვა პერსონაჟი რომანისტიკისა, რომელიც მემუარებს და პიროვნებათა ისტორიას არ წერს, არავინ არ არის, ანუ გამოგონილია. მე ნამდვილად შემრცხვებოდა ჩემი ნაწერების გამოქვეყნება, მხოლოდ სინამდვილიდან რომ გადამენერა პორტრეტები ან მხსიერებიდან ამომეზიდა.

⁸ მარად ცოცხალი ლენინი.

ვსო. მართლაც მუშაობენ უთავბოლოდ. ზედმეტ საათებს, დასვენების დღეებს, მაგრამ არაფერი გამოსდით, რადგან მუშაობის სტილის და სისტემის შეცვლა არ უნდათ. პორნოგრაფიული შედარება რომ ვიხმაროთ, ასე გამოსდით: ბავშვი უნდათ და ქალს ტ...დან ხმარობენ. ვერ მიხვდარან, რომ, თუ ქალი მ...დან არ იხმარე, არაფერი გამოვა. მსოფლიოს არც ერთ ქვეყანაში არ ხმარობენ მუშათა კლასს ასე დაუზოგავად, მაგრამ ფუჭად.

7. X. 78.

თუ გინდა, ადამიანმა გაიგოს, რას ეუბნები, უნდა ელაპარაკო მისთვის გასაგებ ენაზე. ეს ისე როგორც პირდაპირი, ისე გადატანითი მნიშვნელობით. ეთიკურ-მორალური თვალსაზრისით, თუ ადამიანს მათთვის გაუგებარი ნორმებით ელაპარაკები, ის ვერაფერს მიხვდება, ამიტომ ყოველ კაცს ის ეთიკურ-მორალური საზომი უნდა მიუყენო, რომელსაც ის იგებს. ბოზს ბოზის ენით, ქურდს ქურდის ენით და ა. შ.

23. X. 78.

კერძო პირმა რომ იარსებოს, ჭამა-სმა სჭირდება, მაგრამ ერმა რომ იარსებოს, ჭამა-სმა აღარ კმარა. საჭიროა იდეაც. უიდეოდ ერი ვერ იარსებებს. მარქსიზმ-ლენინიზმი ქართველი ხალხის საარსებო იდეა არ არის. ეს რუსი ხალხის საარსებო იდეაა, რადგან ამ იდეაში რუსეთმა ახალი ძალა პოვა თავისი სიძლიერის გასამტკიცებლად. ამიტომ მარქსიზმ-ლენინიზმი მიმართა უკვე ქართველი ხალხის, როგორც რუსთაგან დამონებული ხალხის წინააღმდეგ. ამიტომ ქართველ ხალხს ახალი იდეა სჭირდება. ამჟამად ეს იდეა არის დამოუკიდებლობის იდეა.

დამოუკიდებლობა აუცილებელია თუნდაც ამიტომ:

ამჟამად საქართველოს ბევრ დარგში არ ჰყავს სპეციალისტი, მაგრამ ამის გა-

მო არ სწუხს არავინ. ამ სიცარიელეს ავსებს სხვა ეროვნების კაცი და ამიტომ ქართველი თავს აღარ იწუხებს. ამით ორი დანაშაული ხდება: 1. ქართველს ერთმევა საშუალება, თავი სცადოს, ნიჭიერება გამოამჟღავნოს ადამიანური საქმიანობის ახალ ასპარეზზე. 2. უცხო ელემენტის დამკვიდრება მიმართულია ჩვენი ეროვნული თვითარსებობის წინააღმდეგ.

მაგ., საქართველო ზღვისპირა ქვეყანაა, მაგრამ ქართული ზღვაოსნობა არ არსებობს, არც ენობრივი, არც სპეციალისტთა და არც ქართული ინტერესის თვალსაზრისით.

16. XI. 78.

1978 წ. ოქტომბერ-ნოემბერი. ავსტრიაში, ვენის ახლოს, ააშენეს ატომური ელსადგური. მისი გახსნის თაობაზე ჩატარდა სახალხო რეფერენდუმი და ავსტრიელებმა უარი თქვეს, გაეხსნათ ატომური ელსადგური. ბრუნო კრაისკი ამის გამო გადადგომას აპირებს. აი, ეს არის ხალხის მიმართველობის ნიშანი.

სსრკ-ში რომ ტოტალური ქურდობის ქვეყანაა, ამას გამოკვლევა არ უნდა. ამას ამტკიცებს ყოველი ფაქტი, რომელსაც ყველგან შეამჩნევს დაკვირვებული ადამიანი.

1. მაღაზიაში ხიზილალა არსად იყიდება. ვერ ნახავთ კერძო პირის სახლში გამართულ ქეიფს, სუფრას ხიზილალა არ ამშვენებდეს. საიდან?

2. სსრკ-ში ჯინსის ტანსაცმელი არ იყიდება. ქალაქად და სოფლად კი ყველას ჯინსი აცვია, თან ნაირ-ნაირი მოდის. საიდან?

3. ქურთები და ბოშები საზღვარგარეთ არ დადიან. სალექი რეზინა კი სსრკ-ში არ იყიდება. ყველა კუთხეში დგანან ბოშები და ქურთები და ყიდიან სალექ რეზინას. საიდან?

დიდი აურზაური ატეხეს კომუნისტებ-

მა (ნოემბერი, 1978 წ.) ვილაც მეგიტარის დინ რიდის გამო. ამერიკაში დააპატიმრეს დინ რიდი და პიროვნების უფლებები შელახესო. რამდენიმე ჩიტირეკია საბჭოთა ხელოვანს წერილიც დაანერინეს კარტირის სახელზე. მერე, რამდენიმე დღის შემდეგ, დინ რიდი გაუშვეს. თურმე რამდენიმე ხულიგანთან ერთად, აქაოდა ფერმერებს ვეხმარებითო, დააზიანეს ელექტროსადენები, რომელიც ამ ფერმერების კუთვნილ მამულში გაჰყავდათ. ამ ხულიგნობისათვის 300 დოლარი ჯარიმა უნდა გადაეხადათ. არ გადაიხადეს და ამის გამო დააკავეს რამდენიმე დღით. საერთოდ, დინ რიდი კომუნისტურ ბერლინში ცხოვრობს და ამერიკაში, ეტყობა, საპროვოკაციოდ განგებ შეგზავნეს. დინ რიდიც არხეინად წავიდა, რადგან იცოდა, რომ იქ ორიოდე დღით დააპატიმრებდნენ ხულიგნობისათვის და ამით ატეხდნენ კომუნისტები დავიდარაბას პიროვნების თავისუფლების შესახებ.

17. XI. 78.

„ლიტერატურულ საქართველოში“ (1978. 17 ნოემბერი, №46 (2149) დაბეჭდილია ტარიელ ჭანტურიას „სამახსოვრო სურათი“, სადაც ნათქვამია: „ისინი (სპორტსმენები – ა. ბ.) თავიანთი განსაკუთრებული მდგომარეობის გამო, ჩვენი ქვეყნის ემისრები არიან, და ზოგჯერ, ვიდრე ესა თუ ის ხალხი უძველეს და უმშვენიერეს ქართულ კულტურას ეზიარებოდეს, სწორედ ჩვენი სპორტსმენები აწვდიან მათ პირველ ინფორმაციას ჩვენი ხალხის ხასიათზე, მის ნებისყოფაზე, პლასტიკურობაზე, არტისტულ ბუნებაზე, რაინდულ შემართებაზე. ეს ბუნებრივიც არის, რადგან შეუძლებელია, რობინ ჰუდის სამშობლოში არ დაინტერესდნენ, თუ ვისი გორისაა მსოფლიოს საუკეთესო მოისარი, მრავალი მსოფლიო თუ საკავშირო რეკორდის მფლობელი ქეთევან ლოსაბერიძე! ვისი გორისაა მსოფლიოს ახალი ჩემპიონი ჭადრაკში, 17 წლის მაია ჩიბურდანიძე! ვისი

გორისაა მსოფლიოს მრავალგზის ჩემპიონი ლევან თედიაშვილი!“

კაი დაგემართოს, ასე რომ იყოს. უცხოელები ინტერესდებიან, მაგრამ ისინი ამათ რუსებად თვლიან და წარმატებაც რუსეთის სახელზე რჩება. სახელმწიფო რუსეთია და ვისიც სახელმწიფოა, წარმატებაც იმისია. საქართველო რუსეთის ერთი მიგდებული პროვინციაა ახლა და მისი შვილების მონაპოვარი მას აღარ რჩება.

„ეს რა არის, რომ ამშვენებ შენს დამლუპველ ჩრდილოეთსა“. – ილიას ეს სიტყვები დღეს განსაკუთრებული ძალით ჟღერს. არც ერთი კულტურა არ იხვეჭს საერთაშორისო სახელს, თუ მის უკან ეროვნული სახელმწიფო არ დგას. ეროვნული სახელმწიფოს შემთხვევაში იქცევა ეროვნული კულტურა საერთაშორისო მოვლენად, თორემ ახლა ქართული კულტურის, სპორტის, მეცნიერების, მწერლობის მონაპოვარი რჩება რუსული კულტურის ნაწილად. არაფერს შევლის ხელოვნური სახელი სსრკ. ყველამ იცის, რომ ეს რუსეთია, ოღონდ ახალი ტანსაცმელი ჩაიცვა. ამიტომ, უპირველესი ამოცანა ეროვნული სახელმწიფოს შექმნაა. სხვა ყველაფერი ტყუილია და თავის მოტყუებაა.

საზღვარგარეთ რუსს და რუსეთს ვუხვეჭთ სახელს. შინ კი, დაბოლმღმა რუსმა მადლიერების მაგიერ, როგორ დაგვნიხლოს, არ იცის, რადგან არავის უყვარს მჯობნი. როცა ბუენოს-აირესში ე. წ. საბჭოთა მოჭადრაკეები გაგზავნეს, ოთხი ქართველი ქალი უნდა წასულიყო და, სხვა რომ ვერაფერი მოახერხეს, პატარა ნანა იოსელიანი გამოიყვანეს და მის მაგიერ ახმელოვსკაია შეიყვანეს, რადგან ბოლმისაგან გულგასიებულმა რუსებმა ამით მაინც გვიკბინეს. ნონას, ნანას და მაიას ვერ გამოიყვანდნენ, რადგან მაშინ ჩაფლავდებოდნენ და მეტი გზა აღარ ჰქონდათ. იძულებული გახდნენ, ისინი გაეგზავნათ.

ტ. ჭანტურიას იმავე წერილში არის

აღნიშნული ფაქტები ქართველი ფეხბურთელების დისკრიმინაციის. ეს მხოლოდ „ინტერნაციონალური“ სიყვარულით მოსდის რუსს.

როცა მათ ჩემპიონი გახდა, „პრავდა“ ერთი წინადადებით, ისიც პეტიტით აწყობილით, აუწყა ეს საბჭოთა საზოგადოებას. კარპოვის გამარჯვების გამო კი გულამაჩუყებელი მიმონერა გაიმართა კარპოვსა და ბრეჟნევის შორის.

არც ერთი კულტურა არ გასულა საერთაშორისო ასპარეზზე, თუ წინ თავისუფალი სახელმწიფო არ მიუძღვის. დიდი ბერძნული კულტურა ათენს ვერ გასცდებოდა, წინ ალექსანდრე მაკედონელის მახვილი რომ არ წასძლოლოდა. ეს კანონზომიერებაა.

24. XI. 78.

„პრავდა“ (1978 წ. 24 ნოემბერი, №328 (22028)), გამოქვეყნებულია ცნობა თვითმკვლელთა სექტის „პიპლზ ტემპლ“ (სახალხო ტაძარი) შესახებ. შექმნა ჯიმ ჯონსმა ინდიანას შტატში, შემდეგ გადავიდა კალიფორნიაში, სან-ფრანცისკოს რაიონში. მერე სექტა გაითიშა და სექტა გადავიდა გა(ა)ნამში (სამხრეთ ამერიკა).

სექტაში შეიქმნა აუტანელი ატმოსფერო და აშშ მთავრობამ საკითხის შესასწავლად გაგზავნა სენატორი რა(ა)ენი. სექტანტებმა დახოცეს სენატორი, მისი მხლებელი ორი ჟურნალისტი და ერთი ქალი, რომელიც სექტიდან იყო გამოქცეული. შემდეგ მოიკლეს თავი. მკვდარი აღმოჩნდა 408 ადამიანი, მათ შორის სექტის ხელმძღვანელი ჯიმ ჯონსი. მიიღეს ციანიუსტი კალიი⁹ და გამაგრებული სასმელი „კულე(ა)დ“. ჯონსმა ტყვიით მოიკლა თავი.

⁹ კალიუმის ციანიდი.

¹⁰ შემცველი პირი.

¹¹ 1918 წლის 5 სექტემბერს „რუსეთის საბჭოთა ფედერაციული სოციალისტური რესპუბლიკის სახკომსაბჭომ“ მიიღო დადგენილება „წითელი ტერორის შესახებ“, რომელმაც დააკანონა არა მარტო სხვაგვარად მოაზროვნეთა სასამართლოს გარეშე დასჯა, არამედ ცივილიზაციის ისტორიაში პირველად ადამიანებისთვის საკონცენტრაციო ბანაკები შექმნა. ამ ბანაკებში შრომის მეშვეობით სპობდნენ ადამიანებს. ისინი მუშა საქონლად აქციეს. 5 სექტემბერი გლოვის დღეა.

ამგვარი მოვლენები კიდევ ერთხელ ცხადად ადასტურებს, რომ ძალადობა, მკვლელობა ადამიანის ბუნებაა და მუდამ იქნება ადამიანთან.

1978 წ. 19 დეკემბერს „ამერიკის ხმამ“ გადმოსცა, რომ პასტორი ჯონსი ხვდებოდა სსრკ საკონსულოს წარმომადგენელს (ჯორჯ პენტან?), რომ იგი თავს კომუნისტად თვლიდა, სექტის წევრებს აძლებდა რუსულის სწავლას, ემუქრებოდა, საჭმელს არ მოგცემთ, რუსულს თუ არ ისწავლითო. სსრკ-ში გადმოსახლებაზე აპირებდა, კერძოდ საქართველოში. ჯონსმა დიდძალი ფული შეიტანა подставное лицо¹⁰-ს სახელზე პანამაში და ეს ფული სსრკ-ში უნდა გადმოეგზავნათ და მოეხმარა საბჭოთა მთავრობას შეხედულებისამებრ.

„პრავდა“ (1978. 24 XI.) წერდა, ჯონსი კაპიტალიზმის აგენტი იყო და ეს სექტა ბნელეთის მოციქულები იყვნენო. 24. XI.-ში ტელევიზიით გამოვიდა ოვსიანიკოვი და განაცხადა, ისინი განიარაღებისა და მშვიდობისათვის იბრძოდნენ და სხვაგვარად მოაზროვნენი იყვნენო.

24. XI. 78.

საზღვარგარეთ გამოდის გაზეთი „Русская мысль“. ამ გაზეთის №3182-ში (1977 წ. 15 დეკემბერი) ეწერა: 5 сентября 1918 года Совнарком РСФСР принял декрет „О красном терроре“, который узаконил не только массовые внесудебные расправы с иномыслящими, но и учредил первые в истории цивилизации концентрационные лагеря для людей, которых решено было истребить посредством труда – превратив в рабочий скот. 5 сентября день траура¹¹.

სიტყვა მამული კომუნისტურ გაზეთებშიც ხშირად იხსენიება და პოეტებიც ხშირად ხმარობენ, მაგრამ არავინ უწყის რას გულისხმობენ ამ სიტყვაში. ერთადერთი ხალხი, ვინც იცის, რა მნიშვნელობით ხმარობს ამ სიტყვას, რუსებია. მამული – ე. ი. რუსეთის იმპერია.

29. XI. 78.

ოფიციალური ცნობით 1978 წელს საქართველოში მოიკრიფა 430 ტონაზე მეტი ჩაი და 573 ტონაზე მეტი ყურძენი („კომუნისტი“, 1978 წ. 1 დეკემბერი, №280 (17324)). ეს საქართველოსათვის წელში გამწყვეტი შრომაა, მაგრამ, თუ ამას მთელი სსრკ მოთხოვნილებათა მასშტაბით მივუდგებით, წვეთია ზღვაში. ამიტომაც იყო, რომ 1978 წლის 27 ნოემბრის სკკპ ცკ პლენუმზე ბრეჟნევმა არ ახსენა („კომუნისტი“, 1978 წ. 28 ნოემბერი №277 (17321)) საქართველოს სოფლის მეურნეობის მიღწევები მაშინ, როცა დიდის ამბით მოიხსენია უკრაინის, ყაზახეთის, რუსეთის მოყვანილი პური, ბელორუსიის კარტოფილი, უზბეკეთის ბამბა და ა. შ.

ყველაზე რთული ის არის, რომ არსებობს ზედა პარტიული ფენა, რომელიც არაფერზე აგებს პასუხს, არაფერს აკეთებს, ყველას კი ხელს უშლის, უიმისოდ ვერავინ ვერაფერს გააკეთებს. როცა ვინმე რამეს ვერ გააკეთებს, იმას აბრალებენ, მაგრამ არავინ თხოვს პასუხს ამ ზედა პარტიულ ფენას, რომელიც ყველაზე მეტად არის დამაბრკოლებელი ფაქტორი.

ანექდოტი: Государство притворяется как будто платит зарплату, а люди притворяются как будто работают¹².

როგორც ქართული დაფნის აჩეხვა მოგვინია, როცა რუსეთმა დაიწყო იტა-

ლიაში დაფნის ყიდვა. ასევე მოგვინებს ჩაის აჩეხვა, ერთ მშვენიერ დღეს რუსეთმა ჩაი ინდოეთში, ჩინეთში ან ცეილონში რომ იყიდოს.

ამ ეკონომიკურმა სიდუხჭირემ გამოიწვია ის, რომ უცხოეთში წასული ქართველი კაცი, ვინც უნდა იყოს ის, მალაზია-მალაზია დარბის, იქიდან მალულად მოაქვს რაიმე ნივთი, რათა აქ გაყიდოს და მალულად რაიმე შეიძინოს.

ამ უკიდურეს გასაჭირს ორი საფუძველი შეიძლება ჰქონდეს, ან სოციალიზმს უნარი არ შესწევს მოაგვაროს ეკონომიკური საკითხები, ან ეს საგანგებოდ არის გაკეთებული, რათა მშვიერი ხალხი იოლად მართონ. არც ერთი ამ ორი საფუძველიდან ხალხს კარგს არ უქადის.

(გაზეთიდან ამონაჭერი)

1978 წ. 1. XII. „ამერიკის ხმა“. 1979 წლისთვის დამტკიცდა სამხედრო ბიუჯეტი სსრკ-ისა 26 მილიარდი დოლარი.

(გაზეთიდან ამონაჭერი. ა. იმნაძის სასამართლოზე)

ვინც მართალს იტყვის სსრკ-ზე, მას ცილისმწამებელს ეძახიან. ვინც ტყუილებს აფრქვევს, ის სსრკ-ის ერთგულია და პატრიოტი.

4. XII. 78.

ხომ არაფრის დაბეჭდვა არ შეიძლება საბჭოთა პრესაში, ხომ ყველა გზა გადაკეტილი აქვს სიმართლეს და მაინც, როცა იწერება და იბეჭდება, ამას ღრმად რომ დააკვირდე, დაინახავ შემზარავ სურათს, რასაც საბჭოთა საზოგადოება წარმოადგენს. იავარყოფის, გაჩანაგების, ქურდობის, მექრთამეობის,

¹² სახელმწიფო თვალთმაქცობს, თითქოს ხელფასს იხდიდეს, ადამიანები კი თვალთმაქცობენ, ვითომ შრომობენ.

ნამგლეჯელობის, ყვლეფის და უსამართლობის სამინელი სურათი იხატება. კომუნისტების ილბალი ის არის, რომ ხალხს აზროვნების თავი აღარ აქვს და უკვე ველარავითარ რეაქციას ველარ ახდენს ირგვლივ მომხდარზე.

12. XII. 78.

პროგრესი, განვითარება ყოველგვარ პირობებში ხდება. მაგ. თუ ქართულ სახელმწიფოს განვითარების თვალსაზრისით შევხედავთ, ასეთი სურათი წარმოგვიდგება:

1. მე-18 ს. ბოლოს დაშლილ-დაქუცმაცებული საქართველო კარგავს სახელმწიფოებრიობას.

2. რუსთა ხელში სახელმწიფოებრიობა დაკარგული საქართველო ტერიტორიულად ერთიანდება. ტერიტორიული გაერთიანება პროგრესული მოვლენა იყო. თუმცა, რუსეთი ცდილობს, სულიერად გათიშული დატოვოს საქართველო. მაგრამ ქვეყნის შიგნით მაინც ჩნდება იდეა სულიერი გაერთიანებისა.

3. საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შედეგად, საქართველოს უბრუნდება სახელმწიფოებრიობა. მართალია, მეტად შეზღუდული ფორმით, მაგრამ მაინც ვიძინთ სახელმწიფო სახეს. ქართულ ენას, მართალია, ძალიან შეზღუდული, მაგრამ მაინც უბრუნდება სახელმწიფო ენის ფუნქცია. ჩნდება ქართული სკოლა, უმაღლესი სასწავლებელი, მუდმივი გაზეთი, წიგნი, კულტურის დაწესებულებანი, სამეცნიერო სკოლები და ა.შ.

4. ე. ი. მიუხედავად ჩარჩოებისა და შეზღუდვისა, მაინც წინ მივდიოდით.

რა უნდა იყოს ამ განვითარების მიზანი და სად უნდა მიგვიყვანოს მან? ერთადერთი პასუხია – ერის თავისუფლების უმაღლეს ფორმამდე, დამოუკიდებლობამდე.

ასეთია ისტორიის აზრი, ასეთია ტენდენცია.

16. XII. 78.

არავინ არის ისეთი, რომელსაც ყველა მომხრე ჰყავდეს ან ყველა მოწინააღმდეგე. ყველას ჰყავს თავისი მომხრე და მოწინააღმდეგე. მით უმეტეს საქართველოში, სადაც ყველაფერი იზომება პირადი ურთიერთდამოკიდებულებით და არა საქმით.

25. XII. 78.

კერძო საკუთრება პიროვნების თავისუფლების საყრდენია. თუ ადამიანს აქვს კერძო საკუთრება და ამით არსებობს შენარჩუნება შეუძლია, იგი არ ემსახურება სახელმწიფოს, რომლის პრინციპსაც არ იზიარებს. მაგრამ, როცა მას საკუთრება არა აქვს და არსებობა მხოლოდ სახელმწიფოს გაცემული ხელფასით შეუძლია, ბუნებრივია, პიროვნება სრული მონა სახელმწიფოსი. სახელმწიფოს როცა მოესურვება, მაშინ შეუწყვეტს ხელფასის მიცემას და პიროვნება უკვე არარად იქცევა. ამით დაშინებული პიროვნება კარგავს ყოველგვარ ღირსებას და გადაქცეულია მუშა მანქანად.

17. I. 79.

პოლ პოტ – იანგ სარის მთავრობა კამპუჩიაში აკეთებდა ზუსტად იმას, რასაც სტალინი სსრკ-ში. ამიტომ, როცა რუსი კომუნისტები ახლა გაკვირვებულ სახეს იღებენ, ეს ფარისევლობაა. ამასთანავე პოლ პოტსა და იანგ სარის რუსეთის პრივილეგია რომ ეცნოთ, რუსები ხმასაც არ ამოიღებდნენ პოლ პოტის წინააღმდეგ. რუსები პოლ პოტს აგინებენ არა იმიტომ, რომ კამპუჩიელები განწყვიტეს, არამედ იმიტომ, რომ რუსეთს ჩინეთი ამჯობინეს.

ყოველი არარუსი, რომელიც საქართველოში დაიბადა და გაიზარდა, საქართველოში მუშაობს და ქართული ენა არ

იცის, პატივს არ სცემს ქართველ ერს, მის კულტურას, მის ანმყოფსა და წარსულს. ამიტომ არც ქართველი არ უნდა სცემდეს მათ პატივს. შევარდნაძის ლაქიური განცხადებები ინტერნაციონალურ დამოკიდებულებათა შესახებ, სინამდვილეში არის რუსული შოვინიზმის ქადაგება.

22.1.79.

დღევანდელი საქართველოს უდიდესი ტრაგედია ის არის, რომ მოაზროვნე საქართველოს ეროვნული პრობლემა ანუხებს, საქართველოს კომუნისტურ მთავრობას კი – მოსკოვის დავალებების შესრულება. ამ ორ პრობლემას შორის არავითარი კავშირი არ არსებობს. პირიქით, შეურიგებელი წინააღმდეგობაა. ეს წინააღმდეგობა ჯერ გარეგნულად არ გამოიყვანებულა, მაგრამ შიგნით ძალიან ძლიერია. დასანახად ხელშესახებად ეს არ ჩანს ჯერ. მაგრამ საქართველოს წინსვლას კი აფერხებს. ერთ ადგილს ტკეპნის ჩვენი ქვეყანა და რა კატასტროფით დამთავრდება ეს, ჯერ მკაფიოდ არავის წარმოუდგენია.

30.1.79.

მაყურებელი და მკითხველი ყველაფერში ალეგორიას ეძებს. ზოგჯერ გაგიკვირდება კიდევ – საიდან და როგორ იფიქრა, რომ ეს ალეგორიაა. ავტორს ამის მსგავსი არაფერი უფიქრია (მაგ. „ყვარყვარეში“, „რიჩარდ III“-ში). რით აიხსნება ეს ტიტანური ძიება ალეგორიებისა? ალბათ იმით, რომ უკვე 60 წელიწადია სსრკ-ში ადამიანები აღარ აზროვნებენ. იმას არ ამბობენ, რასაც ფიქრობენ. ისე შეუძლებლად მიაჩნიათ ეს და, რადგან საკუთარი აზრის გამოთქმის უფლება არა აქვთ, ალეგორიებით გამოხატავენო ნამდვილ აზრს. თორემ მართლაც შეუძლებელია მთელმა 250 მილიონმა კაცმა შეწყვიტოს აზროვნება და მუშა-საქონლად გადაიქცეს.

3.11.79.

მასობრიობა უხარისხობის პირდაპირ-პროპორციულია. მასობრივი პროდუქცია უხარისხო პროდუქციაა, რამეთუ კარგი და ბევრი ერთმანეთის გამომრიცხავი ცნებებია. ამიტომ მასობრივი განათლება განათლების დონის დაცემას ნიშნავს. ამიტომ არის, რომ ახლა მთელი ინსტიტუტები აკეთებენ იმ საქმეს, რასაც წინათ ერთი კაცი აკეთებდა და ბევრად უფრო კარგად. თუ ბუნებისმეტყველებაში დიდი ცოდნა დაგროვდა და ერთ კაცს უჭირს მისი ათვისება, ასე არ მომხდარა ჰუმანიტარიაში. ჰუმანიტარიაში ცოდნის საკითხი ისევე ისე დგას, როგორც, ვთქვათ, მე-19 საუკუნეში იყო, მაგრამ აქაც კოლექტიური გახდა მეცნიერება და ჰუმანიტარულმა მეცნიერებამ ხარისხი დაკარგა. როგორც ჩანს, თუ ცოდნის დარგში დღევანდელი პროცესი გაგრძელდა, ადამიანთა საზოგადოებას ექნება კოლექტიური ცოდნა, მაგრამ არ ექნება ინდივიდუალური ცოდნა. ამით კი იგი (საზოგადოება) ჯოგს დაემსგავსება, რადგან, მეცნიერებამ კარგა ხანია დაადგინა, რომ ცხოველთა შორის, ფრინველთა შორის, არ არსებობს ინდივიდუალური ცოდნა, არსებობს კოლექტიური ცოდნა. მაგ. თბილ ქვეყნებისაკენ გაფრენილი ფრინველები ერთად იგნებენ გზას, ცალ-ცალკე ვერა, რადგან ცალკეულს არა აქვს გზის ცოდნა, ყველას ერთდ კი. ასე დაემართა კაცობრიობას.

ამიტომ მასობრივი ხელოვნებაც უხარისხო ხელოვნებაა. ეს მასობრიობა უტევს დღეს ხელოვნებას და აქედან ხელოვნებამ როგორმე გამოსავალი უნდა მოძებნოს. მაგრამ გამოსავალი მოიძებნება არა სიჯიუტით, წინააღმდეგობის განვიით, არამედ განვითარების პროცესის ზუსტი ანალიზით. ბრბოსთან წინააღმდეგობა შეუძლებელია, რადგან მას ჭკუა არა აქვს. ამიტომ ბრბოს მამოძრავებელი მექანიზმის ამოხსნაა საჭირო და მერე მისი გათვალისწინება. ამ მხრივ

თეატრის მნიშვნელობა და მდგომარეობა ძალიან დამაფიქრებელია.

დღევანდელი თეატრის გეზი, ჩემი აზრით, ასეთი უნდა იყოს – მრავალფერი სანახაობა + ფსიქოლოგიური სიღრმე. ცალცალკე არც ერთი არ ივარგებს. მხოლოდ მრავალფერი სანახაობა თეატრს სწირავს ჭრელი (თუნდაც ლამაზი) გუდაფშუტისათვის, მხოლოდ ფსიქოლოგიური სიღრმე მომაკვდინებელი კამერულობისთვის. ამიტომ ამ ორი თვისების შერწყმა აუცილებელია დღევანდელ თეატრში.

14. II. 79.

13 თებერვალს მწერალთა კავშირში ჩატარდა აღმანახ „კრიტიკის“ განხილვა და საერთოდ კრიტიკის შესახებ ისაუბრის.

ეს იყო მკაფიო დემონსტრაცია ჩვენი აზროვნების უკიდურესი დაქვეითებისა. არავითარი პრობლემა თუნდაც ქინძის თავის ოდენა, არავის დაუსვამს. ყველა თავის თავზე ლაპარაკობდა და ვილაცასთან თავის ურთიერთობაზე.

1. რატომ შეეზნენ ერთმანეთს ბიბლიური და დემურხანაშვილი. ერთნი ბიბლიურს უჭერდნენ მხარს, მეორენი – დემურხანაშვილს.

2. რატომ დაესხნენ თავს კვესელავას დოიაშვილი-ბრეგაძე. აქაც ერთნი კვესელავას იცავდნენ, მეორენი დოიაშვილ-ბრეგაძეს.

3. განერელიას იდეა-ფიქსი სჭირს ხინთიბიძის წინააღმდეგ და გაუთავებლად ლაპარაკობს ხინთიბიძის წინააღმდეგ, რამაც ნერვები მოუშალა პეტრიაშვილს და ისტერიკული კივილი ატეხა, დაანებეთ თავი ამგვარ ლაპარაკსო. მაინც არ დაანება თავი განერელიამ და სანამ გული არ იჯერა, არ გაჩერდა.

4. გამოვიდა ფოცხიშვილი, რომელმაც საზოგადოებას უამბო, როგორ ტანჯავს და აწამებს მას პუშკინის ინსტიტუტის რექტორი ნ. ვასაძე.

ამ ლაპარაკებს და სიტყვებს ველარ გაუძლო ბარამიძემ და იკივლა, ახლავე

შენყვიტეთ კამათი, ხომ არ შეიძლება დაუსრულებლივ აქ ვისხდეთ და დაუსრულებელ უაზრო ლაპარაკს ვისმენდეთო. მასაც ისტერიკა დაემართა.

და უცბად თვალნათლივ გამოჩნდა, რომ საზოგადოება დაშლილია, ყველა დაავადმყოფებულა და გიჟს დამსგავსებია. რომელი ფსიქიატრიც გინდა დასწრებოდა ამ განხილვას, ყველა ერთხმად დაადასტურებდა, რომ ეს იყო სულით ავადმყოფთა საკრებულო, რომ ამ კრებას არ ესწრებოდა არც ერთი ჯანსაღი ადამიანი. ეს იყო ყველაზე საშინელი დასკვნა, რასაც 13 თებერვლის განხილვიდან გამოიტანდა კაცი.

22. II. 79.

ყველა – არამზადა თუ პატიოსანი – ხალხის სახელით ლაპარაკობს. ხალხს უნდა ჰქონდეს ჭკუა, გაარჩიოს – ვინ არის ნაძირალა და ვინ პატიოსანი.

როცა გაუკრიტიკებია, არასოდეს არ გამოცია პასუხი. ჩემი სათქმელი უკვე ნათქვამი მაქვს და, ვინც ჭკვიანია, გაარჩევს მტყუანსა და მართალს. რა აუცილებლობაა, ყველა იდიოტს ვუმტკიცო, მართალი ვარ-მეთქი.

რა არის მკვლელობა? ინდივიდის ბოროტი ვნების გამოვლენა. რა არის რევოლუცია? – კოლექტივის, ბრბოს ბოროტი ვნების გამოვლენა.

25. II. 79.

თავისუფლებას ორი მტერი ჰყავს – დიქტატურა და ანარქია. დიქტატურა და ანარქია ერთი მედლის ორი მხარეა. სადაც დიქტატურაა, იქ უსათუოდ ანარქიაც არის. სადაც ანარქიაა, იქ უთუოდ დიქტატურაც არის. რადგან დიქტატურისა და ანარქიის დროს გამოორიცხულია თვითდისციპლინა. თავისუფლების საფუძველი კი თვითდისციპლინაა.

28. II. 79.

ირანის რევოლუცია იყო სიმამლისა-გან ტვინგათხელებული ბრბოს „რევოლუცია“. წელიწადი და ორი თვე დარბოდა ბრბო ქუჩაში. არ მუშაობდა არაფერი – ქარხნები, ფაბრიკები, მაღაზიები, ბაზრები და ამ ხნის განმავლობაში ირანს შიმშილი არ დამუქრებია. ეს უკვე მკაფიოდ მეტყველებს, სიმამლის რა დონე იყო ქვეყანაში. ზედგამოჭრილია რუსული ანდაზა – С жиру бесятся¹³.

ცხოველის დრისირება შეიძლება, მაგრამ დრისირებული ცხოველისათვის პირველყოფილი, ბუნებრივი სილალის დაბრუნება – აღარ.

როცა ქალს მოძალადე გააუპატიურებს, ეს ამ ქალისათვის უბედურებაა, მაგრამ ამით მისი ღირსება და კეთილშობილება არ კნინდება, რამეთუ ეს ძალადობის აქტი იყო. მაგრამ, როცა ქალი თავად არის მზად, ყველა ვიგინდარას დანებდეს, ეს მეძაბაა. აქ ღირსებასა და კეთილშობილებაზე ლაპარაკი ზედმეტია. ასე იყო ჩვენი კონსტიტუციის საკითხიც. თუ ჩვენ ზნეობრივ წინააღმდეგობას გავუწევდით, მაგრამ მაინც მიგვაღებინებდნენ, ეს იქნებოდა რუსული ძალადობის გამარჯვება. მაგრამ ჩვენ შევინარჩუნებდით ჩვენს ღირსებას და კეთილშობილებას. თუ უსიტყვოდ დავნებდებოდით, ეს იქნებოდა სულიერი მეძავობა, რაც ჩვენს ღირსებას მოსპობდა.

მადლობა ღმერთს! ჩვენმა ახალგაზრდობამ 1978 წლის 14 აპრილს ეს ზნეობრივი სისპეტაკე, სიმტკიცე და ვაჟკაცობა გამოიჩინა.

1. III. 79.

ლენინის ძეგლის დადგმა ყველგან რუსული შოვინიზმის ქადაგებას ემსახურება. თუ საქმე სოციალიზმშია, რატომ არ დგას ყველგან მარქსისა და ენგელსის ძეგლები? სწორედ იმიტომ, რომ სოციალიზმის იდეები კი არ აინტერესებთ რუსებს, არამედ რუსული შოვინიზმის.

აშშ-ის ოდენა წარმატებისათვის არსებობის 200 წლის მანძილზე არავის მიუღწევია. თან ეს წარმატებები ჰარმონიულია ადამიანური საქმიანობის ყველა დარგში. ამავე დროს აშშ ამ ხნის მანძილზე მტკიცედ დგას დემოკრატიულ საფუძველზე. შემთხვევა არ ჰქონია ხელისუფლების უზურპაციის ცდას. ამდენად, აშშ-ის წარმატება დემოკრატიული სისტემის წარმატებაც არის.

დიქტატურას კი ძალადობის ისეთი დონისათვის არასოდეს მიუღწევია, როგორც სსრკ-ში მიაღწია. სსრკ-მაც მიაღწია წარმატებას, მაგრამ ცალმხრივს – სამხედროს. სხვა დარგებში ისევე ჩამორჩენილია. ამ ორი ფაქტის შედარებიდან შეიძლება დავასკვნათ:

1. პოლიტიკური მმართველობის დემოკრატიული სისტემა ადამიანთა საზოგადოებას ანიჭებს ჰარმონიული განვითარების საშუალებას და სრულად ავლენს თავისუფალი ადამიანის შესაძლებლობას.

2. დიქტატურა კი ცალმხრივად წარმართავს ადამიანთა შესაძლებლობას, რაც ბოჭავს ადამიანს და ახშობს მის უნარს.

აღეს ეს ორი ქვეყანა ერთმანეთს დაუპირისპირდა. ამ დაპირისპირებაში გამარჯვება ნათელ პასუხს გასცემს კითხვას – რა წარმართავს კაცობრიობის ცხოვრებას, კეთილი ძალა თუ ბოროტი.

¹³ ფუფუნებაში იხრჩობიან.

ლია მოცაიშვილი

ბედნიერი ლამე

პიესა

მოქმედი პირნი:

ხათუნა – ახალგაზრდა *ძიძა*

პაპუნა – ორი თვის ბიჭი

ზაზა – პაპუნას მამა

მაია – პაპუნას დედა

სიმონი – ბინის ქურდი

მინისტრი

მინისტრის ცოლი

მინისტრის პირადი მცველი

პატარა მენაგვე

ოთახში დგას მორთული ნაძვისხე. მრგვალ მაგიდაზე სადღესასწაულო სუფრაა გაშლილი, შუაში დევს დიდი ტორტი, აქეთ-იქით შამპანურის ბოთლები აწყვია.

ხათუნა (უმღერის ეტლში ჩანოლილ ბავშვს) – ნანინა, ნანა, ნანასაო, ეძინება ქალასაო... ოჰ, სულ მავინყდება, რომ შენ გოგო კი არა, ბიჭი ხარ. მაპატიე, ძვირფასო, და ბიჭებს ვერ ვიტან. რატომ? (მღერის) დაიძინე, ჩემი ბიჭი, ჩემი ბროლის კიჭი... რატომ არ ხუჭავ თვალებს? აა, გაინტერესებს, რატომ ვერ ვიტან ბიჭებს? იმიტომ რომ... (ამოიოხრებს) მატყუარები არიან. არა, შენ არა, რატომ მიყურებ ასე? დახუჭე თვალები და დაიძინე... ის კი, ის ვაჟბატონი მატყუარაა,

შემპირდა, ცოლად შეგირთავო, მაგრამ რა? თვითონაც კარგად ხედავ – არაფერი. იმას რომ ცოლად მოვეყვანე, ახლა ჩემი ოჯახი მექნებოდა და ახალი წლის ღამეს შენთან კი არა, საკუთარ ქერქვეშ გავატარებდი, ისე, როგორც ნორმალურ ადამიანს შეეფერება.

(ბავშვი ტირის)

ნანა, ნანა, ნანინა-მეთქი! ღმერთო, რა მოვუხერხო ამ ბავშვს?! გშია? ასე უცებ მოგშივდა? რა ღორმუცელა ხარ... ახლავე, ახლავე, ცოტა მოითმინე, ჯერ შენი ფაფა შევათბოთ!.. (ფუსფუსებს).

რა კარგია, არა? შენი მორთულ-მოკაზმული დედიკო რესტორანში ატარებს დროს, მე კი... ახლავე გაჩუმდი, თორემ მეთერთმეტე სართულიდან გადავხტები.

ნუ გეშინია, მაინც არავის მოვაკლდები თვალში.

რა უბედური ვარ... ვაიმე! ეს რა ვთქვი? ახალი წლის ღამეს არ უნდა იწუნუნო.

(ფაფას აჭმევს ბავშვს)

შენ იცი, პაპუნა, რომ მე დედაშენი კი არა, შენი ძიძა ვარ? საიდან უნდა იცოდე. შენი დედიკო ზედიზედ ორ საათსაც ვერ ჩერდება შინ. მაიკო – სამსახურში... სამსახურიდან – დაბადების დღეზე, მაიკო – დაქალის ჯვრისწერაზე; მაიკო – გამოფენებზე, ალაფურშეტებზე, კინოში, თეატრში... მაიკო – მაღაზიებში საყიდლებზე – თუ როგორ ეძახის? *(გამოაჯავრებს)* შოპინგებზე... ან უბრალოდ, სასეირნოდ... რა თქმა უნდა – მაიკო საქმიანი ქალია, ოცდამეერთე საუკუნის გვირგვინი და მშვენიერება, შენი ძიძა ხათუნა კი არა-რაობა, უმაქნისი არსება. მხოლოდ შენ გჭირდება. მე რომ არ გყავდე, დაილუპები, შე სანყალო.

ახლა მამაშენი? უი, არ გამახსენო! თუ გინდა, გიყვარდეს – მამაა და სრული უფლება გაქვს, მაგრამ მოდი, გულახდილად ვთქვათ: შენი ზაზა მამიკო ცხვირ-მოუხოცავი ლაწირაკია. კი, კი... ამაზე ლაპარაკიც ზედმეტია.

(ბოთლს აკვირდება) ყოჩაღ! ახლა კი, ნანა, პაპუნა! ვჭამეთ, ვსვით და დავიძინოთ...

(ფეხაკრეფით დადის. გადაწვეს აივნის ფარდას და გაჰყურებს ღამის ქალაქს)

ესეც ასე, ხათუნა. ოჰ! *(ტუჩებზე მიიდებს თითს)* ბავშვს სძინავს. საქმეც არაფერია. საერთოდ, მომავალშიც არაფერი ჩანს. არაფერი: არც საიმედო, არც უიმედო. ერთი დიდი სიცარიელეა და მორჩა.

ო, რა ახალი წელია, შენი ჭირიმე? არავითარი მოლოცვა, არავითარი სადღეგრძელო. ყველაფერი სხვას. მე რა დავაშავე, რა? თუმცა, აგერ, სუფრაა გაშლილი. ერთი, ეს ტორტი მაინც გამესინჯა.

(ჯდება და ჭამს ტორტის ნაჭერს)

შამპანური ხომ არ დამელია? ერთი ჭი-

ქა... რაც არის, არის! *(ეჯავჯვურება შამპანურის ბოთლს. ვერაფრით ვერ ხსნის. ნამოდგება და აქეთ-იქით აწყდება, თან გამწარებით ცდილობს ბოთლის გახსნას. უცებ საცობი გრუხუნით ავარდება ჭერში, შამპანურიც ზევით აასხამს და ხათუნა სითხით გაიწუნება. ხმაურზე ბავშვს ეღვიძება და ხმამაღალ ტირილს ატეხს).*

ხათუნა – ესეც ასე!.. ფუჰ, რა მოუხერხებელი ხარ. მეჯავრები, რომ გიყურებ.

(ხელში აყვანილ ბავშვს აქეთ-იქით დაატარებს)

ნახე ქუჩები როგორ გაუნათებიათ ფერადი ნათურებით. აი, კუთხეში – ნაძვისხე, მაგრამ ჩვენი ნაძვისხე უფრო ლამაზია. ხომ ასეა, არა? აა-აა-ააა, ნანააა. ჩუ, ჩუმად, ჩუმად. აი, ასე. შენ ხომ ბიჭი ხარ. ბიჭები კი არ ტირიან. გოგოები – რამდენსაც გინდა. შეიძლება ცრემლადაც დაიღვარონ, როგორც ახლა მე... მაგრამ არა, არ ვიტყვებ. *(ინმენდს თვალს).* ასეთ ღამეს ტირილი არ შეიძლება, ცრემლი დამებედება და მერე მთელი წელი სულ რაღაცაზე უნდა ვისლუკუნო.

(ფრთხილად მიჰყავს მძინარე ბავშვი და ეტლში აწვენს)

უჰ, არ მოვკვდი? ოფლმა დამასხა. დამელია მაინც ეს ოხერი შამპანური. ბოთლში ნახევარი დარჩენილა *(დაისხამს და სვამს)*

ოჰო, კარგი ყოფილა. გემრიელია და თან შუშხუნებს კიდევაც!.. *(ისევ დაისხამს, ერთბაშად გადაკრავს)*

არა, მართლა კარგია... ჰა, ჰა, ბარემ ერთსაც დავლევ და ეს იქნება. დავთვრები და დავიძინებ. ღამის ორი საათია. დილამდე, მგონი, ბავშვიც არ გაიღვიძებს. მისი მშობლები როდის დაბრუნდებიან, ღმერთმა უწყის.

(ბოთლიდან სვამს. სიცილი აუტყდება) ვაიმე, რომ გამახსენდება!..

(ტელეფონის ზარი)

ხათუნა – ალო. ჰო, მაიკო... კი, სძინავს... რაო? არა, ნუ ინერვიულებ, გაერთეთ და დრო გაატარეთ... კი, კი... არა,

არა... კარგად... ხვალამდე! (დებს ყურმილს)

ოჰ, პაპუნა, დედაშენისნაირი ცერცეტი გოგო იშვიათობაა, მაგრამ რომ იცოდე, როგორ მშურს მისი. ან რა ხმები მესმოდა ყურმილში, რა მუსიკა და აურზაური. შენი დედიკო თან ცეკვავდა, თან მელაპარაკებოდა, მუსიკის ტაქტზე, ნამღერებით... მე რა დავაშავე. არ უნდა ვიცეკვო? (მოიყუდებს შამპანურის ბოთლს და დაცლის) ესეც ასე. ჰი, ჰი, რა კარგია!..

(ტრიალებს, ცეკვავს)

ბავშვობა გამახსენდა. როგორ მჯეროდა თოვლის ბაბუის არსებობის... მოდიოდა ჩემთან შუალამისას და კართან ტოვებდა საჩუქრებს. ბევრს კი არაფერს – თოვლის ბაბუასაც უჭირდა მაშინ, მაგრამ მაინც... რაც მთავარია, ხომ ვახსოვდი? სადა ხარ, ჩემო სულელო ბავშვობავ? თეთრწვერა თოვლის ბაბუა დიდი ხანია ფიფქივით გადნა...

ააჰ, როგორ მეძინება!.. (ამთქნარებს) იქნება, სიზმრად მაინც მოვხვდე უკეთეს ადგილას ან, სულაც, სხვა პლანეტაზე... ვთქვათ – მთვარეზე... რითია ცუდი?

(მოაქვს ბალიში და თბილი შალი, მოხერხებულად ეწყობა დივანზე; ბავშვის ეტლსაც ახლოს მიინევს, მაგრამ უცებ ხმაური შემოესმება და წამოხტება: აივნის კარის გაღებას ვილაც გარედან ცდილობს)

ხათუნა – ვაიმე, დედიკო, რალა ვქნა?! ეს ხომ მეთერთმეტე სართულია... კაცია თუ მოჩვენება? ღმერთო, ოღონდ ახლა მიშველე და, რაც გინდა, მთხოვე!

(ხელს წამოავლებს ბალიშს, ისევ დააგდებს. სადღაც გავარდება და შემორბის იატაკის სანმენდი ჯოხით. ჩასაფრდება აივნის კართან. კარს ვილაც აღებს. ქარი ზუზუნით შემოყრის ფიფქებს)

ხათუნა (გამეტებით ურტყამს უცნობს) – ესეც შენ! ესეც შენ!.. მხეცო, ნადირო, ბანდიტო! ვაიმე! ეს რა არის? თოვლის ბაბუა! ოჰ, ნამდვილია, არ მეჩვენება, წვერიც აქვს და საჩუქრების ხურჯინიც... თოვლის ბაბუა მოვკალი!

მკვლელი ვარ. დამიჭირეთ, წამიყვანეთ, დამადეთ ხელბორკილი, სამუდამოდ გამომამწყვდიეთ სატუსალოში!.. მაგრამ, მოიცათ, მგონი შეინძრა... სუნთქავს, თვალს ახელს! თოვლის ბაბუა, ცოცხალი ხარ? არ მოკვდე, რა? (ანჯღრევს, სახეში ურტყამს. ხელში შერჩება ბამბის თეთრი წვერი) უი, შეხედეთ, ყალბი ყოფილა!

უცნობი – სადა ვარ?.. ნუ მირტყამთ, თქვენი! არ გავრბივარ, გნებდებით.

ხათუნა – რას ბოდავს? ეი, შემომხედე!

უცნობი – შენ ვინა ხარ?

ხათუნა – ხათუნა. შენ?

უცნობი – სიმონი...

ხათუნა (თავისთვის) – ასეთი ახალგაზრდა და სიმპათიური თოვლის ბაბუა არსად მინახავს. მაგრამ მე ხომ მთვრალი ვარ. იქნებ, მეჩვენება: შავგრემანი თოვლის ბაბუა, სახელად სიმონი!.. არა, ნამდვილად სიზმარში ვარ, მთვარეზე.

სიმონი – ოი, როგორ მტკივა თავი... ვაი, დედა! რა ჩამარტყით, მშვენიერო ქალბატონო?

ხათუნა – იატაკის სანმენდი ჯოხი.

სიმონი – ესე იგი, ხათუნა... სასიამოვნოა შენი გაცნობა-მეთქი, როგორ გითხრა ახლა მე?.. (მიიხედ-მოიხედავს) სახლში... მარტო ხარ, ხათუნა?

ხათუნა – ჰო... არა!

სიმონი – ჰო თუ არა?

ხათუნა – ჩემი ქმარი სააბაზანოშია, კბილებს ილესავს.

სიმონი – რაო, რას შვებაო?!

ხათუნა – იხეხავს... კბილებს იხეხავს.

სიმონი (სწრაფად) – ძალიან სასიამოვნო იყო შენი გაცნობა, პირდაპირ არ ვიცი... მე წავედი. დიდი მადლობა გულთბილი დახვედრისთვის. კარი... კარი!.. მგონი, ორიენტაციის უნარი დაგვარგე.

(ხურჯინმოკიდებული დაეძებს გასასვლელს)

ხათუნა – მოიცა! არ წახვიდე... მოგატყუე: სააბაზანოში არავინაა, აი, ნახე! (კარს გამოაღებს, შეიხედავს) ქმარი საერთოდ არ მყავს.

სიმონი – ბიჭოს! აბა, ეს ბავშვი შენი არ არის?

ბათუნა – არა, მე ბავშვის ძიძა ვარ... მიდიხარ? ისე ნახვალ, რომ მაგხელა ხურჯინიდან ერთ პატარა საჩუქარსაც არ დამიტოვებ? რა უბედური ვარ, თოვლის ბაბუასაც კი არაფერი ემეტება ჩემთვის.

სიმონი – მორჩი ერთი! თოვლის ბაბუა კი არა, ის...

ბათუნა – აბა, რა?

სიმონი – ანგელოზი! ასე დაფვრინავ: სართულიდან – სართულზე, აივანიდან – აივანზე, ბინიდან – ბინაში.

ბათუნა – ფრთები რომ არ გაქვს?

სიმონი – დიახ, უფრო ანგელოზი ვარ. აი, ახლა, აგერ, შენს მეზობლად გახლდით სტუმრად.

ბათუნა – უი, იქ ხომ მინისტრი ცხოვრობს!

სიმონი – საქმეც ეგ არის... უფრო კი ვარ, მაგრამ გემოვნება და ალლო ნამდვილად არ მლალატობს ჯერ.

ბათუნა – იქ ჩიტიც ვერ შეფრინდება!

სიმონი – ჩიტი ვერა, მაგრამ სიმონს დაუშლის ვითომ რამე? გაგიგია ასეთი გამოთქმა: სიმონიც ვერ შეფრინდება?

ბათუნა – არაა... (იმეორებს გაოგნებული) სი-მო-ნი.

სიმონი – ჩემთვის დაკეტილი კარი არ არსებობს. იცოდე, კარი რაც უფრო მაგრად არის ჩაკეტილი, მით უფრო ადვილად იხსნება. თანაც, არა მარტო ფრენა, საკვამურიდან ჩაძრომაც არ გამიჭირდება... მაგრამ ზამთარში ვერიდები მაინც – შეიძლება, ისე დაიხრუკო, გამჩენმა ველარ გიცნოს. მოკლედ, ბინაში შესაფრენად ათასნაირი ხერხი არსებობს. აირჩიე, რომელიც გინდა.

ბათუნა – მაგათ სიგნალიზაციაც აქვთ!

სიმონი – მე ადვილი საქმე არ მიყვარს. სიგნალიზაცია ჩემი პროფილია.

ბათუნა – შენ ლამაზი პროფილი გაქვს.

სიმონი – კარგი რა, ნუ გამანითლე!

ბათუნა – იცი, რას გეტყვი? ანგელოზი ხარ თუ ვინცა ხარ, მაინც მშურს შენი. დაფრინავ: სართულიდან – სართულზე, ბინიდან – ბინაში! ბავშვობაში სულ მესიზმრებოდა, ჩიტი ვიყავი და დაფვრინავდი. ახლა კი... (სლუკუნებს) ჩიტი კი არა... ვზივარ ოთხ კედელს შორის და ეს არის და ეს. მარტო ოცნებალა შემრჩა... მშურს შენი.

სიმონი (დააგდება ხურჯინს) – ეს რაღა ჯანდაბაა? ვერ ვიტან ქალის ცრემლებს! (ბამბის ნვერით უმშრალებს სახეს) მოიხედე, შენც კარგი ჩიტი ხარ, ლაბუა, ლამაზი ჩიტი. ზიხარ შენთვის წყნარად და ბავშვს უმღერი. თან ამისთვის ფულსაც გიხდიან. არავინ მოგდევს დასაჭერად. არ გესიზმრება კომმარი, პოლიციელის თუნდაც ღიმილით გაბადრული სახეც კი; არ იღვიძებ დაფეთებული, ოფლგადამსკდარი. „შენი მშურს, შენი მშურს“ (გამოაჯავრებს)... ნუ შეგშურდება ჩემი. აბა, კარგად დაფიქრდი: ახალი წელია, ხალხი ზეიმობს. ყველა შინ არის. თუ შინ არა – სადმე სხვაგან, კარგად გილას, სადაც ბევრი ხალხია, მუსიკა უკრავს, ცეკვავენ... ახლა მე შემომხედე – ჩემთვის არც დღესასწაულია, არც შაბათი და კვირა...

შენ რა ლამაზი თვალეები გქონია... ჯანდაბას!.. ნავედი, თორემ აქ დამათენდება და ნამდვილად დამიჭერენ... მაგრამ რა მემართება? ნუ მიყურებ ასეთი თვალეებით, სხვაგან მიიხედე...

ერთი ეს მითხარი: ქმარი, გავიგეთ, რომ არ გყავს, მაგრამ მთლად უპატრონო არ იქნები შენ.

ბათუნა – არა, რატომ, დედა მყავს და ხუთი და.

სიმონი – ხუთი და... კარგია, რომ ხუთი ძმა არ გყავს... ნავედი, ნახვამდის! თუმცა... კინალამ დამავინწყდა... (ხურჯინიდან იღებს ძვირფასეულობას) აი, შენ, საჩუქრებიც. ბრილიანტის ყელსაბამი, კოლიე – ასე ვთქვათ... ძალიან მოგიხდება. (კისერზე ჰკიდებს ყელსაბამს) აი, კიდევ, საყურეები... ეს მარგალიტები კი

დედაშენს და შენს დებს. სხვა აქ ისეთი არაფერია. კანფეტებზე – დიდი ბოდოში... სარკეში ჩაიხედე, ნაძვისხეზე უფრო ბრჭყვიალა და ლამაზი ხარ.

(*კარზე აკაკუნებენ. მერე ზარს რეკავენ გაბმით*)

სიმონი (*გავარდება აივანზე. ისევ უკან შემოვარდება*) – პარაშუტი!.. პარაშუტი არა გაქვთ სახლში? დამმალე! თუმცა აქ სად დაიმალეები, გინდაც ბუზად გადაიქცე: ფარდები თხელია, მაგიდაზე სუფრაც არ აფარია, ტახტის ქვეშ თითსაც ვერ შეაკვებებ... სად მიდიხარ? ბრილიანტები!.. ბრილიანტები მოიხსენი!

(*ხათუნა კარს აღებს. შემოდის მინისტრი და მისი ცოლი. ოთახში შუქი ჩამქრალია. სამაგიეროდ, ანთია ნაძვისხის ილუმინაცია. ფერადი ნათურები ციმციმებს. ნაძვისხესთან დგას თოვლის ბაბუა*)

მინისტრის ცოლი – გოგონი, მარტო ხარ სახლში? აჰ, ბოდიში, პატარას სძინავს. (*ქმარს*) ბიძინა, ხმადაბლა ილაპარაკე!

გოგონი, ხმაური ხომ არ გაგიგიათ ამ ღამით? იცით, ახლა შემოვედით სახლში. თითქოს ყველაფერი რიგზეა და უცებ ვხედავ... რას ვხედავ? ბიძინა, ამოიღე ხმა! ჩვენი დოგი მთვრალია! ალკოჰოლის სუნით ყარს. კი არ ყეფს, კნავის: ავ, ავ, მიაუ... ხოლო ჩემი ძვირფასეულობის სეიფი ღიაა!.. თქვენ არანაირი ხმაური არ შემოგესმათ? დაუჯერებელია. ბიძინა, რა თქმა უნდა, ამას ასე არ დატოვებს... არა, ბიძინა?

მინისტრი (*მთვრალია, ასლოკინებს*) – არ დავტოვებ!.. ქვას ქვაზე...

მინისტრის ცოლი – ხუთ წუთში პოლიცია აქ გაჩნდება... გაჩნდებოდა, მაგრამ ეს მითქმა-მოთქმას გამოიწვევს... ოჰ! ეს რა არის? რა მშვენიერი სამკაულია!

ხათუნა (*შეშინებული ხელს იტაცებს ყელსაბამზე*) – რა ბრძანეთ?

მინისტრის ცოლი – რა გადასარევი

სათამაშოა ნაძვისხისათვის. (*მიდის სიმონთან და ათვალეირებს*) ნატურალური ზომის თოვლის ბაბუა! ასეთი არსად მინახავს. ბიძინა, თბილისში ასეთი რამე თუ იშოვებოდა, რატომ ჩვენ არ შევიძინეთ?

მინისტრი – რა ვიცი მე... რატომ არ შევიძინეთ. (*ხათუნას*) სნეგუ... სნეგუ-როჩკებიც არის გაყიდვაში?

ხათუნა – დიახ, ნაირ-ნაირი,

მინისტრი – არც ერთს არ დავტოვებ!.. ქვას ქვაზე...

მინისტრის ცოლი – ბოდიში, გოგონა, ძვირფასო... ესე იგი, არაფერი გაგიგიათ, გეძინათ... სიგნალიზაცია მწყობრიდან გამოუყვანიათ ბანდიტებს. ბიძინა, მე მგონი, ეს პოლიტიკურია. კი, ნამდვილად. მათ უნდათ, შენ სულიერად დაგცენ, გაგანადგურონ...

(*ფეხზე ჩამოძინებული მინისტრი იატაკზე მოადენს ზღართანს*)

მინისტრის ცოლი – ვაიმე, ბიძინა!.. დაცვა, დაცვა! სად არის პირადი მცველი? (*გაიქცევა და შემოდის პირად მცველთან ერთად, რომელიც ზურგზე წამოიკიდებს მინისტრს*)

მინისტრის ცოლი – რას აკეთებ ამხელა ვირი, არ გრცხვენია? ტომარაა ამ დონის კაცი? გეკითხები, ტომარაა?

(*პირადი მცველი ისევ იატაკზე დაადგებს მინისტრს. ახლა მკლავებზე გადაინვენს და ისე გაყავს*)

მინისტრის ცოლი (*კარებთან*) – ბოდიში, ძვირფასო.

ხათუნა – როგორ გეკადრებათ. (*კარს ჩაკეტავს და ზურგით მიეყრდნობა*) ოჰ, ცივი ოფლი მასხამს, გული მიმდის. საბოლოოდ მომელო ბოლო... ჩემს სიკვდილში ბრალი დასდეთ თოვლის ბაბუას! თოვლის ბაბუა ღამის კოშმარიდან! აგერ ისიც, ნატურალური ზომით.

სიმონი – კარგი რა, ნუ დამცინი... შენ არა, მაგრამ მე ნავხდი, ჩემი საქმე გათავებულია. დღეიდან პირობას ვიძლევი, რომ ეს ჩემი ბოლო ძარცვაა. მორჩა! ახალი წელია, ახალ ცხოვრებას ვინწყებ... სხვა პროფილით უნდა ვიმოღვანეო.

ხათუნა – რას ერჩი შენს პროფილს. გა-
დასარევი პროფილი გაქვს, ნახატი მგონია.

სიმონი – მომწონს ეგ იუმორის
გრძნობა და, საერთოდაც, მომწონხარ.
შენი სადღეგრძელო უნდა შევსვა, ძვირ-
ფასო გადაივ!

ხათუნა – შამპანურს ხელი არ ახლო!
ბრაზაბრუსი და აფეთქებები ამაღამ საკ-
მარისზე მეტი გვქონდა. ისედაც მიკვირს,
ბავშვს რომ ასე მშვიდად სძინავს.

სიმონი – დარწმუნებული ხარ, რომ
სძინავს? აბა, შეხედე, როგორ მათვალ-
იერებს.

ხათუნა – პაპუნა, შენ გლვიძავს, ბიჭი?
დიდი ხანია?

სიმონი – სავარაუდოდ, შენ რომ თავს
დამესხი, მაშინ გაეღვიძა და შეშინებულ-
მა ხმა ველარ ამოიღო. (დასწვდება შამ-
პანურს)

ხათუნა – არ გირჩევ, ძალიან სარისკო
საქმეა. (ყურებზე იფარებს ხელებს)

სიმონი (უხმაუროდ გახსნის სასმელს
და ჩამოასხამს) – შენი დღეგრძელობი-
სა იყოს, მშვენიერო ძიძავ! ცხოვრებაში
პირველად, მგონი, შეყვარებული ვარ.

ხათუნა – სიყვარული არ გამაგონო!..
ისიც მეუბნებოდა, მიყვარხარო, მაგრამ
როგორც კი დაქორწინება ვუხსენე, აორ-
თქლდა, გაქრა... უღელში თავის გაყოფა
არავის ნებავს.

სიმონი – იმ ახალგაზრდასაც გაუმარ-
ჯოს. ის რომ არ აორთქლებულიყო, არა-
ფერიც არ მოხდებოდა.

ხათუნა – კი, მაგრამ... მოხდა რამე?

სიმონი – აი, რა... (კოცნის)

ხათუნა (კარგა ხნის დაგვიანებით) –
ეს... ასეთი რამ... მე... ერთი სიტყვით...
შენ...

სიმონი – ერთი სიტყვით, მე უნდა წა-
ვიდე... მშვიდობით, ძვირფასო. ჩვენ კი-
დევე შევხვდებით.

(გადის)

ხათუნა (გაოგნებული დგას) – ო, რა
მშვენიერი სიზმარი იყო... გამოფხიზლე-
ბა აღარ მომინდა. პაპუნა, ისევ ჩაგეძინა?
რა ძილისგუდა ხარ. გაიღვიძე, გეხვენე-

ბი! რატომ არ ტირი? გაიღვიძე და მო-
მისმინე. იცი, რა უნდა გითხრა? ასეთი
კარგი ახალი წელი არასოდეს მქონია. სა-
ოცარი, ჯადოსნური ღამე...

(ბავშვს ხელში აიყვანს და ვალსს ცეკ-
ვავს)

თოვლის ბაბუა იყო? იყო. საჩუქრე-
ბი? თავზესაყრელად. სადღეგრძელო-
ები... და კიდეც იყო რაღაც... არა, შენ
ვერ გეტყვი. შენ პატარა, სულელი ბიჭი
ხარ, ძილისგუდა ბიჭი... იცი, ძვირფასო,
ვეიჟდები სულელ ბიჭებზე. შენც ძალიან
მიყვარხარ. შეხედე, გათენდა. გარეთ ქა-
რი ქრის, თოვს, თოვს... მე და შენ კი რა
მყუდროდ ვგრძნობთ თავს, არა?

ეჰ, პაპუნა, შე ძილისგუდა!..

(ბავშვს ეტლში აწვენს და ერთხანს ნა-
ზად უმღერის. მერე კი სარკესთან მიდის)

ღმერთო, რა სასაცილოა – ძიძა ხათუ-
ნა დიდ ციციანთელას ჰგავს (ოცნებით)...
და მგონი, მართლაც ლამაზია... ლამაზი.

საინტერესოა, ეს შუქი სიხარულისგა-
ნაა თუ ბრილიანტები ბრწყინავს? ციცი-
ანთელა ხომ სინამდვილეში ერთი უშნო,
ყავისფერი მწერია.

(იხსნის სამკაულებს)

აი ხედავ, (სიხარულით) თქვენ არაფერ
შუაში ხართ... მაინც თითქოს რაღაც ნა-
თელს ვახსენებ. თუ... იქნებ, მეჩვენება?
ოჰ თუნდაც ასე იყოს...

(ოცნებაში წასული ათვალეიერებს
ძვირფასეულობას)

თქვენ ხომ ფასი არ დაგედებათ... და
ამიტომ ბედნიერი ვარ. უფრო სწორად,
არა თქვენს გამო, მაგრამ მაინც... რა
უცნაურია!

(კარი იღება და შემოდის ახალგაზრდა
ცოლ-ქმარი)

ზაზა – იხარე, ჭერო, მოკვდი, მტერო!

მაია – ჩუმად, გაგიჟდი?

ხათუნა – უკვე დაბრუნდით?

ზაზა – როგორ არის ჩემი ბიჭი?

ხათუნა – ეძინოს, არ გააღვიძო. თუ
შეიძლება, ცოტა ხმადაბლა.

ზაზა (გაკვირვებული) – განა მე ხმა-
მაღლა ვლაპარაკობ?

მაია – კი არ ლაპარაკობ, ღრიალებ.

ზაზა (გახარებული) – მე ხომ ლომი ვარ, ლომი!

მაია – ნამდვილად ასეა და ამით ვამაყობ... (ხათუნას) ხათუნა, აი, შენ გოზინაყი. წარმოიდგინე, ისე მომეწონა, სუფრიდან მოვიპარე. აბა, პირი დააღე!.. (აჭმევს) ასე ტკბილად დამიბერდი.

ხათუნა – გმადლობ. მართლაც გემრიელია... როგორ ჩაიარა ღამემ?

მაია – გენიალური იყო. იცი, რა დრო ვატარებ? შენ? ჩემო სანყალო, ზიხარ მთელი ღამე ბუსავით მონყენილი, არა?

ზაზა – ვაპროტესტებ! ხათუნა ბუს არ ჰგავს. ხათუნა ჰგავს შაშვს. თუმცა შაშვი შავია, ეს კი თეთრი... ჰო, მოკლედ – თეთრ შაშვს ჰგავს.

ხათუნა – დიდი მადლობა.

მაია – ასეა თუ ისე... (ამთქნარებს) ოჰ, როგორ მეძინება... ასეა თუ ისე – შენ ახალი წლის ღამე მარტო გაატარე, ბავშვთან. ფაქტია, რომ სიხარულით ვერ იცეკვებდი.

ხათუნა – ჰო, მართალია, მაგრამ რა უჭირს. ვიჯექი და ვოცნებობდი.

მაია – ეგ რა გიჭირავს ხელში?

ხათუნა – არაფერი, არაფერი... რა ვიცი, ისე...

მაია – რა ღამაზი ბრჭყვიალებია. ნაძვისხეს რთავდი?

ხათუნა – ჰო, ჰო...

მაია – ბავშვივით ხარ, სულ რაღაცებს ამაგრებ ნაძვისხეზე. ჩამოკიდე, ჩამოკიდე... არ შეგიშლი ხელს.

ხათუნა – მაგრამ ეს... (დაბნეული დასცქერის ძვირფასეულობას) ამას ვერ დავკიდებ, რადგან...

მაია – რა მოხდა, დაგემტვრა?

ხათუნა – დამემტვრა... სწორედ ახლა, როცა...

ზაზა – შენი ჭირიც წაუღია.

(ირეკება ზარი)

ხათუნა (შემინებული) – ვინ უნდა იყოს?

ზაზა (სიცილით) – ეს თუ მეკვლევა, დაუგვიანდა, ჩვენ მოვასწართ.

მაია (აღებს კარს) – წარმოიდგინეთ, მენაგვეა!

ზაზა – მენაგვე? რა დროს მენაგვეა, ახალი წლის დილას.

მაია – ჰო, ასე ამბობს, მენაგვე ვარო, მაგრამ ერთი შეხედეთ... (აღერსიანად) შემოდი, შემოდი, გენაცვალე!..

(შემოდის პატარა, ხუჭუჭთმიანი ბიჭი, აცვია ანგელოზის სამასკარადო კოსტუმი)

ზაზა – ვაა! ეს რა ხდება, ანგელოზებს გააქვთ ნაგავი? როდიდან?

მაია – ჩანს, საახალწლო სერვისია. ამ ბოლო დროს ჩვენშიც ისწავლეს რაღაც-რაღაცები.

ზაზა – ვაა! ფრთებიც რომ გაუკეთებიათ?.. (ბიჭს) მექანიკურია თუ ისე? (ბიჭუნა ფრთებს ამოძრავებს)

რა მაგარია!.. გავგიჟდები. დედას ვფიცავარ, მეც უნდა ვიყილო ეგეთი ფრთები.

პატარა მენაგვე (საქმიანად) – ნაგავი, ნაგავი გამომიტანეთ! მეჩქარება, სხვაგანაც ვარ მისასვლელი.

მაია (სიცილით) – ღმერთო, რა მოუცლელია! ხათუნა, რას უდგახარ, მოიშორე ეგ დამტვრეული სათამაშოები. ამიტომ მოვიდა სწორედ ეს სიმპათიური ყმანვილი.

ხათუნა – ამიტომ?.. ჰო, ალბათ... (გამოერკვევა) ახლავე, ახლავე!

(გადის, ბრუნდება სათლით ხელში და აწვდის პატარა მენაგვეს)

პატარა მენაგვე (რიხით) – სულ ეს არის?

მაია (იციინის) – სულ, სულ!.. ვაიმე, რა საყვარელია!

პატარა მენაგვე – აბა, კარგად ბრძანდებოდეთ.

მაია – კარგად, კარგად!

პატარა მენაგვე – მრავალს დაესწართ.

მაია – გაიზარდე დიდი ბიჭი! ღმერთო, რა საყვარელია. (ხათუნას) ნამდვილ ანგელოზს არ ჰგავს?

ხათუნა – კი, ანგელოზია, ანგელოზი... (ეძახის) ბიჭუნა, მოიცა, მოიცა!

(მაგიდიდან გოზინაყს აიღებს და პატარა მენაგვეს აძლევს) აი, შენ!

პატარა მენაგვე – დიდი მადლობა!

ხათუნა (ჩურჩულით) – მოიცა... მითხარი, არ დამიმალო, შენ ანგელოზმა გამოგაგზავნა? დიდმა? უფროთომ? მითხარი, მითხარი!

პატარა მენაგვე (ეშმაკურად იცინის) – ჰმ... აბა, რა! (თვალს ჩაუკრავს) ოღონდ, ნურავის გაუმხელ, დეიდა, კარგი? (გადის)

ხათუნა – რა თქმა უნდა, რა თქმა უნდა!.. რა უცნაურია ყველაფერი.

მაია (ყურს მოჰკრავს მის სიტყვებს) – მართლაც! როგორ იყო? შენ დამტვრეული სათამაშოები გეჭირა ხელში და თითქოს საგანგებოდ გამოგვეცხადა ის პატარა, ცუღლუტი ანგელოზი...

ხათუნა – ჰო... ანგელოზი... ანგელოზს გავატანე დამტვრეული სათამაშოები.

მაია – ისე მეძინება, ისე... (მიდის ზაზასთან, რომელიც დივანზე თვლემს) ზაზა, ნავიდეთ, დავიძინოთ!.. (ანჯღრევს) ზაზა!

ზაზა – მე უკვე მძინავს... მაგრამ, რახან შენ მთხოვ, თავიდან დავიძინებ. (ზღაზენით ადგება და ხელს გადახვევს ცოლს) შენც დაიძინე, ხათუნა. ახლა დღე ღამის მაგიერია... აბა, ტკბილი სიზმრები!..

(გადიან მეორე ოთახში)

ხათუნა – ტკბილი სიზმრები? მაგრამ მე სულაც არ მეძინება. (ბავშვი ამოისლუკუნებს) პაპუნა, პაპუნა, მგონი შენც

არ გინდა ძილი! ვიცი, რასაც მოითხოვ – გნებავს, ხელში აგიყვანო და გელაპარაკო. ხომ ასეა?

(აყავს ბავშვი და არწევს)

კარგი, მაშინ ზღაპარს გიამბობ... მისმინე.

იყო და არა იყო რა, იყო ერთი პატარა, შეუმჩნეველი მწერი... და, რადგან ასეთი უმნიშვნელო იყო, სახელიც არ ერქვა, სანამ ერთ მშვენიერ დღეს... არა, არა, ეს დღისით კი არა, შუალამისას მოხდა... ჰო, სანამ ერთ მშვენიერ ღამეს დიდად უცნაური ჯადოქარი არ გამოეცხადა და მოციმციმე ნათელი არ უბოძა... და ეს იყო მის ცხოვრებაში საუკეთესო ღამე!..

მაგრამ შენ ამას ვერ გაიგებ. აბა, შემომხედე, შემომხედე!.. ვერაფერს ამჩნევ შენს ძიძას?

ჩემო პარტარა ჩურჩუტო... რა განაბული მისმენ. გინდა, გაიგო ზღაპრის დასასრული? ჰმ, რა უცნაურია და მე თვითონაც მაინტერესებს.

მაგრამ ის კი ვიცი, ყველა ზღაპარს კარგი ბოლო აქვს... და თანაც, მთავარი ხომ უკვე მოხდა, გახსოვს? მწერი ციცი-ნათელად გადაიქცა. ეს იყო მის ცხოვრებაში საუკეთესო ღამე და იგი გულწრფელ მადლობას სწირავდა ღმერთს: „გმადლობ, ღმერთო, ასეთი შესანიშნავი საჩუქრისთვის!“

რა ლამაზად იღიმები... ჩემს სიტყვებზე გელიმება? (კოცნის)

იცინე, იცინე, მაგრამ იცოდე, ზოგჯერ ასეც ხდება თურმე...

დასასრული

ნებზახ ზაზანაშვილი

რუსული მესიანიზმის ტრანსფორმაცია

1. წითელი იმპერიის მითოსის სათავე: ალექსანდრ ბლოკი

ჰქეთავი წიგნიდან: „რუსოფობია ანუ პოეტური
იმპერიალიზმი ლომონოსოვიდან ევტუშენკომდე“¹

რუსი, ეგრეთ წოდებული, უმცროსი სიმბოლისტების თაობაში უთუოდ განცალკევებულად ბრწყინავს ორი სახელი: ალექსანდრ ბლოკი და ანდრეი ბელი. ამ ორმა, ერთსა და იმავე – 1880 წელს დაბადებულმა დიდად ერუდირებულმა და დიდად ნიჭიერმა შემოქმედმა ბევრი სიახლე შეიტანა რუსულ ლიტერატურაში.

იმავედროულად, მათ გააგრძელეს რუსული მისტიკურ-იმპერიალისტური მითოსქმნის ტრადიცია. ამასთან, ისტორიული კატაკლიზმების კვალდაკვალ, ისინი შეეცადნენ ტიუტჩევის მეტამითის² ჯადოს ზემოქმედების განვრცობას, ახლა უკვე წითელ იმპერიაზე, თუ პირიქით – წითელი იმპერიის „შემოყვანას“ ტიუტჩევის მეტამითის „ენერგეტიკულ ველში“. სხვანაირადაც შეიძლება ითქვას: იმავე მეტამითის ჩარჩოში მათ სათავე დაუდეს წითელი იმპერიის მითის შექმნას. ამასთან დაკავშირებით შეიძლება, შემოგვედავონ: ამ საქმეში „პიონერი“ ბრიუსოვი იყო; შესაძლოა ასეცაა, მაგრამ მე მა-

ინც მეჩვენება, რომ ბრიუსოვი ამ მიმართულებით უფრო „ძველი ინერციით“ მოძრაობდა, უმცროსმა სიმბოლისტებმა კი ამ მხრივაც ახალი სიტყვა თქვეს.

ასეა თუ ისე, ფაქტია, რომ, ბრიუსოვის მსგავსად, ბლოკიც და ბელიც აქტიურად თანამშრომლობდნენ ბოლშევიკურ ხელისუფლებასთან... თუმცა ეს არც მათ შემოქმედებაზე და არც მათ პირად ცხოვრებაზე კეთილისმყოფლად არ აისახა...

ქვემოთ ჩვენთვის საინტერესო ქრილში მოკლედ ვისაუბრებთ ბლოკზე...

ალექსანდრ ბლოკი (Александр Блок, 1880-1921) „პოეტად დაიბადა“: პირველი ლექსი მან ხუთი წლის ასაკში შეთხზა. ბლოკი რუსული პოეზიის „ვერცხლის საუკუნის“, ალბათ, ყველაზე მეტად ნიჭიერი, ბრწყინვალე წარმომადგენელია, რომლის შემოქმედებამ (განსაკუთრებით – ადრეული პერიოდის) ქართულ სიმბო-

¹ იბეჭდება დამონმებების გარეშე.

² იხ. წერილი „დიდი მისტიფიკატორი“, „ცისკარი 1852“, 2015, №3.

ლისტურ პოეზიაზეც მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა. პოეზიის მოყვარულებს ახსოვთ მისი შედეგები: „Девушка пела в церковном хоре“, „Ночь, улица, фонарь, аптека“ და სხვ.

ბლოკი „ახალი სიმბოლისტების“ თუ „უმცროსი სიმბოლისტების“ ლიდერი იყო. უმცროსები აკრიტიკებდნენ უფროს თაობას, ბრალს სდებდნენ „უფროს სიმბოლისტებს“ ზედმეტ რაციონალიზმში, ინტუიციურ-მისტიკურ-რელიგიური მჭვრეტელობის მივიწყებაში. შესაბამისად, უმცროსების ესთეტიკის ჩამოყალიბებაში მნიშვნელოვანი ადგილი დაიჭირა ისევე და ისევე ვლადიმირ სოლოვიოვის სწავლებამ სოფიის შესახებ, ასევე, ელენე ბლავატსკაიას თეოსოფიამ, შტაინერის ანტროპოსოფიამ და ვიაჩესლავ ივანოვის „მარადიული ქალურობის“ მისტიკურმა სწავლებამ. ასეთ, შემზადებულ, მითოლოგიურობით განმსჭვალულ საფუძველზე, ვის თუ არა უმცროს სიმბოლისტებს უნდა აეტაცათ ტიუტჩევის მიერ „გვირგვინდადგმული“ რუსეთის იდუმალი, ღვთიური არსის, რუსეთის – ხალხთა მაგიური შემკრებლის იდეა?! ამ მხრივ, ბლოკი გამონაკლისი არ აღმოჩნდა:

Ты и во сне необычайна.
Твоей одежды не коснусь.
Дремлю – и за дремотой тайна,
И в тайне – ты почишь, Русь.
(...)
Где разноликие народы
Из края в край, из дола в дол
Ведут ночные хороводы
Под заревом горящих сел.

შენ სიზმარშიც განსაკუთრებული ხარ./ შენს სამოსს არ შევეხები./ ძილბურანში ვარ – და მის იქით საიდუმლოა, / და საიდუმლოში შენ სუფევ, რუსეთო. // ...// სადაც მრავალსახოვანი ხალხები / სხვადასხვა მხარეში, მთასა და ბარში

/ ღამეულ ფერხულში არიან ჩაბმული / აალებული სოფლების შუქში.

ამასთან, ბლოკმა განავითარა **რუსეთის წარმართული ფესვების „მითოლოგემა“**: ის, რუსეთს სკვითურ და მონღოლურ წარსულთან რომ აკავშირებდა, ხშირად უბრუნდებოდა რუსეთის წარმომავლობის, „გენეალოგიის“ საკითხს. მან 1918 წელს, ეტყობა, სისხლიანი რევოლუციური მოვლენებით გამძაფრებული გრძნობით, 19-სტროფიანი დიდად საყურადღებო ლექსიც დაწერა სათაურით „სკვითები“. ამ ლექსს ეპიგრაფად ვლადიმირ სოლოვიოვის ცნობილი სტრიქონები აქვს წამძღვარებული – «Панмонголизм! Хотя имя дико, / Но мне ласкает слух оно»¹. აი, თვით ლექსიც, რომელიც მისი გამოკვეთილი ნიშნეულობის გამო თითქმის მთლიანად მომყავს; თუმცა, ადგილის ეკონომიის გამო – ასეთი ფორმით:

Милльоны – вас. Нас – тьмы, и тьмы, и тьмы. / Попробуйте, сразитесь с нами! / Да,

¹ იხ. წერილი „სოფიალოგია დერჟავის სამსახურში: ვლადიმირ სოლოვიოვი“, „ცისკარი 1852“, 2015, №6.

სკიფი – мы! Да, азиаты – мы, / С раскосыми и жадными очами!

Для вас – века, для нас – единый час. / Мы, как послушные холопы, / Держали щит меж двух враждебных рас / Монголов и Европы!

(...)

Россия – Сфинкс! Ликуя и скорбя, / И обливаясь черной кровью, / Она глядит, глядит, глядит в тебя / И с ненавистью, и с любовью!..

(...)

Мы любим плоть – и вкус ее, и цвет, / И душный, мертвый плоти запах... / Виновны ль мы, коль хрустнет ваш скелет / В тяжелых, нежных наших лапах?

(...)

Придите к нам! От ужасов войны / Придите в мирные объятия! / Пока не поздно – старый меч в ножны, / Товарищи! Мы станем – братья!

А если нет – нам нечего терять, / И нам доступно вероломство! / Века, века – вас будет проклинять / Больное позднее потомство!

Мы широко по дебрям и лесам / Перед Европою пригожей / Расступимся! Мы обернемся к вам / Своею азиатской рожей!

Идите все, идите на Урал! / Мы очищаем место бою / Стальных машин, где дышит интеграл, / С монгольской дикою ордою!

Но сами мы – отныне вам не щит, / Отныне в бой не вступим сами, / Мы поглядим, как смертный бой кипит, / Своими узкими глазами.

Не сдвинемся, когда свирепый гунн / В карманах трупов будет шарить, / Жечь города, и в церковь гнать табун, / И мясо белых братьев жарить!..

В последний раз – опомнись, старый мир! / На братский пир труда и мира, / В последний раз на светлый братский пир / Сзывает варварская лира!

თქვენი რიცხოვნება მილიონებია; ჩვენ კი უთვალავი ვართ. / სცადეთ, შეგვებრძოლეთ ჩვენ! / დიახ, სკვიტები ვართ! დიახ, აზიელები ვართ – / ირიბი და ხარბი თვალებით. // თქვენთვის საუკუნეებია, ჩვენთვის – ერთიანი დრო (განუყოფელი ერთი საათი). / ჩვენ, თქვენი მორჩილი ყმეზივით, / გვეჭირა ფარი ორ მტრულ რასას / მონღოლებსა და ევროპას შორის! / ... / რუსეთი სფინქსია! ზემიბთა და გლოვით, / და შავი სისხლით დაბანილი პირით, / ის იცქირება, იცქირება, იცქირება შენში / სიძულვილითაც და სიყვარულითაც!.. / ... / ჩვენ გვიყვარს სხეული – მისი გემოც და ფერიც, / მისი შემხუთავი, გვამური სუნიც... / განა ჩვენ დაგებრალდება, თუ დამისხვრევა თქვენი ჩონჩხი / ჩვენს მძიმე, ფაქიზ თათებში? / ... / ჩვენთან მოდით! ომის საშინელებიდან / მოდით, მშვიდობიანად ჩავეკონოთ ერთმანეთს! / ვიდრე არ არის გვიან – ქარქაშში ჩააგეთ ძველი მახვილი, / ამხანაგებო! ჩვენ ძმები გავხდებით! / თუ არადა – ჩვენ დასაკარგი არაფერი გვაქვს, / და ჩვენთვის არც ვერაგობაა უცხო ხილი! / საუკუნეების მანძილზე წყევლა-კრულვით მოგიხსენიებთ / ავადმყოფი შორეული შთამომავლობა! / ჩვენი ტევრებისკენ და ტყეებისკენ / ლამაზ ევროპას / გზას გავუხსნით! და შემოვბრუნდებით თქვენკენ / ჩვენი აზიური სიფათით! // მოდით ყველა, მოდით ურალისკენ (ურალის მთებში)! / ჩვენ განწმენდთ ადგილს / ფოლადის მანქანების ბრძოლისთვის, – იქ, სადაც სუნთქავს ინტეგრალი, – / მონღოლურ ველურ ურდოსთან! // მაგრამ ჩვენ დღეიდან თქვენთვის აღარა ვართ ფარი, / დღეიდან ჩვენ თვითონ ბრძოლაში აღარ ჩავებმებით, / ჩვენ შორიდან ვუყურებთ თუ როგორ დულს სასიკვდილო ბრძოლა, / ჩვენი ვინრო თვალებით. // ფეხს არ მოვიცვლით,

როდესაც მძინვარე ჰუნი / დაინყებს გვამების ჯიბების დაცლას, / ქალაქების გადანვას, ეკლესიაში ცხენების რემას შერეკავს, / და თეთრი ძმების (= ევროპელების) ხორცს შენვავს!.. / უკანასკნელად გაფრთხილებ – გონს მოეგე, ძველო სამყაროვ (ძველო ქვეყანავ = ევროპავ)! / შრომისა და მშვიდობის ძმურ ნადიმზე, / უკანასკნელად ნათელ ძმურ ნადიმზე / გიხმობს ბარბაროსის (= სკვითის = რუსის) ქნარი!

ამ ლექსში ჩვენთვის ორ საინტერესო მომენტზე გავამახვილოთ ყურადღება. პირველი – ეს კიდევ ერთი მითის გამეორებაა (**რუსული ჩექმის მშვიდობიანობის მითის** შესახებ სხვაგან უკვე ვისაუბრეთ), **მითისა რუსეთის მიერ ევროპის მონღოლებისაგან გადარჩენის შესახებ**: რუსეთმა თავის თავზე აიღო მონღოლების დარტყმა, რითიც გადაარჩინა ევროპა განადგურებისაგან; რაც – რუსულივე გამოთქმის პერიფრაზირებას თუ მოვხდენთ – რეალური ისტორიული სურათის არარეალურ, რუსეთისთვის მომგებიან ქრილში წარმოჩენაა. რუსეთს არავითარი დარტყმა თავის თავზე არ აუღია, ის იოლად დაიპყრეს (ისევე, როგორც საქართველო), რის შემდეგაც აქტიურად თანამშრომლობდა დამყრობელთან დიდი ხნის განმავლობაში (ამას ზოგიერთი რუსი მეცნიერი და კულტურის მოღვაწეც აღიარებს, მაგალითად, ამაზე საუბრობს კინორეჟისორი ანდრონ/ანდრეი კონჩალოვსკი თავის ერთ-ერთ ბოლოდროინდელ ინტერვიუში), რასაც მოჰყვა მოსკოვის, მოსკოვის რუსეთის („მოსკოვეთის“) დაწინაურება – ქვეყნის, რომელიც მონღოლური ურდოს ყაიდაზე იმართებოდა. მონღოლებს კი ევროპის დასაპყრობად, უბრალოდ, ძალა არ შესწევდათ. ამის გარდა, რუსეთი მე-14 საუკუნეში ოქროს ურდოს ძალაუფლების რღვევას სწორედ ევროპელებს – ლიტვის დიდ სამთავროსა და პოლონეთის სამეფოს – უნდა უმაღლოდეს.

მეორე მომენტი კი პოეზიაში ბალმონტისა და სხვათა დამკვიდრებული ტრადიციის ერთგვარი განვრცობაა – **რუსული წარმართული, ბარბაროსული წარსულით, ბარბაროსული წარმომავლობით, „ბარბაროსული გენეტიკით“ ტკობა და ცივილიზებული მსოფლიოს „მანტაჟია“, დაშინებაა, რაც რუსეთის, რუსული „იდუმალი სულის“ ევრაზიულობის მითის გამყარებასაც ემსახურება.**

სინამდვილე კი, ვფიქრობ, სხვაგვარია: რუსების, რუსული კულტურის აზიურ თუ ევრაზიულ „გენეტიკას“ (თუ მემკვიდრეობას) სკვითებთან საერთო არაფერი აქვს – ეს, უბრალოდ, პოეტური მითია. სლავები, მათ შორის, რუსები, ევროპული ხალხია – მსოფლიო ისტორიულ ველზე სლავების გამოჩენის თითქმის ყველა კონცეფცია თუ ჰიპოთეზა გეოგრაფიულად აღმოსავლეთ ევროპითაა „შემოსაზღვრული“, რომლის ბირთვი ემთხვევა თანამედროვე უკრაინის, ბელორუსის და პოლონეთის ტერიტორიებს. იმ დროს სლავებზე არანაკლებ „ველურები“ იყვნენ, მაგალითად, მათი მეზობელი სკანდინავიური თუ გერმანული ტომები, მაგრამ ვინ იტყვის, რომ გერმანული, შვედური, ნორვეგიული ან ფინური კულტურა ევროპული არ არის?

და საერთოდ, სისულელეა „წარმართული გენებით“ თავის მოწონება: საკუთარი ისტორიის გარიჟრაჟზე ყველა ერი წარმართი იყო.

ექსკურსი: რუსების „სკვითობის“ მითი, უპირატესად, მე-19 საუკუნის მეორე ნახევრიდან ნელ-ნელა „ამოტივტივდა“ – სამხრეთ რუსეთში არქეოლოგიური კვლევის შედეგებისა და ზოგიერთი ცნობილი რუსი ისტორიკოსის მიერ ამ ფაქტების საეჭვო ინტერპრეტაციების „დაგროვების“ კვალდაკვალ. მე-20 საუკუნის პირველ ათწლეულებში ამ „თეორიის“ ერთ-ერთი მთავარი აპოლოგეტი თბილისში

დაბადებული ლიტერატურისმცოდნე და სოციოლოგი **ივანოვ-რაზუმნიკი** იყო (Р. Иванов-Разумник (1878-1946); ნამდვილი სახელი და გვარია რაზუმნიკი ივანოვი); ნატალია სოლნცევა წერილში „სკვითები და სკვითობა რუსულ ლიტერატურაში“ აღნიშნავს: „სკვითი – ერთ-ერთი იმ მითთაგანია, რაც 1910-1920-იანი წლების მხატვრულ აზროვნებაში მომნიჭდა. ძველი სკვითები მოექცნენ არა მხოლოდ იმ შემოქმედთა ინტენციათა სფეროში, ვინც რ. ვ. ივანოვ-რაზუმნიკის სკვითურ წრეს მიეკუთვნებოდა, არამედ სხვებისაც, ვინც ამ წრესთან დაკავშირებული არ იყო. სკვითის თემა მეტად თუ ნაკლებად აისახა ა. ახმატოვას, კ. ბალმონტის, ვ. ბრიუსოვის, ი. ბუნინის, ე. გერმანის, ზ. გიპიუსის, რ. გულის, ნ. გუმილიოვის, ს. ესენინის, ფ. ზელინსკის, ვიაჩ. ივანოვის, ნ. კლიუევის, ე. კუზმინა-კარავაევას, ბ. ლივშიცის, ო. მანდელშტამის, დ. პინესის, ფ. სოლოგუბის, ო. ფორშის, ვ. ხლებნიკოვის, მ. ცვეტაევას, გ. შენგელის და სხვათა მხატვრულ ტექსტებში, სტატიებსა და ეპისტოლური ჟანრის წერილებში“.

გასაგები მიზეზების გამო, სოლნცევას ამ წერილში ვერ იპოვიტ იმის ანალიზს, თუ რატომ დაიპყრო ასე ფართოდ სკვითობის მითმა რუსული მხატვრული აზროვნება. თუმცაღა, წერილის ბოლოს მოიძებნება ერთგვარი „რბილი“ მინიშნებები: „იყო სკვითობისაგან გამიჯვნაც. ...ბლოკისაგან განსხვავებით, პასტერნაკი სკვითობაში ხედავს არა სკვითურ რუსეთს, არამედ პუშკინის წინაპრის სახეს. ...ბერდიაევი ემიჯნებოდა სკვითობის იდეოლოგიას – „დიონისეს ნიღაბს“: თანამედროვე სკვითები ჰიმნებს უმღერიან კულტურამდელ მდგომარეობას, მათშია **„არაქრისტიანულ და ანტიქრისტიანულ მესიანიზმში გარდამავალი, წარმართული ნაციონალიზმი“** – წერს ის (ხაზგასმა ჩვენია – ნ.ზ.). ... მაგრამ უმრავლეს შემთხვევაში, მე-20 საუკუნის პირველი მესამედის ადამიანის ცნობიერებაში სკვითი არის ძნელად განსამარტავი ძალა,

ხოლო სკვითია – ქვეყანა, რომელიც ლამაზ ლეგენდებს წარმოშობს ...“ (ციტატის დასასრული).

ამას ერთ კომენტარს დავურთავდი მხოლოდ: თუ რამდენად „ლამაზი“ და უწყინარია ეს მითი, ზემოთ ციტირებული ლექსიდანაც ჩანს.

ამ კონტექსტში, უფრო სწორად კი – მის პოლიტიკურ ნაწილში რუსეთის უშუალო წინაპარი სკვითი კი არა, მონღოლია, ოქროს ურდოა: მონღოლთა ხანგრძლივადიანმა ბატონობამ სასაფუძვლო ზემოქმედება მოახდინა ქვეყნის პოლიტიკური მართვისა და მონყობა-ფუნქციონირების „სტილზე“: ამ ასპექტით, მაგალითად, ბორის აკუნინი, რომელიც აღიარებს რუსეთის განვითარების ევრაზიულ „ხასიათს“, აზიურ თუ მონღოლურ „მემკვიდრეობაში“ გარკვეულ დადებით მხარეებსაც ხედავს. ამასთან, იგი აღნიშნავს, რომ მას შემდეგ რუსეთი აღარ დამდგარა დემოკრატიის, სახელმწიფოს მართვაში საზოგადოების მეტი ჩართულობის გზაზე; ის დღემდე დარჩა მკაცრად ცენტრალიზებულ ქვეყნად. აკუნინი ამასაც წერს: „რუსეთის ძირითადი „აზიური“ მემკვიდრეობა სახელმწიფო ხელისუფლების, როგორც სტაბილურობის გარანტის, საკრალიზაცია და, აქედან გამომდინარე, პირადი თავისუფლების შეზღუდვაა. სახელმწიფო კი არ ემსახურება თავის მოსახლეობას, არამედ მოსახლეობა ემსახურება სახელმწიფოს – აი, პრინციპი, რომლის მიხედვითაც ყველა პერიოდში იყო მონყობილი რუსეთის შინაგანი ცხოვრება“.

აკუნინის კრიტიკოსები აღნიშნავენ, რომ შუა საუკუნეებში ასევე იყო საკრალიზებული ბევრი ევროპული სახელმწიფოს ხელისუფლებაც; მაგრამ საქმე სწორედ ისაა, რომ შუა საუკუნეების შემდეგ ევროპაში ამ მხრივ სიტუაცია აბსოლუტურად შეიცვალა, რუსეთში კი, ფაქტობრივად, არაფერი შეცვლილა. პირიქით – ბიზანტიის მსოფლიო რუკიდან გაქრობის

შემდეგ რუსეთის კულტურა და პოლიტიკა ნელ-ნელა ზემითოლოგიზებული, ზესაკრალიზებული, ზეამბიციური გახდა, რაც დროთა განმავლობაში კულტურულ-სოციოფსიქოლოგიურ ანაქრონიზმად იქცა; ანაქრონიზმად, რომელიც აფერხებს რუსული კულტურის სრულ ჩადგომას მისთვის ბუნებრივ, ევროპულ, დემოკრატიულ კალაპოტში.

ესეც ბლოკია იმავე ყაიდის მისტიფიცირებით, ოღონდ აქ „წინაპარი“ უფრო ზუსტადაა მითითებული:

О, Русь моя! Жена моя! До боли
 Нам ясен долгий путь!
 Наш путь – стрелой татарской древней
 воли
 Пронзил нам грудь.
 (...)
 И вечный бой! Покой нам только снится
 Сквозь кровь и пыль...
 Летит, летит степная кобылица
 И мнет ковыль...

И нет конца! Мелькают версты, кручи...
 Останови!
 Идут, идут испуганные тучи,
 Закат в крови!

Закат в крови! Из сердца кровь струится!
 Плачь, сердце, плачь...
 Покоя нет! Степная кобылица
 Несется вскачь!

ო, რუსეთო ჩემო! ჩემო მეუღლე! ტკივილის მოგვრამდე / ნათელია ჩვენთვის, რამხელა გზაა კიდევ გასავლელი! / ჩვენი გზა – ისრად თათართა (= მონღოლთა) ძველი ნებისა / ჩაგვესო მკერდში. // ... // და მუდამ ბრძოლა! / მოსვენებას მხოლოდ სიზმრად ვხედავთ / სისხლისა და მტერის მიღმა... // მიქრის, მიქრის ღამეული ფაშატი / და თქერავს სტეპებს... // და არ ჩანს ბოლო! / გამოკრთიან ვერსები, ხეხები... / შეაჩერე! / მიცურავენ, მიცურავენ შეშინებული ღრუბლები, /

სისხლიანი დაისი! // სისხლიანი დაისი! გულიდან სისხლი მოიღვრება! / იტირე, გულო, იტირე... / სიმშვიდე არ არსებობს! სტეპის ფაშატი / მიქრის და მიქრის!

აი, კიდევ, ბლოკის ცნობილი ექსპანსიონისტური სტრიქონები:

За' море Черное, за' море Белое
 В черные ночи и в белые дни
 Дико глядится лицо онемелое,
 Очи татарские мечут огни...

შავი ზღვისათვის, თეთრი ზღვისათვის / შავ ღამეებსა და თეთრ დღეებს / ველურად ჩაჰყურებს სახეგაშეშებული, / თათრული (= მონღოლური) თვალები აფრქვევენ ცეცხლს...

და, მიუხედავად ყოველივე ამისა, პოეტის უაღრესად მგრძნობიარე, მონყვლადი სული ვერაფრით შეეგუა ცარისტულ რეჟიმს; ხოლო 1917 წლის თებერვლის რევოლუციისა და ოქტომბრის გადატრიალების მიმართ ბლოკი არაერთგვაროვნად განწყობილი: ერთი მხრივ, ის ხედავდა და მტკივნეულად აღიქვამდა ძმათამკვლელ ომსა და მის შედეგებს, ხოლო, მეორე მხრივ, პოეტი იმედიანად შესცქეროდა ახალ, თითქოსდა გამათავისუფლებელ რევოლუციურ გარემოს და მგზნებარედ მოუწოდებდა მკითხველს, „ყური დაეგდო რევოლუციის მუსიკისათვის“.

ის თავიდანვე მჭიდროდ თანამშრომლობდა ახალ ხელისუფლებასთან: ოქტომბრის გადატრიალებიდან სულ რამდენიმე დღის შემდეგ, როცა ახლად ჩამოყალიბებულმა ბოლშევიკურმა მთავრობამ მოინვია პეტროგრადის (ასე ერქვა პეტერბურგს იმ პერიოდში) ხელოვნების სფეროს მოღვაწეები – მწერლები, მხატვრები, რეჟისორები, მსახიობები – ამ „დაძახილს“ სულ 7-8 კაცი გამოეხმაურა, მათ შორის – ბლოკი და მაიაკოვსკი.

შესანიშნავი პოეტი **ზინაიდა გიპიუსი**

(Зинаида Гиппиус, 1869-1945) – უფროსი სიმბოლისტების თვალსაჩინო წარმომადგენლის **დმიტრი მერეჟკოვსკის** (Дмитрий Мережковский, 1865-1941) მეუღლე – დიდი გულდანყვევით, მაგრამ მწვავედ სდებდა ბრალს ბლოკს, ბრიუსოვს და ბელის ბოლშევიკებთან თანამშრომლობის გამო, განსაკუთრებით კი – ბლოკს, ვისაც პოეზიაში გზა სწორედ გიპიუსმა დაულოცა – პირველად გამოუქვეყნა ლექსები. აი, ბლოკისა და ბელისადმი მიძღვნილი გიპიუსის სტრიქონები (1918 წელს დაწერილი ლექსიდან):

Покрывало в ветре билось, / Божьи волосы
крутя...

Не хочу, чтоб заблудилось / Неразумное
дитя...

В покрывале ветер свищет, / Гонит с севера
мороз...

Никогда их не отыщет, / Двух потерянных,
– Христос.

*თხელი საბანი ქარს ეურჩებოდა, / ღმერთის
თმა ქარში იყო გაშლილი... / არ მინდა,
რომ გზა აერიოს / უგუნურ ბავშვს...
// თხელ საბანში ქარი სტვენს და / ჩრდილოეთის
ყინვა მოაქვს... / მათ ველარას-
დროს ველარ მიაგნებს, / ორ დაკარგულს,
– ქრისტე...*

და აი, ბლოკის პასუხი:

Женщина, безумная гордячка! / Мне
понятен каждый ваш намек,
Белая весенняя горячка / Всеми гневными
звенящих строк!

(...)

Страшно, сладко, неизбежно, надо /

Мне – бросаться в многопенный вал,
Вам – зеленоглазую наядой / Петь,
плескаться у ирландских скал.

და ბოლოს:

Высоко – над нами – над волнами, –

Как заря над черными скалами –
Веет знамя – Интернационал!

*ქალბატონო, შეშლილო ამპარტავანო! /
ჩემთვის გასაგებია თქვენი ყოველი მი-
ნიშნება / თეთრი საგაზაფხულო ცხე-
ლება / ყველანაირი რისხვის ხმაურიანი
სტრიქონებითურთ! // ... // შიშით, ტკბი-
ლად, გარდაუვალად, საჭიროა / მე – გა-
დავეშვა აქაფებულ ზვირთებში, / თქვენ
– მწვანეთვალეა ნაიადად / იმღეროთ და
იჭყუმპალაოთ ირლანდიის კლდეებთან.
// მაღლა – ჩვენ ზევით – ტალღების ზე-
ვით – / როგორც განთიადი შავი კლდე-
ების თავზე – / ფრიალებს დროშა – ინ-
ტერნაციონალი!*

ეს გაორებული დამოკიდებულება, ალბათ, ყველაზე მკვეთრად თუ მკაფიოდ მის მოკლე პოემაში „თორმეტი“ («Двенадцать») აისახა, სადაც ბლოკი, ამჯერად უკვე ნითელი ექსტრემისტულ-იმპერიალისტური ძალის კვლავ და კვლავ მითოლოგიზირების გზით, შეუთავსებელთა შეთავსებას ცდილობს, რისთვისაც ქრისტეს სახებას იშველიებს (თვით ციფრი 12-ც თორმეტ მოციქულთან ასოცირებს); დავუკვირდეთ პოემის ბოლო სტრიქონებს:

Так идут державным шагом,
Позади – голодный пес,
Впереди – с кровавым флагом,
И за вьюгой невидим,
И от пули невредим,
Нежной поступью надвьюжной,
Снежной россыпью жемчужной,
В белом венчике из роз –
Впереди – Иисус Христос.

*ასე დერჟავულად მოაბიჯებენ, / უკან
მოსდევთ მშიერი ძაღლი, / წინ – სისხლი-
ანი დროშით, / ქარბუქისთვის უხილავი,
/ ტყვისათვის შეუვალი, / ფაქიზი, ჰაე-
როვანი სვლით, / მარგალიტებად მიმო-
ნეულ თოვლის ფიფქებზე, / თეთრი ვარ-*

დების გვირგვინით თავზე – / წინ იესო ქრისტე მიუძღვით.

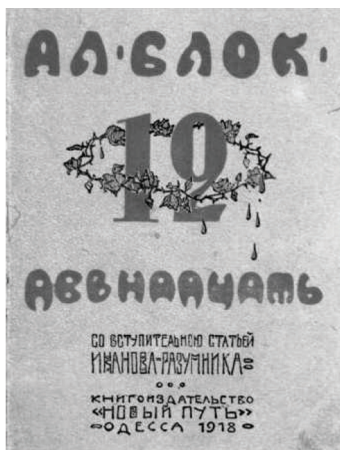
მაინც – ქრისტე; მიუხედავად იმისა, რომ თორმეტი უღმერთო, ღვთისმგმობი წითელგვარდიელი (= „ანტიმოციქული“) მას ვერ ხედავს, ის მაინც წინ მიუძღვის მათ!..

როგორც ვლ. ორლოვი აღნიშნავს ბლოკის რვატომეულის შესავალ წერილში, პოეტი არ იყო მთლად კმაყოფილი ამ ხატით, მაგრამ მას ამის შეცვლა არასოდეს განუზრახავს: ბლოკი ამბობდა – „ის, რომ მათ წინ ქრისტეა – ეჭვგარეშეა. საქმე ის კი არ არის, «არიან თუ არა ისინი მისი ღირსი», არამედ საშიშია ის, რომ კვლავ იგი არის მათთან და სხვა ჯერჯერობით არავინაა; სხვა კი საჭიროა – ?“ (ხაზგასმა ბლოკისეულია – ნ.ზ.).

ორლოვი წერს, რომ ბლოკს ქრისტე ისტორიულ პიროვნებად, „ახალი დროის მაცნედ“ მიაჩნდა, რომელიც მისთვის ადრექრისტიანობის მეამბოხე, მალაღზნეობრივ სულს ასახიერებდა, რომელმაც უღმობელი განაჩენი გამოუტანა რომის წარმართ, დანაშაულებრივ და გარყვნილ სახელმწიფოებრიობას თუ ცივილიზაციას. ორლოვი განაგრძობს: „საერთოდ ქრისტესა და წარმართული ცივილიზაციის რღვევის თემა, რუსულ რევოლუციასთან კავშირში, წითელ ხაზად გასდევს ბლოკის იმ პერიოდის ნაწერებს. ქრისტე – როგორც ახალი რელიგიის, ახალი მორალის სახეა – პოეტისათვის ხდება სიცოცხლის განახლების სიმბოლო და «თორმეტის» ფინალში ამ მნიშვნელობით ჩნდება“.

შესაძლოა, მართლაც ასეა, მაგრამ ასევე შესაძლებელია, არსებობდეს უფრო მარტივი ინტერპრეტაცია: რა ექნა სათუთი, გაორებული სულის მტარებელ შესანიშნავ პოეტს, სურდა რამ ქრისტიანული, ადამიანური დაენახა – ისევ და ისევ – დერჟავულ, კიდეც უფრო მეტად პირსისხლიან ახალ მოძრაობაში... თუმცაღა, უფრო ხისტი ნაკითხვით იმავე დერჟავულობისა და რუსული მესიანიზმის კვალს ამ სტრიქონებშიც იოლად აღმოვაჩინებ.

„თორმეტნი“ 1918 წლის მარტში გამოქვეყნდა. პოემას აღმოფოთებით შეხვდა რუსული ინტელიგენციის დიდი, „არაბოლშევიკური“ ნაწილი. საგულისხმოა ისიც, რომ ამ მოკლე პოემის გამოქვეყნების შემდეგ პოეტი თანდათან მძიმე დეპრესიამ შეიპყრო. მან ვერც სასამელში პოვა შვება და ეს უდავოდ ბრწყინვალე პოეტი სამ წელიწადში სრულიად დაუძლურებული გარდაიცვალა. სიკვდილის წინ ბლოკი თურმე დიდხანს ბოდავდა და ამ ბოდავაში ერთსა და იმავეს იმეორებდა: მოესწრო თუ არა „თორმეტნი“ ყველა ეგზემპლარის დანვა-განადგურება...

წიშნეული გამოცემა – ზემოთ ხსენებული ივანოვ-რაზუმნიკის წინასიტყვაობით.

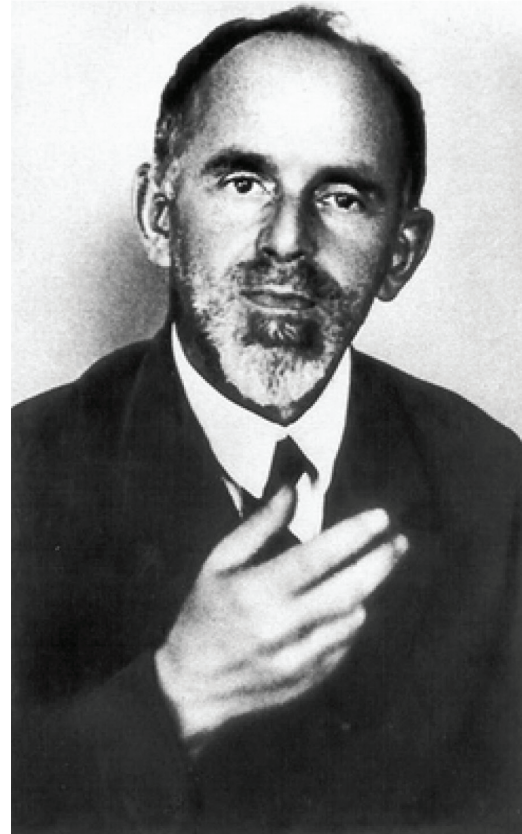
2. მეტ-ნაკლებად დისტანცირებულნი: ოსიპ მანდელშტამი

ჰაქათაჰი წიგნიდან „რუსოფობია ანუ პოეტური
იმპერიალიზმი ლომონოსოვიდან ევტუშენკომდე“¹

ტიუტჩევის მეტამითი,² „ამოუცნობი დერჟავის“ ჯადო, არსებითად, ყველა მის შემდგომდროინდელ რუს პოეტზე ზემოქმედებდა და ზემოქმედებს, თუმცა, რა თქმა უნდა – სხვადასხვა ძალით: ზოგი მეტად იყო/არის მიდრეკილი დერჟავნიკული მითისქმნის გაგრძელებისაკენ, ზოგი – ნაკლებად (ახლა ამის მიზეზებზე საუბარს თავს ავარიდებ, თორემ ეს ძალიან შორს წაგვიყვანს); ფაქტია, რომ ნაწილი რუსი პოეტებისა ტიუტჩევის ჯადოს მოქმედების „ეპიცენტრისაგან“ შედარებით მოშორებით იდგა ან დროთა მანძილზე დაშორდა მას. ეს არ არის „ერთგვაროვანი პოეტური ნაკრები“ – ეს პოეტები, უმეტესად, განსხვავებული ესთეტიკური პრინციპების თუ იდეოლოგიების მიმდევრები იყვნენ: ანტროფოსოფიით გატაცებული, მასონი ვოლოშინი სიმბოლისტი იყო; კუზმინი თავისი კლარიზმის თეორიით კმაყოფილდებოდა და „პოეტური დაჯგუფებებისგან“ განცალკევებით იდგა; სევერიანინი ემიგრაციამდე „მყვირალა“ ეგოფუტურისტი იყო; ძნელად დასაჯერებელია, მაგრამ პასტერნაკმა ფუტურისმით დაიწყო (თუმცა, „ტიპობრივი ფუტურისტი“ ის არც იმ დროს ყოფილა); მანდელშტამი კი, გუმელიოვთან და ახმატოვასთან ერთად, აკმეიზმით იწყებდა, თუმცა შემდგომ მის შემოქმედებაში აკმეიზმის პოეტიკიდან ცოტა რამლა შემორჩა...

ქვემოთ სწორედ მანდელშტამზე ვისაუბრებთ მოკლედ.

● „მეშჩანების“ წრიდან გამოსული, ჰაიდელბერგსა და სორბონაში ნასწავლი, ვაჟას გენიით აღტაცებული, „გოგოთურ და აფშინასა“ და თავისი თანამედროვე ქართველი პოეტების ნაწარმოებების მთარგმნელი – **ოსიპ მანდელშტამი** (Осип Мандельштам, 1891-1938) უთუოდ დიდად

გამორჩეული და, იმავდროულად, მეტისმეტად წინააღმდეგობრივი მსოფლმხედველობის მქონე პოეტია.

¹ იბეჭდება დამონმებების გარეშე

² იხ. წერილი „დიდი მისტიფიკატორი“, „ცისკარი-1852“, 2015, №3.

რაც გინდა მიზეზები მოუძებნოს ამას სერგი ავერინცევა ნერილში „და მაინც რატომ მანდელშტამი?“, ან რა გინდ უმნიშვნელოდ, მეორეხარისხოვნად მიიჩნიოს ეს (და ზოგადად – პოეტის „ამორფული რელიგიურ-მსოფლმხედველობრივი შეხედულებები“) მიხაილ ლოტმანმა ნერილში „ოსიპ მანდელშტამი: ხორცშესხმული სიტყვის პოეტიკა“ – მანდელშტამსაც ჰქონდა დერჟავულობით აღტაცების აშკარად გამოხატული პერიოდი:

Поедем в Царское Село!
Свободны, ветрены и пьяны,
Там улыбаются уланы,
Вскочив на крепкое седло...
Поедем в Царское Село!

ნავიდეთ ცარსკოე სელოში! / თავი-სუფლები, თავქარიანები და მთვრალე-ბი, / იქ ილიმებიან ულანები (= რუსეთის იმპერიის ჯარში კავალერისტები, მხედრები) / მყარ უნაგირებზე მსხდომნი... / ნავიდეთ ცარსკოე სელოში.

ჩემი აზრით, ამ კონტექსტში არც მანდელშტამის ტიუტჩევისადმი სიყვარული უნდა იყოს მთლად შემთხვევითი; და არც მანდელშტამისა და ტიუტჩევის პოეზიას შორის პარალელების ძიებისადმი მიძღვნილი ნაშრომების მრავალრიცხოვნება უნდა იყოს მხოლოდ გარკვეული პოეტიკური მსგავსებით გამოწვეული.

ეს რომ მართლაც შემთხვევითი არ არის, ამას პირველი მსოფლიო ომის პერიოდში მანდელშტამის შექმნილი ლექსებიც ადასტურებს: „მისი პოეზიისათვის ომი ტიუტჩევისაკენ კიდევ ერთ „მიქცევას“ (обращение к Тютчеву) ნიშნავდა, ამჯერად – ტიუტჩევის რიტორიკული პოეტური პუბლიცისტიკისაკენ (ანუ ყბადაღებული დერჟავულ-იმპერიალისტური დისკურსისაკენ – ნ.ზ.). ასეთებია: ლექსები, მიმართული პოლონელებისადმი, ასევე, რეიმსისა და კიოლნის შესახებ; ლექსი, შექმნილი რომის პაპის – მშვიდო-

ბის დაცვისადმი მიძღვნილი – ენციკლიკის გამო და სხვ.; ლექსში «В белом раю лежит богатырь...» იმდენად კონცენტრირებულია ოფიციალური ხალხოსნობის მოტივები, რომ „ძნელიც კია დაიჯერო ეს“ – ამბობს მიხაილ გასპაროვი ნერილში „პოეტი და კულტურა (ოსიპ მანდელშტამის სამი პოეტიკა)“ (იგულისხმება – ძნელად დასაჯერებელია, რომ ეს მანდელშტამის დაწერილია – ნ.ზ.).

„ნაროდნიჩესტვოსი“ რა მოგახსენოთ და, ეს ლექსიც, და სხვა მისთანებიც, გეგონება, თავად ტიუტჩევის ხელითაა დაწერილი; აი, ამ ლექსის პირველი სტროფი:

В белом раю лежит богатырь:
Пахарь войны, пожилой мужик.
В серых глазах мировая ширь:
Великорусский державный лик ...

თეთრ სამოთხეში წევს დევგმირი: / ომის გუთნისდედა, ჭარმაგი მუჟიკი (გლეხი). / რუხ თვალებში მსოფლიო სიერცვა: / ველიკორუსული დერჟავული ხატი...

აი, კიდევ, პოლონელებისადმი მიმართული ლექსის პირველი სტროფი:

Поляки! Я не вижу смысла
В безумном подвиге стрелков:
Иль ворон заклюет орлов?
Иль потечет обратно Висла?

პოლონელებო! მე აზრს ვერ ვხედავ / თქვენი მსროლელების შემლილი გმირობისა: / განა შეძლებს ყვავი (= პოლონეთი) არწივების (= რუსეთის) დაკორტნას? / თუ (მდინარე) ვისლა შეძლებს უკუღმა დენას?

ამ მხრივ უცხოეთში მცხოვრები რუსი ლიტერატურისმცოდნისა და გამომცემლის ნიკიტა სტრუვეს (კარგად ცნობილი დერჟავნიკის, რუსეთის იმპერიის საზო-

გადო მოღვაწის და შემდგომ ემიგრანტ-დერჟავინის პიოტრ სტრუვეს შვილიშვილის) მანდელშტამის პოეზიით ღრმა დაინტერესებაც, ასევე, ერთგვარი საგულისხმო ნიშანია.

●
ამის გარდა, მანდელშტამი 10-იანი წლების ბოლოსა და 20-იან წლებში აშკარად კონფორმისტულ დამოკიდებულებას ამჟღავნებდა „წითელი იმპერიის“ მიმართ, რისთვისაც მას მკვეთრად აკრიტიკებდა ცვეტაევა თავის წერილებში; „ნიკოლაი ჩუკოვსკი (...) სრულიად მართებულად აღნიშნავდა, რომ «მანდელშტამი მიესალმა ოქტომბრის რევოლუციას», რომელიც მას მიაჩნდა «შემზარავად, მრისხანედ, მაგრამ დიადად და ქებათა ქების ღირსად. და მან კიდევ აღუვლინა მას ქებათა ქება». 1918 წელს მანდელშტამი აქვეყნებს ლექსებს, რომლებიც სამართლიანად შეიძლება, მივაკუთვნოთ იმავე რიგს, სადაცაა ბლოკის «თორმეტი» და მისი სტატიები რევოლუციის შესახებ, ასევე, ანდრეი ბელის პოეტური მიმართვა «თანამედროვეებს», – წერს მანდელშტამის ლექსების – 1990 წელს თბილისში, „მერანში“ გამოცემული – ნიგნის შესავალ წერილში ცნობილი ქართველი ლიტერატურისმცოდნე გიორგი მარგველაშვილი.

მაგრამ ერთხელაც პოეტის მგრძობიარე სულმა ვეღარ გაუძლო და მანდელშტამს „ნამოცდა“:

Мы живем, под собою не чуя страны,
Наши речи за десять шагов не слышны,
А где хватит на полразговорца,
Там припомнят кремлёвского горца.
Его толстые пальцы, как черви, жирны,
А слова, как пудовые гири, верны,
Тараканьи смеются усища,
И сияют его голенища.

А вокруг него сброд тонкошеих вождей,
Он играет услугами полулюдей.

Кто свистит, кто мяучит, кто хнычет,

Он один лишь бабачит и тычет,

Как подкову, кует за указом указ:

Кому в пах, кому в лоб, кому в бровь,

кому в глаз.

Что ни казнь у него – то малина

И широкая грудь осетина.

1933

ჩვენ ვცხოვრობთ, მაგრამ ფეხქვეშ ქვეყანას ვერა ვგრძობთ, / ჩვენი სიტყვა ათ ნაბიჯზეც კი არ ისმის, / ხოლო, სადაც ოდნავ ამოვიღებთ ხმას, / იქ გაგვახსენებენ კრემლის მთიელს (= სტალინს). / მისი სქელი თითები, ჭიაყელებივით, ქონიანია, / ხოლო სიტყვები, ფუთიანი საწონებივით, მძიმეა, / იცინიან ტარაკანის უღვაშები / და ბრწყინავენ მისი ჩექმის ყელები. / მის გარშემო კი წვრილყელა ბელადების ბრბოა, / იგი თამაშობს ამ ნახევრად ადამიანებით, / ვილაც სტვენს, ვილაც კნავის, ვილაც კრუსუნებს, / მხოლოდ იგი ბუბუნებს და თითს იქნევს, / როგორც ნალს, ჭდავს ბრძანებებზე ბრძანებებს: / ვის – მუშტი მუცელში, ვის – შუბლში, ვის – წარბში, ვის – თვალში. / ყოველი სიკვდილით დასჯა მისთვის განცხრომაა, / ფართომკერდიანი ოსისთვის.¹

ასეთი სტრიქონების შემდეგ მანდელშტამს ვეღარც 1937 წელს შექმნილმა ამ სტრიტოქონებმა უშველა:

И налетит пламенных лет стая,
Прошелестит спелой грозой Ленин,
И на земле, что избежит тленья,
Будет будить разум и жизнь Сталин.

და თავს დაგვეცემა ცეცხლოვანი წლების ფრთოსანი გუნდი, / ხმას გაგვაგონებს ჭექა-ქუხილით ლენინი, / და

¹ პირველად იგი 1934 წელს დააპატიმრეს და გაასახლეს მოსკოვიდან, სადაც მხოლოდ 1937 წელს დაბრუნდა.

●
მანდელშტამი საქართველოს სამჯერ ესტუმრა: ყველაზე ხანგრძლივად, ექვსი თვით, მეუღლითურთ – 1921 წელს. მისი მეუღლის სიტყვებით სწორედ აქ მოხდა პოეტის სამყაროში მსოფლმხედველობრივი გარდატეხა, რაც პირველად აისახა 12-სტრიქონიან უსათაურო ლექსში „Умывался ночью на дворе“; ის თითქოსდა გამოვიდა ახალგაზრდული ასაკიდან და ამ ლექსში გამოხატა ამ ახალი მსოფლადქმის შინაარსი: სინდისი, გაჭირვება; რეალური, პირქუში, საზარელი მიწა; სიმართლე, როგორც სიცოცხლის საფუძველი; და ყველაზე წმინდა და უშუალო, რაც ადამიანს ეძლევა – სიკვდილი და უხეში ვარსკვლავები, ციურ სიმკვრივეზე გაბნეული.

ცოტა ხანში, 1922 წელს მანდელშტამი ჩვენთვის კარგად ცნობილ და საგულისხმო წერილში „ორიოდ სიტყვა ქართული ხელოვნების შესახებ“ დაწერს შემდეგს: „საქართველომ მოაჯადოვა რუსი პოეტები თავისებური ეროტიკით, ეროვნული ხასიათისათვის ჩვეული სატრფიალო განწყობილებით, ლალი და უწყინარი ზარხოშით, მელანქოლიური და მთვრალი განცხრომით, რომელშიც დანთქმულია ამ ხალხის სული და მისი ისტორია. ქართული ეროსი იზიდავდა რუს პოეტებს. სხვისი სიყვარული ჩვენთვის ყოველთვის უფრო ღირებული და სანუკვარი იყო, ვიდრე საკუთარი განცდა, საქართველოს კი სიყვარულის უნარი ჰქონდა მომადლებული. მისი უძველესი ხელოვნება, მისი ხუროთმოძღვრების, ფერმწერების, პოეტების ნაღვანი სიყვარულის დახვეწილი გრძნობითა და რაინდული სინატიფითაა გამსჭვალული“ (თარგმანი თამარ ლომიძისა). ამავე წერილში იგი ურჩევს ქართველ სიმბოლისტებს, მეტი ყურადღება მიაქციონ საკუთარ, მათ შორის ფიროსმანისეულ და ვაჟასეულ, მემკვიდრეობას და ნუ გახდებიან მეორე (რუსული) ხელიდან შემოსული ფრანგული მოდერნიზმის (იგულისხმება – სიმბოლიზმის) ეპიგონე-

ბი, რითიც დიდად გაანაწყენებს თავის მეგობარ ცისფერყანწლებს.

და ეს მონაკვეთი, მოდით, დავასრულოთ მანდელშტამის თბილისისადმი მიძღვნილი ლექსით, რომელიც პოეტმა 1920 წელს დაწერა და შემდეგ ორჯერ ცოტათი გადააკეთა (1927 და 1935 წლებში; ლირიკული, აპოლიტიკური ლექსი მოგვყავს ბნკარედული თარგმანის გარეშე):

Мне Тифлис горбатый снится,
Сазандарей стон звенит,
На мосту народ толпится,
Вся коврая столица,
А внизу Кура шумит.

Над Курою есть духаны,
Где вино и милый плов,
И духанщик там румяный
Подает гостям стаканы
И служить тебе готов.

Кахетинское густое
Хорошо в подвале пить, –
Там в прохладе, там в покое
Пейте вдоволь, пейте двое,
Одному не надо пить!

В самом маленьком духане
Ты обманщика найдешь,
Если спросишь «Телиани»,
Поплывет Тифлис в тумане,
Ты в бутылке поплывешь.

Человек бывает старым,
А барашек молодым,
И под месяцем поджарым
С розоватым винным паром
Полетит шашлычный дым...

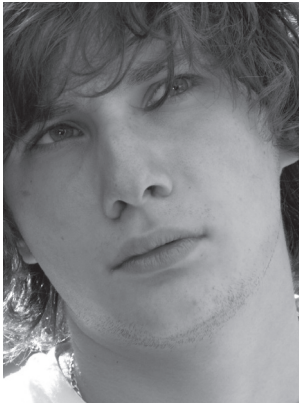
მიუხედავად ტრადიციული ეგზოტიკურობისა, სადაც პოლონსკის მოტივებიც გაისმის (საზანდარი და სხვ.), ჩემი აზრით, ეს არის თბილისისადმი მიძღვნილი საუკეთესო რუსული ლექსი: ჯერ ერთი, იმიტომ რომ მისი პირველივე სტრი-

ქონი თბილისის „ამსახველი“ ყველაზე ორიგინალური ვიზუალური მეტაფორაა, რაც კი მე წამიკითხავს (აქ აღარ დავინყებ მის გაშიფვრას); და მეორეც – ეს არის (ამ პერიოდში) სამშობლოს (რუსეთის) მიერ ერთგვარად გარიყული, მისგან გაუცხოებული პოეტის „იმედის წვეთი“, ამოთქმა იმისა, რომ გაუცხოება რამ საყოველთაო, რამ აუცილებელი არ არის,

და რომ არსებობს ისეთი „დასიზმრებული კუზიანი ქალაქები“, სადაც ადამიანი „მარტო არ სვამს“, სადაც მარტო კაცი ჭამაშიაც ბრალია... და ვფიქრობ, სწორედ ეს იყო (და შესაძლოა, დღესაცაა) მანდელშტამის მიერ ნახსენები ქართული „სატრფიალო განწყობილების“ თუ „სიყვარულის უნარის“ მთავარი სიღრმისეული შემადგენელი...

ლევან დოხაიძე

ორი ესე ლიტერატურაზე

ერთგვარ რუბრიკას – „ორი ესე ლიტერატურაზე“ – ჩვენს კრიტიკულ სივრცეში ნიკა აგლაძემ ჩაუყარა საფუძველი თეონა დოლენჯაშვილისა და ზურა ლეჟავას ტექსტებზე დანერგილი ორი ესეთი.

მას შემდეგ ამ შაბლონს თავადაც მივმართავ და „ცისკარი 1852“-ის მკითხველთან შეხვედრაც სწორედ მისი გამოყენებით გადავწყვიტე.

ერთი შეხედვით, თქვენ წინაშე ორი დამოუკიდებელი ტექსტია ორ დამოუკიდებელ ავტორზე, თუმცა, ვფიქრობ, რომ ამ ორი მცირე მოცულობის ესეს ერთად გამოქვეყნებამ გარკვეული კონცეპტი შეიძლება შექმნას. პირველი მათგანი ქართულ კულტურულ სივრცეში მეტაფიზიკურ პოეტურ ხდომილებას შეეხება და მისი პოსტსრუქტურალისტური აღწერის მცდელობაა, ხოლო მეორე ესემ შეიძლება კიდევ ერთხელ დაგვაფიქროს არსებით და მარადიულ საკითხზე – როგორ ხდება ლიტერატურის დაბადება ენის სულიდან.

ამდენად, წარმოსახვითი მკითხველის წინაშე ვეცადე მესაუბრა ორი განსხვავებული ავტორის – გივი ალხაზიშვილისა და ლევან ზარიძის – პოეზიის შესახებ, რომელთაგან პირველის ენა, ჰაიდგერის სიტყვებით რომ ვთქვა, „იფარება თავის ქმნილებაში“, ხოლო მეორე თავად ტექსტის მიღმა გადის და მის მიღმა ქმნის საკუთარ თავს.

ესეების დასათაურებისას კი კლასიკური სტრუქტურალისტური მეთოდი გამოვიყენე და „და“ კავშირს დავაკისრე ვალდებულება, რამენაირად კონოტაციურად გაერთიანებინა სიტყვები, რომლებიც, შეიძლება, ამ კონკრეტულ შემთხვევაში, ბინარულადაც კი ჩაითვალოს.

1. პოეზიის მარცხი და მარცხის პოეზია

იტალიელმა მწერალმა უმბერტო ეკომ 2007 წელს „მილანეზის“ ფესტივალზე მოხსენებაში სახელწოდებით – „აბსოლუტი და ფარდობითობა“ – მალარმეს პოეზიაზე საუბრისას შთამბეჭდავი სინტაგმატური თამაში შესთავაზა პუბლიკას: „მალარმე მთელი ცხოვრება გამოუთქმელის გამოთქმაზე ოცნებობდა, მაგრამ დამარცხდა. დანტე ამ საქმეში მარცხს

თავიდანვე გარდაუვლად თვლიდა, რადგან მიიჩნევდა, რომ უსასრულობის სასრული ფორმით გამოთქმის პრეტენზია ლუციფერული ამპარტავნობაა და პოეზიის მარცხს მარცხის პოეზია ამჯობინა – არა პოეზია, რომელსაც უთქმელის თქმა სურს, არამედ თქმის შეუძლებლობის პოეზია“.

მართლაც, შესაძლებელია ნამდვილი

რეალობის გამოჭერა და, მით უმეტეს, მისი ისეთ რელატივისტურ ფენომენში მოთავსება და შეჩერება, როგორც ენაა? თუ სიტყვები საგნების ენაზე მხოლოდ განსაკუთრებულ მომენტებში იწყებენ მეტყველებას, მაგალითად, მაშინ, როცა ადამიანი სიკვდილის სპონტანური წამის წინაშე აღმოჩნდება („სიკვდილის წინაშე ჩვენ ვლაპარაკობთ ფრანგულად“ – მონტენი)?

ჩვენი დროის ენა, რომელიც ციტატათა უწყვეტ ჯაჭვად იქცა და იძულებული გახდა გასულიერებულიყო ციფრული საგნების რადიოხმასავით ჩახვეული გამოსახულებების სტატისტიკაში, აღარ ბაძავს საგანთა სინტაქსს და, შესაბამისად, გაქრა სიტყვებს შორის პირველადი მაკავშირებლები, რომლებიც მის საკრალურ სულს იცავდა.

თუმცა, მიუხედავად ამისა, ჩემი აზრით, ეკოს სიტყვების ერთგვარი აგნოსტიკური პათოსის გაზიარება ჯერ კიდევ შეუძლებელია. ყოველ შემთხვევაში, იქამდე მაინც, სანამ არსებობს ერთგვარი მეტაფსიქიკური პოეზიის არა ტრადიცია, არამედ უნიკალური, იშვიათი ხდომილება – მაგალითად, ტომას ტრანსტრომერის ან თანამედროვე ქართველი პოეტის – გივი ალხაზიშვილის ტექსტების სახით.

გივი ალხაზიშვილის პოეზიის მთავარი ონტოლოგიური ნიშანი სწორედ იმ ენის გამოღვიძება და გათავისუფლებაა, რომელიც, როგორც ფუკო მიუთითებს: მეცხრამეტე საუკუნიდან მოყოლებული, ჩაიკეტა საკუთარ თავში, ანუ, ჩემი ინტერპრეტაციით – დაიწყო არა ისტორიის ისტორიის, არამედ ენის ისტორიის წერა.

არ ვიცი, შეიძლება თუ არა გივი ალხაზიშვილი, როგორც ავტორი, ასე დახასიათდეს: „ერთ-ერთი უკანასკნელი მეტაფიზიკოსი პოეტი“, მაგრამ თითოეული მცდელობისას – გაუფგო მის ლექსებს – მიმდაფრდება ჰაიდგერიანული სინანულის განცდა, რომ მომავალში აღარ იქნება შესაძლებელი, ასეთი სისავსით ალაპარაკდეს ენა ყოფიერების შესახებ.

გივი ალხაზიშვილი როგორღაც ახერხებს, მიაღწიოს ცხოველმყოფელ სიტყვე-

ბამდე, რომლებიც არ არიან შებორკილნი გრამატიკული ცხრილებით და მოიპოვოს არა მხოლოდ პირველმეტყველების უფლება, არამედ შექმნას თავად მდუმარების, დუმის ენა. მის არაერთ ლექსში სიტყვები კონტექსტის შესაბამისად იბრუნებენ პირველად მნიშვნელობებს და წარადგენენ საგნებს არქეტიპულად, ანუ იმ არსით, სანამ ისინი რაიმე სახის აზრს შეიძენენ და ერთმანეთს სინტაქსის ძალით შეერევიან. სწორედ ასე, პოეზიის გზით იხსნება ენის არაცნობიერის არქეოლოგია:

უბრალო სიტყვა

*ის ჩვენთან იყო,
ვერ ვამჩნევდით, მაგრამ აქ იყო,
ვერძნობდით და მისი გულისცემა
წვდებოდა ყველას,
ვინც მის სიტყვებში ხედავდა სივრცეს
და პოულობდა იმავე დუმის,
მაგნიტივით რომ იკრობს და იკრებს
ადამიანურ სისუსტეებს, რომ არ
გვეთმობა...
ან რა შეგვეძლო დუმის გარდა
უხილავ ძაფზე ჩიტებივით ჩამომსხდარ
ფიქრებს...
ის ალებს ჩემში ჩამალულ სარკმელს,
რომ გული ჩემი სიყვარულს მივცე,
როცა ვპოულობ უბრალო სიტყვას,
როგორც ყვავილი გასაშლელ სივრცეს*

ცხადია, აქ არ არის საუბარი მდგომარეობაზე – *Adaequatio rei et intellectus* ან ერთგვარ ესთეტიკური რელიგიის პროექტზე, რომლის მიზანიც იქნებოდა, პასუხი გაეცა ფილოსოფიის დიაგნოსტიკური კითხვებისთვის. ასეთი რამ მართლაც იქნებოდა „ლუციფერული ამპარტავნობა“.

გივი ალხაზიშვილი კიდევ ერთხელ უყრის საფუძველს იმ პოეტურ შემეცნებას, რომელიც, ერთი მხრივ, საზრისის წარმოჩენას რალაციის ართქმით და დაფარვით ცდილობს, ხოლო, მეორე მხრივ, მიმართავს რადიკალურ პოეტურ რედუქციას იმისთვის, რომ ენის სიმბოლომ არ

განიცადოს დეფორმაცია რეალურ სამყაროში გავლისას.

ამ ავტორის პოეზია ჭეშმარიტად ფენომენოლოგიურია, რადგან, როგორც დერიდა წერს: განსხვავება რეალურსა და მეტარეალურს შორის არ არსებობს სამყაროში და ის მხოლოდ ენაშია ნაგულისხმევი მისი ტრანსცენდენტური მოუსვენრობის სახით; განსხვავება, რომელიც აღარ ჩნდება იქ, სადაც პოეტი ახერხებს ისე გამოთქვას საზრისი, რომ არ გამოატაროს იგი ამქვეყნად, ლინგვისტურ სამყაროში.

ასე ხდება გამიჯვნა და იმუნიტეტის წარმოშობა ენის სერიული თვითმკვლელობების წინააღმდეგ, რადგან იმას, რაც მხოლოდ ენაში არსებობს, მუდმივად ემუქრება გაუჩინარების საფრთხე.

გივი ალხაზიშვილის პოეზიის ერთგვარი ჰერმეტიკობა ხომ, რაოდენ გასაკვირიც უნდა იყოს, მისი ჰერმენევტიკულობის წინაპირობაცაა და, შედეგად, მასში ეჭვის ტოტალიზაციას სწორედ „სიმართლის პოეტიკა“ იკავებს, რომლის მიზანიც არის, სიმბოლოს მეტაფორის თვალეები აეხილოს.

ამ ავტორის ამგვარი ესთეტიკური და სტილისტური კონცეფციის ჩამოყალიბებაზე, ალბათ, იმ სამოქალაქო და ექსისტენციალურმა პოზიციის პოეზიამაც იქონია გავლენა, რომელიც მას საბჭოთა რეჟიმის მიმართ ჩამოუყალიბდა.

თამამად შეიძლება ითქვას, რომ გივი ალხაზიშვილის პოეზია, გარკვეული გაგებით, დისიდენტური იყო საბჭოთა კავშირთან მიმართებით.

ავტორი მხატვრულ-ბიოგრაფიულ ტექსტებში ხშირად იხსენებს ამ პერიოდს საკუთარი ცხოვრებიდან, მკითხველის თვალწინ კი ცოცხლდება მეექვსეკლასელი, პიონერულ ფორმაში გამონწყობილი ბიჭი, რომელსაც სკოლის დირექტორმა რამდენიმესაათიანი ყურყუტი მიუსაჯა საკუთარ კაბინეტში. დახურულ სივრცეში, ანატომიის კაბინეტის მთავარი ატრიბუტის – ჰომოსაპიენსის ჩონჩხის პირისპირ ატუზული ბავშვი იქამდე ვერ გა-

მოაღწევს გარეთ, სანამ ლენინზე ლექსს არ დაწერს. წამები საათებად იწელება, იდეოლოგიის ხმა კი საბრალო ბავშვს ყურებს უწვავს: „გინდა სახლში? დაწერე ლექსი ლენინზე!“ ცხადია, ამ საქმიდან არაფერი გამოდის და აქედანვე მკაფიოდ ისაზღვრება გივი ალხაზიშვილის ანტისაბჭოთა მომავალი, რამაც, მისი ბევრი კოლეგისგან განსხვავებით, მნიშვნელოვნად შეუშალა ხელი პოეტის შემოქმედების გავრცელებას, მემამბოხე ავტორს კი, ყოველგვარი იურიდიული საფუძვლის გარეშე, საბჭოთა ჯარში უკრა თავი, სადაც გატარებული პერიოდის განმავლობაში მან რამდენჯერმე სცადა თვითმკვლელობა (ყოველივე ეს და სხვა დანარჩენი განსაცვიფრებელი მაღალმხატვრულობით არის აღწერილი გივი ალხაზიშვილის რომანებში: „მომავალი წარსული“ და „რკინის კარს აქეთ და იქით“).

თუმცა, ევროპული მხატვრული და თეორიული ლიტერატურის ახლო გაცნობისა და თვითრეფლექსიის შემდეგ, გივი ალხაზიშვილი მალევე ხვდება, რომ ერთია მოქალაქის და მეორე – პოეტის პოზიცია და, ამდენად, მისი რეაქციონერული, სოციალური ლირიკა ადგილს წმინდა, მედიტაციურ პოეზიას უთმობს. სწორედ აქედან მოყოლებული იქმნება ისეთი მნიშვნელოვანი წიგნები, როგორებიც არის: „გამოსვლა უდროობიდან“ (1998), „გალწვევის სურვილი“ (2005), „ქორონიკონი“ (2006-2007), „ეპისტოლეთა წიგნი“ (2012), „უცნობი მზე“ (2014) და სულ ცოტა ხნის წინათ გამოცემული „ჩემი დღეების მინა“ (2015).

და, ვინაიდან გივი ალხაზიშვილი 71 წლის ასაკშიც განაგრძობს ესთეტიკურ და სტილისტურ, თუნდაც დისკურსულ ძიებებს, ვფიქრობ, მისი რჩეულის შედეგადაც კარგა ხნით გადაიდება, საერთოდ თუ შესაძლებელი იქნა ამ შეუჩერებელი და მუდმივმოძრავი პოეტური ნაკადის შეჯამება, ანუ შეჩერება. ნაკადის, რომელსაც, ჩემი აზრით, შეიძლება ეწოდოს მეტაფიზიკური პოეზიის, ანუ პოეზიის სტიქია.

2. ჰომეოპათია და მისი ჰომეოპათია

რამდენიმე თვის წინათ ჟურნალ „არილში“ ჩემი ვრცელი წერილი გამოქვეყნდა სათაურით – „ღმერთი მკითხველია“ (ერთი პოსტმოდერნისტური გართობის შესახებ), რომელშიც ბექა ადამაშვილის წიგნ-„ბესტსელერის“ შესახებ შემდეგ, მეტად საკამათო მოსაზრებას გამოვთქვამდი:

„ბექა ადამაშვილის რომანი, სახელწოდებით „ბესტსელერი“, ჩემი აზრით, ამ თვალსაზრისით, უდავოდ პირველ კატეგორიას მიეკუთვნება და, ამდენად, მისი ღირებულება არ შეიძლება იყოს ის, რაც მასში არ წერია“.

როდესაც ამ სიტყვებს ვწერდი და ბექას, ფაქტობრივად, მეტაფორულად თუ ვიტყვი, იმ „ტექსტის“ გამო ვსაყვედურობდი, რომელიც მას არ დაუწერია, მხედველობაში არ მქონია არანაირი ხედვის ჰერმენევტიკული ჰორიზონტი ან თუნდაც მისი ნაკლულობა, არარსებობა. არა! ამ პრობლემაზე წერილის სხვა მონაკვეთში საგანგებოდ ვისაუბრე.

მე ყურადღება გავამახვილე ფაქტზე, რომ ამ კონკრეტული რომანის მთელი საზრისული გამოცდილება სიტყვებსა და სიტყვებს შორის იყო მოქცეული და არა მათ მიღმა.

უმბერტო ეკო ესეში – „თავბრუდამხვევი სიები“ – წერს:

„ზოგადად, გამოსახულება, თუ ქანდაკება, სივრცეშია შემოსაზღვრული (ძნელია, წარმოიდგინო ქანდაკება, რომელიც გვაფიქრებინებს, რომ საკუთარი ფიზიკური საზღვრის მიღმა გრძელდება), ხოლო, თუ ნახატია, იგი შემოსაზღვრულია ჩარჩოთი. მიუხედავად იმისა, რომ მონალიზა პეიზაჟის ფონზეა წარმოდგენილი, რომელიც, ცხადია, ჩარჩოს გარეთ უნდა გრძელდებოდეს, არავინ იკითხავს, სად მთავრდება ტყე ან ტევრი, მის უკან რომ ჩანს, და არც არავინ ფიქრობს, რომ ლეონარდოს სურდა, ჩვენ წარმოგვედგინა, როგორი ფეხები ჰქონდა ამ ქალბატონს. და მაინც, არსებობს სხვა ფიგურატიული ნაწარმოებები, რომლებიც გვაფიქრე-

ბინებს, რომ, რასაც ჩარჩოში ვხედავთ, ყველაფერი როდია, არამედ მხოლოდ ერთი მაგალითია ძნელად დასაზუსტებელი სიმრავლიდან, ჰომეროსის მეომართა რიცხვისა არ იყოს. გავიხსენოთ ჯოვანი პაოლო პანინის ვედუტები: ისინი, როგორც მხოლოდ ერთ-ერთი ნიმუში, წარმოადგენს მთელ კოლექციას და არა მხოლოდ მას, რასაც ვხედავთ. ან ბოსხის „ტკობის ბალი“: სურათი გვეუბნება, რომ მინიშნებული საოცრებები საკუთარ საზღვარს მიღმაც უნდა გრძელდებოდეს. ვნახოთ კარპაჩოს ტილო „არარატის მთის ათი ათასი მონამის ჯვარცმა და აპოთეოზი“, სადაც, ბუნებრივია, გამოსახული არ არის ათი ათასი ჯვარცმა და ჯალათი სინამდვილეში ბევრად მეტია, ვიდრე ვხედავთ, მაგრამ, ცხადია, რომ სურათს სურს გვიამბოს ტილოს საზღვრის მიღმა აგონიაში მყოფ სხეულთა შესახებ“.

მე კი მინდა გესაუბროთ ტექსტის შესახებ, რომელიც უბრალოდ კი არ გვიამბობს, რა ხდება მისი საზღვრების იქით, არამედ გვთავაზობს იმგვარ ლიტერატურულ გამოცდილებას, რომელიც საკუთარი თავის მიღმა იწყება, გრძელდება და მისი ღირებულება სწორედაც ის არის, რაც მასში არ წერია.

2015 წლის გაზაფხულზე გამომცემლობა „კალმოსანმა“ (ხელმძღვანელი – პოეტი, პროზაიკოსი ხვიჩა ყალაბეგაშვილი) დააარსა ლიტერატურული კონკურსი „ინსპირაცია“.

ლიტერატურული პრემიის – რომელიც ერთობ მასშტაბური და საინტერესო გამოდგა – ორგანიზატორებმა მეც მიმინვიეს ჟიურიში ნიკა აგლაძეს, ნანა ტრაპაიძესა და გივი ალხაზიშვილთან ერთად. სწორედ „ინსპირაციის“ ფარგლებში მომიწია, ჩემი აზრით, თანამედროვეობის ერთ-ერთი საუკეთესო პოეტის – ლევან ზარიძის ერთი ძალიან უცნაური და სპეციფიკური ტექსტის წაკითხვა, რომელსაც, როგორც კონკურსის დამთავრების შემდეგ შევიტყვეთ, მე და კიდევ ჟიურის ერთმა წევრმა დავუწერეთ უმაღლესი შეფასება, რაც სავსებით საკმარისი აღ-

მოჩნდა იმისთვის, რომ ამ ტექსტს პირველი პრემია მიეღო:

*იმ ერთი სოფლის ერთ სახლში,
წელი ესოდენ მრავალი,
ცხოვრობდნენ გაუაზრებლად
ვირი, ძალლი და მამალი.*

*ვირი ვირობდა იმთავით,
ძალლი ყეფდა და ქარავანს
გზა შეეშალა, ამ გზიდან
იმ გზაზე გადაქანავდა.*

*მამალი იყო ზარმაცი,
ავინყდებოდა „ყიყლიყო“,
ერთხელ დალუპა სამყარო,
მზე არ იცოდა ვინ იყო.*

*მზეც იღვიძებდა ყროყინზე,
ყეფა მისდევდა ფეხდაფეხ
და ჩადიოდა მალევე,
თითქოს მეც უნდა ვენახე.*

*ჰოდა, მესიზმრა ერთხელაც,
(მთვარემ ის ღამე ათხოვა)
ეჰ, ძმაო, ყროყინზე მიჯობს
ძალლის ყეფაზე ადგომას.*

*იმ ერთი სოფლის ერთ სახლში,
წელი ესოდენ მრავალი,
ცხოვრობდნენ გაუაზრებლად
ვირი, ძალლი და მამალი.*

ნიკა აგლაძემ ციტირებული ლექსის სტილისტური და ესთეტიკური კონცეფცია მშვენივრად გამოხატა, როცა დაწერა, რომ: „ლევან ზარიძის „იმ ერთი სოფლის ერთ სახლში...“ იმ იშვიათ და სასიამოვნო გამონაკლისს წარმოადგენს, როდესაც ნაწარმოების საკლასიფიკაციო მოდელის ფარგლებში მოქცევა ქირს. ერთი მხრივ, ეს ლექსი-იგავია, რომელიც ამ კუთხითაც არ იძლევა ცალსახა ინტერპრეტაციის შესაძლებლობას და მკითხველისაგან ინტელექტუალური ძალების დაძაბვას მოითხოვს. მეორე მხრივ, ეს მსუბუქი იუმორესკაა, თითქმის საბავშვო ნაწარმოები, ოღონდ არაბავშვური ლირიზმითა და ნაღვლით გაჯერებული.

ვფიქრობ, ამ ლექსის ნაკითხვისას მკითხველი უნიკალურ გამოცდილებას მიიღებს იყოს ერთდროულად საკუთარი თავი, ვირი, ძალლი და მამალი“.

თუმცა, უნდა აღვნიშნო, რომ ჩემი გადამწყვეტილება – უმაღლესი ქულით შემეფასებინა ეს კონკრეტული ტექსტი – დიდნილად ლექსის ონტური მნიშვნელობით იყო გაპირობებული და არა – მხატვრულით.

ჩემი აზრით, ლევან ზარიძის ამ შესანიშნავი, ვიტყვდი – პერფორმატიული ლექსის არსებობის ფაქტი ბევრად უფრო საინტერესო და არსებითია, ვიდრე ის, თუ რა და როგორ წერია მასში.

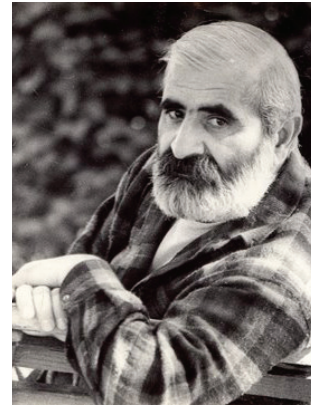
მე მივიჩნიე, რომ ეს ტექსტი – ერთგვარი სოციალური „ივენტი“, რომელიც ქართულ კულტურულ სინამდვილეში ისტორიულად ჩამოყალიბებულ პოეტურის ცნებას უპირისპირდება და მას სრულიად ახალი შინაარსით ტვირთავს – მნიშვნელოვნად აფართოებს არსებულ დისკურსს და პოეზიის საკრალური მითის გამოცდილებას შეახსენებს, რომ ლიტერატურულობა უფრო საკუთარი საზღვრებისთვის მუდმივი საფრთხის შექმნაა, ვიდრე მათი დანესება.

გარდა ამისა, მას შეუძლია, დასვას საკითხი იმის შესახებ, არებობს თუ არა ისეთი რამ, რაც ტექსტმა საკუთარი თავის შესახებ არ იცის?

სწორედ ამიტომ, არაერთი კლასიკური ესთეტიკის და პოეტიკის შესანიშნავი ლექსის ავტორის, ლევან ზარიძის ამ ლექსში სიტყვების ენით ხდება გამოღვიძება იმ არამატერიალური, ოქსიმორონულად თუ ვიტყვი, იმ „არალინგვისტური ენის“, მეტაენის, რომელიც საკუთარი თავის გამოსახატავად სიტყვებს და სემიოტიკურ ელემენტებს კი არ იყენებს, არამედ მათ ჩრდილებს.

სწორედ ასე შეიძლება იყოს ლიტერატურული ტექსტის არსებობის ფაქტი უფრო „მეტი“, ვიდრე თავად ეს ტექსტი და არსებობის ფაქტი იყოს მისი შინაარსი, შინაარსი, რომლის ნაშლა მხოლოდ იმიტომ როდია შეუძლებელი, რომ ქალღი არ იწვის...

**ნებზახ
შახანიძე
НУГЗАР
ШАТАИДЗЕ**

ვენახის ანგელოზები

ახალშენამლული, ჯერ ისევ სველი ვაზი მზეზე სხივის. ძირს დაშვებულ, სისველისაგან დამძიმებულ ფოთოლს შაბიამნის წვეთები სცვივა და ფხვიერ მიწაში იჟონება. სიჩუმეს მხოლოდ მათი ტკაპატკუპის ხმა არღვევს.

უეცრად იმ ხმას წყლის თქაფუნი შეერევა: ნელზევით შიშველი, შაბიამნის ხსნარით თავპირშეღებელი გოგია საგუბართან ნაკუზულა და ხელებს იბანს. წყალს პირზეც რომ შეისხამს და სახეს ჩამოიბანს, მაშინლა გამორჩდება, რომ შუახნის გამხდარი, სქელულვაშა, ოდნავ შემელოტებული კაცი ყოფილა.

კარგად რომ გაიღვრიჭება, შესანამლი აპარატისთვის მაშინლა მოიცლის: გარეცხავს, გააჩახჩახებს, მიღებსაც დაშლის და საგულდაგულოდ გააკრიალებს. ბოლოს აპარატის ნაწილებს გასაშრობად ყორეზე ჩამომწკრივებს, შაბიამნით გათხუნულ პერანგს აიღებს და ქობისკენ გასწევს.

მოკრიალებულ ცაზე ცხრათვალა მზე ლუდლუდებს.

მზვარეზე ჩაფენილ, ლურჯად დაფერილ სველ ვენახს თხელი, სიფრიფანა ორთქლი ასდის.

შორიდან გუგული იძახის.

თავდავინყებით უსტვენს ვერცხლის-

САНДОНЫ ЗÆДТÆ

Ног хоспырх, уымæл сәнæфсиры бæлас нырма дæр ноджы хурмæ тæмæнтæ кодта. Бынмæ æруадзгæйæ, фырумæლæй уæззау сыфтæргæй цъæххосы æртæхтæ æртæдзынц æмæ фæлмæн сыджыты аныгъуылынц. Сабырдзинады æрмæст дæр уыдоны цъкъапп-цъкъуппы уынæр хæлдта.

Æваст уыцы уынæримæ сиу вæййынц доны пырхæнты уынæр дæр: астауæй уæлæмæ бæгънæг, цъæххосы тæнгъæдæй змæстцæсгомимæ Гогия доны сæрмæ гуыбырæй йæ къухтæ ахсы. Донæй йæ цæсгомыл куыддæр хъуамæ скалдтаид æмæ йæ æрыхсадтаит, афтæ йеуæд бæრæгæй разынд, æмæ рæстæмбис мæллæг, пыррыккрихиджын, цæгæрсæр нæлгоймаг кæй уыдис.

Хорз сыгъдæгтонд цæмæй æрцæуой, хоспырхгæнæн аппараты хæйтгæ, уый тыххæй сæ уайтагъд сыхалы æмæ сæ зæрдæбынæй хорз сæрттивын кæны. Уый фæстæ сæ ссуркæнынмæ хуырыл рæгъгайæ æрывары. Цъæх хосæй змæст хæдоны райсы æмæ къаннæг хъæдын халагъудмæ рараст вæййы.

Цæхæркалгæ сыгъдæг арвыл фарастдæстон хур цыренæй дондæппæлтæ кæны.

Сәнфсиртыл æмбæрт, цъæхæй тыд уымæл сәндонын йæ тæნæг, хæрзрог тæф хæрдмæ цæуы.

Дардæй дыгоппон уасы.

ვერ ფშატზე შემომჯდარი შაშვიც.

გოგია ქოხში გამართულ ხის ტახტზე ზის, ტანზე სუფთა პერანგი აცვია, ზურგით კედელს მისწოლია და უფილტრო სიგარეტს ნეტარებით აბოლებს.

ტახტის თავთან ხისგანვე გამოჩორკნილი მაგიდაა მიდგმული, ზედ ერთი ნათალი ჭიქა, საფერფლე (კონსერვის ცარიელი ქილა) და გაზეთში გახვეული რალაც დევს. კედელზე ადამისჟამინდელი, გაშავებული ჭრაქი კიდია.

მოულოდნელად გუგული გაჩუმდება, შაშვიც ხმას გაკმენდს და გარეთ სამარისებური სიჩუმე ჩამონვება.

გოგია თავს ასწევს და ვენახს გახედავს.

იქ ნიავი არ იძვრის. გასუსულები დგანან ვაზები.

გოგია წამოინწევს, სიგარეტის წამწვს კონსერვის ქილაში ჩასრესს და თან იმ ვაზებს თვალს არ აცილებს.

უეცრად, თითქოს ნადირი რამ შემოვარდაო, ვენახში სისინით გაივლის ქარი და იქაურობას აახმაურებს.

ელდანაკრავი გოგია წამოდგება და გარეთ გავა.

თითქოს პატრონის გამოჩენამ დააფრთხოო, ქარი უმალ ჩადგება. ვენახი ჩაჩუმდება, გაინაბება, ვაზებს ოდნავ, სულ ოდნავლა უთრთის ფოთლები.

მოულოდნელად იმ სიჩუმეში საშინლად დაიგრუხუნებს და გოგიას მალლა აახედებს: თრიალეთიდან ერთი უშველებელი, ჩაშავებულ-ჩაბოროტებული ღრუბელი მოდის, თანდათანობით იზრდება, ფუვდება და რუხრუხითა და ჭექა-ქუხილით ახლოვდება.

გოგია უმწეოდ მიიხედ-მოიხედავს, ახალშენამლულ ზვარს თვალს მოავლებს და თითქოს ამას ელოდებოდაო, ისევ მოვარდება ის გიჟი ქარაშოტი, ვაზებს მიურევ-მოურევს, ვენახის ჭიშკარს გაალებს და მოაჯახუნებს, გაალებს და მოაჯახუნებს.

Йәхиуыл әнауәрдғәйә әхситт кәны әвзистхуыз пшатғийыл бадәг сауңиу дәр.

Гогия халагъуды мидәг хьәдәй арәзт тәрхәгыл бады, йә уәләә сыгъдәг хәдон конд афтәмәй кьулыл банцойгәнгәйә әнәфильтр тамакойы зәрдиагәй сдымы.

Тәрхәджы сәрмә, уый дәр хьәдәй конд чысыл фынг әвәрд ис, йә уәләә иу агуывзә, консервы афтид банкәйә арәзт әртхутәгдон әмә газеты мидәг цыдәр тыхтәй. Кьулыл фыдәлтыккон, фыдсаугонд цырагъ ауыгъд ис.

Әнәнхәләджы дыгонпон дәр ныссабыр ис, сауңиу дәр сыбыртт нал кәны, дуармә мәрдон сабыр ныщи.

Гогия йә сәрыл хәрдмә схәцыд әмә сәндонырдәм акастис.

Уым дымгәйы удзәф не змәлыд. Әдзәмәй ләууынц сәнәфсиртә дәр.

Гогия растадис, йә тамакойы сыгъдон консервы банкәйы ныппәрста, йә цәстәнгас сәндонәй нә аиуварсгәнгәйә.

Әвиппайды, цыма сырды исты фәмидагис се 'хсәнты, афтә дымгә сыфсыфгәнгәйә әрзылд сәндоны әмә йә уынар әрбайхьуыстис.

Әваст Гогия цәуылдәр ахьуыдыгәнгәйә сыстад әмә әддәмә рахызтис.

Цыма сәндоны хицауы фәзындәй фәтарстис, дымгә уайтагъд ныссабыр вәййы. Сәндон дәр ныссым ис, сәнәфсиры бәләстән ма хәрз сындәгтай змәлынц сә сыфтаргә.

Әнәнхәләджы уыцы сабырдынады арвы тәссаг нәрын айхьуыстис әмә Гогия уәларвмә скастис: Триалетырдыгәй иу хәрзәстыр, саубын-фыдвәндгәნәг мигъ әрбацауы, куыд фәстагмә стырайтә стырდәр кәны, нәрсы әмә нәргәйә әввахсәй-әвахсдәр кәны.

Гогия әнәбонәй дыууәрдәм аракәс-бакәс кодта, ног хосәй пырх сәндоныл йә цәст ахаста әмә цыма амә әнхәлмә кастис, уыйау та әрбадымдта уыцы әрра дымгә дәр, сәнәфсиры бәләсты

გოგია ქვემოთ გაიქცევა, ჭიშკარს, რომელსაც ქარი ხელიდან სტაცებს, ჩარაზავს და სწორედ ამ დროს იელვებს, მინას საშინელი გრუხუნის შეაზანზარებს და მალლიდან დგრილით წამოვა წვიმის მსხვილი წვეთები.

ჰაერში სველი მინის თბილი ოხშივარი დატრიალდება.

აქამდე გაჩახჩახებული, განათებული გარემო ახლა ერთბაშად მოიმრუშება და ჩამობნელდება. ზოგჯერ იქაურობას ღრუბლებში გაკლაკნილი ელვა თუ გაანათებს.

წვიმს, ალმაცერად უჟაჟუნებს და თითქოს სული ჩაიდგაო, ვენახი ათასნაირი ხმით ივსება: ისმის შიშინი, წყლის ჩხრიალი, წვიმის ჩქაფუნის და კიდევ რაღაც უცნაური, შორეული გუგუნის.

გოგია ნირნამხდარი დგას და წვიმას უყურებს: ცა ფეხად ჩამოდის, ვაზებს წურწურით გასდის შაბიამნიანი წყალი და მინა წამლისფრად იღებება. გამტკნარებული ხედავს, როგორ ერთბაშად ეყრება წყალში მთელი იმდღევანდელი ნამუშევარი, რანაირად ირეცხება რის ვაინაჩრობით შეწამლული ვაზი და ნელ-ნელა უსივდება გული.

მაგრამ თურმე ეგ კიდევ არაფერი!

ჩამუქებულ ცაზე კვლავინდებურად გაიკლაკნება ელვა და დედამინას შემზარავი გრუხუნის შეარყევს.

აცახცახდებიან ვაზები, უცნაურად დაიკვნესებს ბებერი, გვერდზე გადახრილი ფშატიც და უეცრად რაღაც ახმაურდება, ახრიალდება და წვიმას სეტყვა გამოერევა.

სეტყვის მსხვილი მარცვლები კენჭებივით ხტიან ფშატის ტოტებზე, ყორეზე, მიწაზე.

გოგია თავზე ხელებს ნაიფარებს და ქოხისკენ გაიქცევა.

ქოხში თავშეფარებული, კარში ჩამდგარი გასცქერის ციდან დაშვებულ დელგმას.

კუი იუყრდამ ანკუსი კუი ინნარდამ, სანდონი დუარი ფეგომ კაენი იე 'ხგანანაი ამაე იაე არბაგუიპი კაენი ფაესამაე, ბაიგომ აი კაენი ამაე თა იაე არბაგუიპი კაენი.

გოგია დალაემაე არდუგ კოდა, კულდუარი კუიდაერ ფიდარ არუხგადა ახგანანაი აფთაე რატ უიცი რატაედაე არვ ნინნარედ, ჰაეხხი ამტკაი თუხჯინ სინკუიუსინ კოდა ამაე უაელიაე ბინმაე საე-საეგანგაიე რაეაუიდაე თარკკაედაიე სავდა არტაეხთაე.

უადაფი მიდაეგ უიმაელ ჰაეხხი ხარმი თაფ არზილდის.

ნირმაე თამაენტაე რუხსკალგაე ალფამ-ბლაიი ამტკაი მიგტაიე არბაგადაე ამაე ნისსაუდალინგ ვაიიი. იუაი-იუ ხატ მა თარ მიგტაი 'ხსაენტი არვ ფერტივი ამაე საე სრუხ კაენი.

უარინ რაიდადაე კაეადა, ზულმაე იაე ხაესი დიმაე, სანდონ ალიგუიზ უინარაი ედაგ კაენი: ხუიუსი სიბარ-სიბურ, დონი სარ-სარ, კაეადაიე ცუკაიპი-ცუკუიპი ამაე მა ნოდაე ციდაერ ანაჟუი რიბარ-გიბურ დარდაი.

გოგია ხუიინტიზაი ლაუუი ამაე კაეა-დამაე კაესი: არვ დალაე ჟაუი, საენაფსირტან საე ცუაეხ ხოსი დონ ციხცირაეაუ ლადაერსი ამაე სიდაეტი ცუაეხაი ახორი. კაესი მაე უინი, იაე ფიდაებონი იინ დონ იაე ბინმაე კუიდაე ლასი, უიცი ბონი ხოსაი პირხ საენაფსირტი კაეადა კუიდაე აეხსი ამაე სინდაეგაი იაე ჰარდაე ფირმაესაი რაესიი.

ფალაე უიი ნირმა ნიცი უიდა!

საუდალინგ არვილ თა არდაებონაუ არვ ნინნარედ ამაე ჰაეხხი იაე თაესაგ გუიპაიე სინკუიუსინ კაენი.

სრიზინც საენაფსირტი თალათაე, ციდაერ ანაჟუი რაი სხარზი ჰარონდა, იაე ცური კულგონდაე პშატაი დაერ, ავიპაიდაე ციდაერ უინარ რაიხუიუსი, სგურ-გუი რაენი ამაე კაეადა იხიმაე ხაეცაეი რაიდაიე უარინ.

იხი სავდა ნამგუიდაე ჩისილ დურტაუ გაეპაიდაე კაენინც პშატაიი კალიუთილ, დურაი ამადა ამბონდაილ, ჰაეხხილ.

გოგია კუხტაი იაე სარე ამბარზთა ამაე ხალაგუდაერდამ ადუგ კოდა.

კაესარელ არლაუიდაე ამაე უირდაეი კაესი არვაი არუადაგაე ფიდაეადამაე.

ვაზები აღარ ჩანს, საშინელი ლანა-
ლუნისა და წვიმის ჩხრიალის მეტი აღა-
რაფერი ისმის.

მინა სეტყვის თოვლივით თეთრი სა-
ბურველით იმოსება.

გამტკნარებული სახით უყურებს ამ
სურათს, უაზროდ მისჩერებია ჰაერში
მოხტუნავე ყინულის ნატეხებს და მინა-
ზე დაფენილ ფოთოლს.

როდის-როდის ქარი ჩადგება, სეტ-
ყვაც გადაიღებს, სამაგიეროდ ახლა წვი-
მა იმძლავრებს.

ვენახიდან გამოვარდნილი ნიაღვრები
სეტყვის მოლურჯო მარცვლებს ყორის
ძირში მიხვეტავს.

ბოლოს, როგორც იქნება, წვიმაც მო-
იტეხინებს.

ახლა ოდნავლა ცრის.

გოგია ნელათრეული გავა და ვაზების
მწკრივს ქვემოთ ჩაუყვება.

ვენახი გატივალეზულა. ტალახში ალ-
უფხულა სეტყვის დიდრონი მარცვლები,
დაფლეთილი ფოთოლი და ყვავილიდან
ახალგამოსული მტევანი.

უხმოდ ათვალეირებს გავერანებულ
ვენახს, ვაზების მაღლა აფშეკილ, ცარი-
ელ რიკებს, მინაზე დაფენილ დაგლეჯილ
ფოთოლსა და ლერწს.

ერთგან შედგება, ძირში გადატეხილ,
ნაქცეულ სარს ნამოყენებს, მაგრამ
ხელს გაუშვებს თუ არა, სარი ისევ ნაიქ-
ცევა და ვაზსაც თან გადაიტანს.

ახლა მეორეგან გაჩერდება, ჩაცუც-
ქდება და ფრთებგაფართოებულ, ტალახში
ჩაზელილ შაშვს დააცქერდება.

კარგა ხანს ზის და მკვდარ ჩიტს ჩუ-
მად ათვალეირებს, მერე ფრთის წვერში
სამ თითს წაავლებს, ასწევს, გაიქნევს და
ლობის იქით, გზაზე გადაადგება.

წვრილი, ნემსივით წვრილი წვეთები
სახესა და მელოტს უჩხვლეტენ, მაგრამ
გოგია ვერაფერს გრძნობს, გარინდე-
ბული დგას და გაპარტახებულ ვაზებს
უსიტყვოდ უყურებს.

საენაფსირთა ნალ ზინინც, თაესაგ გუირ-
გუირი ამა კაავდაი სეხ-სეხაი დარდაერ
ნიციუალ ხუიყსი.

Заехх ихы наемгуытәй митхуыз урс
адардта.

Хуынтыз цаесгомәй кәсы ацы нывмаә,
әназмәлгәйә нымдзаст ис уәлдәфы
мидәг гәппытәгәнгә ихы кәәрттытәм
әмаә зәххыл калд сыфтәртәм.

Кәддәер-кәддәер дымгә әрсабыр
вәййы, ихы уард дәер әрлаууы, фәлә ныр
та кәәвда фәфыддәер вәййы.

Сәндонәй доны ләсәнтә ихы цәәх
наемгуыты дурын әмбонды бынмаә стым-
был кодта.

Куыд фәстагмаә, кәәвда дәер әрсабыр
вәййы.

Хәрз лыстаәггай ма уары.

Гогия гуыбырәй йә астаәу не ‘срат-
гәнгәйә ахызт әмаә сәнаәфсирты рәәнхыл
дәләмаә араст вәййы.

Сәндон бынсәфт фәәци. Цыфы сыз-
мәстысты ихы егәу наемгуытә, скъуыдтә
сәнаәфсиры сыфтәртә әмаә нографтаугә
цупал.

Әнаәдзургайә ракаәс-бакаәс кәны
ныххәләтга сәндонмаә, сәнаәфсиры бә-
ласы афтид цъуппытәм, зәххыл калд
скъуыдтә сыфтәртә әмаә хәтәлтәм.

Иу ран бавәры, йә бынын ацәәлуәвәг,
фәлдәхт хылы, сраст әй кәны, фәлә
йә кьух куы суәгьд кәны, уәд та хыл
фәстәмаә афәлдәхы әмаә сәнаәфсиры
бәласы дәер йәмаә ахәссы.

Ныр та иннаә ран әрлаууы, әргуыбыр
кәны әмаә базыртыгьдәй, цыфы змәст
сауцьиумаә нымдзаст вәййы.

Дзәвгар рәстәдҗы фәбады әмаә мард
цьиуы сусәгәй фәрауын-бауын кәны,
стәй йын йә базыры цъуппыл әртә
әнгуылдзәй фәхәцы әмаә йә әмбонды
сәрты фәндагмаә фәхсы.

Лыстаәг, судзинау хәрз лыстаәг әртәхтә
цаесгомыл әмаә лопьо сәрыл әмбәлынц,
фәлә Гогия ницы хаты, әдзәмаәй ләууы
әмаә хәләтга сәнаәфсиры бәләстәм

ბოლოს ქობისკენ დაიძრება, კალო-შებს მინაზე უილაჯოდ მიაფრატუნებს, აღარც ტალახს ერიდება და აღარც წყლის გუბებს.

ქობში შესული ტახტზე ჩამოჯდება, მერე გულაღმა გადანვება, თვალებს დახუჭავს და ხელებს მუცელზე დაილაგებს.

ავად ჩამონოლილ სიჩუმეს წვიმის ფაჩუნი არღვევს.

უეცრად ჭიშკარი გაჯახუნდება და ამას გოგიას ცოლის ტირილნარევი ხმაც ზედ მოჰყვება.

– უი, მამიკვდეს თავი, ეს რა უქნია ამ ჩამოსანგრევსა ამასა, რა უქნია ესა, ქაა!

გოგია არ ინძრევა, წევს და ესმის ცოლის ფლიქვინი, იმისი ფეხის ხმა და როცა ქალი ქობის კარში შემოიხედავს, თვალებს მაშინლა გაახელს, უსიტყვოდ ახედავს და ისევ დახუჭავს.

– რა იყო ესა, ეს რა ღვთის რისხვა იყო, კაცო?!

რაკი ქმარი პასუხს არ გასცემს, ქალი ქობში შემოვა და კუთხეში მიდგმულ კუნძზე ჩამოჯდება.

თვალეზდახუჭული გოგია ჩუმად წევს.

ქალი იდაყვებით მუხლებს დაეზინება, სახეს ხელისგულებში ჩარგავს, უსიტყვოდ ზუზუნებს და სასონარკვეთილი ირწევა.

გარეთ ისევ ცრის.

ისლის სახურავიდან ჩამონადენ წვიმის წვეთებს გუბეში წკაპუნი გაუდის.

ბოლოს ქალი თავს ასწევს და მიცვალებულივით გულაღმა გამოტილ ქმარს მიაჩრდება.

– რას გაჩუმებულხარ, კაცო, თქვი რამე, ხმა ამიილე!

გოგია ოდნავ შეირხევა, მაგრამ თვალებს მაინც არ ახელს.

ქალი წინ გადაიხრება და ტანზე ხელს მოუფათურებს.

– აი, დასველებულხარ, გოგი, ადექი, გენაცვალე, აბა, ადექი.

გოგია არ ინძრევა.

აწასსიბურთაი კაესი.

წაესაგმაე ხალაგუდურდამ არას, იაე კალოშთი ზაეხხულ ხაფგაიეაე საეპ-საეპგანგაიეაე ახასთა, ნალდარ ცუფაიეი იაეხი ხიზთა ამაე ნალ დარ დონი ცედთაი.

ხალაგუდმაე ბახიზგაიეაე თარხაეგულ არბადი, საეი უაეღგომმაე არხუიასი, იაე ცაესთაეაე არცუინდ კაენი ამაე იაე კუხთაე გუიბინულ არივარეი.

მარდონ საბურდინადი კაავდაიეი საეხ-საეხ ხალი.

ავასთ კულდუარი გუიპი ფაეციდის ამაე გოგიაიეი უსი კაეუინხაეცაეაე ხაელაეს არბაიხუიასთ.

– დადაი, მაე საე არ ამალა, აი ცი მი ბაკოდთა აცი დალამაე აეხაუინაგ აცი, აი ცი მი ბაკოდთა, უადაე!

გოგია იაე ბინათაიეი ნე ‘ზმალეი, ხუიასი ამაე ხუიასი იაე უსი ფაელდზაეგდაენმაე, კუიდაეარ უს ხალაგუდი დუარაიეი არბაკასთის, იაე ცაესთაეაე არმაესთ იეუად ბაიგომ კაენი, ანაესიბურთაიეი საესი ხარდმაე სულგოიმაგმაე ამაე თა საე წაესთამაე არცუინდ კაენი.

– უადაე ცი უიდი, აი ცი არვი ცაფ უიდი, ლაეგაი?!

ლაეგ ინ დუაპი კუი ნაე ლავარდთა, უად უს მიდამაე ხალაგუდმაე ბახიზთის ამაე კუ-იმი ავარდ კოდახი ლიგთაგულ არბადთის.

ცუინდცაესთაიეი გოგია იაეხიციან საბურაიეი ხუიასი.

უს იაე რაბინკაედთი უარდჯითამ სბიუაე კოდთა, იაე ცაესგომი იაე არმითაეპანთაიეი აეუარდი, ანადზურგაიეაე ბადი ამაე ნიფსასთაიეი დუუარდამ იაეხი ზმალეინ კაენი.

დუარმაე კაავდა ანარლაეუგაიეაე ლისთაეგაიეი უარი.

ხუიასი უაელხადზარი საერაიეი ლადარსგაე კაავდაიეი ართაეხთი ცკაეპი-ცკუეპი.

წაესაგმაე უს იაე საერილ სხაეციდ ამაე არდაეგმარდაუ უაელგომმაე დარგმაე ხუიასგაე იაე მოიმაე ნიმდასთის.

– ცი ნისსაბურ დაე, ლაეგაი, ზაეგ ისთი, ცი ნიხეხუეს დაე!

გოგია იაეხი ჩისულ ბაზმაელინ კოდთა,

– ადექი, ადექი, ნავიდეთ შინა, ოხრა-
თაც დარჩენილა აქაურობა.

გოგია ახლალა გაახელს თვალებს და
ცოლს უსიტყვოდ მიაჩერდება.

– ადე, კაცო, უნდა გასცივდე და მოკ-
ვდე, არაა?

– ნადი, ადამიანო, სახლში.

– მე უშენოთ არსადაც არ ნავალ!

გოგია ტახტზე წამოჯდება, ფეხებს
ძირს ჩამოუშვებს და ცოლს პირგამეხე-
ბული მიაჩერდება.

– ნადი-მეთქი, დედაკაცო, შინა!

ჩუმად უყურებენ ერთმანეთს.

ქალს ცრემლიანი თვალები თანდათა-
ნობით უშრება, ადგება, ქოხიდან უსიტ-
ყვოდ გავა და ქვემოთ დაეშვება.

ჭიშკრის მოჯახუნების ხმას რომ გაი-
გონებს, გოგია დაგორგლილ გაზეთს გამ-
ლის, სადაც პურის გამხმარი, გაკორონე-
ბული ნამტვრევები ყოფილა გახვეული,
დაიხრება, ტახტქვეშ ხელს შეყოფს, იქი-
დან ღვინით სავსე სამლიტრიან შტოფს
გამოიღებს და წინ დაიდგამს.

საცობის მოხსნაზე კარგა ხანს ინვა-
ლებს, მერე ჭიქას მისწვდება, საჩვენებე-
ლი თითით გამოწმენდს და ღვინით გა-
ავსებს.

გარეთ ისევ ცრის, თუმცა იქით აღარც
კი უნდა გახედვა. ჭიქას აიღებს, ქოხის
გაშავებულ ჭერს მიაჩერდება, რალაც გა-
უგებარს ჩაილაპარაკებს და დალევს.

ერთხანს გაუნძრევლად ზის, მერე
ხალათის ჯიბიდან სიგარეტის კოლოფს
ამოიღებს, იქიდან ერთ ღერს ამოაძ-
ვრენს, მაგრამ აღარ მოუკიდებს, ჭიქას
შეივსებს, ისევ დაიჩურჩულებს რალა-
ცას, გამხმარი პურის ნატეხს რამდენიმე
წვეთს დააპკურებს და ღვინოს ნება-ნება
დალევს.

მერე, ფიქრში წასული, სიგარეტის
ღერს ჩაიდებს პირში და მოუკიდებს. ჩუ-
მად, ჯავრიანად აბოლებს. ბოლოს მესა-
მედაც დაისხამს.

უეცრად, თითქოს შუქი აანთესო, მა-

ფაღა იაე ცაეყთაე უაედაე რაე გომ კაენი.

Ус ае аегуыбыр кодта аеае йын йае
саерыл йае кьухтае аеуагыта.

– Ай, бынтон куы ныххуылыдз дае,
Гоги, уаелаеае сьст, дае нывонд, сьст
уаелаеае.

Гогия не змаеы.

– Сьст, сьст уаелаеае, ацаеуае хაе-
зармае, дзаегьае дае баззайае адагтае.

Гогия уаеდ йае цаеყთაе байгом кодта
аеае йае усмае аенаеыбыргтае й нымдзаст
ис.

– Сьст ма, лагай, аенаеаенг дае хьуаеае
узალ бацаеуа аеае амалай, нае?

– Ацу ма, цае й, хაеdzармае.

– Енае даеу никуыдае ацаеудзынаен!

Гогия таегахыгыл рабадтис, йае
кьаехтае бынмае аеуагыта аеае йае усмае
маеаедазгае й нымдзаст вае йы.

– Ацу дын заегьын, усай, хაеdzармае!

Сабырае й каеынц каеаедзимае.

Усаен йае цаеаеаедазга цаеყთაе ку-
ыд фаеагмае ссур сьт, сьстад, аеае
халагыдае аенаедзургаеае рахызт аеае
დალაедаე арае.

Кулдуары гуыппы уынае куы феахь-
ыста Гогия, уаед газеаы тьхтон сьхаедаа,
цаыран хус каеадыны кьаебагтае уыд тьхт,
аегуыбыр кодта, таегахеае бын йае кьух
багыста аеае дзы саенае йедазга аегае
литр каеа цаеуы ахае ботлае райста аеае
йае аеаеаедаа йае разы.

Йае кьаеамаე аефтауыныл ын дзаеаგარ
რაеаг бахьуыд, стае агуыვაе райста, йае
ამონаен аенгуылдзае йае асаеаფყთაе кодта
აეае йае саенае аеаедазга кодта.

Дуармае кьаеада йае уарынае наеа бан-
цад, фаღае уыцы რაეае акаеа уы йაе დაე ае
нал фаენды. Агуыვაе райста аеае халаგь-
уды саугонд цармае нымдзаст ис, цыдае
йаехынаеае бахьуыр-хьуыр кодта аеае йае
анызта.

Иуцаедаე аенаеамаღაеае абадтис,
стае аедаг хაедоны дзынаე тамакойы
кьопп сьста, аеае дзы იუ რალვაеа, фаღაе
йыл зынг нае бафьыдаа, агуыვაеае та

გიდის ზედაპირს კედლის ჭუჭრუტანიდან შემოჭრილი მზის სხივი დაეფინება და ქობი განათდება.

გოგია თავს მიაბრუნებს და გარეთ გაიხედავს.

წვიმას გადაუღია, ცას ღრუბელი გადაუყრია და იქიდან მზე ისე უზრუნველად, ისეთი ალერსით იყურება, თითქოს ამ არემარეზე სულ არაფერი მომხდარაო.

გოგია სიგარეტის ნამწვს თუნუქის კოლოფში ჩააქრობს, სასმისს აიღებს, მალლა ასწევს, მიიხედ-მოიხედავს, ჩაბრინული ხმით რალაც გაურკვეველ სიტყვებს ჩაილაპარაკებს, დალევს და ცარიელ ჭიქას მაგიდაზე ხმაურით დადგამს.

მერე იქაურობას მოანესრიგებს – პურის ნატეხებს ქალაღში შეახვევს, შტოფს საცობს მოარგებს და ისევ ტახტქვეშ შედგამს.

ერთხანს კიდეც ზის და კარის ლიობიდან ვენახს უყურებს, ბოლოს წამოდგება, ხალათს გაიხდის, ლურსმანზე ჩამოკიდებულ, შაბიამნის ხსნარით გათხუნულ, ჯერ ისევ სველ პერანგს ჩამოიღებს და ჩაიცვამს.

მზეზე ჩამთბარ, გავერანებულ ვენახს სიფრიფანა ორთქლი ასდის, გაღმა ახლებში გუგული იძახის.

გოგია ჭერის ფიცრებიდან ჯერ წაღღს ჩამოიღებს, მერე – ერთად შეკრული «პრეჟის» კონას, ბოლოს – სასხლავს, ამ ყველაფერს მაგიდაზე დაამწკრივებს და გარეთ გავა.

სეტყვის ნამოქმედარი მზის ნათელში უფრო ცხადლივ მოჩანს – დალენილა, გაუბედურებულა ვაზი, მინა აღარა ჩანს – იქაურობა ცერისსიმსხო, მსხმოიარე ლერწითა და დაფლეთილი ფოთლით მოფენილა.

გოგია მწკრივებს დაუვლის, გადამტვრეულ, ნაჩეხილ სარებს მოაგროვებს, დაიილიავებს, ქობთან ამოიტანს და ძირს დაყრის. მერე ქობიდან კუნძს გამოავორებს, წაღღსაც გამოიტანს, ჩაცუც-

აყრდღაგ კოღტა საენაჲ, ცყდარ თა ბახუყრ-ხუყრ კოღტა, ხუს ძუღღს კუბარყრ ჸალღარ არტახჲ არაჸპარსტა ჸმაჲ თა საენჲ აგუყვზა რავღაღონ კოღტა.

Уый фæстæ, хуыдыты аныгъуылгæйæ, тамакойы йæ дзыхы бакодта æмæ йыл зынг бафтыдта. Сабыргай тыхстхуызæй фæздæг калы. Фæстагмæ æртыккаг агуывзæ дæр æрыдзаг кодта.

Æнæнхæлæджы, цыма рухс ссыгътой, фынджы уæле къулы гудзицгæнæнæй æрбафсæргæ хуры тын æртыхстис æмæ халагъуды ныррухс ис.

Гогия йæ сæр разылдта æмæ дуармæ ракастис.

Къæвда нал уарыд, арв мигъты фæйнардæм ассыфта æмæ уырдыгæй хур æвæлмастæй, рæвдаугæ кæсы, цыма æппындæр ницы æрцыд уыйау.

Гогия тамакойы сыгъдон тасмачыйы къоппы ахуыссын кодта, საენჲ აგუყვზა სისტა, ბარзонд ыл схæцыд, йæ алыварс араკæс-ბაკæс კოღტა, ფæსუს ხæლæსაჲ ცყდარ ანამბარგæ ნыхæსტა ბახუყრ-хуყრ კოღტა ჸმაჲ йæ анызта, афтид агуყვзæйы фынгыл арывардта.

Стæй фынг арыфснайдта – ძუღღს კუბარყრთჲ გæххæты стыхტა, ботлаჲйыл къæრмæგ არфидар კოღტა ჸმაჲ йæ фæსტამæ тæрхæджы бын бавæрдта.

Иучысыл ма абадтис æмæ дуары зыхъхыраჲй сæндонмæ каст, стæй растад, æддаг хæдоны раласта, зæგæлыл ауыгъд, цъæх хосაჲ ахуырст, нырма дæр хуылыдз хæдоны ариста æмæ йæ скодта йæ уæლæ.

Хурмæ схъарм уæвæг, ныххæлæттаг сæндоны хæрзрог тæф хæрдмæ цауы, фалейæ угæрдæнтæй сауцъиуы уаст хуыст.

Гогия цары фæйнаджыты бынаჲй наема цъалд ариста, стæй – иумæ æнгом баст къонайы, фæстагмæ ариста ахсæданы, адон иуылдæრ фынгыл რæგъაჲй არæвардта ჸმაჲ йæхæდæგ æდდამæ რахызтис.

Ихы арæзт ми хуры рухсмæ ирддარæй разынდис – ныддæრæн æмæ ныттæригъæд-

ბინდდება.

ტყისპირიდან ქოტი იძახის.

გოგია ვაზს წამლავს, აპარატის სახელურს მონოტონურად ამოძრავებს და სანამ მთვარე ამოვიდოდეს, ვარაუდით ასხურებს შაბიამანს.

მერე კი ცაზე დიდი, უშველებელი მთვარეც გამოჩნდება და იქაურობას დღესავით გაანათებს.

გასხლულ, აქა-იქ ფოთოლშერჩენილ ვაზებს შაბიამნის წვეთები სცვივა და ფხვიერ მინაში იჟონება. ღამის სიჩუმეს მხოლოდ მათი ტკაპატკუპის ხმა არღვევს.

დაღლილობისაგან გასავათებული გოგია ცემენტის ავზის ძირში ზის, ზურგით მის კედელს მიყრდნობია და სძინავს.

იქვე გდია დაცლილი, გადაბრუნებული აპარატიც.

შაბიამნისფრად შეღებილ, სამერმიწოდ გასხლულ ვენახს სავსე მთვარე დანათის.

მთვარის ოქროსფერი შარავანდი ადგას თავზე მძინარე გოგიასაც და უეცრად იმ ნათელში, როგორც ფოტოქალაქში, ისე თანდათანობით ისახება ჯერ ნაბდისქუდიანი, უღვაშაპრეხილი, მოლიმარი ბერიკაცი, მერე კი ჩიხტიკოპიანი დედაბერიც.

Гогия сәәнәфсиры бәләәсты хосәй пырх кодта, аппараты хәәәны монотонәй змәлын кодта, цәәмәй цалынмә мәй сәәуа уәдмә йә фәуа пырхонд.

Уый фәстә та арвыл стыр, егъаугонд мәй дәр стылдис әмә уыцы бынаты бонау ныррухс кодта.

Әхсәст, иугай сыфтәртә баззайгә сәәнәфсиртән сә цьәх хосы әртәхтә зәхмә ләдәрст әмә фәлмән сьдждыты хьарыдис. Әхсәвы сабырдынады әрмәст дәр уыдоны цкьапп-цкьуппы уынәр хәлдта.

Фырфәладәй ма Гогия цементбакьы бын әрбадтис, йә фәсонтәй ыл банцой кодта әмә әрфынәй.

Уым әввахс әппәртәй ләууы афтид, бынмә фәлдәхтәй аппарат дәр.

Цьәх хосәй ахуырст, фидәнмә цәттә әхсәст сәндоны мәй рухс кодта.

Мәйы сыгъзәринхуыз шараванд ләууыд фыნәй Гогияйы сәрмә әмә әваст уыцы рухсы, куыд кьамы гәххәттыл, афтә хәрз сьндәггай кәრәдзийы фәдыл разындысты нырма нымәтхудджын, здыхстрихиджын, йә мидбылты худгә зәронд ләг, уый фәстә та сәрбәттәнджын (чихтиджын) зәронд ус.

ბიორგოზისთვე

– რა ქენი, შვილო? – ჰკითხა მარნიდან აივანზე ამოსულ შვილს ქეთომ და საქსოვი გვერდზე გადადო.

– მოვრჩი, რა უნდა მექნა.

– გასინჯე, ბიჭო?

– რავი, შლანგიდან ჩამეყლაპა ცოტა...

– მერე?

– მირონია!

– აბა, შვილო, კარგი არა ჰქენ, როდამიჯერე და შარშანდელივით შექარწყალი არ დაანთქივლე ზედა? – ჩამუქებუ-

ДЖЕОРГУЫБАЙЫ МӘЙ

– Цы дам, фәдә йә хьәбул? – афарста Кето йә фырты ныккәндәй балкьонмә схизгәйә әмә йә бийинаг иуварс әрәвәрдта.

– О, фәдән әй, уәдә цы кодтон.

– Йә ад ын фәдтай, ләппу?

– Нә зонын, шлангәй дзы чысыл аныхуырдон фәлә...

– Әмә?

– Мироны хуызән у (тынг хорз у)!

– Омә уәдә, хьәбул, хорз нә бакодтай, мә ныхасыл кәй сразы дә әмә йыл фаронау сәкәрдон кәй нал схәццә код-

ლი თვალეზი გაუნათდა ქეთოს.

– ხოო, მაგრამ გაგვეყვება აღდგომამდე?

– რამდენზე დადგა?

– რა არი, ექვსი ბალონია, რა!

– რას იზამ, შვილო, ნათქვამია – ცოტა მოთონხე და ცოტა მოხონხე... ზოგს რო ეგეც არა აქვს?

ნოემბრის უჟმური, უამური ამინდი იდგა. ცრიდა. სოფელი ნისლს დავეინროებინა. იმ ნისლში ბუნდად მოჩანდა ეზო, ტალახიანი გზა და გონჯილაშვილების სახლის წითელკრამიტიანი, სველი სახურავი.

– მაიტა, მაჭამე რამე, დედი, არაფერი გვაქ? – ტახტზე ჩამოჯდა თენგო და ხელები მაგიდაზე დაალაგა.

– მტერსაც ნურა ჰქონია რა! – ქეთო წამოდგა და სამზარეულოს კარი შეაღო, მაგრამ სანამ შიგ შევიდოდა, გაჩერდა და შეიღს რალაცნაირი ღიმილით მოჰხედა, – გადადი, ბიჭო, მალხაზა მაინც გადმოიყვანე, ღვინო გასინჯეთ, ხო გაგიგონია, მარტო კაცი ჭამაშიაც ბრალიაო.

– ეეჰ, სად ვიპოვო ეხლა მე მალხაზა!

– რა პოვნა უნდა, ქა, შინ იქნება, აბა, ამ ძანძანში სად წავიდოდა?!

– მიდი, მაშინ, ტელეგრეიკა გამამიტანე...

თენგომ ტახტქვეშიდან რეზინის ჩექმები გამოყარა, ხვნეშით ჩაიცვა, მხრებზე დაბამბული ქურთუკი მოიხურა და კიბეზე მძიმე ნაბიჯით დაეშვა.

ცრიდა. ჰაერში ბოლისა და გამონახადი ჭაჭის მომჟავო სუნი ტრიალებდა. გონჯილაშვილების რკინის ჭიშკარს რომ ჩაუარა, ძალის ღრენა და ჯაჭვის ჩხარუნე შემოესმა. თენგომ ნაბიჯს აუჩქარა, იქაურობას სწრაფად გაეცალა და მალხაზაანთ სახლთან ჩავიდა.

საჩინში მალხაზას პაპა იჯდა და წვიმას გაბერებული სახით უყურებდა.

– გამარჯობა, პაპავ! – დაუძახა თენგომ.

– გაგიმარჯოს. რომელი ხარ?

– თაი? – ია თარკუიფ წაყთაე ფერტთვით კეთიან.

– ო, ფალა ნინ სფაგ უიდანის კუადანის ონგ?

– ღას რაუადის?

– ღას ამაე, ხსაეზ ბალონის რაუად, ამაე უიი ცი უ?

– ღი განან ის, ხაბულ, ნიკუი ფეხუ-ისტაი, – ცი ბაკუსაი, უიი დამ რაისდზინა.

– იუაი-იუთან უიი დარ კუი ნაე ის?

ნოებრი ხუიინტი, ასაეს ბონ უიდის. ლისაეგ უარიდ. ხაუი მიგაე არბახაედაი. უიცი ასაესტი მა ხარეზ გაეაემაე ზინდ კარტი, ციფდჟინ ფანდაგ ამაე გონჯილათი ხაეზარი სირხ აგუირიდურაი ამბარტი, ხუილდზ უაღხაეზარ.

– არი-მა, გიცი, ისტი მინ ახარინ კან, ნიცი ნაე ის? – თარხაეგილ არბადტის ტენგო ამაე ია კუხაე ფინგილ არივარდა.

– ზნაეჯი ხაეზარი მაეც უაედი! – კეთო ფესაედი ამაე კუხნაიი დუარ ბაიგომ კოდა, ფალა ცალინაე მიდაემაე ბახიზაიდი, უაედი უაღ ფალაუუიდი დუარგარონ ამაე ია ხაბულმაე ციარხუიზონ მიდბილხუდგაიე ბაკასტის, – აცუ-მა, ხაბულ, მალხაზი, უაედიარ არბაკან, ამაე საენი დარ ფენუტი.

– ომაე, ნირ კაემ ისსარონ მალხაზი?

– ღი აგურინ აი ხაუი, ხაეზარი უიდანის, ანდარ კაედაე აციდაიტი, აცი ფიდბონი?

– ცუ, უაედი მინ მაე კარცი რახაეს...

ტენგო თარხაეჯი ბინაი რეზინაიე ცირიხხაეტი რაისტი, ამაე საე სიმ-სიმგანგაიე ია კაეხტილ სკოდა, ია უაეხსაეტილ ხარმ კარეც არბაპარესტი ამაე ასინტილ უაეზაუ კაეხაეფაეგანგაიე იაეხი აუაგაეტი.

ლისაეგაი უარიდ. უაედაეფი ფაედაეჯი ამაე ჭაეაეიი ნოგ უაგაედი ტუაგ თაეფ ზილდის. გონჯიათი აეფსაიენაგ კულდუარი რაესტი კუი არუადის, უაედი ამ კუიდაე ხაერნინ ამაე რაეხისი დზიგალ-მიგაულ არბაიხუიესტი. ტენგო ია კაეხაეფაე ფაეცირდაედი კოდა, ცარდაეგ იაეხი უირდიგაი აისტი ამაე მალხაზტი ხაეზარი ცურმაე ნიციდის.

ბახიზანი მალხაზი დადა ბადტის ამაე

– თენგო ვარ!
– აბა, თენგო?
– მიშას ბიჭი.
– რომელი მიშასი?
– ბოგირისა.
– შენა ხარ, შვილო? სულ დავბრმავ-
დი, ბიჭო, ველარასა ვხედამ... შემოდი,
კაცო, რა შორიდან იძახი!
თენგო ეზოში შევიდა, თან აქეთ-იქით
იყურებოდა, მალხაზას ეძებდა.
– როგორ არი მამაშენი? – ჰკითხა პა-
პამ.
– როგორ უნდა იყოს, აღარ არი.
– როგორ თუ აღარ არი?!
– აღარ არი, მოკვდა.
მოხუცმა ერთხანს დაბნეული სახით
უყურა და მერე ხმელი, გარკინებული ხე-
ლი საფეთქელზე მიიკაკუნა:
– აი, შე უბედურო ჩემო თავო, განაღდა
მასხომდა, ბიჭო...
– შენ როგორღა ხარ, პაპავ?
– იპ, რაღაა ჩემი ყოფნა... ვზივარ და
ველოდები ი ბეითალმან სიკვდილსა...
ნელინადი შესრულდა, შვილო?
– ნელინადიც შესრულდა და ორიცა.
– აფსუს, მიშა, რა ბიჭი იყავ!
– მალხაზა სად არი.
– ჯანაბაში, მე რა ვიცი, სად არი. გა-
მოუარა ნელან ტრიხის ბიჭმა და ამოიკ-
რეს საითკენღაც აბრაგანი.
– რაო, სად მივდივართო?
– აბა, მე ვილა რაღასა მკითხავს, შვი-
ლო?!
თენგო ეზოდან გამოვიდა და ორლო-
ბეს ქვემოთ დაუყვა.
წყაროსთან ორი პატარა გოგო იდგა,
კოკებს ავსებდნენ და თან დიდი ქალები-
ვით საიდუმლო ხმით გუგუნებდნენ.
– შენი ძმა შინ არი, გოგო? – ჰკითხა
ერთ-ერთ მათგანს თენგომ.
– შინ არა!
– მა სად არი?
– ტრიხის ბიჭმა და მალხაზამ გამოუ-
არეს და სადღაც წაიყვანეს.
– არ იცი, სად იქნებიან?

კხაჲვამაჲ მაჲსთჲაჲ კასთის.
– და ბონ ხორზ, დადა! – ბახჲარ ამ კოდთა
ტენგო.
– ჲგას ცუ. კაჲცი დაჲ?
– ტენგო დაჲნ!
– ჩი, ტენგო?
– მიშაჲი ფჲრტ.
– კაჲცი მიშაჲი?
– ბოგირაჲი.
– ო, დი დაჲ, ხჲაჲბულ? ბჲნტონ ბაკუჲრმ
დაჲნ, ნიციუალ უჲნჲნ... რაჲიზ მიდაჲმაჲ,
ლაჲპუ, ცი დაჲრდდაჲფაჲი დჲზურჲს!
ტენგო კაჲრტმაჲ ბაჲხჲიზტის, დჲუუაჲრდაჲმ
რაკაჲს-ბაკაჲსგაჲნგაჲიჲ, მალხაზჲი აგუჲრდთა.
– დაჲ ფჲიდ თა კუჲიდ უ? – ბაჲფარსთა ჲაჲ
დჲაჲრონდ დადა.
– კუჲიდ ხჲუამაჲ უა, ნალ ის.
– უჲი თა კუჲიდ ნაჲუალ ის?!
– ნალ ის, ფაჲზიან.
ზაჲრონდ იუ დჲაჲვგარ ნიციუალ სდჲჲრდთა,
თჲხსთჲუჲიზაჲი კასთ, სთაჲი ჲაჲ ხუს კჲუჲაჲი ჲაჲ
ნჲიჲ აჲრჲოსთა:
– აჲ, მე ნამონდ საჲრჲი კჲუჲიდაჲრ,
დი აჲფთა ‘ნხჲაჲლჲს აჲმაჲ მა ჲაჲ ხჲუჲიდა
კაჲნჲნ...
– დი დაჲხაჲდაჲგ კუჲიდთა დაჲ, დადა?
– გჲე, ცჲიმა უ მაჲნაჲნ დაჲრ მაჲ უდ-
გას... ბადაჲნ აჲმაჲ ანხჲაჲლმაჲ კაჲ სჲნ მაჲ
მაჲლაჲტმაჲ...
ჲაჲ აჲფაჲდჲ საჲხჲაჲსთის, ხჲაჲბულ?
– ჲაჲ აჲფაჲდჲ დაჲრ საჲხჲაჲსთის აჲმაჲ დჲუუაჲ
აჲფაჲდჲ დაჲრ.
– ჲეჲგაჲუ უჲიდის, მიშა, უადაჲ, ცი
ლაჲპუ უჲიდ!
– მალხაზ კაჲმ ის? – ბაჲფარსთა ჲაჲ ტენგო.
– დაჲლზაჲხჲმაჲ ფაჲციდ, აჲმაჲ ჲჲნ აჲ
ცი ჲონჲნ, კაჲმ ის. ჲეჲრდაჲბონ ამ ტრიჲაჲი
ფჲრტ ფაჲდჲჲრდთა აჲმაჲ იუმაჲ კადაჲმდაჲრ
აჲფარდაჲგ სთჲ.
– კადაჲმ დაჲმ ცაჲუაჲმ, ნიცი ჲაგჲთჲი?
– უადაჲ, მაჲნ მა ჩი ფაჲრსჲი, ხჲაჲბულ?!
ტენგო კაჲრთაჲი რაჲხჲიზტის აჲმაჲ დჲუუაჲ
აჲმბონდაჲ ‘ხსაჲნთჲი დაჲლაჲმაჲ რაჲციდის.
სუადონჲი ცურ დჲუუაჲ კაჲნაჲგ ჩჲიზგ
ლაჲუუჲიდის, საჲ დურჲნთა დონაჲი ჲედაგ კოდ-
თჲი აჲმაჲ სთჲრ უსთჲაჲუ საბჲჲრ ხჲაჲლაჲსაჲი

– რავი, იტყვიან?
– წელან, ეგენი და კიდევ მარუსაანთ გურამა ილოს საბძელთანა ტრიალებდნენ.

– უთხრა მეორე გოგომ.

რალას იზამდა და თენგომაც ილოს საბძლისკენ აილო გეზი, ორღობე აათავა, ფერდობი აიარა და ფოთოლგაცლილ კაკალთან ავიდა.

საბძლიდან ისეთი სიცილი ისმოდა, გეგონებოდა, ჩარლი ჩაპლინის კინოს უყურებენო.

თენგომ ფიცრულის კარი შეაღო და შევიდა.

იმის დანახვაზე უარესი ხორხოცი ატყდა: ტრინის ბიჭი თივაზე გულაღმა გადავარდა და სახედარივით აყროყინდა, გიომ ორთავ ხელი მუცელზე იტაცა და ჩაბჟირდა, ახარხარებული ილო და გურამა კი ერთმანეთს მხრებით მიეხალნენ.

მარტო მალხაზა იჯდა ჩუმად, სიგარეტის ჩალეული ნამწვი ორი თითით ეჭირა და თვალედაელმეებული ასლოკინებდა.

„ე, რა მაგრა დაბოლილან?!...“ – გაიფიქრა თენგომ, მაგრამ ხმამალლა არაფერი უთქვამს. ერთხანს იდგა და სიცილისაგან სახედაბრეცილ ბიჭებს უსიტყვოდ ათვალეიერებდა, მერე საბძლიდან გამოვიდა და კარი პირუჩუმრად გამოიხურა.

ქეთოს მალლა სახლში ბუხარი დაენტო და კობტა, პენიანი სუფრა გაემალა: ყველი, პური, მრგვლად მოხარშული დედალი, კირკაჟი ლობიო და შემრეშილი პამიდვრის მწნილი.

თენგომ ამოლაფული ჩექმები კიბეზევე გაიხადა, სველი, დაბამბული ქურთუკი ლურსმანზე ჩამოკიდა და ოთახში შევიდა.

ქეთომ სათვალეს ზემოდან გამოხედა:

– მარტო მოხველ, ბიჭო?!

– ჰო.

– მალხაზა რა უყავ?

– არ იყო შინა...

– მა რა ვქნათ ეხლა? – შენუხდა ქეთო.

ყიდართა სუსუ-ბუსუ კოდთი.

– Де ‘фсымәр хәдзары ис, чызгай? – бафарста сә иуы Тенго.

– Хәдзары нәй!

– Уәдә кәм ис?

– Трихайы фырт әмә йә Малхаз кәдәмдәр акодтой.

– Нә йә зоныс, кәм уыдзысты?

– Нә зонын, ницы загътой.

– Әрдәбон, уыдон әмә ма Марусаты Гурам Илойы хосдоны цур рауай-бауай кодтой, – загъта иннә чызг.

Цы гәнаән ма йын уыд әмә Тенго дәр Илойы хосдоны ‘рдәм арастис, әмбонды ‘хсәнты рахызтис, фахсыл бахызтис әмә сыфтәргъәлд әнгузы цурмә ссыдис.

Хосдонай ахәм худыны уынаәр хъуыст, цыма, Чарлин Чаплины кинонывмә кас-тысты.

Тенго фәйнагәй дуары бакодта әмә мидәмә бахызти. Уый фенгәйә ноджы тынгдәр ныххудтысты: Трихайы фырт хосыл уәлгоммә әрхаудта әмә хәрәгау уасын райдыдта. Гио та дыууә кьухәй йә гуыбыныл ныххәщид әмә худәгәй бакьәцәл, кәл-кәлгәнгә Ило әмә Гурам дәр кәрәдзимә сә уәхсчгыә сбыщәу кодтой. Әрмәст Малхаз бадтис сабыრәй, тамакойы әрдәг сыгъд йә дыууә әнгуылдзы ‘хсән бакодта әмә зылындзастәй хәкьуырцц кодта.

«Гъе, цәй дымд бакодтой?!...» – ахь-уыды кодта Тенго, фәლә хьәрәй ницы сдзырдта. Иучысыл ма алаууыд әмә фыхудәгәй ныззылындзаст ләшпутәм әнәдзургәйә ракәс-бакәс кодта, стәй хосдонай рахызтис әмә дуар әнәсымәй рахгәдта йә фәдыл.

Кето уәллаг хәдзары бухары арт скодта әмә рәсугъд фынг әривәрдта: цыхт, кәрдзын, хьәбәрфых мадәлкарк, фых хьәдур (әнәцәл) әмә цәхджынтә.

Тенго йә цыфәйдзаг цырыхьхытә асинтыл раласта, хуылыдз, хьарм кәрц зәгәлыл әрцауыгъта әмә уатмә бахыз-тис.

– რა უნა ვქნათ, დავსხდეთ და კაი პუ-რი ვჭამოთ!

– მე კიდევ ცომი მოვზილე, ხაჭოს ხინკალი უნდა მომეხვია...

– კიდევაც მოახვიე რა, ვერ შევჭამთ თუ როგორ არი შენი საქმე.

– მარუსაანთ გურამა? გიო? დავიჯე-რო, ვერავინ იპოვე?

– ვერა, ვერავინა.

– ვერც ილო?

– ვერც ილო.

ქეთო ჩაფიქრდა.

– თენგო, შვილო, რაც არი, არი, მო-დი, გონჯილაშვილს დავუძახოთ.

– მამწყდეს თავიდან! – ხელი აიქნია თენგომ.

– რათა, გენაცვალე, აბა, რათა... ცხვირი პირიდან მოიჭრება?

– მოიჭრება.

– აი, მამაილავ, მამაილავ!

თენგო აივანზე გავიდა, ხელეზე ნყა-ლი გადაივლო და გონჯილაშვილების ეზოს გაჰხედა. იქ კაცის ჭაჭანება არ იყო. ჯაჭვით დაბმული ქოფაკი საჩიხში იწვა და პურის ქერქს ლოლნიდა.

თენგომ ხელები პირსახოცზე შეიმ-შრალა და ოთახში შებრუნდა.

– სანყალი მამაშენი, შვილო, ღვინოს რო გადაიღებდა... – წამოიწყო ქეთომ.

– კარგი, დედი, ნუ ატყდები ეხლა შე-ნებურათ!

– ბიჭო, აბა მოთვალე, რამდენი ხანია ამ სახლში სტუმარი აღარა ყოფილა...

– ვაა, კაცო, კი არავინ იყო შინა და რა ვქნა, რა თავში ქვა ვიხალო?!

– გადაბრუნდება ის საცოდავი საფე-ლავში... – ხმაში ხრინნი გაერია ქეთოს.

თენგო გაბრაზდა:

– აი, სუ რო ლოყები დაიხოკო არა, გონჯილაშვილს მაინც არ დავუძახებ!

– კარგი, შვილო, კარგი, გენაცვალე, მაგრამ კაცი როგორ დაილია ამხელა სო-ფელში, ქა? თუ არავინ არი, ჩადი, ბიჭო, ტრასაზე – ამველეღია, ჩამველეღია, ვინ იცის, რამდენი მშვიერ-მწყურვალი დადის

Кето йәәм йәә кәсәәнцәстыты сәрты ра-кастис:

– Иунаәгәй әрбацыдтә, ләппу?!
– Ойы.

– Малхазы цы фәәкодтай?

– Нә уыдис хәдзары...

– Уәдә ныр куыд? – стыхсти Кето.

– Цы хьуамә кәәнәәм, сбадәәм әмә хорз фәәцәл кәәнәәм!

– Әз ма ноджы хыссә дәр скодтон, кьәдорәй хинкьал скәнынән...

– Әмә сә скән, нә сә бахәрдзыстәәм әви цы.

– Марусаты Гурам та? Гио? Куыд мә бауырна әмә сә никәй ссардтай?

– Нә, никәй.

– Нәдәр Илойы?

– Нәдәр Илойы.

Кето хьуыдыты аныгьуылд.

– Тенго, хьәбул, цы у, уый у, цәй әмә Гонджилайы фыртмә фәдзурәәм.

– Афардәг уәд ардыгәй! – йә кьух ау-ыгьта Тенго.

– Цәмән, дә нывонд, уәдә, цәмән... Исты дә фәхьәудзәнис?

– Фәхьәудзәнис.

– Иуылдәр дә фыды хуызән дә, дә фыды хуызән!

Тенго балкьонмә рахызтис, йә кьухтә донәй әрыхсадта әмә Гонджилаты кәртгьрдәәм акастис. Уым нәлгоймаджи кой нукуыщәй зындис. Рәхысәй баст стыр куыдз бахизәны хуыссыд әмә кәрдзыны кьәбәры сдәрдта.

Тенго йә кьухтә хисәрфәәнәй асәрфта әмә фәстәмә уатмә әрбаздәхтис.

– Дә мәгуыр фыд, хьәбул, сәны иу куы рафәлдәхта... – райдыдта дзурын Кето.

– Хорз, гыцци, ма та райдай еныр дәхирдыгонау!

– Хьәбул, әрнымай ма, цас рәстәг ра-цыд, ацы хәдзармә уазәг куы нәуал әрба-цыд...

– Әмә цы кәәнон, цы саразон әз уый тыххәй?!

ქვეყანაზე, დაუჭირე ხელი ვინმესა და მოიყვანე...

თენგო ერთხანს იდგა და სახემოლ-ვენთილ, თვალცრემლიან დედას ჩუმად უყურებდა, მერე კეფა მოიქეცა, გარეთ გავიდა, სველი ქურთუკი მხრებზე მოიხურა, რეზინის ჩექმები ჩაიცვა და გულმოსული კიბეზე დაეშვა.

ეზოდან ჯერ არ იყო გასული, რომ სახლს ერთხელაც მოჰხედა: „ოხ, ქეთო, ქეთოო!“ – ჩაილაპარაკა და აღინჭყულ გზას ქვემოთ დაუყვა.

წვიმას გადაელო. ოდნავლა წინნკლავდა. ტრასაზე ქშულით დაქროდნენ სველი მანქანები.

თენგო გზის პირზე გავიდა და ზემოდან მომავალ ლურჯ „ოპელს“ ხელი აუწია, მაგრამ იმან ისე ჩაუქროლა, ოდნავაც არ შეუწელებია. ახლა ჯერ იმის უკან მომავალ „ბეემეს“ ანიშნა, გაჩერდით, მერე „პეჟოსა“ და კიდევ ერთ „ოპელს“, მაგრამ, რასაკვირველია, არც ერთმა არ გაუჩერა.

იცოდა, განა არ იცოდა, რომ ეგრე იქნებოდა, მაგრამ ქეთოსი და იმ დაბოლილი ბიჭების ჯიბრზე არ ეშვებოდა – ხან ერთს აუნევედა ხელს, ხან მეორეს.

ბოლოს დიდი, შავი „ჯიპი“ გაჩერებულიყო და იქიდან ვილაც ბიჭები გამოსცქეროდნენ.

თენგო ახლალა მიხვდა საკუთარი განზრახვის უაზრობას, დაიბნა, კეფა მოიქეცა, მაგრამ რალა უნდა ექნა.

– ჰა, ხო მშვიდობაა, ძმაკაც? – გამოსცახა მძღოლმა.

– მშვიდობაა, მშვიდობა!..

– მა რა იყო, რაზე გაგვაჩერე?

– არაფერი, არა, – ხელები გაასავსავა თენგომ, – შემეშალა, ნაცნობები მეგონეთ!

– მერე თვალეები კარქა გაახილე რა, შერემა!

თენგოს გულზე ცეცხლი შემოენთო:

– შერემა და ერთიც მეტი!

– ე, როჟა ნახე, ტო?!

– Умы бәсты, уыцы мағуыр ләг не ‘руләфдзәнис... – кәуынхәщә хәләсәй сдзырдта Кето.

Тенго смәсты:

– Дә рустә куы ныттонай, уәддәр Гонджилайы фыртмә нә фәдзурдзынән!

– Хорз, хәббул, хорз, дә нывонд фәуон, уымә ма фәдзур, фәлә ацы егъау хәуы нәлгоймаджы кой райхсыд? Кәд ам ничи-уал ис, уәд дәлә трассәмә ныщү, уым цал уәләмә әмә дәләмә цауәг ис, чи йә зоны, цас әххормаг адәм ис абәстыл, искәй къухыл ныххәц әмә йә ракән...

Тенго иудзәвгар аләууыд әмә йә мады әнкъард кәуындзаст цәстытәм сусәгәй каст, стәй йә фәскъәбут аныхта, дуармә рахызтис, хуылыдз кәрц йә уәхсчытыл әрбакодта, резинә цырыхъхәтә скодта әмә мәстыйә асинтыл әруадис.

Кәртәй нәма ахызтис, афтә ма ноджы иу каст фәкодта хәдзарырдаем: «Ех, Кето, Кето!» – йәхинымәры сдзырдта әмә цыф фәндагыл дәләрдәм арастис.

Къәвда әрләууыд. Гәзәмә ма әртәхтә кодта. Трассәйыл гуыз-гуызгәнгәйә тахтысты хуылыдз хәдтулгәтә.

Тенго фәндадჯы был әрләууыдис әмә уәлейә рацаугә цъәх «Опелмә» йә къух сдардта, фәлә уый йә фәрсты афтә әрсыффыт кодта, гәзәмә дәр не ‘рсындаг кодта йә цыд. Афтә цалдәр хәдтулгәйы уრәдта, фәлә дзы иу дәр нә баурәдта.

Зыдта йә, уәдә йә нә зыдта, әмә афтә кәй уыдзәнис, фәлә Кетомә әмә уыцы «наркоман» ләппутәм мәстыгондәй йәхи нә саста – куы иу скъәрәгмә слары йә къух, куы иннәмә.

Фәстагмә иу сау «Джипь» әрурәдта әмә дзы цалдәр ләппуйы фәрсагәй кастысты.

– Цы хабар у, мә хәлар? – радзырдта йәм скъәрәг.

– Әвзәр хабар ницы!..

– Уәдә нә цәмән әрурәдтай?

– Ницы, мәнә, – йә къухтә

– ნადი რა, გზას ბარაქა დააყარე!
მანქანის ოთხივ კარი გაიღო, იქიდან
სულ ტალიკ-ტალიკი ბიჭები გადმოვიდ-
ნენ და თენგოსკეს გამოსწიეს.

მიხვდა, რომ სახუმაროდ აღარ იყო
საქმე, მაგრამ გაქცევა არ იკადრა.

– შენ რას ბლატაობ, ბიჭო, აქა? –
ჰკითხა ერთმა.

თენგო შეიმშუშნა, ის იყო უნდა ეპა-
სუხა, რომ უეცრად ცხვირში მძიმე მუშ-
ტი მოხვდა და თვალებიდან ნაპერწკლები
გადმოაყრევინა.

– გამწარდა თენგო, მუშტის დამ-
რტყემელს წელში შეუვარდა, ბრუნზე წა-
მოიღო და ასფალტზე მთელი ძალით და-
ახეთქა, მაგრამ სიბრაზისგან ვერ მოზო-
მა და თვითონაც წაიქცა.

დიდი, მძიმე ბათინკები ეცვათ...

თენგო მოიკუნტა, წიხლი რომ სახე-
ში არ მოხვედროდა, თავ-პირზე ხელები
წაიფარა, მუცელს კი მუხლებითა და ნი-
დაყვებით იცავდა.

ისინიც, ძირითადად, თირკმელებში
უბაგუნებდნენ, ზემოდან დაჰყვიროდნენ
და აგინებდნენ.

სანამ გული არ იჯერეს, თავი არ და-
ანებეს, მერე თითო წიხლიც ჩააზილეს,
„ჯიპისკენ“ გაიქცნენ, შიგ ჩასხდნენ და
კარებები მიიჯახუნეს.

მანქანამ დაიბლუვლა, ადგილს მოს-
წყდა, დაპატარავდა, დაპატარავდა და
გაქრა.

თენგო გზის პირზე დარჩა.

წვიმას გადაეღო. ახლა მაღლიდან
თოვლის წვრილი, მსუბუქი ფიფქები ცვი-
ოდა და სველ ასფალტს ზედ ადნებოდა.

შებინდებულყო. გიორგობის თვის
ბოლო დღე ღამდებოდა.

ნიცონაედჯი тылд бакодта, – фәхәццә
мын, зонгәтә уә фенхәлдтон!

– Әмә дә цәстытә дзәбәх байгом
кән, сәрхәән!

– Тенгойән фырмаәстәй йә цәстытә
цәхәртә акалдтой:

– Сәрхәән дәр дә әмә ма әндәр исты
дәр!

– Кәсәт ма йәм исчи, цытә уәнды?!

– Уә фәндагыл афардәг ут әмә
уәлдәйттә ма кәнут!

Хәдтулгәйи дуәртгә байгом сты,
уырдыгәй цалдәр бәзәрхыг ләшпуйи
рахызтис әмә Тенгойырдем сә ных
сарәзтой.

Бамбәрста йә, хьзәән ми кәй нал уыд
хабар, фәлә алидзын йә сәрмә не схаста.

– Ды цы уәлдай ныхәстә кәныс,
ләшпу? – бафарста йә сә иу.

Тенго йәхи сынцьылдтытә кодта, а
ныр дзуапн ратта, афтә әваст йә фындзыл
уәззау тымбыл кьух сәмбәлдис әмә йә
цәстытә цәхәртә акалдтой.

– Тынг амәсты Тенго әмә тымбылкьух
цәвәджы астәуыл йәхи ныццавта әмә йә
асфалтыл йәтых, йә бонәй әртгәпп ла-
ста, йәхәдәг дәр йәхи нал баурәдта әмә
әрхаудта. Йәхи ма бәргә хьахьхәдта,
фәлә йыл кьахәй балаууыдысты. Цалы-
нмә йә хорз нә ныддәрәән кодтой уәдмә
йә цавтой сә уәззау хьәбәр батинкәтәй.
Стәй рәвдз абадтысты хәдтулгәйыл әмә
әбатары сты.

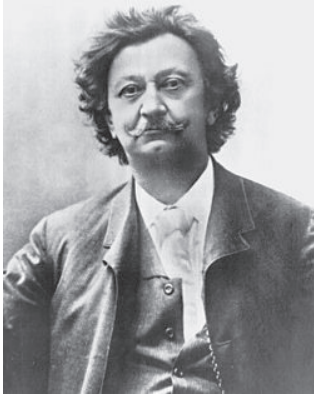
Тенго фәндадджы былыл баззад хаудәй.

Кьәвда нал уарыд. Уәлейә миты
лыстәг, рог гәбынатә хаудысты бынмә
әмә асфалты уәлә тадысты.

Әризәрмитгә ис. Джеоргуыбайы
мәйи фәстаг бон изәр кодта.

თარგმნა
რაზიათ ქუმარიტოვმა

სახიბი პოეზიები

ლაშა კოსტიჩი

სანტა მარია, დელა სალუტე*

დედა მარია, მაპატიე ცოდვილს ცოდვები,
ცოდვის მორევში ჩათრეული ველარ ვცხონდები,
ჩამომარეცხე ყოველივე ბილნი, ბოროტი,
ფრთები შეასხი მონანიე კაცის მოლოდინს.
მომფინე შუქი, შენებური მადლით მაკურთხე,
სანტა მარია, დელა სალუტე.

მიჯობს, შევეუდგე შენს სასახლეს
თაღებქვეშ ბურჯად
და ვერ შევხედო მოკამკამეს მე მალლა ლურჯ ცას,
ვიდრე მდულარე, მოთუხთუხე ქვესკნელს ჩავინთქა,
სული და ხორციც ჩავაბარო ეშმას და ჭინკას.
მომფინე შუქი, შენებური მადლით მაკურთხე,
სანტა მარია, დელა სალუტე.

ჯერაც კრავივით უმანკოს და
სულ მთლად პატარას,
კეთილს ბოროტად მისახავდნენ,
ღმერთს კი სატანად.
მუხანათურად, წვეთწვეთობით
მავსებდნენ შხამით,
თავს მიჭედავდნენ
მონაჭორით და მონაჩმახით.

* დედაო მარიამ, შენ დაგვიფარე.

მაინც არავის არც ვწყევლი და
 არც ბრალს ვდებ ვინმეს,
 ყოველგვარ ცოდვას ახლა მხოლოდ
 ჩემს თავზე ვიღებ.
 მომფინე შუქი, უმსუბუქეს მადლით მაკურთხე,
 სანტა მარია, დელა სალუტე.

ვერ შევიშნოვე
 მოვლენილი შენით რიჟრაჟად
 ციდან მოსული
 უტურფესი ქალი – მირაჟი.
 მან განმიკურნა
 უმძიმესი ყველა იარა,
 მწარე ტკივილმა მე იმ დღიდან მთლად გამიარა.
 მაგრამ დაანთო ეჭვმა
 დიდი კოცონი მწველი
 და ჩავლილ დღეებს ახლა უკვე ამაოდ ველი,
 შემივრდომე და მაგ უჭკნობი მადლით მაკურთხე,
 სანტა მარია, დელა სალუტე.

დიდხანს გაგრძელდა
 გულისა და გონის ჭიდილი,
 იჭაჭებოდა მიმალული ეშმა სიცილით.
 სუყველა შეცდა, ვინც მიანდო ტრფობა გონებას,
 გული და გრძნობა გაიხადა ორთავ მონებად.
 დავრჩი მარტოკა უბადრუკი და დანავსული,
 ნანამებ ქალის მიიბარა უფალმა სული.
 მომიტევე და უნეტარეს მადლით მაკურთხე,
 სანტა მარია, დელა სალუტე.

ზოგჯერ იმედად მესახება მისი სახება,
 ცითმოვლენილი ღმერთქალივით
 კრძალვით დამხედავს.
 ჭკუას მარიგებს და მიყვება სამოთხის ამბებს,
 ირგვლივ სინათლის და სიკეთის
 შუქს უხვად აბნევს.
 დღისით კვლავ მელის
 სინანული და სიმარტოვე,
 როს მისი სული
 ცოდვილ კაცთა საუფლოს ტოვებს.
 შემივრდომე და უნეტარეს მადლით მაკურთხე,
 სანტა მარია, დელა სალუტე.

ერთ მშვენიერ დღეს აცხადდება ჩემი ზმანება,
 საიქიოში მიმაცილებს ჟამი თავნება;

იქ ნათლით მოსილ საყვარელ ქალს ვიხილავ ცხადად,
 უგალობებენ წმინდანები ჩვენ კვლავაც ნახვას.
 მისი შეხება ჩემ ყოველგვარ სნებას განკურნავს,
 სამოთხის ბავშვი მივუმატებ იქ მყოფთ საზრუნავს.
 შემინდე ცოდვა, უმსუბუქეს მაღლით მაკურთხე,
 სანტა მარია, დელა სალუტე.

კვლავ გაიღვიძებს მინავლული ყველა სურვილი,
 გადმოიღვრება სულთა შუქი ოქროცურვილი,
 უხმო ციაგით თვით მნათობებს აურევს გზა-კვალს.
 მისი სხივები უბნელესსაც მისწვდება საკანს,
 რომ ყოველივე მისი ბრწყინვის მაღლით აკურთხოს
 და სიყვარულით გაანათოს ბნელი საწუთრო.
 მომფინე შუქი, უნეტარეს მაღლით მაკურთხე,
 სანტა მარია, დელა სალუტე.

ალექსა ზანტიჩი

კერიის აჟრა

ცარიელდება ნევესინის* ჭრელი ველები,
 ლომთა აკვანი, სერბიული ერის სანერგე;
 მშობლიურ კერას რად აობლებთ და რად ელევით,
 რისთვის დაუთმეთ სანახები მტრებს და ნარ-ეკლებს?!

გვჯეროდა მისი მომავლისა, ვით წმინდა ხატის,
 ვით მარადიულ სიცოცხლის და სამოთხის ბჭეთა;
 რწმენა ჩანავლდა და ცომივით გაფუვდა დარდი,
 ვაი, რომ ჩვენს ბედს ჩვენვე ბრმად და უგულოდ
 ვჭედავთ.

* ნევესინი – დასავლეთ სერბეთის მხარე.

სძინავს მომავალს, ზეცას სევდის ნისლი აბურავს.
ტირის ხატის წინ გულამოსკვნით ნეკერჩხლის გუსლე,*
უნდა როგორმე დავაღწიოთ თავი ამ ბურანს
და საიმედო მომავალმა მოგვისწროს სულზე.

ნუთუ არ გტკივთ უპატრონო მინდვრები, ზვრები,
სად ჩვენი ჯიშის, ჩვენი მოდგმის შიში ჩანთქმულა,
ციხე-ბურჯები, ნაშენები წინაპართ ძვლებით,
უისტორიო, უწარსულო ხალხი სად თქმულა?!

აღარ ბიბინებს კერიაზე ცეცხლი ჩამქრალი,
ჩვენს მთებს უსაზღვრო სევდისაგან ბზარი გაუჩნდათ,
ავი სულები დაფრინავენ ირგვლივ ხარხარით,
ნასახლარები მარტოობის დარდმა გარუჯა.

არ გებრალებათ დარჩენილი თითო-ოროლად
ძმები, რომლებმაც ვერ განირეს წინაპართ მიწა.
მათი შემყურე აღარ გალობს ლაღად ტოროლა,
სინათლის ნაცვლად კვლავ ნუხილი მოჟონავს ციდან.

ეი, სერბებო, გონს მოეგეთ, ღალატმა ვუკის**
არ იმრავლოს და არ შებღალოს თქვენი სახელი.
დამკვიდრდებით და არ დატოვებთ სამშობლოს, თუკი
მძინარ მომავალს ისევ ვნახავთ თვალუბახელილს.

ახლა სამშობლოს ობილიჩი*** სჭირდება ბევრი,
სჭირდება მეტი თავგანწირვა, მეტი ატანა.
მხოლოდ ასეთი შემართებით აღდგება ერი.
ვერ გაიხარებს ჩვენზე მტერი და ვერც სატანა.

სამშობლოვ, სადა ხარ?!

ეს რა ხანია, აღარ მიკარებ,
თანდათანობით ნისლით ივსები
და უკუნეთში მიაქვთ ცივ ქარებს
მზით ამოვსილი შენი სიზმრები.

ნათლით მოსილი სად გაქრა ნეტავ,
საგაზაფხულო შენი ფერები?
მე მომავალში ოცნებით ვხედავ,
თავს შუქი გადგას ბედნიერების.

* გუსლე – ნაციონალური სიმებიანი საკრავი.

** ვუკი ბრანკოვიჩი – ერთ-ერთი სერბი დიდგვაროვანი, რომელმაც კოსოვოს ბრძოლაში თანამემამულეებს უღალატა.

*** მილოშ ობილიჩი – ლეგენდარული გმირი, რომელმაც იმავე ბრძოლაში თავი გამოიჩინა, მოკლა თურქეთის სულთანი.

ახლა კი ყინავს, მეფობს სიცივე,
შენი ტანჯული სული ხსნას ითხოვს
და ეს ზამთარიც ისე ციმციმებს,
არ ჩაედინოს ჯერ ცოდვა თითქოს...

მე კი წყაროს წყალს დავლევდი ხარბად,
მაგრამ, ვაი რომ, ყინვად ქცეულა!
შენს ნამდვილ სახეს დავეძებ ახლაც
და ამ ღამეში დავალ ეულად.

ანევს მიდამოს ბურუსი მრუმე,
ძეხორციელი არსად ჭაჭანებს,
დაუფლებია უცხო სიჩუმე
თოვლით შემოსილ ამ მთებს, ამ ჭალებს...

ეს რა ხანია, აღარ მიკარებ,
თანდათანობით ნისლით ივსები
და უკუნეთში მიაქვთ ცივ ქარებს
მზით ამოვსილი შენი სიზმრები.

სადღესასწაულო შემოღობვა

ირგვლივ სანთელის იღვრება შუქი,
ჩემს მარტოობას ეს თუ ამშვიდებს,
ძველი საათის ტიკტიკი ჩუმი
ასე ძალიან მოჭგავს მაშინდელს.

გარეთ ყოველი სუსხით ირთვება,
მე კი ღულუნა ღუმელით ვთბები,
დღესასწაულის წინა ფიქრებმა
მოგონებების შეისხეს ფრთები;

ოდესღაც ისე, როგორც ამ ღამით,
ხატის წინ ახლოს, იქვე სარკმელთან
ინვოდა, თრთოდა სანთელი კრძალვით,
ირგვლივ საკმევლის სურნელს აკმევდა.

გავარვარებულ ღუმელის ტკაცანს
ემატებოდა ბავშვთა ყვილი,
იზმორებოდა ცუგურია ზანტად,
ეზოს იკლებდა ქარი კივილით.

ტახტის მახლობლად დედა მშობელი,
ჩვენთვის შებმული ათას განსაცდელს,
უკვე მომდგარი კარზე შობისთვის
ჩვენ გვიკერავდა ახალ ტანსაცმელს.

და მარჩენალი წვრილშვილის
 ოფლით,
 ჩვენი მამიკო, კეთილი, გამრჯე,
 ოჯახისათვის ღმერთების ტოლი,
 მოძალებულ ძილს იფრთხობდა
 მარჯვედ.

უკრავდა გუსლეს, მის ხმაზე ქარი
 ჩვენთან შემოჭრას ურცხვად ლამობდა,
 ბებო კი, ხატთან მოდრეკით მდგარი,
 ღმერთს ავედრებდა შთამომავლობას.

ახლაც ისევე იწვის სანთელი
 და შემოლოცვის ჟამიც დამდგარა,
 შემოპარული ქარი სარკმელით
 ამაოდ დაქრის მტვრიან
 საკრავთან.

და ელის ხატი ლოცვას აღვლენილს,
 მაგრამ არა ჩანს არსად მლოცველი,
 გაფოთლილია გულში ნალველი,
 ვეძახი სულებს, დროით მოცელილს...

უსაზღვროდ მტკივა მე სიმარტოვე,
 ქარის კივილი, მგონი, მაშინებს
 და, თუ ეს შიში არ მიმატოვებს,
 მე მოჩვენებებს ვნახავ საშინელს.

სიზმარია თუ არის სიცხადე,
 შრიალს იწყებენ ძველი წიგნები,
 გარეთ ბურუსი წვება მიწაზე,
 გაკვირვებული სმენად ვიქცევი.

თითქოს ათასი ჩიტი აფრინდა,
 შეიფრთხილეს ერთად წიგნებმა.
 ამის მნახველი ღამეც ფანჯრიდან
 სულ მთლად ჭკუიდან შეცდეს, იქნება.

გაბრწყინებული ათასფერ შუქით
 დანავარდობენ წიგნები წყებად.
 არ მეჩვენება დაბნეულს თუკი,
 ერთი მათგანი კანდელთან წვება.

აჟღარუნდება სუყველა ერთხმად,
 გაოგნებული ვერ ვარჩევ სიტყვებს,
 ხმას გაიკმენდენ წიგნები ერთხანს,
 მერე იმათგან ერთ-ერთი იწყებს:

რისთვის ნაღვლობ და რისთვის
 ფითრდები
 ან რა ნაღველი განეც მუდამუამს,
 გადაიყარე ბნელი ფიქრები,
 გულს ჩაიბეჭდე ჩვენი მუდარა.

ჩვენ მარტოსულთა ვართ მეგობრები
 და ანთებული სანთლები წმინდა,
 აღარ მოვანყენთ, ვინც მოგვიგონებს,
 ხელში აგვიღებს და წაგვიკითხავს...

მომავალს, წარსულს და აწმყოს შორის
 მაერთებელი ჩვენ ვართ სიმები
 და ღამღამობით მოგვაქვს შორიდან
 ნაცნობი სუნთქვა გარდაცვლილების.

მთლად დაიფერფლა ხატთან სანთელი
 და შემოლოცვის ჟამი გავიდა,
 ნუგეშცემული სული ნათელი
 ახალ სიცოცხლეს იწყებს თავიდან.

ფეოლოგია

სიცოცხლეს ჩვენსას იღუმალი ბინდი ებურვის,
 საგაზაფხულო სიყვარულსაც მოელო ბოლო,
 შენი თვალები არ ბრწყინავენ უწინდებურად,
 მათში ნაღველი ილანდება მხოლოდ და მხოლოდ.

როდის აძგერებს კვლავ ჩვენს გულებს ტროფობა ფარული,
 შენი შეხება აღარა ჰგავს უკვე ადრინდელს,
 ნეტა, სად გაქრა ძველი ცეცხლი და სიყვარული,
 ფრთებჩამოყრილი ოცნებებით სადღა გავფრინდეთ?

შორით ვიხსენებ ჩავლილ ალერსს, მწველს და ვნებიანს,
 ხანი გაგვყავდა ერთმანეთზე ჩუმი საუბრით,
 ახლა, ძვირფასო, ჩანს, ჩვენც სიბრძნე მოგვმატებია,
 საკუთარ თავზე ლაპარაკს რომ ასე გავუბრბით.

ჩვენი სიცოცხლის გაზაფხული უკვე დასრულდა,
 მწვანე ველ-მინდვრებს დასდგომია ჟამი მოცელების,
 მზე სიყვარულის ჩაფერფლილა და გარდასულა
 და ახლოს მოჩანს სასაფლაოს შავი ბორცვები...

ბოკა

ადრიატიკის პატარძალო, ლამაზო ბოკავ*,
 გაუმხელებელი სიყვარული შენდამი მბორკავს,
 მალლა ცისფერი აბრეშუმი გადაგფენია,
 მშვენიერებით დაგიჩაგრავს ყველა ფერია.

ნეტამც, შენი ზღვის დაუდეგარ ტალღად მაქცია,
 სულ რომ გეფერო, დაგიკოცნო კალთა პანია,
 მერე ლოვჩენზე** გადმოდგება თავად უფალი,
 რომ შენი თავი შევავედრო თავისუფალი.

მისკენ გაფრენილ არწივების სულთა სანაცვლოდ,
 იქნება, ღმერთმა ბორკილები შემოგაცალოს,
 მაშინ კი ნახე, სიხარულით რომ ავმალღებთ,
 თავისუფლების ჰიმნს გიმღერებთ შენი ტალღები.

ჩვენ კარგად ვიცით

ჩვენ კარგად ვიცით თუ რა მოგველის,
 სიკვდილი ჩვენზე ხელს ვერ აღმართავს.
 ეს ხარებს მისცა ღმერთმა უღელი,
 თავისუფლება – კაცს და სამართალს.

ვერ შეგვაჩერებს სიკვდილის შიში,
 ან მონობაში ყოფნა რას გვარგებს.
 ჩვენ ყველა სიკვდილ-სიცოცხლით
 ვიშვით,
 სიკვდილ-სიცოცხლეს ღმერთი განაგებს.

და, ვით მდინარე გადარეული,
 დიდი მიზნისკენ იმგვარად მივქრით,
 წინ მიგვიძღვება ხალხის რჩეული
 კვლავ ჩვენზე დარდით და ჩვენზე
 ფიქრით.

და მერე, როცა შმაგი სიცოცხლე
 აფეთქებული ბოლოს ჩაქრება,
 საიქიოდან ისევ ვიბრძოლებთ
 თავისუფლების გადასარჩენად!

* ბოკა – ჩერნოგორიის ერთ-ერთი ულამაზესი ადგილი ზღვის პირზე.

** ლოვჩენი – მაღალი მთა, იქვე.

ნუ დაუჯერებ

ნუ დაუჯერებ ჩემს ფიცით ნათქვამს
და ნაირ-ნაირ ლექსებს საქებას,
დრო ყოველივეს წაიღებს, ჩანთქავს,
უმაქნის სიტყვებს ჟამი გაქელავს.

ნუ დაუჯერებ, ოღონდაც ღამით,
როს მთვარე სხივებს იხმარს ფუნჯებად,
დაგელოდები შეხვედრის განცდით
იების სუნთქვით გამთბარ ბუჩქებთან.

მთვარის ნიშანზე ჩემთან მოფრინდი,
გულისფანცქალით მოგელი ისევ,
და დაღალული გული ლოდინით,
გაიგებ, როგორ თრთის და გიზგიზებს.

და სიყვარული – მაშინ მიხვდები –
ალარ დაგიდევს ლექსს და საუბარს,
მას გულებს შორის ტრფობის ხიდეები
დუმილითა და ლოცვით გაუბამს.

დანიტა მარკოვიჩი

●
ველარავისთან გამოვძებნე რამე საერთო
და მეც, ეული, აღარავინ არ მომინდომა,
ტანჯული სული ამა სოფლად ველარ გაერთო,
ანყვეტილ ქარებს თან მოჰქონდა სევდა მინდორთა.

მოგონებები გამოვიხმე წარსული გზებით,
ძველ ბილიკებზე ხეტიალი გულით ვისურვე.
ჩავლილმა ჟამმა კვლავ აღმანთო ძველებურ გზნებით
და შევიგრძენი გარდასულის მთელი სისრულე.

მწარე ფიქრებში გავიარე სახლის გზა გრძელი,
შენი სურათი, შეფიცული დად სიმარტოვეს,
მშვიდად მიცქერდა მტვერში მოსვრილს და მე
ვიგრძენი,
ჩემი წარსულიც, მომავალიც შენ ხარ მარტოდენ.

ღალატს ვით შევძლებ სიყვარულის ფიცით შეკრული,
ერთხელ ნათქვამი ჭეშმარიტი სიტყვა არ კვდება.
ღვთის ყვავილივით ჩემი სული არის ერთგული,
ხატთან დადებულს სურნელება რომ არ აკლდება...

იოან ღუჭიჩი

მზესუმზირები

წუხილად განევთ ცა ნისლიანი,
თვალეში სევდად გიკრთით სამყარო,
ამ უკუღმართმა დროის ტრიალმა
ამდენი ურვა უნდა გაკმაროთ...

აშრილებდით სიბნელის შიშით
და იწყებთ მერე სინათლის ქებას:
„ის, რაც ანათებს, არის ღვთის შვილი,
შუქზე სიცოცხლე აროდეს ქრება“.

ვინც აღარ ელტვის სიმაღლეს ბნელში,
უკუნ ქვესკნელში იკეთებს ბინას,
ის შეწყალებას ტყუილად ელის,
მისი ცოდვისგან ეშმაკიც გმინავს.

და მეფეები ძალით უღევით,
რომელთ წინაშე ქედს ხრიდა ყველა,
დღეს ამ დრო-ჟამით განწირულები
თავად ტირილით ითხოვენ შველას...

მზესუმზირების მზერას ელვიანს
არ გამორჩება ამბავი ერთიც,
მზის ამოხდომას ჩუმად ელიან
და მათი ფიქრი სივრცეებს ერთვის.

ჯერ ცხრა მთას იქით ისვენებს მზე და
სიკვდილის შიშით იღევით უხმოდ,
ნუ შეშინდებით, მზის შვილებს ზეცა
სიკვდილიც მერეც თავისკენ უხმობს...

მილეტა იაკობიძე

ღამე

საიდან მოხვალ, იდუმალო,
 უკუნო ღამევ?
 სად იმალები ზაფხულის დღის
 სიმხურვალეში?
 იქნებ, ზღვის ფსკერზე
 ჩაიღვენთე და ჩაიშლამე,
 ან, იქნებ, გათბობს წყალთა ნიმფის
 ჩუმი ალერსი.

მერე მოდიხარ და ლოდინით
 გათანგულ წყვილებს
 შენი დუმილის და სიბნელის
 სხივს უნანილებ.

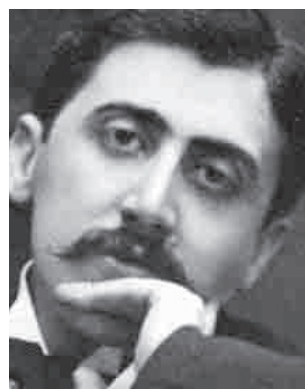
ავგაროზად კი სატრფო ყელზე
 კვლავ მარჯნებს გკიდებს
 და მოციაგე მარგალიტებს მოგიძღვნის
 კიდევ...
 შენს ტანს ნესტის და ზღვის ბალახის
 სურნელი ასდის,
 სიყვარულისგან დალოცვილი
 მალღებები ცამდის...
 ნუ აჩქარდები, ნუ ისურვებ
 ზღვაში ჩაძირვას,
 თორემ მიჯნურებს სიყვარული ისევ
 გაგვწირავს...

უკვე თენდება, ახლოსაა
 დილის რიჟრაჟი,
 დღე მობრძანდება მზის დაირით –
 ხელი, გიჟმაჟი...
 ვერ მოვასწარი სიყვარულის
 თასის გამოცლა
 და ბოროტ დღესთან კვლავ მომელის
 მწარე გამოცდა...

თარგმნა
 გულიკო პირველმა

მახსი ჰიუსტი

სოდომი და გომორი

მაოთხა ნიგნი ციხლიდან „გამქრალი ღროის ძიებაში“

იმ სოდომელების, რომელიც ცით მოვლენილმა ცეცხლმა დაინდო,
შთამომავლების – ქალაბიჭების პირველი გამოჩენა.

*ქალი გომორი იქნება,
კაცი კი სოდომი.
აღფრედ დე ვინი¹*

უკვე სრული სიბნელე იდგა ხოლმე, როცა თბილი სასტუმროდან – ჩემ მშობლიურ სახლად რომ იქცა – ალბერტინთან ერთად ვაგონში ვხვდებოდი, რომლის ფანჯრებზე არეკლილი ლამპრების ნათებაც ტანჯვით აქოშინებული სააგარაკო მატარებლის შეჩერებებს მიანიშნებდა – რომელიღაც სადგურს უუახლოვდებოდით. ვაგონის გამცილებელმა სადგურის დასახელება გამოაცხადა, მაგრამ მე ყური ვერ მოვკარი და შეშინებულმა, კოტარი არ გამომპარვოდა, ვაგონის კარი გამოვაღე, „ერთგულების“ ნაცვლად ვაგონში ქარი, სიცივე და წვიმა შემოიჭრა. სიბნელეში მინდორი გავარჩიე და ზღვის ხმაური შემომესმა, სადღაც დაცემულ ადგილას ვიდექით. ვიდრე „ბირთვს“ შევუერთდებოდით, ალბერტინმა თავისი ოქროს ნესესერიდან სარკე ამოიღო და ჩაიხედა. პირველად,

როცა ქალბატონმა ვერდიურენმა ვახშობის წინ ალბერტინი თავის მოსაწესრიგებლად ზედა ოთახში აიყვანა, ვიგრძენი, იმ ჩემ შინაგან ღრმა სიმშვიდეში, უკანასკნელ ხანს ჩემს სულს რომ დაეუფლა, უცბად როგორ ამოძრავდა შიში და ეჭვი, რადგან კიბესთან ალბერტინს უნდა დავშორებოდი და სასტუმრო ოთახში, სადაც ეს ვინრო წრე იკრიბებოდა, მისი მომლოდინე შეცბუნებული ვფიქრობდი, ჩემი მეგობარი იქ, ზევით, ამდენ ხანს რას აკეთებდა, და საშინლად ვლეღავდი; მეორე დღეს ბატონი დე შარლიუსგან გავიგე, რომელი ნესესერი მიაჩნდათ ყველაზე ელეგანტურად, და კარტიეს ტელეგრაფით შევუკვეთე; ახლა ეს ნესესერი ამოიღო ალბერტინმა. ეს იყო ჩემი სიმშვიდის სანინდარი, ალბერტინის მხრიდან ჩემდამი გამოჩენილი დიდი ყურადღება. ცხადია, იგი მიხვდა, რომ ქალ-

^{*} ფრაგმენტი რომანიდან.

¹ აღფრედ დე ვინი. „სამსონის რისხვა“. შენიშვნების უმეტესობა გადმოღებულია ფრანგულ გამომცემლობა „გალიმარში“ დასტამბული ნიგნიდან (მთარგმ.).

ბატონ ვერდიურენთან მისი განმარტოება ძალიან მალეღებდა და ვაგონშივე დაიწყო თავის მოწესრიგება.

ბოლო თვეებში ქალბატონი ვერდიურენის ყველაზე ერთგული და ხშირი სტუმარი ბატონი დე შარლიუ ბრძანდებოდა. მგზავრები, მოსაცდელ დარბაზებში თუ დონსიის დასავლეთ ბაქანზე მჭიდროდ რომ იდგნენ, ნათლად ხედავდნენ, როგორ ჩაივილიდა ხოლმე ჩასკვნილი, შავულვაშიანი, ჭაღარა, ტურშელებილი კაცი, სეზონის ბოლოს ეს შეღებილი ტურნები მთლად ისე გამოკვეთილად აღარ ჩანდა, როგორც ზაფხულში, როცა განათების გამო სისხლი გეგონებოდათ და სიცხისგან დნებოდა. სააგარაკო მატარებლის ვაგონისკენ მიმავალი თავს ვერ იკავებდა (ახლა უკვე ჩვეულების გამო, რადგან, მასში აბოზოქრებული გრძნობების გავლენით, იგი უმანკო გახდა, ანდა უფრო იმიტომ, რომ მისი ერთგული უნდოდა დარჩენილიყო), რომ შავი მუშების, სამხედროების და ტენისის სათამაშო ტანსაცმელში გამოწყობილი ახალგაზრდები ცნობისმოყვარე, მორცხვი გამოხედვით არ შეეთვალა იერებინა, მერე კი იმ ბერის დათაფლული იერით, კრიალოსანს რომ მარცვლავს, ან ქმარზე შეყვარებული მოკრძალებული ცოლივით თუ ზნეკეთილად აღზრდილი ქალიშვილივით მაშინვე ხრიდა თავს. „ერთგულეები“ დარწმუნებული იყვნენ, რომ მათ ვერ ხედავდა, რადგან სხვა ვაგონში ჯდებოდა (როგორც ოდესღაც, უმრავლეს შემთხვევაში, თავადის ქალი შჩერბატოვა), ასე ის ადამიანი იქცევა, რომელმაც არ იცის, კმაყოფილი დარჩებით თუ არა იმით, ვინმემ მასთან ერთად მიმავალი რომ დაგინახოთ და შესაძლებლობას გაძლევთ, თუ მოისურვებთ, მას შეუერთდეთ. პირველ ხანებში მასთან ერთად მგზავრობა დოქტორს საერთოდ არ სურდა, მოითხოვდა, არც ჩვენ გადავსულიყავით ბატონი დე შარლიუს კუბეში. მას შემდეგ, რაც დოქტორმა სამედიცინო სამყაროში მნიშვნელოვანი მდგომარეობა მოიპოვა,

გულზვიადი გახდა, სულის სიღრმეში კი ისეთივე გაუბედავი დარჩა, ახლა ამაყ იერს მიიღებდა, ეშმაკურად ჩაიცივებდა, საზურგეს გადაანვებოდა, ლორწოვით სკის შეჰყურებდა; ზედ ეტყობოდა, ეშმაკურად ცდილობდა, გამოეძალა, ამ საკითხზე სხვები რას ფიქრობდნენ: „– თავადაც ხვდებით, მარტო რომ ვიყო, თანაც ახალგაზრდა... მაგრამ ცოლი მახლავს და იმის შემდეგ, რაც თქვენგან გავიგე, ეჭვი მეპარება, რომ მისი ჩვენს კომპანიასთან შეერთება სასურველია. – ჩურჩულებდა დოქტორი. – რა ბრძანეთ? – იკითხავდა ქალბატონი კოტარი. – არაფერი. შენ არ გეხება. ქალების საქმე არ არის“, – პასუხობდა დოქტორი და უდიდესი კმაყოფილებით თვალის ჩაკვრას მოაყოლებდა, თან ამ თვალის ჩაკვრაში ის ფარული დაცინვაც იგრძნობოდა, რაც მის ტონშიც გამოსჭვიოდა, როგორითაც თავის ავადმყოფებსა და მონაფეებს ელაპარაკებოდა, და იმავე მოუსვენარი გამომეტყველებით, უნინ ვერდიურენებმა გონიერების ნიშნად რომ მიიღეს, ისევ ჩურჩულს იწყებდა. ქალბატონმა კოტარმა მხოლოდ ორი სიტყვა გააჩნია: „თანამოძმეები“ და „ყბედობა“ და, რადგან დოქტორი პირველ სიტყვაში ებრაელთა მოდგმას გულისხმობდა, მეორეში კი იმ ადამიანებს, სიტყვისთვის ჯიბეში რომ არ მიძვრებიან, ქალბატონმა კოტარმა დაასკვნა, რომ ბატონი დე შარლიუ ყბედი ებრაელი იყო. ვერ მიხვდა, ამის გამო ბარონის საზოგადოებას რატომ უნდა მორიდებოდნენ და თავის მოვალეობად მიიჩნია, რადგან ამ პატარა ჯგუფში უფროსი იყო, მოეთხოვა, მისგან თავი შორს არ დაგვეჭირა და ჩვენ ყველა, ძველებურად შენუხებული ბატონი კოტარის მეთაურობით, ბატონი დე შარლიუს კუბესკენ დავიძარიოთ. ბატონმა დე შარლიუმ, რომელიც ბალზაკს კითხულობდა, ჩვენი გაუბედაობა შეამჩნია, მაგრამ თავი არ აუნევიო. იმ ყრუ-მუნჯის მსგავსად, სხვისთვის მოუხელთებელი ჰაერის მოძრაობით რომ ხვდება უკანი-

დან ვილაც მიახლოვდებო, ესეც რაღაც განსაკუთრებული ალღოს წყალობით გრძნობდა, ცივად ვინ ექცეოდა. ასეთი გამახვილებული გრძნობის გამო, რაც ფართოდ არის გავრცელებული, ესეც წარმოსახვითი ავადმყოფობებით იტანჯებოდა. როგორც ნევროპათები, ჰაერის მსუბუქ დაქროლას იგრძნობენ თუ არა, მაშინვე გადაწყვეტენ, ეს ზედა სართულის ფანჯარაა ღიაო, ანჩხლობენ და ცხვირის ცემინებას იწყებენ, ასევე ბატონი დე შარლიუც, თუ ვინმეს შენუხებულ სახეს დაინახავდა, დაასკვნიდა, რომ ეს ადამიანი მის წინააღმდეგ იყო განწყობილი. თუმცა დაბნეული, ნაღვლიანი ან მხიარული სახეც რომ არ გქონოდათ, ბატონი დე შარლიუ რამეს მაინც მოიფიქრებდა. სამაგიეროდ, თუ მისდამი კეთილმოსურნეობას გამოიჩენდით, მის სულში წამითაც არ შეიპარებოდა ეჭვი, რომ მის შესახებ შავი ხმები დადიოდა. მიხვდა, რომ თავიდან კოტარი ყოყმანობდა, რითიც დიდად გააოცა „ერთგულეები“, რომლებმაც ვერაფრით წარმოიდგინეს, როგორ შეამჩნია ეს ადამიანმა, რომელიც კუბეს კუთხეში იყო მიმჯდარი და ხელში წიგნი ეჭირა, ბარონმა ახლომისულეებს ხელი გაუწოდა, კოტარს კი სხვანაირად მოექცა: მის მხარეს, მისაღმების ნიშნად, მთელი ტანით დაიხარა და მაშინვე გასწორდა, შვედური ტყავის ხელთათმნიანი ხელი არც მიაკარა დოქტორის გამონვდილ ხელს. „– გადავწყვიტეთ, თქვენთან ერთად ვიმგზავროთ და მარტო არ დაგტოვოთ. ეს ჩვენთვის დიდი სიამოვნებაა. – უთხრა ბარონს ალერსიანად მოღიმარე ქალბატონმა კოტარმა. – მოხარული ვარ, – თავის დაკვრით ცივად უპასუხა ბარონმა, – გამიხარდა, როცა გავიგე, საბოლოოდ გადაწყვიტეთ, ჩვენს მხარეში დაგეცათ თქვენი კარა...“. უნდოდა „კარავი“ ეთქვა, მაგრამ ებრაულ

სიტყვად მოეჩვენა, საწყენად, რომელიც ამას შეიძლება მინიშნებად მიელო, და სხვა სიტყვის მოძებნას შეეცადა, სხვანაირად რომ ვთქვათ, ენაწყლიანი გამოთქმით: „– მინდოდა მეთქვა: „თქვენი პენატები“¹ (ისიც უნდა შევნიშნოთ, რომ ეს ღვთაებებიც ქრისტიანული არ არის; იგი იმ რელიგიას მიეკუთვნება, დიდი ხნის წინათ რომ მოკვდა და აღარც მიმდევრები ჰყავდა, შეურაცხყოფილი რომ დარჩენილიყვნენ). ჩვენ კი, სამწუხაროდ, სასწავლო წლის გამო, იმის გამო, რომ დოქტორს საავადმყოფოს წინაშე სამსახურებრივი მოვალეობები აკისრია, მოკლებული ვართ შესაძლებლობას, ხანგრძლივი დროით სადმე დაგვუძნდეთ, – და ყუთი აჩვენა, – ხომ ხედავთ, ძლიერ სქესთან შედარებით რამდენად უბედურები ვართ ქალები. ასეთ ახლო მანძილზეც კი, ჩვენი მეგობრები ვერდიურენები რომ ცხოვრობენ, იძულებული ვართ, მთელი ქონება თან ვატაროთ“. მე კი ამასობაში ბალზაკის თხზულებას ვათვალიერებდი, რომელიც ბარონს ეჭირა ხელში. ეს წიგნი მისი პირადი ბიბლიოთეკიდან იყო, ამიტომაც ზედ ეწერა: „მე ვეკუთვნი ბარონ დე შარლიუს“. ზოგიერთ მის წიგნზე ისეთი გამოთქმები იყო მიწერილი, რომელიც გერმანტების განმასხვავებელ თვისებებს მოწმობდა: „In procliis non semper“² ანდა „Non sinelabore“³. მომავალში ვნახავთ, რომ მორელის გულის მოსაგებად ეს წარწერები შეიცვალა. წამის შემდეგ ქალბატონი კოტარი იმ თემაზე ალაპარაკდა, ბარონისთვის უფრო ახლობელი რომ ეგონა: „– არ ვიცი, დამეთანხმებით თუ არა, მაგრამ საგნებზე ფართო შეხედულებები მაქვს: ჩემი აზრით, ყველა რელიგია კარგია, ოღონდ ადამიანი ნამდვილად რელიგიური უნდა იყოს. იმ ხალხს არ ვეკუთვნი, ვინც... პროტესტანტის დანახვისთანავე

¹ ძველი ხალხების შინაური ღმერთები.
² „ყოველთვის ბრძოლებში არა“ (ლათ.).
³ „არაფერი, გარდა შრომისა“ (ლათ.).

ცოფდება. – მე მასწავლეს, რომ მხოლოდ ჩემი რწმენაა ერთადერთი ჭეშმარიტი, – შეეპასუხა ბატონი დე შარლიუ. „ფანატიკოსია, – გაიფიქრა ქალბატონმა კოტარმა, – სუვანი, ოღონდ სიკვდილის წინ არა, უფრო რჯულშემწყნარებელი იყო, თუმცა ის ხომ მონათლული ებრაელი გახლდათ“. ბარონი კი, როგორც ცნობილია, არა მარტო ქრისტიანულ სარწმუნოებას აღიარებდა, არამედ შუასაუკუნეებისდროინდელი ღვთისმომშიშობაც ახასიათებდა. მისთვის ისევე, როგორც XII საუკუნის სკულპტორებისთვის, ქრისტიანული ეკლესია, პირდაპირი გაგებით, ურიცხვი არსებებით იყო დასახლებული, რომლებიც მას სრულიად რეალურად წარმოედგინა: წინასწარმეტყველები, მოციქულები, ანგელოზები, ყველა ჯურის წმინდანები განსახიერებულნი იყვნენ ღვთის სიტყვაში; ყველა ეს წამებული და სწავლული, ყველა მორწმუნე ტაძრების კარებთან იყრიდა თავს და კათედრალების ირგვლივეთს ავსებდა. ბატონმა დე შარლიუმ მფარველებად მთავარანგელოზები: მიქაელი, გაბრიელი და რაფაელი აირჩია და ხშირადაც შესთხოვდა მათ, მისი ლოცვები მამა ღმერთის ტახტამდე მიეტანათ. აი, რატომ იყო, რომ ქალბატონი კოტარის შეცდომამ კარგად გამახალისა.

რელიგიურ თემას თავი დავანებოთ და კიდევ რამდენიმე სიტყვა ვთქვათ დოქტორზე – პარიზში დედის, გლეხის ქალის მწირი დარიგებებით ჩამოსული მატერიალისტური მეცნიერების შესწავლას შეუდგა, რასაც დიდ დროს უძღვნიან ისინი, ვისაც მედიცინის დარგში სურთ კარიერის გაკეთება; ავტორიტეტი კი მოიპოვა, მაგრამ ცხოვრებისეული გამოცდილება ვერ მიიღო, ამიტომ იყო, რომ სიტყვა „მოხარულის“ აზრი ბოლომდე ვერ გაიგო და, რადგან პატივმოყვარეობამ ძლია, გაამაყდა, ბუნებით კი კეთილი კაცი იყო და ამ სიტყვამ ნალველი მოჰგვარა: „– სანყალი დე შარლიუ, – უთხრა სალამოს ცოლს. – როცა

მის გვერდით დავსხედით და თქვა ამით მოხარული ვარო, შემეცოდა. იგრძნობოდა, რომ მარტო ცხოვრობს საცოდავი, ამიტომაც თავის დამცირება უწევს, ნაცნობობა რომ გააბას ვინმესთან“.

მაღე „ერთგულებს“ ქალბატონი კოტარის ხელმძღვანელობის მოთხოვნილება გაუქრათ, უხერხულობის გრძნობას აჯობებს, რაც ბატონი დე შარლიუს საზოგადოებაში მოხვედრილ ყველა ადამიანს ამა თუ იმ ზომით ეუფლება. უეჭველია, მასთან ყოფნისას ყველას ახსენდებოდა, რასაც მათი თანამგზავრი სკი მის შესახებ მოჰყვა, და მის სექსუალურ მიდრეკილებაზეც ფიქრობდნენ, მაგრამ ეს უცნაურობა მათი ინტერესის ერთგვარ მიმზიდველ საგანს წარმოადგენდა. ეს უცნაურობა ყველაფერს, რასაც ბარონი ამბობდა – არადა, მოსაუბრე, დიასაც, შესანიშნავი ბრძანდებოდა, ოღონდ ისეთ თემებს არჩევდა, „ერთგულებისთვის“ მიუღწეველი რომ იყო, ამიტომ მის შეფასებას სათანადოდ ვერ ახერხებდნენ – მწვავე ელფერს აძლევდა, ამიტომ მის გვერდით უფრო ცნობისმოყვარე თანამოსაუბრენი, ბრიშოც კი, ოდნავ გაფერმკრთალებულნი ჩანდნენ. ბარონთან ნაცნობობის დასაწყისშივე „ერთგულებს“ არ შეეძლოთ არ ეღიარებინათ, რომ ის ჭკვიანი იყო. „გენიალურობა სიგჟეს ესაზღვრება“, – განაცხადა დოქტორმა, მაგრამ, როცა თავადის ქალმა, რომელიც თვითგანათლებას გაძლიერებულად ეწაფებოდა, სთხოვა, ეს გამოთქმა განემართა, მისი განვრცობა საჭიროდ არ მიიჩნია; გარდა ამ აქსიომისა, ვერაფერს იტყოდა, რადგან მისთვის გენიალობა ისე ნათელი არ იყო, როგორც ტიფი ანდა ნიკრისის ქარი. ამწუთას ძალიან ქედმაღლურად გამოიყურებოდა და ძველებურად უზრდელი იყო. „– ახლა კითხვებით ნულა ჩამაცივდებით, თავადის ასულო, – შეაწყვეტინა მან, – მე აქ ზღვაზე დასასვენებლად ჩამოვედი, თანაც ვერაფერს მიხვდებით, რადგან მედიცინისა არაფერი გაგეგებათ“. თავადის ქალმა მოუბოდიშა

და გაჩუმდა; მას კოტარი საყვარელ ადამიანად მიაჩნდა, მაგრამ ზოგჯერ ცნობილ ადამიანებს ვერ გაეკარები. მაშ ასე, ბატონ დე შარლიუსთან ნაცნობობის დასაწყისშივე „ერთგულებმა“ აღმოაჩინეს, რომ ის ჭკვიანი იყო, მიუხედავად მისი უზნეობისა (ანდა იმისა, რაც მიღებულია, უზნეობად იწოდებოდა). ახლა ამას ანგარიშს აღარ უწევდნენ და ეგონათ, რომ ზუსტად ამ უზნეობის წყალობით იყო ჭკვიანი. ბატონი დე შარლიუს ყველაზე უბრალო აზრები სიყვარულზე, ეჭვიანობაზე, სილამაზეზე, მისი უჩვეულო, ფარული, მდიდარი და საძაგელი გამოცდილებიდან ამოღებული აზრები „ერთგულებს“ თავისი უჩვეულობით ხიბლავდა, იმ უჩვეულობით, რომელიც მოულოდნელად ჩნდება ნებისმიერი საუკუნის ჩვენთვის კარგად ნაცნობ დრამატურგიაში, რუსულ თუ იაპონურ პიესებში, რასაც აქაური აქტიორები თამაშობენ. ზოგჯერ, თუ არ ესმოდა, ვილაც მასზე ბოროტად ხუმრობდა. „თუ ბარონი კონდუქტორს მიბნედილად თვალს გაუშტერებს, მაშინ დანიშნულების ადგილზე ვერასოდეს ჩავალთ, მატარებელი უკან-უკან წავა, – ჩურჩულებდა მოქანდაკე, როცა ბაიადერის⁴ მსგავსი გრძელწამწამიანი ახალგაზრდა კონდუქტორი შეამჩნია, რომლის დანახვაზეც ბარონმა თავი ველარ შეიკავა და მიაშტერდა. – ყურადღება მიაქციეთ, როგორ უყურებს. ჩვენ ახლა სააგარაკო მატარებლით კი აღარ მივდივართ, არამედ ფუნიკულიორით“. და მაინც, თუ ბატონ დე შარლიუს ვერ შეხვდებოდნენ, თუ მათ გვერდით არ იჯდებოდა ეს იდუმალი, შეღებილი ღიპიანი კაცი, რომელიც საეჭვო ეგზოტიკურ ზარდახმას ჰგავდა, ნაყოფს უცნაური სუნი ასდიოდა და იმის გაფიქრებაზე, რომ მისი შეჭმა მოგინევთ, უკვე გული გერევათ, „ერთგულებს“ ერთგვარი იმედგაცრუება ეუფლებოდათ, რადგან ჩვეულებრივ ადამიანებთან ერთად მოუწევდათ მგზავრობა. „ერთგულების“ მამაკაცთა საზოგადოებას ბა-

ტონმა დე შარლიუმ განსაკუთრებული სიამოვნება მიანიჭა მოკლე მანძილზე სენ-მარტენ-დიუ-შენიდან, სადაც ვაგონში ჩაჯდა, დონსიერამდე, სადაც მათ მორელი შეუერთდათ. ვიდრე მევიოლინე არ იყო (ქალებმა, მამაკაცების საუბრისთვის ხელი რომ არ შეეშალათ, მოშორებით თავისი წრე შექმნეს), ბატონი დე შარლიუ მოურიდებლად მსჯელობდა იმ საკითხებზე, რასაც „უზნეობას“ ეძახიან, თითქოს ამით უნდოდა ხაზი გაესვა, რომ მსგავს თემებზე საუბარს არ გაუბოდა. ალბერტინის იქ ყოფნამაც ვერ შეაჩერა, თუმცა მას ქალთა საზოგადოება არ მიუტოვებია იმ მოსაზრებით, რომ მოკრძალებულმა გოგონამ ხელი არ უნდა შეუშალოს მამაკაცთა ერთმანეთში საუბარს. არ ვნერვიულობდი, სხვა კუბეში რომ იყო, ჩემთვის მნიშვნელოვანი მხოლოდ ის გახლდათ, ჩემთან ერთად ერთი ვაგონით რომ მგზავრობდა. აღარ მიყვარდა და აღარც ვეჭვიანობდი, აღარც იმაზე ვფიქრობდი, იმ დღეებში, როცა ერთმანეთს ვერ ვხვდებოდით, რას აკეთებდა; მაგრამ, თუ ჯერ ერთად ვმგზავრობდით, მერე საძულველი ხდებოდა ყოველგვარი წინააღმდეგობა, რომელსაც შეეძლო, ჩემთვის დაეფარა მისი ყოველგვარი ლალატი, როცა ქალებთან ერთად მეორე კუბეში გადიოდა, ადგილზე დარჩენის ძალა აღარ შემწევდა, არ ვფიქრობდი, რომ შეიძლება თანამოსაუბრეს სწყენოდა, ვთქვათ, ბრიშოს, კოტარს ან დე შარლიუს, ჩემი გაქცევა, ვერც ავუხსნიდი, რატომ გავქანდებოდი, წამის შემდეგ უცბად წამოვხტებოდი, მათ ვტოვებდი და იქით გავქანდებოდი, რათა დავრწმუნებულიყავი, რომ მეორე კუბეში საძრახისი არაფერი ხდებოდა; ბატონ დე შარლიუს ვინმეს შოკში ჩაგდებისა არ ეშინოდა, დონსიერამდე მიდრეკილებებზე ლაპარაკობდა, დროდადრო გულახდილად, რასაც პირადად არც კარგად მიიჩნევდა და არც ცუდად. ეშმაკობდა, ცდილობდა, თავისი ფართო შეხედულებების დემონსტრაცია მოეხდინა, დარწმუნებუ-

⁴ საკულტო ტაძრის მოცეკვავე ქალი.

ლი იყო, მის ქცევებში „ერთგულებიდან“ ეჭვი არავის ეპარებოდა. იმის იმედიც ჰქონდა, რომ მთელ სამყაროში მხოლოდ რამდენიმე კაცი მოიძებნებოდა, როგორც თვითონ ამბობდა, „ვინც მის საქმიანობაში იყო გათვითცნობიერებული“. ეგონა, სულ ორიოდ კაცი თუ ჩასვნიდა მის საიდუმლოს, მეტი არა, და ახლა არც ერთი მათგანი ნორმანდის სანაპიროზე არ იმყოფებოდა. საოცარია, რომ ასეთი შორსმჭვრეტელი, ასეთი ეჭვიანი კაცი თავის მოტყუებით ერთობოდა. ფიქრობდა, რომ იმ ადამიანებსაც კი, რომლებსაც, მისი ვარაუდით, ხელთ ასე თუ ისე უტყუარი ცნობები ჩაუვარდათ, მასზე მაინც ბუნდოვანი წარმოდგენა ჰქონდათ და ეგონა, თანამოსაუბრეები, იმის მიხედვით, რასაც თავად ეტყოდა, მასზე აზრს შეიცვლიდნენ; თანამოსაუბრენი კი მხოლოდ თავაზიანობის გამო უკრავდნენ კვერს. ხვდებოდა, მის შესახებ რალაც ვიცოდი თუ ვვარაუდობდი, წარმოიდგინა, რომ შთაბეჭდილება მასზე უფრო ადრე შემექმნა, შთაბეჭდილება საერთო და საკმარისი იყო, უკუეგდო რომელიმე წვრილმანი, რათა მისთვის დაეჯერებინათ, მაშინ, როცა სინამდვილეში ერთი მთლიანის ცოდნა მუდამ წინ უძღვის წვრილმანების ცოდნას, ამის წყალობით უსაზღვროდ შემსუბუქებულია მათი კვლევა და, რადგან იგი ანადგურებს უჩინარობის ძალაუფლებას, ამიტომ ადამიანი უკვე უძღურია, განაგრძოს იმის დაფარვა, რისი დამალვაც ასე ძალიან უნდა. როცა ბარონს ვახშმად „ერთგულებიდან“ ან მათი მეგობრებიდან ინვევდა ვინმე, ეშმაკურ გზებს ირჩევდა, რათა იმ ათიოდე პირს შორის, თავად რომ ასახელებდა, აუცილებლად მორელის სახელიც ჩაესვა, ეჭვიც არ ეპარებოდა, რომ, როგორც უნდა აეხსნა, მუდამ სხვადასხვა მიზეზი ჰქონდა, რატომ ანიჭებდა სიამოვნებას, თუ იმ საღამოს ორივეს მიიწვევდნენ, სახლის პატრონები თავს ისე აჩვენებდნენ, თითქოს მის სიმართლეში ეჭვიც არ ეპარებოდათ, მასპინძლები

მშვენივრად ხვდებოდნენ, რომ აქ მხოლოდ ერთადერთი მიზეზი იმალებოდა, მუდამ ერთი და იგივე, თუმცა ბარონს ეგონა, ვერავინ ხვდებოდა, კერძოდ, ეს იყო მისი მორელისადმი სიყვარული. ზუსტად ასევე მოხდა ქალბატონ ვერდიურენტანაც, ვითომ მისთვის სრულიად ნათელი იყო მათი ურთიერთობების საფუძველი – ნაწილობრივ ესთეტიკური, ნაწილობრივ ჰუმანური მოსაზრებები, როგორც ბატონმა დე შარლიუმ თავად აუხსნა; ქალმა მხურვალე მადლობაც კი გადაუხადა მევიოლინესთან ამ გულის შემძვრელი ურთიერთობისთვის. მაგრამ რა განცვიფრებული დარჩებოდა ბარონი, თუ გაიგებდა, იმ დღეს, როცა სტუმრად მოსვლა დაუგვიანდათ, მფარველმა როგორ თქვა: „– ახლა მხოლოდ იმ დედაკაცების ჩამოსვლას ველით!“ ბატონი დე შარლიუ განსაკუთრებით გაოცებული დარჩებოდა, რადგან ლა რასპელიერში დღედაღამ კაპელანის როლს ასრულებდა, შინაური აბატისა. ზოგჯერ (როცა მორელი ორი დღე-ღამით თავისუფალი იყო) ორ ღამეს მიყოლებით ათევედა იქ. ქალბატონი ვერდიურენი მისი იქ დარჩენისას ორივეს მომიჯნავე ოთახებში აწვევდა, თავისუფლად რომ ეგრძნოთ თავი, და ეუბნებოდათ: „– თუ დაკვრას მოისურვებთ, არ მოგერიდოთ, მყარი კედლებია, თქვენს სართულზე სხვა არავინ ცხოვრობს, ჩემმა ქმარმა კი მაგარი ძილი იცის“. ასეთ დღეებში ბატონი დე შარლიუ თავადის ქალის დასახვედრად სადგურში მიდიოდა, მის წინაშე ქალბატონი ვერდიურენის მაგივრად ბოდიშს იხდიდა, ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო დახვედრა ვერ შეძლო, ეუბნებოდა, თან მის უქეიფობაზე ისე დამაჯერებლად ლაპარაკობდა, რომ სტუმრები, რომლებიც მასთან სახის ჯეროვანი გამომეტყველებით შედიოდნენ, ხმამაღლა გამოთქვამდნენ გაოცებას, როცა დეკოლტიამოდებულკაბიან დიასახლისს ხედავდნენ.

საქმე ის გახლავთ, რომ ძალიან მალე

ბატონი დე შარლიუ ქალბატონი ვერდიურენისთვის „ერთგულთა“ შორის ყველაზე „ერთგულად“, მეორე თავადის ქალ შჩერბატოვად იქცა. მაღალ საზოგადოებაში მისი მდგომარეობა ამ ქალბატონისთვის ცოტა ბურჟუაზიული იყო მოცულობით, ვიდრე თავადის ქალის მდგომარეობა, რომელზეც ფიქრობდა, რომ არსად დადიოდა, გარდა ამ „პატარა ბირთვისა“, რადგან ყველა სხვა სალონი ძულდა და უპირატესობას მისას ანიჭებდა. ვერდიურენებისთვის განსაკუთრებული სახის ფარისევლობა იყო დამახასიათებელი, რაც იმით გამოიხატებოდა, რომ ყველას, ვინც მათ თავის სახლში არ უშვებდა, მოსაწყენ ადამიანებს ეძახდნენ, ხოლო თავადის ქალის ქცევას იმითი ხსნიდნენ, რომ მაღალი წრის ქალბატონი მოსაწყენ ადამიანებთან არ დადიოდა, რადგან ინტელიგენტური საზოგადოება უფრო იზიდავდა. მოკლედ, მათ შორის, ვინც ვერდიურენებთან დადიოდა, ინტელიგენტური ადამიანების რაოდენობამ იკლო. ზღვის სანაპიროს კურორტის ცხოვრება იმ სახიფათო შედეგებამდე არ მიდის, რაც შეიძლება პარიზში ახალ ნაცნობობას მოჰყვეს. უცოლოდ ბალბეკში ჩამოსული არისტოკრატები პირველ ნაბიჯებს დგამენ და მოსაწყენი ადამიანებიდან მომხიბლავ ადამიანებად იქცევიან. ასე მოხდა პრინც გერმანტის შემთხვევაშიც, რომელიც საეჭვოა, ლა რასპელიერში ჩასულიყო, ისიც „უცოლო კაცის მდგომარეობაში“, რომ არა დრეიფუსარობის მაგნიტის ყოვლისშემძლეობა, რამაც პრინცი ფრთაშესხმულივით ააფრინა გორაზე, სადაც ციხე-დარბაზი იდგა, ოლონდ, მისდა საუბედუროდ, იმ დღეს მფარველი ქალი სახლში არ აღმოჩნდა. სხვათა შორის, ქალბატონი ვერდიურენი დარწმუნებული არ იყო, რომ პრინცი და ბატონი დე შარლიუ ერთ წრეს ეკუთვნოდნენ. ბატონი დე შარლიუსგან არაერთხელ მოუსმენია, რომ ჰერცოგი გერმანტი მისი ძმავა, მაგრამ ეს შეიძლება ავანტიურისტის ტრაბახიც კი იყო. რო-

გორი ელეგანტურიც უნდა ყოფილიყო ბატონი დე შარლიუ, თავაზიანი, ვერდიურენების „ერთგული“, ქალბატონმა მაინც ვერ გადანყვიტა მისი და პრინც გერმანტის ერთად მონვევა. სკისა და ბრიშოს ჰკითხა რჩევა: „– ბარონისა და პრინც გერმანტის ერთად ყოფნა გამოვა? – ღმერთო ჩემო, ქალბატონო, ერთ-ერთზე გაბედულად შემიძლია გითხრა... – მაგრამ ერთ-ერთი ჩემთვის ცოტაა, – გალიზიანებული ხმით უპასუხა ქალბატონმა ვერდიურენმა. – გეკითხებით: მათი ერთად ყოფნა გამოვა? – ძნელია ამის თქმა“. ქალბატონმა ვერდიურენმა სკისა და ბრიშოს ყოველგვარი ფარული აზრის გარეშე დაუსვა ეს შეკითხვა. ბარონის გადახრებზე ბევრი გაეგო, მაგრამ, ეს კითხვა რომ დასვა, ამაზე არც უფიქრია, უბრალოდ, უნდოდა სცოდნოდა, შეიძლებოდა თუ არა პრინცის ბარონთან ერთად მონვევა, ერთმანეთს შეეფერებოდნენ თუ არა. ამ შაბლონური გამოთქმის ხმარებისას, ხშირად რომ გამოიყენება არისტოკრატიულ წრეებში, მხედველობაში ცუდი არაფერი ჰქონია. ძალიან უნდოდა, პრინც დე გერმანტთან ნაცნობობით გაებრწყინა და გადანყვიტა, დღის მეორე ნახევარში საქველმოქმედო საღამოზე წაეყვანა, სადაც ადგილობრივ მეზღვაურებს ზღვაში გასვლის სცენა უნდა გაეთამაშებინათ. მერე ყურადღება სხვა საქმეებზე გადაიტანა და პრინცის თანხლება „ერთგულთა“ შორის „უერთგულესს“, ბარონს დაავალა. „– გესმით, გაშეშებული არ უნდა იდგნენ ვირებივით, აქეთ-იქით უნდა დადიოდნენ, კარგად რომ გამოჩნდეს... არ ვიცი, მეზღვაურულად რას ეძახიან. თქვენ ხომ ხშირად დადიხართ პორტში, შეგიძლიათ, ისე, რომ არ გადაიღალოთ, რეპეტიციები ჩაატაროთ. თქვენ, ბარონო, ჩემზე უკეთესად შეგიძლიათ მეზღვაურებთან მოქცევა. თუმცა, მგონი, ძალიან გადაყვევით პრინც დე გერმანტს. შეიძლება, სულაც ჟოკეიკლუბელი სულელია. ოჰ, ღმერთო ჩემო, ჟოკეიკლუბი შემომელან-

უაღრესად თავაზიანად შეხვდა (მორელის თხოვნით), განსაკუთრებით იმიტომ, რომ იმედი ჰქონდა, აკადემიკოსი პარიზში დახურულ სხდომებზე, რეპეტიციებზე და სხვა ასეთ ადგილებში მიიწვევდა, სადაც მევიოლინე მონაწილეობდა. ნასიამოვნებმა, ამასთან სასიამოვნო აკადემიკოსმა სიტყვა მისცა და შეასრულა კიდეც. ბარონი აღტაცებული დარჩა ყველა იმ სამსახურით, რომელიც აკადემიკოსმა გაუწვინა (სხვათა შორის, აკადემიკოსს უყვარდა, და უყვარდა ღრმა სიყვარულით, მხოლოდ ქალები), ხელი რომ შეუწყო, მორელი იმ დაწესებულებებში ენახა, სადაც უცხო პირთა შესვლა აკრძალული იყო; ახალგაზრდა ვირტუოზს შესაძლებლობა მიეცა, გამოჩენილ არტისტებთან გამოსულიყო და სახელი გაეთქვა, ამით აკადემიკოსმა მას იმ კონცერტში მონაწილეობის რეკომენდაციაც მისცა, მოვლენად რომ უნდა ქცეულიყო. ბატონ დე შარლიუს წარმოდგენაც არ ჰქონდა, რომ მეტრის განსაკუთრებული მაღლიერი უნდა ყოფილიყო, რადგან აკადემიკოსმა, რომელმაც ორმაგი მაღლიერება დაიმსახურა ან, თუ გნებავთ, ორმაგად დააშავა, მშვენივრად იცოდა მევიოლინისა და მისი მაღალი წრის მფარველის ურთიერთობაზე. ცხადია, მათ ურთიერთობას არ ინონებდა, მაგრამ ხელი მაინც შეუწყო; თვითონ სხვა სიყვარულს არ აღიარებდა, გარდა ქალის სიყვარულისა, რომელიც მთელი მისი მუსიკის შთაგონების წყარო გახლდათ; ხელი შეუწყო, რადგან ზნეობის საკითხებისადმი გულგრილი იყო; ხელი შეუწყო პროფესიული თავაზიანობის გამო, მაღალი საზოგადოების ზრდილობისა და სნობიზმის გამო. მათი მეგობრობის ხასიათი მისთვის იმდენად ნათელი იყო, რომ ლა რასპელიერში პირველივე ვახშმობისას სკის ისე ჰკითხა დე შარლიუსა და მორელზე, როგორც მამაკაცზე და მის საყვარელზე: „– დიდი ხანია ერთად ცხოვრობენ?“ და, რადგან უაღრესად დახვეწილი მაღალი წრის ადამიანი იყო, იმათთან, ვინც განსაკუთრებულ ყურადღებას

უთმობდა, ამ მეგობრობის შესახებ თავისი შეხედულება რომ არ გაემჟღავნებინა, მზად იყო, იმ შემთხვევისთვის, თუ მორელის ამხანაგებს შორის ხმები გავრცელდებოდა, გაეფანტა ეს ხმები და, მორელი რომ დაემშვიდებინა, მამაშვილური ტონით ეთქვა: „– ახლა ყველაზე ასე ლაპარაკობენ“. ბატონს ისევ ყველა სამსახურს უწევდა, დე შარლიუ კი ფიქრობდა, რომ ეს მისი მხრიდან დიდი თავაზიანობა იყო და ბუნებრივიც; დიდი კომპოზიტორი არც გარყვნილების განსახიერებად მიაჩნდა და არც სიკეთისა: საქმე ის არის, რომ მათ საერთო ნაცნობებში ისეთი ნაძირალა არავინ აღმოჩნდა, ვინც ბატონ დე შარლიუს ეტყოდა იმას, რასაც მისი არყოფნის დროს ამბობდნენ, ისევე, როგორც ერთ „მოსწრებულ ქარაგმას“ მორელზე. სიტუაცია თითქოს უბრალოა, მაგრამ იმას, რასაც ყველა კიცხავს, ის, რომ დამცველს ვერსად ნახავ და თქვენს ყურამდე მოაქვთ ამბავი, რაც აქამდე არ იცოდით, ფსიქოლოგიური მნიშვნელობა აქვს. იგი ჩვენს გონებას საგნებზე ცრუ წარმოდგენით დამშვიდების საშუალებას არ აძლევს, რომლის ძალითაც მოვლენის გარსს მის არსად ვიღებთ. ჭორი ფილოსოფოს-იდეალისტის ჯადოსნური სიცქვივით იქცევა მოვლენად და თქვენ თვალწინ უცბად ჩნდება უკულმა პირი. განა ბატონი დე შარლიუ ოდესმე წარმოიდგენდა, რომ მისი ერთი საყვარელი ნათესავი ქალი ასე წამოიძახებდა: „თავში როგორ მოგივიდა, რომ ემე ჩემზეა შეყვარებული? დაგავინყდა, რომ ქალი ვარ“. არადა, მას ბატონი დე შარლიუ ღრმა, ნამდვილი სიყვარულით უყვარდა. მაშინ რაღად უნდა გაჰკვირვებოდათ ვერდიურენებს, კარგი ურთიერთობებისა და კეთილი ზრახვების იმედი რომ არ ჰქონდა, არც ის უნდა გაჰკვირვებოდათ, რასაც მის ზურგს უკან ლაპარაკობდნენ (და არამარტო ლაპარაკობდნენ, როგორც ეს შემდეგში გამოჩნდება) და რასაც, იმ სუსტი გამოცხილით თუ ვიმსჯელებთ, მის ყურამდე რომ აღწევდა, ვერც კი წარმოიდგენდა.

მხოლოდ ვერდიურენები ამკობდნენ ნაზი წარწერებით იმ წარმოსახვით პავილიონს, სადაც ბატონი დე შარლიუ ხანდახან შედიოდა, მარტოს რომ ეოცნება და იმ წარმოსახვითი ცნების შინაარსში შეელნია, ვერდიურენებს რომ უნდა შეჰქმნოდათ მასზე. იქ ისეთი კეთილგანწყობა, ისეთი გულითადობა მეფობდა, დასვენება იმდენად სახალისო იყო, რომ ბატონი დე შარლიუ პავილიონში მხოლოდ ძილის წინ შედიოდა, რათა ცოტა ხნით მაინც მოეხსნა დარდის ტვირთი, იქიდან კი აუცილებლად ღიმილით გამოდიოდა. ყოველ ჩვენგანს ხომ ორი ასეთი პავილიონი აქვს: იმის პირდაპირ, რომელიც, როგორც გვგონია, ჩვენი ერთადერთი პავილიონია, მეორეც დგას, რომელსაც, როგორც წესი, ვერ ვხედავთ, ეს ნამდვილი პავილიონია, სიმეტრიული და ჩვენთვის კარგად ნაცნობი, მაგრამ სრულიად არ ჰგავს პირველს, მისი ორნამენტაცია, ჩვენთვის ასე მოულოდნელი, შეგვაძრწუნებს, რადგან ისეთი მტრული, საზიზღარი ნიშნებისგან შედგება, რაზეც აქამდე ეჭვიც არ გვქონდა. ბატონი დე შარლიუ გაშეშდებოდა, ჭორების მოპირდაპირე პავილიონში რომ გაევილო ისე, როგორც შიდა კიბით ადიან, სადაც შესასვლელი კარი უკმაყოფილო მომმარაგებლებისა თუ დათხოვნილი მოსამსახურეების მიერ დატოვებული, ნახშირით წაწერილი უხამსი სიტყვებითა და ნახატებით არის დაფარული. როგორც არ გვყოფნის ორიენტაციის გრძობა, ზოგიერთ ფრინველს რომ გააჩნია, ასევე ხილულობის გრძობასაც ვართ მოკლებულნი და სივრცის შეგრძნებასაც: ასე გვგონია, თითქოს ჩვენ გვერდით არიან ადამიანები, რომელთა ყურადღებაც ჩვენზეა მოპყრობილი, ამ დროს ისინი ჩვენზე საერთოდ არ ფიქრობენ, მაგრამ არიან სხვები, ეს ჩვენ არ ვიცით, რომლებიც მხოლოდ ჩვენი არიან დაინტერესებულნი. ასე ცხოვრობდა ბატონი დე შარლიუ, იმ თევზივით ცხოვრობდა, რომელსაც ექმნება ცრუ შთაბეჭდილება, თითქოს წყალი, რომელშიც ცურავს, აკვარიუმის

შუშის კედლებს იქითაც ვრცელდება, და ვერ ხედავს, რომ მის ახლოს, სიბნელეში, ადამიანი დგას და უყურებს, როგორ ცურავს, ან უარესი, ყოვლისშემძლე მეთევზე მოულოდნელ და საბედისწერო წამში, რომელიც ბარონისთვის ჯერ არ დამდგარიყო (პარიზში მისთვის ასეთი მეთევზე ქალბატონი ვერდიურენი აღმოჩნდება), დაუნდობლად ამოათრევს იმ გარემოდან, სადაც ასე კარგად ცხოვრობდა, და სადღაც გადააგდებს. გარდა ამისა, ერებში, რამდენადაც ისინი მხოლოდ ინდივიდუუმების კრებულს წარმოადგენენ, შეიძლება უფრო ფართო მასშტაბის მაგალითებიც ვიპოვოთ, მაგალითები სრული, ჯიუტი, გასაოცარი სიბრმავისა. ბატონ დე შარლიუში ეს სიბრმავე დროდადრო იმაში ვლინდებოდა, რომ მეტისმეტად მოხერხებული, ძალზე გაბედული მსჯელობებით იქცევდა ამ პატარა კლანის ყურადღებას, მსმენელს შებრუნებას და ისე ჩაცინებას აიძულებდა, მას რომ არ დაენახა; ბალბეკში ამის გამო უსიამოვნებები არ შეხვედრია, არც უნდა შეხვედროდა. ცილა და შაქარი მცირე რაოდენობით, გულის არითმია ხელს არ უშლის ადამიანს, ნორმალური ცხოვრებით იცხოვროს, თვითონ ვერაფერს ამჩნევს და ეს ნიშნები მხოლოდ ექიმისთვის არის მოახლოებული კატასტროფის მანიშნებელი. ეს სიყვარული კი, პლატონური სიყვარული, რომელიც შეიძლება არც იყო პლატონური, ბარონზე ისე მოქმედებდა, რომ ყოველ მოხერხებულ შემთხვევაში, როცა მორელი იქ არ იყო, მხოლოდ მის არნახულ სილამაზეზე ლაპარაკობდა: ეგონა, სხვები მისთვის არასასურველ აზრს არ ჩადებდნენ, იმ გაიძვერა კაცივით იქცეოდა, რომელმაც შიშით სასამართლოს ისეთი ჩვენება მისცა, ერთი შეხედვით მისთვის ხელსაყრელი რომ არ იყო, მაგრამ ამ არახელსაყრელობის წყალობით იქმნება შთაბეჭდილება, რომ მისი ჩვენება სინამდვილეს შეეფერება და დასწავლილი არ არის, იმ ბრალდებულის ჩვენებისგან განსხვავებით, რომელიც მკერდზე მჯილს

ირტყამს და მთელ მონოლოგს წარმოთქვამს, სასამართლო როგორმე თავის სიმართლეში რომ დაარწმუნოს. დონსიერესტიდან მოყოლებული სენ-მარტენ-შენამდე ან უკანა გზაზე ბატონი დე შარლიუ ერთნაირი გულახდილობით, ხალისიანად ჰყვებოდა იმ ადამიანებზე, რომლებსაც ფრიად უცნაური მიდრეკილებები ჰქონდათ, თან უმატებდა: „უცნაური-მეთქი, ვამბობ და თვითონაც არ ვიცი, რატომ. ამაში ხომ უცნაური არაფერია“, ცდილობდა, ამ დამატებით საკუთარი თავი დაერწმუნებინა, რომ ამ აუდიტორიაში თავს კარგად გრძნობდა. და მართლაც, თავს კარგად გრძნობდა, რადგან იცოდა, საუბრის ძაფი მის ხელში იყო, მსმენელად კი მდუმარე, მოლიმარე, მიმნდობი და კარგად აღზრდილი ხალხი ჰყავდა.

თუ ბატონი დე შარლიუ მორელის სილამაზეზე აღტაცებით არ ლაპარაკობდა, ვითომ თვითონ არ ყოფილიყო ამ მიდრეკილებასთან, სხვანაირად რომ ვთქვათ, მის ბინიერებასთან დაკავშირებული, ამ ბინიერებაზე ისე ლაქლაქებდა, თითქოს ეს ნაკლი თავად არ ჰქონოდა. ზოგჯერ საგნებს თავის სახელსაც არქმევდა. მისი ბალზაკის ლამაზ გადასაკრავს შევხედე და ვკითხე „ადამიანურ კომედიაში“ რა უფრო მოგწონთ-მეთქი. მან კი, ჯერ კიდევ არ განშორებოდა თავის აკვიატებულ აზრებს, მიპასუხა: „– ყველაფერი. ისეთი მინიატიურებიც, როგორიც „ტურელი მღვდელი“ ან „მიტოვებული ქალია“ და „გამქრალი ოცნებების“ უზარმაზარი ფრესკებიც. როგორ? „გამქრალი ოცნებები“ არ წაგიკითხავთ? ო, რა მშვენიერია! მაგალითად, ის მომენტი, კარლოს ერერა ციხე-დარბაზს რომ ჩაუვლის და იკითხავს, ეს ციხე-დარბაზის ეკუთვნისო, როცა მოახსენებენ, ეს ახალგაზრდა კაცის, რასტინიაკის მამულიაო, იმ ახალგაზრდის, რომელიც ოდეს-

ღაც უყვარდა, აბატს ფიქრები წაიღებს, რასაც სუვანი ენამოსწრებულად უწოდებდა „ოიდიპოსის პედერასტულ ნალველს“. ახლა ლუსიენის სიკვდილი! ვილაცამ, დიდი გემოვნებით გამორჩეულმა, აღარ მახსოვს, ვინ იყო, შეკითხვაზე, რომელმა ამბავმა დაამწუხრა ცხოვრებაში ყველაზე ძლიერად, უპასუხა: „– ლუსიენ დე რიუბამპრეს სიკვდილმა „ბრწყინვალეობა და სილატაკეში“. – ნელს, რამდენადაც ჩემთვის ცნობილია, ბალზაკი ისევეა მოდაში, როგორც გასულ წელს იყო. – ჩაერია საუბარში ბრიშო. – მაგრამ, გავბედავ და, გული უნდა ვატყინო ბალზაკის თაყვანისმცემლებს, გამოგიტყდებით, ამ მრავალსიტყვიან იმპროვიზატორს გადასარევი გადმოცემა აქვს, მაგრამ თქვენ, როგორც მგონია, ამოდ აგყავთ ზეცაში, იგი მუდამ დაუდევარ მწერლად მიმაჩნდა. წავიკითხე ეს „გამქრალი ოცნებანი“, თავს ძალას ვატანდი, ხელოვნურად ვაღვიძებდი ჩემს აღტაცებას, რათა მის თაყვანისმცემელთა რიგს შევერთებოდი, პატიოსნად უნდა გამოგიტყდეთ, რომ ასეთი პათოსით დანერილი ეს რომან-ფელეტონები გალიმათიაა კვადრატში, კუბში („ბედნიერი ესთერი“, „საით მიყვავართ სახიფათო გზებს“, „რამდენი უფლებათ მოხუცებს სიყვარული“), მუდამ როკამბოლის⁶ საიდუმლოებებს უფრო მაგონებს, მკითხველის მიერ შედეგის მერყევ სიმაღლეზე აყვანილს. – ასე იმიტომ ლაპარაკობთ, რომ ცხოვრებას არ იცნობთ“. – უპასუხა გულდანყვეტილმა ბარონმა, რადგან გრძნობდა, რომ ბრიშო ვერც მის ესთეტიკას გაიგებდა და ვერც სხვა მიზეზებს. „– მიგიხვდით, – უთხრა ბრიშომ, – მეტრი ფრანსუა რაბლეს ენით რომ ვთქვა, თქვენ, სორბონელებს, სორბინელებს, სორბუნელებს⁷ მიმაკუთვნეთ. მაგრამ ჩემი მეგობრებივით მწერლისგან მოვითხოვ, რომ თავის წიგნებში გულწრფელი იყოს და

⁶ ფრანგი მწერლის, პიერ-ალექსის პონსონ დიუ ტერაილის (1829-1871) ამავე სახელწოდების ავანტიურისტული რომანის გმირი.

⁷ ასე მოიხსენიებს რაბლეს სორბონელ თეოლოგ-სქოლასტიკოსებს თავის „გარგანტუა და პანტაგრუელში“.

მართალი, იმ სწავლულ კაცებს არ მივეკუთვნები... – რაბლეს მეოთხედი საათი⁸, – გაანყვეტინა დოქტორმა კოტარმა, რომელსაც დაბნეული იერი აღარ ჰქონდა და მცოდნე ადამიანის სახე მიეღო. „– ... როცა ო'ბუას სააბატოს წესდების მიხედვით ვიკონტ დე შატობრიანის, დიდი მანჭია ვინმეს, ხელმძღვანელობით მწერლურ აღთქმას ადებინებენ და ჰუმანისტების მკაცრ წესებს მიჰყვებიან, ვიკონტი დე შატობრიანი... – შატობრიანი ვაშლით?⁹ – გაანყვეტინა დოქტორმა კოტარმა. – მთელი სამოს მეთაურია“. – განაგრძობრიშომ, რომელმაც დოქტორის ხუმრობა არ აიტაცა, დოქტორი კი პროფესორის სიტყვებმა შეცბუნებული დატოვა და ბატონ დე შარლიუს მოუსვენრად გადახედა. გულის სიღრმეში კოტარმა ბრიშო გაკიცხა, მისმა კალამბურმა კი თავადის ქალ შჩერბატოვას ნაზი ღიმილი გამოიწვია. „– პროფესორმა დაგვიმტკიცა, რომ ჩამოყალიბებული სკეპტიკოსის ღვარძლიან ირონიას ყოველთვის აქვს ნარმატება“, – თავაზიანობის გამო უფრო თქვა, იმიტომაც, რომ დანარჩენებისთვის ეჩვენებინა, დოქტორის „სიტყვა“ შეუმჩნეველი არ დარჩენია. „– ბრძენი ძალაუნებურად სკეპტიკოსია, – თქვა დოქტორმა. – რა ვიცი? „შეიცან თავი შენი“¹⁰, ასწავლიდა სოკრატე. და ეს სწორია. ზედმეტობა ყველა დარგში ნაკლია. მაგრამ სიბრაზისგან ვფითრდები, როგორც კი ვიფიქრებ, რომ ეს საკმარისი აღმოჩნდა, სოკრატეს სახელი დღემდე დიდებით მოსილი დარჩენილიყო. არსებითად, რას წარმოადგენს მისი სწავლება? იქ განსაკუთრებული არაფერია. შარკომ და სხვებმა ათასჯერ უფრო ღირებული შრომები დატოვეს; ყოველ შემთხვევაში,

რალაცას მაინც ეყრდნობოდნენ, თუნდაც იმას, რომ თვალის გუგის რეაქციის შესუსტება საერთო დამბლის სიმპტომია, მაგრამ ახლა ისინი აღარც კი ახსოვთ. არსებითად, სოკრატეში განსაცვიფრებელი არაფერია. ისეთებს, როგორც ის იყო, საქმე არ ჰქონდათ, მთელი დღეები სეირნობდნენ და კამათობდნენ. ეს ისევეა, როგორც იესო ქრისტესთან: „გიყვარდეთ ერთმანეთი“, დიდებული ნათქვამია. – ჩემო მეგობარო... – შეევედრა ქალბატონი კოტარი. – აბა რა, ჩემი ცოლი პროტესტს აცხადებს. ესენი ხომ ყველანი ნევრასტენიკები არიან. – ძვირფასო დოქტორო, საერთოდ არა ვარ ნევრასტენიკი, – აღშფოთდა ქალბატონი კოტარი. – რას ჰქვია, არა ხარ, როცა შვილის ავადმყოფობა მაშინვე უძილობას გგვრის? განა არ ვალიარებ, რომ სოკრატე და მისთანები უმაღლესი კულტურის ინტერესებისთვის აუცილებელია, რათა ტალანტები გვამშვენებდნენ. პირველკურსელებს მუდამ ამ სიტყვებს ვეუბნები: შეიცან თავი შენი. როცა ბიძია ბუშარმა ეს გაიგო, ძალიან მომიწონა, – არ მივეკუთვნები იმ ადამიანების მომხრეთა ჯგუფს, რომლებიც ალიარებენ – ფორმა ფორმისათვის, ლექსების რითმებშიც ხელმოჭერილი არა ვარ, – განაგრძობრიშომ. – და მაინც, „ადამიანური კომედია“, რომელშიც ძალიან ცოტა რამ არის ადამიანური, არ შეიძლება იმ ნაწარმოებებს მივაკუთნოთ, სადაც ხელოვნება მალღდება შინაარსზე, როგორც ის ცინიკოსი ოვიდიუსი იტყოდა. დაე, იქ შევჩერდე, სადაც ორი გზა იყრება, ერთი მედონის¹¹ სამწყსოსკენ მიმავალი, მეორე კი ფერნეის¹² სავანისკენ, მგელთა ველიდან¹³ ორივე ერთი მანძილ-

⁸ ეს ფრთიანი გამოთქმა უკავშირდება რაბლეს ცხოვრების იმ ეპიზოდს, როცა პარიზისკენ მიმავალი მწერალი ჩაფრებმა დაიჭირეს და თხუთმეტი წუთი მისცეს მძიმე მდგომარეობიდან გამოსასვლელად.

⁹ ტაფამწერის (უფრო ხორცის) რეცეპტი.

¹⁰ დელფოსში აპოლონის ტაძრის წარწერა, რომელიც სოკრატეს ფილოსოფიის ქვაკუთხედად იქცა.

¹¹ იგი ერთი შეხედვით ოფიციალურ ეკლესიასთან შერიგებულმა რაბლემ მიიღო.

¹² მამული შვეიცარიაში, სადაც 1759 წლიდან ცხოვრობდა ვოლტერი.

¹³ ადგილი პარიზთან ახლოს, სადაც შატობრიანმა თავისი ცხოვრების ბოლო წლები გაატარა.

ით დაშორებული, სადაც რენე პირველმ-
 ღვედელმთავრის მოვალეობას ასრულებდა
 და მტკიცე ხელით მართავდა, და უარ-
 დიდან¹⁴, სადაც აბდაუბდის მქადაგებელი
 ონორე დე ბალზაკი თავისი პოლონელი
 ქალისთვის¹⁵ დაუღალავად ჭყაპნიდა ქა-
 ლაღებზე. – რაც უნდა ილაპარაკოთ,
 შატობრიანი აქამდე ცოცხალია, ბალ-
 ზაკი კი დიდი მწერალია, – შეეკამათა
 ბატონი დე შარლიუ; ის ჯერ კიდევ ხე-
 ლოვნებაზე იმ შეხედულებების გავლენის
 ქვეშ იყო, რომელსაც სუვანი მისდევდა,
 და ბრიშო აღიზიანებდა. – ბალზაკმა ის-
 ეთი ვნებებიც შეიცნო, სხვებისთვის რომ
 უცხოა და, თუ მათ გაგებას ცდილობენ,
 მხოლოდ იმიტომ, რომ დაგმონ. აღარ
 შეგახსენებთ მისი ნაწარმოების, „გამქრა-
 ლი ოცნებების“ უკვდავებას, „სარაცინი“,
 „ოქროსფერთვალეა გოგონა“, „ვნება
 უდაბნოში“, თვით „წარმოსახვითი საყვარ-
 რელიც“ კი ჩემს სიმართლეს ამტკიცებს.
 როცა სუვანთან ბალზაკის „არაბუნებრივ“
 მხარეზე ვლაპარაკობდი, მან მითხრა:
 „ტენის¹⁶ თანამზრახველი ხართ“. არ
 მაქვს პატივი, ბატონ ტენს ვიცნობდე, –
 განაგრძო დე შარლიუმ, რომელსაც აუ-
 ტანელი ჩვეულება ჰქონდა – დიდი მწერ-
 ლების გვარებისთვის სრულიად ზედმეტი
 სიტყვა „ბატონი“ მიემატებინა, ისევე,
 როგორც, სხვათა შორის, სხვა მაღალი
 წრის ადამიანებსაც. ეტყობა, მიიჩნევდნენ,
 რომ ამით პატივს მიაგებდნენ მათ ანდა,
 შეიძლება, მანძილის დასაცავადაც, რათა
 ხაზი გაესვათ, რომ მათ არ იცნობენ, –
 არ ვიცნობ ბატონ ტენს, მაგრამ ჩემთვის
 დიდი პატივია, რომ იგივე აზრი მაქვს,
 რაც მას“. მიუხედავად იმისა, რომ მაღალი
 წრის სულელური ჩვეულებები ბატონ დე
 შარლიუს თავგზას უბნედა, მაინც ძალიან
 ჭკვიანი კაცი იყო; მისთვის უჩვეულო არ
 იქნებოდა, თუ გაიგებდა, რომ რომელი-
 ლაც დიდი ხნის წინანდელი ქორწინებით

მისი ოჯახი ბალზაკების ოჯახს ნათესავად
 მოხვდებოდა, გაიხარებდა (როგორც ბალ-
 ზაკი გაიხარებდა), მაგრამ ამ სიხარულს
 ისე გამოხატავდა, მომხიბლავ შემწყნარე-
 ბლობად მიიღებდით.

ზოგჯერ სენ-მარტენ-დიუ-შენის მომ-
 დევნო სადგურში ვაგონში ახალგაზრდები
 ამოდიოდნენ. ბატონი დე შარლიუ თავს
 ვერ იკავებდა, მათთვის თვალი არ შეეფ-
 ლო და, რადგან სასხვათაშორისოდ და
 ფარულად იყურებოდა, ამიტომ მათდამი
 ამ ყურადღებაში უჩვეულო არაფერი იფ-
 არებოდა, რაც სინამდვილე არ იყო; შეი-
 ძლება გეფიქრათ, რომ მათ იცნობდა და,
 თუმცა მსხვერპლის გაღებაზე მაინც მიდ-
 იოდა, ვიდრე ჩვენკენ შემობრუნდებოდა,
 უნებურად საკუთარ თავს ამყდავებდა,
 იმ ბავშვებივით, რომელთა მშობლებიც
 ნაჩხუბებულნი არიან და მისალმებასაც
 უკრძალავენ, ერთმანეთთან შეხვედრისას
 კი არ შეუძლიათ, თავი არ აწიონ, თუმცა
 იციან, აღმზრდელისგან სახაზავის დარ-
 ტყმა არ ასცდებათ.

როცა ბატონმა დე შარლიუმ „ოლიმ-
 პოს მწუხარებისა“ და „ბრწყინვალეა და
 სილატაკის“ ერთმანეთთან შეჯერებისას
 ბერძნული სიტყვები იხმარა, სკიმ, ბრი-
 შომ და კოტარმა ღიმილით გადახედეს
 ერთმანეთს, ოღონდ არა იმდენად დამცი-
 ნავი, რამდენადაც კმაყოფილების გამო-
 მხატველი ღიმილით, როგორსაც ის ადა-
 მიანები მიიღებდნენ, მათთან სავაშმოდ
 მჯდარ დრეიფუსს თავის სასამართლო
 პროცესზე ლაპარაკს რომ აიძულებენ
 ანდა იმპერატრიცას თავისი დედოფლო-
 ბის შესახებ მოაყოლებენ, ისევე ამავე თე-
 მაზე უნდოდათ საუბრის გაგრძელება,
 მაგრამ უკვე დონსიერს ვუახლოვდებო-
 დით; დონსიერში კი მორელი შემოგვი-
 ერთდა. მისი დასწრებით ბატონი დე შარ-
 ლიუ ყველაფერს, რასაც ამბობდა, უკვე
 კონტროლს უწევდა და, როცა სკიმ კარ-

¹⁴ ადგილი, სადაც ცხოვრობდა ბალზაკი.

¹⁵ იგულისხმება ბალზაკის ცოლი ეველინა ჰანსკა (1801-1882).

¹⁶ იპოლიტ ადოლფ ტენი (1828-1893) – ფრანგი ფილოსოფოსი, მწერალი და ისტორიკოსი.

ლოს ერერასა და ლუსიენ დე რიუბამ-პრეს სიყვარულზე მოისურვა ლაპარაკის გადატანა, ბარონის სახემ უკმაყოფილო, გამოუცნობი და მკაცრი გამომეტყველება მიიღო, იმ გამკიცხავი მამის სახე, მისი ქალიშვილის დასწრებით უხამს საკითხებზე რომ საუბრობენ. სკი არ წყნარდებოდა, მაშინ ბატონმა დე შარლიუმ ხმას აუწია, მათ ალბერტინი დაანახვა, რომელიც ქალბატონ კოტართან და თავადის ქალ შჩერბატოვასთან საუბრით იყო გართული და ჩვენ ხმას ვერც გაიგებდა, და ისეთი ადამიანის მრავალმნიშვნელოვანი, ფარული აზრი ჩადო თავის სიტყვებში, ვინც მოისურვა, ამ უზრდელს ჭკუა ასწავლოს, და თქვა: „– მგონი დროა, ამ ახალგაზრდა გოგონასთვის უფრო საინტერესო რამეზე ვილაპარაკოთ“. მშვენივრად მივხვდი, მისთვის ახალგაზრდა გოგონა ალბერტინი კი არა, მორელი იყო; მერე, როცა ყოველგვარი ქარაგმის გარეშე მთხოვა, მორელის დასწრებით ასეთი საუბარი აღარ გაგვემართა, დავრწმუნდი, რომ მაშინ მართალი ვიყავი. „– იცით, – მასზე ლაპარაკი რომ წამოიწყო, იმ დროს მითხრა, – მორელი ის არ არის, ვინც თქვენ გგონიათ: სრულიად წესიერი, ჭკვიანი და ძალიან სერიოზული ჭაბუკია“. ბატონი დე შარლიუს სიტყვებიდან გამოდიოდა, რომ გარყვნილებას ახალგაზრდა კაცებისთვის ისეთივე სასტიკ საშიშროებად მიიჩნევდა, როგორც ქალებისთვის პროსტიტუციას, და მორელზე ლაპარაკისას ისე იხმარა სიტყვა „სერიოზული“, როგორც პატარა მუშა გოგოს დახასიათებისას იხმარდა. მაშინ ბრიშომ, საუბარი რომ სხვა თემაზე გადაეტანა, მკითხა, დიდხანს ვაპირებდი თუ არა ენკარვილში დარჩენას. რამდენი არ ვუჩიჩინე, ენკარვილში კი არა, ბალბეკში ვცხოვრობ-მეთქი, ვერაფერი შევასმინე, მუდამ ეშლებოდა, მისთვის ენკარვილი და ბალბეკი ერთი და იგივე იყო, ორივე ზღვისპირეთი გახლდათ. ადამიანებს ხშირად მხედველობაში ერთი აქვთ და სხვას ამბობენ. ერთი სენ-

ჟერმენელი ქალბატონი, როცა ჩემგან ჰერცოგინია დე გერმანტზე რაღაცის გაგება უნდოდა, განუწყვეტილად მეკითხებოდა, დიდი ხანია ზინაიდი თუ ორიან-ზინაიდი არ გინახავთო, რამაც პირველად საგონებელში ჩამაგდო. ჰერცოგინია დე გერმანტს მართლაც ჰყავდა ნათესავი ორიანი და გაუგებრობის თავიდან ასაცილებლად ჰერცოგინიას ორიან-ზინაიდის ეძახდნენ. იქნებ, ადრე ენკარვილშიც იყო სადგური და იქიდან ბალბეკში ეკიპაჟებით დადიოდნენ. „– რაზე ლაპარაკობდით? – მკითხა გაცუბულმა ალბერტინმა, როცა შეამჩნია, როგორ აიფარა ბატონმა დე შარლიუმ სახეზე ოჯახის მეთაურის ზვიადურობა. – ბალბაკზე. – იჩქარა პასუხი ბარონმა, – თქვენ ამ საღამოს ზუსტად პრინცესა დე კადინიანის კაბა გაცვიათ; ის კი არა, ვახშამზე რომ ეცვა, მეორე“. ეს მსგავსება იმით აიხსნება, რომ ალბერტინის კაბის არჩევისას იმ გემოვნებით ვიხელმძღვანელებ, რომელიც მას ელსტირმა ჩამოუყალიბა, მკაცრ ფორმებს დიდად რომ აფასებდა, შეიძლებოდა, მისთვის ინგლისურიც გვეწოდებინა, რომ არა ფრანგული სინაზისა და სირბილის თანაზომიერება. ელსტირი ხშირ შემთხვევაში ნაცრისფერტონებზე ამებულ კაბებს აძლევდა უპირატესობას, როგორც დიანა დე კადინიანი. მხოლოდ ბატონ დე შარლიუს შეეძლო ალბერტინის კაბების ჭეშმარიტი ღირებულების შემჩნევა; მისი თვალი მაშინვე პოულობდა იმას, რაც სამოსში იშვიათობა იყო, ღირებული; არასოდეს ეშლებოდა ქსოვილის სახელი, უშეცდომოდ ცნობდა, ვისი ნახელავიც იყო. ოღონდ ქალის ტუალეტში მეტი ფერადოვნება და ბრწყინვალეობა უყვარდა, ვიდრე ამას ელსტირი მიიჩნევდა დასაშვებად. აი, რატომ იყო, რომ იმ საღამოს ალბერტინმა ნახევრად გახარებული, ნახევრად შეწუხებული მხერა მესროლა და თავისი კატისებური, მოვარდისფრო ცხვირი ძირს დაუშვა. და, რადგან ნაცრისფერი კრებდემინის კაბის ზემოთ ნაცრისფერი შევიოტის ჟაკეტი მჭი-

დროდ ჰქონდა შეკრული, მართლაც ისეთი შთაბეჭდილება იქმნებოდა, თითქოს ნაცრისფერებში იყო გამოწყობილი. თვალთ მანიშნა, ჟაკეტის გახდაში, მერე ისევ ჩაცმაში დავხმარებოდი, ნაოჭიანი სახელოების გასწორება თუ აწვევა უნდოდა და ჟაკეტი ამიტომ გაიხადა და, რადგან სახელოები ძალიან რბილი ვარდისფერი, ფერწასულად ცისფერი, მომწვანო, შავმოიისფრო იყო, ისე ჩანდა, თითქოს ნაცრისფერ ცაზე ცისარტყელა გაბრწყინებულიყო. ალბერტინმა არ იცოდა, მოეწონებოდა თუ არა ეს ბარონს.

„– ოო, – აღტაცებით წამოიძახა ბატონმა დე შარლიუმ, – ეს ხომ სხივია, ფერთა პრიზმა! გილოცავთ. – ამას უნდა ვუმაღლოდე ყველაფერს, – საყვარელი ღიმილით ჩემზე მოანიშნა ალბერტინმა; უყვარდა, როცა ჩემს საჩუქრებზე საყოველთაო ყურადღებას მიაპყრობდა. – მხოლოდ იმ ქალებს ეშინიათ ნათელი ფერების, ვისაც წესიერად ჩაცმის თავი არა აქვს, – განაგრძო ბატონმა დე შარლიუმ, – შეიძლება, მყვირალა ფერების კაბა ჩაიცვა და ვულგარული არ გამოჩნდეს, შეიძლება, რბილ ტონებში გადანყვეტილი კაბა ჩაიცვა და მაინც გამოირჩეოდეს. თქვენ მიზეზი არა გაქვთ, ისეთი გულგატეხილი სახე მიიღოთ, როგორიც ქალბატონ დე კადინიანს ჰქონდა; მის ნაცრისფერ კაბას დ'ართეზისთვის უნდა მიენიშნებინა, რომ დიანა ცხოვრებაზე გულგატეხილი იყო“. კაბებზე ლაპარაკით დაინტერესებულმა ალბერტინმა ბატონ დე შარლიუს პრინცესა დე კადინიანის ამბების გამოკითხვა დაუწყო.

„– ოო, ეს საუცხოო ამბავია, – მეოცნებე იერით წარმოთქვა ბარონმა. – ვიცი ის ბალი, სადაც დიანა დე კადინიანი ქალბატონ დ'ესპართან ერთად დასეირნობდა. ეს ერთი ჩემი ნათესავი ქალის ბალია. – ნათესავი ქალის ბალს, ისევე როგორც მის გენეალოგიას, შეიძლება ჩვენი ბრწყინვალე ბარონისთვის ჰქონდეს ფასი, – უჩუროჩულა ბრიშომ კოტარს. – მაგრამ ჩვენ რა შუაში ვართ? იმ ბალში სეირნობის უფლება არ გვაქვს, არც იმ

ქალბატონს ვიცნობთ და არც ტიტულოვანი ხალხი ვართ“. ბრიშოს ვერ წარმოედგინა, რომ შეიძლება, კაბებით ან ბალით ისე დაინტერესდეს, როგორც ხელოვნების ნაწარმოებით და რომ ბატონი დე შარლიუ ახლა ზუსტად ისეთ ბალს ხედავდა, როგორიც ბალზაკთან ქალბატონი დე კადინიანის პატარა ხეივნები იყო.

„– თქვენ ხომ მას იცნობთ, – მხედველობაში თავისი ნათესავი ქალი ჰყავდა და ჩემს მოხიბვლას შეეცადა, ისე მომმართა, როგორც იმ ადამიანს, რომელიც ამ კლანში არ შედიოდა და იმავე წრეს ეკუთვნოდა, რომელსაც თვითონ დე შარლიუ ანდა, ყოველ შემთხვევაში, იმ ადამიანს მაინც, რომელიც ამ წრეში ტრიალეზდა. – თქვენ, ალბათ, მარკიზა დე ვილპარიზთან გინახავთ იგი. – მარკიზა დე ვილპარიზთან, რომელიც ციხე-დარბაზ ბოკრეს მფლობელია? – ჰკითხა დაძაბულმა ბრიშომ. – დიას, ნუთუ ერთმანეთს იცნობთ? – მშრალად იკითხა ბატონმა დე შარლიუმ. – არა, – უპასუხა ბრიშომ, – მაგრამ ჩემი მეგობარი ნორპუა ყოველ წელს თავისი შვეტულეების ნახევარს ბოკრეში ატარებს. ზოგჯერ წერილებს იქ ვწერდი“. მეგონა, მორელისთვის საინტერესო იქნებოდა და ვუთხარი, რომ ბატონი დე ნორპუა მამაჩემის მეგობარი იყო. მორელს სახის ერთი ნაკვთის მოძრაობითაც არ გაუმჟღავნებია, რომ ჩემი ნათქვამი გაიგო; მას მიაჩნდა, რომ ჩემი მშობლები უმნიშვნელო ადამიანები იყვნენ, პაპაჩემზე დაბლა მდგომნი, იმ პაპაზე, ვისთანაც მამამისი კამერდინერად მუშაობდა, პაპას კი, თავისი ნათესავებისგან განსხვავებით, მართლა უყვარდა მსახურების „შევიწროება“, თუმცა მის ხსოვნას მაინც მოწინებით ინახავდნენ. „ეტყობა, ქალბატონი დე ვილპარიზი მართლაც საოცარი ქალია; სხვისი ნათქვამით თუ ვიმსჯელებთ, თორემ არც მე და არც ჩემს კოლეგებს არ გვინახავს, ბატონი დე ნორპუა ინსტიტუტში ყველასთან თავაზიანი და გულითადია, მაგრამ მარკიზასთან არც ერთი ჩვენგანი არ წა-

რუდგენია. ვიცი, რომ მხოლოდ ჩვენს მეგობარ ტიურო-დანჟენს¹⁷ იღებს სტუმრად, რომლის ოჯახსაც დიდი ხნის ნათესაობა აკავშირებს მარკიზას ოჯახთან, და კიდევ გასტონ ბუასიეს¹⁸ – მასთან ნაცნობობის სურვილი მის ერთ-ერთ სამუშაოსთან დაკავშირებით გამოთქვა, რომელმაც განსაკუთრებულად დაინტერესა. ერთხელ მასთან ივახშმა კიდევ და მოხიბლული დაბრუნდა. მაგრამ ქალბატონი ბუასიე არ მიიწვია“. ამ სახელის გაგონებაზე მორელმა მგრძნობიარედ გაიღიმა: „– აჰ! ტიურო-დანჟენი! – მომიბრუნდა და ისეთივე გათამამებული ინტერესით მითხრა, როგორადაც სულ ახლახან გულგრილობა გაითამაშა მარკიზ დე ნორპუასა და მამაჩემის ხსენებისას. – ტიურო-დანჟენი და პაპათქვენი ისეთი გულითადი მეგობრები იყვნენ! როცა რომელიმე ქალბატონი აკადემიაში არჩევნებთან დაკავშირებულ საზეიმო სხდომაზე ცენტრში დაჯდომას მოისურვებდა, პაპათქვენი ამბობდა „ტიურო-დანჟენს მივწერ“. და, ცხადია, ქალბატონს მოსაწვევს მაშინვე უგზავნიდნენ. მშვენივრად მოგეხსენებათ, ტიურო-დანჟენი პაპათქვენისთვის უარის თქმას ვერ ბედავდა, რადგან უსიამოვნება არ ასცდებოდა. თავშესაქცევი ამბები მახსენდება ბუასიეს სახელთან დაკავშირებითაც: პაპათქვენი ქალბატონებისთვის საახალწლო საჩუქრებს იმათთან ყიდულობდა. ზუსტად ვიცი, ისიც კი მახსოვს, ვის ავალეებდნენ“. როგორ არ ეცოდინება, როცა მამამისს ავალეებდნენ! პაპაჩემზე მორელი ასეთი გრძნობით იმიტომ ლაპარაკობდა, რომ იცოდა, გერმანტების სახლში დარჩენას, სადაც ბების დაჟინებული სურვილით ჩავსახლდით, აღარ ვაპირებდით. ზოგჯერ ერთმანეთს ველაპარაკებოდით, როგორ გადავიდოდით ამ სახლიდან. გადასვლის თაობაზე შარლ მორელის რჩევებს რომ მივხვდეთ, მხედველო-

ბაში უნდა მივილოთ ის, რომ უნინ პაპაჩემი მალერბის ბულვარის ნომერ 40° სახლში ცხოვრობდა. და, რადგან პაპა ადოლფთან ხშირად დავდიოდით იმ საბედისწერო დღემდე, როცა მასთან ჩემი მშობლები წავაჩხუბე – მათ ხომ ვარდისფერებიანი ქალბატონის ამბავს მოვუყევი, ჩვენი ნაცნობები უკვე არა „თქვენს პაპასთან“ ამბობდნენ, არამედ, უბრალოდ, „ნომერ 40“-დ მოიხსენიებდნენ. დედაჩემის ნათესავი ქალები, თითქოს სწორედ ასე უნდა იყოს, ისე იტყოდნენ: „აჰ, კვირაობით კაცი ვერ გნახავთ, თქვენ ხომ „ორმოც“-ში ვახშობთ“. თუ რომელიმე ნათესავი ქალის ნახვას ვაპირებდი, მირჩევდნენ ჯერ „ორმოც“-ში შემევილო, რათა პაპას არ სწყენოდა, პირველად ის რომ არ ვნახე. ეს სახლი მისი საკუთრება გახლდათ და უნდა გითხრათ, რომ მდგმურების არჩევასა და ძალიან მომთხოვნი იყო: ბინებს მხოლოდ მეგობრებზე აქირავებდა ან იმათზე, ვინც მერე მეგობრები უნდა გამხდარიყვნენ. პოლკოვნიკი ბარონი დე ვატრი მასთან სიგარის მოსაწვევად ყოველდღე შედიოდა, ასე უფრო ადვილი იყო რემონტის გაკეთებაზე მისი დათანხმება. თუ შეამჩნევდა, ვინმემ ფანჯარაზე თეთრეული ან ხალიჩა გაფინა, საშინლად ბრაზდებოდა, იმაზე უფრო სწრაფად აიძულებდა თეთრეულისა თუ ხალიჩის ჩამოხსნას, ვიდრე ამას ახლა აღწევნ ნესრიგის დამცველები. სახლის ნაწილს აქირავებდა, მხოლოდ ორ სართულს იტოვებდა და საჯინიბოს. ადამიანებმა იცოდნენ, რომ პაპას სიამოვნებდა, როცა ეუბნებოდნენ სახლში სანიმუშო ნესრიგი გაქვთო; აღფრთოვანებულები იყვნენ „პატარა ბინების“ კომფორტით და ისიც პასუხის გარეშე იღებდა ამ ქებას. „პატარა ბინები“ მართლაც კომფორტული იყო (პაპა მაშინდელ ყველა ტექნიკურ შესაძლებლობას იყენებდა), ოღონდ განსაკუთრებული არაფერი

¹⁷ პოლ ტიურო-დანჟენი (1837-1913) – ფრანგი ისტორიკოსი.

¹⁸ გასტონ ბუასიე (1823-1908) – ფრანგი არქეოლოგი.

ჰქონდა, მაგრამ პაპა დარწმუნებული ბრძანდებოდა, რომ ბინები კეთილმოწყობილია და თავის კამერდინერს, ცოლს, მეეტლესა თუ მზარეულსაც შთააგონებდა, რომ მთელ პარიზში მის სახლზე უკეთესად განწყობილი სახლი არ არსებობდა, თუმცა მოჩვენებითი მოკრძალებით „ჩემს პატარა ბუნაგს“ ეძახდა. შარლ მორელიც ამ აზრით იზრდებოდა. მერეც არ შეუცვლია აზრი. მაშინაც კი, როცა ვაგონში ვინმე სხვას ვეტყოდი, შესაძლოა, საცხოვრებლად სხვაგან გადავიდეთ-მეთქი, უკვე ღიმილს იწყებდა, შეთქმულივით თვალს ჩამიკრავდა და იტყოდა: „ნეტავ, რამე ისეთი იშოვოთ, როგორც „ორმოცი“ იყო! ყველასთვის კარგი იქნებოდა! პაპათქვენმა ეს კარგად იცოდა. დარწმუნებული ვარ, მთელ პარიზში „ორმოცი“-ზე უკეთესი არაფერი მოიძებნება“.

იმ ნაღვლიანი გამომეტყველებით, როგორითაც ბატონი დე შარლიუ პრინცესა დე კადინიანზე ლაპარაკობდა, მივხვდი, არამარტო თავისი ნათესავი ქალის, რომელსაც საერთოდ ვერ იტანდა, პატარა ბალი გაახსენდა. იგი ღრმა ფიქრებში ჩაიძირა, მერე, თითქოს საკუთარ თავს მიმართაო, წამოიძახა: „– პრინცესა დე კადინიანის საიდუმლოებები! რა შედეგია! რა ღრმად უნდა იცნობდე ადამიანის გულს, რომ დიანას მტანჯავი შიში, გაფუჭებული რეპუტაცია ასე აღწერო და საყვარელ ადამიანამდე მიიტანო! ადამიანებისთვის ეს ოდიტგანვე დამახასიათებელია, თუმცა შეიძლება ზედაპირულადაც ჩანდეს, მაგრამ ადამიანთა ფართო წრეს კი იპყრობს ეს გრძნობა!“ ბატონი დე შარლიუს ტონში ნაღველი ჟღერდა და მაინც იგრძნობოდა, რომ ამ ნაღველში იყო რაღაც მისთვის მომავადობელი. ცხადია, ბატონ დე შარლიუს ნათლად ვერ წარმოედგინა, მისი მიდრეკილებების შესახებ ბევრმა თუ იცოდა, მაგრამ რაღაც დროიდან იმის გაფიქრებაზეც კი თრთოდა, რომ, როგორც კი პარიზში მორელთან ერთად დაინახავდნენ, მორელის ოჯახი აუმხედრდებოდა და მისი

ბედნიერება დასრულდებოდა. ასეთი შესაძლებლობა თვალწინ უდგებოდა, როგორც მისთვის რაღაც უკიდურესად უსიამოვნო და დამამძიმებელი. მაგრამ ბარონი არტისტული ბუნების მძლავრი ადამიანი იყო. და ახლა, როცა თავისი მდგომარეობა ბალზაკის მიერ აღწერილ მდგომარეობას შეუჯერა, თავი თითქოსდა რომანს შეაფარა და თავისი სულიერი ტკივილის დაყუჩება იმაში პოვა, რასაც სუვანი და სენ-ლუ „ძალიან ბალზაკისებურს“ დაარქმევდნენ. პრინცესა დე კადინიანთან შეჯერება ადვილად გამოუვიდა, რადგან ჩვევად ჰქონდა, აზრობრივად ერთი შეეცვალა მეორეთი, და ეს უნარი არაერთხელ გამოუყენებია. საკმარისი იყო, სიყვარულის საგანი ქალი ახალგაზრდა მამაკაცით შეეცვალა, რომ ახალგაზრდა ადამიანებთან ურთიერთობებიც მაშინვე ისევე რთულდებოდა, როგორც ქალსა და კაცს შორის ურთიერთობები რთულდებოდა ძლივს დანყებული სატრფიალო კავშირისთანავე. თუ რაღაც მიზეზის გამო ერთხელ და სამუდამოდ კალენდარში ცვლილებას შეიტანენ ან გრაფაში თუ წლის დასაწყისს რამდენიმე კვირით უკან დაწვევენ, ხოლო საათს მეოთხედი საათით წინ გადაწვევენ, დღე-ღამეში მაინც ოცდაოთხი საათი დარჩება, ხოლო თვეში ოცდაათი დღე, დროის საზომის ყველა შეპირისპირებაში არავითარი ცვლილება არ მოხდება. ყველა ცვლილება უმცირესი შეცდომების გარეშე ხდება იმ პირობით, თუ რიცხვთა თანაფარდობა არ შეიცვლება. ასე ხდება იმათთან, ვინც „ცენტრალური ევროპის დრო“ მიიღო, და იმათთანაც, ვისაც აღმოსავლური კალენდარი აქვს. იმაში, რომ ბატონი დე შარლიუ მორელს დაუახლოვდა, ეტყობა, თავისი როლი იმ პატივმოყვარეობამაც ითამაშა, რომელიც ადამიანს აქტრისას თავისი ხარჯით შენახვისკენ უბიძგებს. პირველსავე დღეს ბატონი დე შარლიუ შეეცადა, შეეტყო, ვინ იყო მორელი, ცხადია, გაიგო, რომ უბრალო ხალხის წრიდან იყო

გამოსული, მაგრამ განა დემიმონდენი¹⁹, რომელიც გვიყვარს, თავის მომხიბვლელობას კარგავს იმის გამო, რომ ღარიბი ოჯახიდან არის? სამაგიეროდ, ცნობილმა მუსიკოსებმა, რომლებსაც ბარონმა მისწერა, უპასუხეს არა იმ ანგარებიანი განზრახვით, როგორც იმ მეგობრებმა, რომლებმაც სუვანი ოდეტს გააცნეს და იგი ფაქიზ, მიუკერძოებელ ქალად გამოიყვანეს, როგორც სინამდვილეში არ იყო, არამედ იმ ადამიანების ჩვეულების თანახმად, თვალშისაცემი მდგომარეობა რომ უკავიათ, დამწყები მუსიკოსი ქებით მოიხსენიეს: „ოო, დიდი ნიჭის პატრონია! ბრწყინვალე მომავალი ელის; ჯერ ახალგაზრდაა და სწავლულები უკვე პატივისცემით ექცევიან. თავის გზას გაიკვლევს“. და იმ დაჟინებით, რომელსაც ის ადამიანები გამოხატავენ, რომლებიც ვერ ხვდებიან, რომ ერთი მამრის მეორე მამაკაცის სილამაზით აღფრთოვანება გარყვნილების ნიშანია, უმატებდნენ: „თანაც ისეთი ლამაზია, როცა უკრავს! კონცერტებზე ასეთ წარუშლელ შთაბეჭდილებას არავინ ახდენს; ლამაზი თქმა აქვს, ნატიფი მოძრაობა, მშვენიერი სახე, მოკლედ, პორტრეტიდან გადმოსულ მევიოლინეს ჰგავს“. ამიტომ იყო, რომ ბატონი დე შარლიუს, რომელსაც მორელი უკიდურესად დაძაბულ მდგომარეობაში აყენებდა, მისთვის არც დაუმაღავს იმ უამრავი წინადადების თაობაზე, მას რომ სთავაზობდნენ, და არც ის, როგორი გახარებული იყო, მისი გადაბირება რომ შეძლო, პატარა კუთხეც მოუწყო, სადაც მორელი ხშირად დადიოდა. დანარჩენ დროს ბატონი დე შარლიუ მორელის განკარგულებაში ტოვებდა, რათა მას კარიერა გაეკეთებინა, მის კარიერაზე კი თანხის დაუზოგავად, განუწყვეტილად ზრუნავდა და, როგორც ყველა გერმანტი, ესეც იმ რწმენით ხელმძღვანელობდა, რომ მამაკაცმა საქმე უნდა აკეთოს, მხოლოდ ნი-

ჭიერი ადამიანი ღირს რალაცად, წარმოშობა და ფული კი ნულია, რომელიც მას ღირებულებას მატებს; იმისიც ეშინოდა, ვაითუ, უსაქმურობისგან ან იმის გამო, რომ დე შარლიუს გარდა არავის ხვდებოდა, მევიოლინეს მოეწყინა. დაბოლოს, არ სურდა, დიდი კონცერტების დასასრულს უარი ეთქვა იმ სიამოვნებაზე, რასაც თავისი ფიქრი ანიჭებდა: „ის, ვისაც ახლა ტაშს უკრავენ, ამ ღამეს ჩემთან გაატარებს“. მაღალი საზოგადოების ადამიანებს, ასე თუ ისე შეყვარებულები რომ არიან, პატივმოყვარეობა იქითკენ უბიძგებს, რომ მსხვერპლად შესწირონ ის, რაც უნინ მათ პატივმოყვარეობას აამებდა.

მორელი მიხვდა, რომ მისდამი ცუდი განწყობა არ მქონდა, ბატონ დე შარლიუსთან კი მხოლოდ წრფელი ურთიერთობა მაკავშირებდა, არც ერთი სადმი არანაირი ფიზიკური ლტოლვა არ გამაჩნდა და, ბოლოს და ბოლოს, ჩემდამი ისეთი მხურვალე სიმპათიის გამოხატვა დაიწყო, რომ ამით იმ მსუბუქი ყოფაცქევის ქალთან მსგავსება გაამჟღავნა, რომელიც დარწმუნდა, არაფერი ემოქმედა – მისი საყვარლის ერთგული მეგობარი ხართ და მათ ნაჩხუბებას არ აპირებთ. ზუსტად ისევე მელაპარაკებოდა, როგორც ოდესღაც რაქელი, სენ-ლუს საყვარელი მელაპარაკებოდა; და კიდევ, როგორც ბატონმა დე შარლიუმ გადმოცა, იგი იმასვე ეუბნებოდა ჩემზე, რასაც ოდესღაც რაქელი ეუბნებოდა რობერს. თვითონ ბატონმა დე შარლიუმ მითხრა: „ძალიან უყვარხართ!“ ზუსტად ასევე მეუბნებოდა რობერი რაქელზე: „ძალიან უყვარხართ!“ და, როგორც ძმისწული თავისი საყვარლის სახელით, ასევე ბიძა მორელის სახელით ხშირად მიწვევდნენ სავახშმოდ. და, რობერ-რაქელივით, არცთუ იშვიათად კინკლაობდნენ. ცხადია, როცა შარლი (მორელი) წასული იყო, ბა-

¹⁹ მსუბუქი ყოფაცქევის ქალი, მდიდარი ადამიანის ხასა, რომელიც მაღალი საზოგადოების მიბაძვას ცდილობს.

ტონი დე შარლიუ მის საქებარ სიტყვებს არ იშურებდა და თან აუცილებლად დაამატებდა ხოლმე, რომ მევიოლინე მასთან დიდებულად იქცეოდა, როგორც ეტყობოდა, ეს მას ძალიან მოსწონდა. მაგრამ ნათელი იყო, ამას ყველა ამჩნევდა, რომ „ერთგულების“ თანდასწრებითაც კი შარლი ხშირად ღიზიანდებოდა და სულაც არ გამოიყურებოდა იმ ბედნიერ მორჩილად, რაზეც ბატონი ასე ოცნებობდა. შედეგად კი, ბატონი დე შარლიუს სუსტი ხასიათის გამო, მორელს უმსგავს გამოხედომებს რომ მიუტყვებდა, საქმე იქამდე მიდიოდა, რომ მევიოლინე არც კი ცდილობდა გაღიზიანების დაფარვას, პირიქით, განგებ უფრო ამძაფრებდა. რამდენჯერმე შევამჩნიე, როცა ბატონი დე შარლიუ ვაგონში შემოდიოდა, სადაც შარლი თავის სამხედრო მეგობრებთან იჯდა, მუსიკოსი მხრებს იჩქრდა და მათ თვალს უკრავდა. ზოგჯერ თავსაც იმძინარებდა, როგორც ადამიანები ვინმე ისეთის გამოჩენისას თვალთმაქცობენ, ვინც აუტანელ მონყენილობას ჰგვრით. ზოგჯერ ხველას იწყებდა, სხვები იცინოდნენ, ენამორჩლეკით აჯავრებდნენ ისეთ ადამიანებს, როგორც ბატონი დე შარლიუ იყო, შარლი კუთხეში გაჰყავდათ, ბოლოს შარლი უგუნებოდ ბრუნდებოდა დე შარლიუსთან, რომელსაც ამ დაცინვით გული ლამის გახეთქოდა. გაუგებარი იყო, როგორ ითმენდა ამას. და ეს ყოველი მუდამ ახალი ტანჯვა ბატონ დე შარლიუს აიძულებდა, სხვანაირად ეზრუნა ბედნიერების პრობლემაზე. არა მარტო დიდი მომთხოვნელობა გამოეჩინა, არამედ სხვაც ესურვებინა, საზიზღარ მოგონებებს რომ გააბათილებდა. მერე ეს სცენები აუტანელი გახდა, მორელში თავიდანვე ჩადებული ფრანგული მდაბიური სული მას აიძულებდა, უბრალოების მომხიბვლელი ნიღაბი ჩამოეფარებინა, მოჩვენებითი გულწრფელობა დაენახვებინა, თითქოსდა უანგარობით შთაგონებული ამაყი დამოუკიდებლობაც კი. ყველაფერი ეს სრული ფარისევლობა

გახლდათ, მაგრამ მისთვის ხელსაყრელი: ვისაც უყვარს, მან რაღაც უნდა მოიგონოს, ფასი აინიოს, ვისაც არა, მისთვის უფრო ადვილია, პირდაპირ უნდა იაროს, ლამაზად გავლებული ხაზიდან არსად გადაუხვიოს. ეს ხაზი, როგორც რაღაც რასობრივი განსაკუთრებულობა, ისე ჩანდა მორელის გულღია სახეზე, სულდასურული ადამიანის სახეზე, რომლის ალერსიანი გამოხედვაც იმ ახალბერძნული სინატიფით გამოირჩეოდა, შამპანის ბაზილიკებს რომ ამშვენებს. მიუხედავად მოჩვენებითი მედიდურობისა, ბარონის მოულოდნელ გამოჩენაზე პატარა კლანის წინაშე მორელს ხშირად ერცხვინებოდა, განითლებულა, თვალი დაუხრია, ბარონი კი ალტაცებაში მოსულა, რადგან ეს მისთვის ნამდვილი რომანი იყო. სინამდვილეში კი, მორელი ამით თავის გაღიზიანებასა და სირცხვილის გრძნობას გამოხატავდა. ზოგჯერ გაღიზიანებას არ მალავდა; ძალ-ღონეს არ იშურებდა, მშვიდად და დარბაისლურად დაეჭირა თავი, მაგრამ სიმშვიდე არცთუ იშვიათად მუხთლობდა. ზოგჯერ ბარონის რომელიღაც წინადადებას თავხედურად პასუხობდა, უხეში ტონით, და მთელ საზოგადოებას საგონებელში აგდებდა. ბატონი დე შარლიუ მღუმარედ ხრიდა თავს, მერე, შვილების მალმერთებელი მამასავით, რომელსაც იმედი აქვს, იქნებ, შვილების სიცივე და უხეშობა ვერაფერ შეამჩნიაო, ისევ მევიოლინის ქებას იწყებდა. ოღონდ ბატონი დე შარლიუ ყოველთვის თვინიერი არ იყო, მაგრამ მისი ამბოხი მიზანს ვერ აღწევდა, ძირითადად იმიტომ, რომ განსაზღვრული რეაქციის გამოწვევას ცდილობდა, უმალლეს საზოგადოებაში აღზრდილს სულიერი სიმდაბლის იმედი ჰქონდა, თანდაყოლილის თუ არა, განსაზღვრული აღზრდის წყალობით განვითარებულის მაინც. მაგრამ მორელი მის აფეთქებებს სუსტი, ნუთიერი რაღაც პლებეური გულგრილობით პასუხობდა. მისდა საუბედუროდ, ბატონი დე შარლიუ ვერ ხვდებოდა, რომ მორელის შეგნებაში

ყველაფერი კონსერვატორიის შემდეგ და კონსერვატორიაში მისი კარგი რეპუტაციის შემდეგ, მაგრამ ამ საკითხს, მომავალში რომ ძალიან მნიშვნელოვანი იქნება, ჯერ არ ჰქონდა არსებითი ნიშნადობა უკანა პლანზე გადადიოდა. ბურჟუა ადვილად იცვლის გვარს პატივმოყვარე სურვილების გამო, დიდი ბატონები კი – უპირატესობის მოსაპოვებლად. ახალგაზრდა მევიოლინისთვის გვარი მორელი მტკიცედ უკავშირდებოდა მევიოლინეთა კლასის პირველი ხარისხის დიპლომს, მასასადამე, დიდბატონების საპირისპიროდ, მისთვის არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლებოდა გვარის შეცვლა. ბარონს კი უნდოდა, მორელი ყველაფრით, გვართაც კი, მისგან ყოფილიყო დავალებული. გაიგო თუ არა, რომ იმ მამულს, სადაც ისინი ერთმანეთს ხვდებოდნენ, შარმი ერქვა, ხოლო მორელის სახელი შარლი თითქმის ისევე ჟღერდა, როგორც შარლიუ, მაშინვე შეეცადა, მევიოლინე დაერწმუნებინა, რომ ლამაზი, წარმოსათქმელად მოხერხებული გვარი არტისტისთვის ნახევარ დიდებას ნიშნავდა, ამიტომ ვირტუოზს უყოყმანოდ უნდა შეეცვალა გვარი და შარმელი გამხდარიყო, რაც მათი შეხვედრების ადგილის მინიშნებად იქცეოდა. მორელმა მხოლოდ მხრები აიჩეჩა. მერე ბარონს თავში ცუდი აზრი მოუვიდა: ეს ბოლო არგუმენტი იყო – ამავე გვარის კამერდინერი მყავდაო, უთხრა. ამით მხოლოდ გააცოფა ახალგაზრდა კაცი. „– წარსულში ჩემი წინაპრები დიდ პატივად მიიჩნევდნენ, მეფის კამერდინერები ან მეტრდოტელები ყოფილიყვნენ. – ჩემი წინაპრები კი წარსულში თქვენს წინაპრებს თავებს აჭრიდნენ“, – ამაყად უპასუხა მორელმა. რადგან „შარმელის“ გვარის მიღებასთან დაკავშირებით არაფერი გამოუვიდა, ის უკვე მზად იყო, მორელი შვილად ელიარებინა და გერმანტების გვარის ერთ-ერთი ტიტული, რომელზეც უფლება ჰქონდა, მისთვის გადაეცა, თუმ-

ცა, როგორც შემდეგში ვნახავთ, მდგომარეობა საშუალებას არ მისცემს, ასეთი წინადადებით მიმართოს მევიოლინეს, და ბატონი დე შარლიუ, ალბათ, დიდად გაოცებული დარჩებოდა, როცა მუსიკოსის დიდების გამო, რომელიც მორელის გვართან იყო დაკავშირებული, და „კლასში“ მითქმა-მოთქმის თავიდან აცილების მიზნით, ამ წინადადებაზე უარს ეტყოდა. აი, რამდენად მალლა აყენებდა ბურჟუერის ქუჩას სენ-ჟერმენის გარეუბანთან შედარებით! მანამდე კი ბატონი დე შარლიუ მორელისთვის, უძველესი მონოდების ამებრ: Plus Vetra Karol's²⁰, სიმბოლური ინკრუსტაციით შესრულებულ წარწერიან ბეჭდებს უკვეთავს. ბუნებრივია, რაკი საქმე მონინალმდეგესთან ჰქონდა, რომელიც მისთვის უხილავ ჯიშს ეკუთვნოდა, ბარონს ტაქტიკა უნდა შეეცვალა. მაგრამ ამის უნარი განა ბევრს მომადლებია? მოკლედ, არა მარტო ბატონ დე შარლიუს მოსდიოდა შეცდომები, არამედ მორელსაც; უფრო მეტადაც კი, ვიდრე ის ვითარებები მოითხოვდა, რომელმაც ისინი განხეთქილებამდე მიიყვანა, მორელი ბატონ დე შარლიუს თვალში დროდადრო (მერე ეს „დროდადრო“ საბოლოო გახდა) სულმდაბალ კაცად გამოიყურებოდა, თუ უხეშად მოექცეოდი, თავს იმდაბლებდა, ალურსზე კი თავხედობით პასუხობდა. თანდაყოლილი სულმდაბლობა მასში ნევრასთენიულობასა და გაუზრდელობას ემეზობლებოდა; და ეს ყველაფერში მჟღავნდებოდა, მაშინაც, როცა მისგან განსაკუთრებული თავაზიანობა, ალერსი, მხიარულება იყო საჭირო, რასაც შეეძლო, ბატონი დე შარლიუ განეიარაღებინა, ის მოლუშული და შარიანი იყო, აყალმაცალზე გადადიოდა, წინასწარ იცოდა, არ დაეთანხმებოდნენ, მაინც თავისაზე ჯიუტად იდგა, სუსტი არგუმენტები მოჰყავდა, ოღონდ ისეთი შეურაცხმყოფელი სიუხეშით, რომ ეს სისუსტე უფრო გამოკვეთილად ჩანდა. მიზეზები მალე

²⁰ „წინ, კარლოსისთვის“ (ძვ. ფრანგ.) – კარლოს დიდის დევიზი.

ელეოდა, ახალს იგონებდა, რომლებშიც უფრო ნათლად იკვეთებოდა მისი სისულელე და უმეცრება. როცა თავაზიანი და მომხიბვლელი უნდოდა გამოჩენილიყო, ეს თვისებები ოდნავ თუ შეიმჩნეოდა, მოქურუხდებოდა და ასეთ ნუთებში, ისინი არათუ უწყინარი იყო, პირიქით, საზიზღრობად იქცეოდა. მაშინ ბატონი დე შარლიუ ბეჩავად გრძნობდა თავს და უკეთესი მომავლის იმედი ჰქონდა, მორელი კი, რომელიც ივინყებდა, ვისი წყალობით ცხოვრობდა ასეთ ფუფუნებაში, სიბრალულმორეულ დამცინავ ღიმილს გადაიკრავდა სახეზე და ამბობდა: „არავისი ვალი არა მაქვს. არ არსებობს ადამიანი, რომელსაც რალაცისთვის მადლობა უნდა ვუთხრა“.

ჯერჯერობით კი ბატონი დე შარლიუ ცდილობდა, ისე მოქცეოდა, როგორც მაღალი წრის ადამიანს ექცევინა, სიბრაზითაც ლამობდა მასზე ზემოქმედებას, ზოგჯერ გულწრფელად, ზოგჯერ ნაძალადევად, მაგრამ უკვე ამაოდ. თუმცა ბარონი ყოველთვის როდი ბრაზდებოდა. ერთხელ (მათი ურთიერთობის პირველი პერიოდის შემდეგ მალევე), როცა შარლისა და ჩემი თანხლებით ვერდიურენბთან საუზმის შემდეგ ლა რასპელიერიდან ბრუნდებოდა და ამ დღის მორელთან ერთად დონსიერში გატარებაზე ოცნებობდა, მორელმა ვაგონიდან ჩამოსვლისას უთხრა: „არა, არ მცალია,“ რამაც ბატონ დე შარლიუს გული ისე დასწყვიტა, რომ, თუმცა ცდილობდა, არ შეემჩნია, შეღებილ ნამწამებზე ცრემლი მაინც დაეკიდა და ერთხანს გაშეშებული იდგა ვაგონთან. ისე იტანჯებოდა, რომ, თუმცა მე და ალბერტინი საღამომდე დონსიერში ერთად ყოფნას ვაპირებდით, ალბერტინს ნაგჩურჩულე, ბატონი დე შარლიუ მეცოდება, მისი მარტო დატოვება არ მინდა, ეტყობა, რალაცაზე გულნატკენია-მეთქი. კეთილი გოგონა მაშინვე მიხვდა და დამეთანხმა. ბატონ დე შარლიუს ვკითხე, შეიძლება ცოტაზე გაგაცილოთ-მეთქი, დამეთანხმა, მაგრამ ჩემი თანხლების გადაღლა არ ისურ-

ვა. და, რადგან შევძელი და ალბერტინს, როგორც ცოლს, ალერსიანად ვუბრძანე: „შინ წადი, საღამოს შემოგივლი“, და როცა მისი პასუხი მოვისმინე, რომ, როგორც მეუღლეს, ნებას მრთავდა, სურვილი ამერულეებინა და ბატონ დე შარლიუსთან ჩემი დარჩენის გადანყვეტილება მოსწონდა – მას ბარონი ძალიან უყვარდა – სასიამოვნო გრძნობა დამეუფლა (როგორც მაშინ მეგონა, უკანასკნელად, რადგან მასთან ურთიერთობის განწყობას ვაპირებდი). მე და ბატონი დე შარლიუ წავედით, ის თავისი ზორზოხა ტანის ქანაობითა და იეზუიტით თვალდახრილი წინ მიდიოდა, მე უკან მიყვებოდი, შევედით ლუდხანაში, სადაც ლუდი მოგვართვეს. დავინახე, ბატონი დე შარლიუს თვალებში რალაც მოუსვენარი აზრი როგორ გაკრთა. უცბად ქალაღდი და მელანი მოითხოვა და საოცარი სისწრაფით დაიწყო წერა. ვიდრე გვერდს გვერდზე აჭრელებდა, მრისხანე ჩანაფიქრის ნაპერწკლები უელვარებდა თვალებში. რვა გვერდი დაწერა და მომიბრუნდა: „– შეიძლება გთხოვოთ, რომ ერთი დიდი სამსახური გამინიოთ? მაპატიეთ, რომ კონვერტს ვანებებ. ასეა საჭირო. სწრაფად რომ მიხვიდეთ, ეტლი იქირავეთ ან, თუ ეს შესაძლებელია, ავტომობილი. მორელს ალბათ, თავის ოთახში მოუსწრებთ, ტანსაცმლის გამოცვლაში იქნება. საცოდავი! ჩვენთან დამშვიდობებისას კი ფახიფუხობდა, მაგრამ დარწმუნებული ბრძანდებოდეთ, ჩემზე მეტად მას უმძიმს. ეს წერილი გადაეცით, თუ გკითხავთ, სად მნახეთ, უთხარით, რომ რობერის სანახავად (ასეთი განზრახვა, როგორც მგონია, არცა გქონიათ) დონსიერში (ეს სრული ჭეშმარიტებაა) შეჩერდით, იქ ვილაც უცნობთან დამინახეთ, რომ ძალზე მრისხანე სახე მქონდა და თქვენს სმენამდე სიტყვა „სეკუნდანტმა“ მოაღწია (ხვალ მართლაც დუელში უნდა ვიბრძოლო). მთავარია, არ უთხრათ, რომ ვეძახი, ნურც მის აქ მოყვანას შეეცდებით, თუ თვითონ მოისურვებს მოსვლას, წინააღმდეგობა არ გაუწიოთ. გაემგზავრეთ, შვილო ჩემო, ეს ისევ და

ისევ მის საკეთილდღეოდ კეთდება, შეგიძლიათ, დიდი უბედურება აგვაცილოთ თავიდან, ვიდრე აქ არ იქნებით, ჩემს სეკუნდანტებს მივწერ. მეგობარ ქალთან თქვენს გასეირნებას კი ხელი შევეშალე, მაგრამ იმედი მაქვს, ის ჩემზე არ ბრაზობს, დარწმუნებულიც კი ვარ. კეთილშობილი გოგონაა, ბობოქარი მოვლენების წინაშე არ შედრკება. ჩემი სახელით მადლობა გადაუხადეთ. მადლიერი ვარ მისი და ძალიან მსიამოვნებს, მისი მადლიერი რომ ვარ“. შემებრალა ბატონი დე შარლიუ; მომეჩვენა, რომ შარლს დუელის აცილება შეეძლო, მით უმეტეს, ის იყო დამნაშავე, და, თუ მართლაც დამნაშავე იყო, მაშინ როგორ შეძლო და ასე გულგრილად მიატოვა თავისი მფარველი, იმის მაგივრად, მასთან დარჩენილიყო. გულისწყრომა უფრო გამიძლიერდა, როცა მივუახლოვდი სახლს, სადაც მორელი ცხოვრობდა და მევიოლინის ხმა ვიცანი, ეტყობა, სიცოცხლის სიხარულით პირთამდე იყო სავსე და ამ სიხარულის გადმოფრქვევა სიმღერით უნდოდა: „შაბათ საღამოს, სამუშაოს შემდეგ...“ საცოდავ ბატონ დე შარლიუს ეს რომ გაეგო, მას ხომ სურდა, სხვებს დაეჯერებინათ, დაჯერებით კი მხოლოდ მას ჯეროდა, რომ მორელს ახლა უმძიმდა! ჩემი დანახვისთანავე შარლი სიამოვნებისგან აცეკვდა.

„– ო! ჩემო მეგობარი (მომიტყვეთ, ასე რომ მოგმართავთ, ჯარისკაცური საძაგელი ჩვეულება მაქვს), რა კარგია, რომ მოხვედით! არ ვიცოდი, ეს საღამო როგორ მომეკლა. ერთად გავატაროთ, გთხოვთ, თუ გნებავთ, აქ დავრჩეთ ან ნავით გავისეირნოთ, თუ ეს უფრო მოგწონთ, ან დაგიკრავთ, ჩემთვის სულერთია“. ვუთხარი, რომ ბალბეკში ვვახშობდი, ძალიან უნდოდა, მიმეწვია, მაგრამ თავი შევიკავე. „თუ ასე ჩქარობთ, რატომღა მოხვედით? – ბარონ დე შარლიუს წერილი მოგიტანეთ“.

²¹ „ჩემი იმედი“ (ლათ.).

²² „მოლოდინს არ გაამტყუნებს“ (ლათ.).

²³ „და ბატონები თავს იქცევენ სიამოვნებით“ (ძვ. ფრ.).

²⁴ ქალბატონ დე სევენეს შვილიშვილის პოლინ დე სიმიანის ოჯახი.

ამ სიტყვებზე მთელი მისი მხიარულება სადღაც გაქრა; სახე დაებრიცა. „– როგორ! აქაც არ მასვენებს! მონა ვარ! წერილს არ გავხსნი; გამოიჩინეთ თავაზიანობა და უთხარით, რომ ვერ მნახეთ. – უკეთესი ხომ არ იქნება, გახსნათ? ასე მგონია, მასში რაღაც მნიშვნელოვანი წერია. – არა, ათასჯერ არა. მანდ მნიშვნელოვანი არაფერი იქნება. განა არ იცით, როგორი ტყუილები იცის და როგორი ცბიერია ეს ბებერი ცოდვილი. ჩემს მიტყუებას ცდილობს. ავდგები და არ წავალ. დღეს დასვენება მინდა. – განა ხვალ დუელი არ არის? – ვკითხე. მეგონა, მორელმა ყველაფერი იცოდა. – დუელი? – გაოცებულმა მკითხა. – არაფერი ვიცი. მიმიფურთხებია, სულიც გაფრთხობია ამ საზიზღარ ბებერს, თუ ასე მოსწონს. მაგრამ ცნობისმოყვარეობა კი გამიღვიძეთ. წერილს გავხსნი, მას კი უთხარით, რომ ჩემთვის გადმოსაცემად ვილაცას დაუტოვეთ“. ვიდრე ჩემთან საუბრობდა, ოთახში მიმოფანტულ საოცარ წიგნებს გაოგნებული მზერა შევაავლე; ეს წიგნები მას ბატონმა დე შარლიუმ აჩუქა. როცა მევიოლინემ იმ წიგნებზე უარი თქვა, რომლებზეც ეწერა „მე ვეკუთვნი ბარონ...“ და სხვა, რადგან ეს დევიზი სხვისი საკუთრების ნიშნად, მისთვის შეურაცხმყოფელად, მიიჩნია, მაშინ ბარონმა, სანტიმენტალური გამომგონებლობით, რომელშიც მისი ბედკრული სიყვარული დაკმაყოფილებას ეძებდა, წარწერების სხვა დევიზებით შეცვლა დაიწყო, რომლებიც ასევე მისი წინაპრებიდან მოდიოდა. ზოგი მოკლე იყო და იმედს გამოხატავდა, მაგალითად: „Spes mea“²¹ ან „Exspectata non eludet“²². ზოგი მხოლოდ თვინიერებას: „დაგელოდები“. ზოგსაც სასიყვარულო შინაარსი ჰქონდა: „Mesmes plaisiz du mestre“²³ ან უბინოებას ქადაგებდა, როგორც, მაგალითად, სიმიანებისგან²⁴ ნასესხები, ოლონდ ახლებურად გააზრებული, ცის-

ფერი კოშკებითა და შროშანებით დამშვენებული: „Sustentat lilia turres“²⁵. ბოლოს მოდიოდა სრული სასონარკვეთილებით აღვსილიც – ზეცაში პაემნის დანიშვნა იმისთვის, ვინც უარყო იგი დედამიწაზე: „Manet ultima caelo“²⁶, და კიდევ, ბატონმა დე შარლიუმ, რომელსაც მიაჩნდა, რომ, თუ ყურძენს ვერ შესწვდებოდა, მამასადამე, ის მწიფე არ იყო, თანაც თავს იკატუნებდა, რომ არც ისწრაფოდა იმისკენ, რისი მიღწევაც ვერ შეძლო, ასეთიც აირჩია: „Nin mortale quod opto“²⁷. ყველა დევიზის ნახვა ვერ მოვასწარი.

როცა ბატონი დე შარლიუ ამ წერილს წერდა, თითქოს რომელიღაც დემონი აიძულებდა მის კალამს ქალაქზე სრიალს და მორელმაც, გატეხა თუ არა ბეჭედი, რომელზეც ჯიქითა და ორი ალისფერი ვარდით დამშვენებული დევიზი „Atavis etvarmis“²⁸ ეწერა, ისეთივე სიფიცხით დაინყო წერილის კითხვა, როგორი მხურვალეებითაც ბატონი დე შარლიუ წერდა, და მისი თვალეები ამ გადაჯღაბნილ გვერდებზე ისევე სწრაფად დარბოდა, როგორც ბარონის კალამი. „– ღმერთო! – დაიყვირა მორელმა, – ესლა გვაკლდა! სად შეიძლება მისი პოვნა? უფალმა იცოდეს, ახლა სად არის“. შეპარვით ჩაფურთე სიტყვა, თუ არ დააყოვნებდა, შეიძლებოდა, ლუდხანაში მიესწრო, სადაც გონს მოსასვლელად ლუდის მორთმევა უბრძანა. „– არ ვიცი, როდის დაგებრუნდები, – უთხრა მორელმა მსახურს და დაამატა, – in petto“²⁹: „ყველაფერი მოვლენებზე იქნება დამოკიდებული“. რამდენიმე წუთის შემდეგ ლუდხანასთან მივედი. შევამჩნიე, რა თვალთ შემომხედა ბატონმა დე შარლიუმ. დარწმუნდა თუ არა, რომ მარტო არ მივსულვარ, თავისუფლად ამოისუნთქა, გამო-

ცოცხლდა, ეს უცბად ვიგრძენი. ამ საღამოს მორელის გარეშე სიცოცხლე არ შეეძლო, აი რატომ მოიგონა, თითქოს მის ყურს მისწვდა, როგორ ჭორაობდა ორი ოფიცერი მასზე და მევიოლინეზე და მათთან ვითომ სეკუნდანტების გაგზავნა გადაწყვიტა. მორელმა წარმოიდგინა, რა დავიდარაბაც ატყდებოდა, რის შემდეგაც მისი პოლკში გაჩერება შეუძლებელი შეიქნებოდა და ამიტომ სასწრაფოდ მოიბრძინა. და მართებულადაც მოიქცა. რადგან ბატონმა დე შარლიუმ, თავისი სიცრუისთვის მეტი დამაჯერებლობა რომ მიენიჭებინა, მოასწრო და თავის ორ ნაცნობს (ერთ-ერთი კოტარი იყო) მისწერა, სთხოვა, მისი სეკუნდანტები ყოფილიყვნენ. და, თუ მევიოლინე არ მივიდოდა, მაშინ ისეთ შემლილს, როგორიც ბატონი დე შარლიუ ბრძანდებოდა (მწუხარებისგან გამძვინვარებული), შეიძლება ალაღბედზე პირველივე შემხვედრი ოფიცერი, ვისთანაც უფრო მოხერხებული იქნებოდა მისთვის ბრძოლა, დუელში გამოენვია. ოლონდ, გაახსენდა თუ არა, რომ იგი უფრო ძველ გვარეულობას ეკუთვნოდა, ვიდრე საფრანგეთის მეფეები, საკუთარი თავი დაარწმუნა, ვილაც მეტრდოტელის შვილის გამო სისხლის ნახდენა არ ღირდა, ხოლო ამ მეტრდოტელის პატრონი საეჭვოა ოდესმე ღირსად ჩაეთვალა და სტუმრებოდა. მართალია, ყველანაირ ვიგინდარებთან მეგობრობა მოსწონდა, მაგრამ ვერ იტანდა, როცა ნაძირალებში ფესვგამდგარი ჩვეულების მიხედვით წერილებზე არ პასუხობდნენ, პაემანზე არ მოდიოდნენ, არც წინასწარ აფრთხილებდნენ, მერე არც ბოდიშს იხდიდნენ, თანაც როცა საქმე სასიყვარულო თავგადასავლებს ეხებოდა, რაც ამდენ უსია-

²⁵ „შროშანებით დამშვენებული კოშკები“ (ლათ.).

²⁶ „ბოლო ზეცაში გველოდება“ (ლათ.).

²⁷ „ის, რაც მე მსურს, უკვდავია“ (ლათ.).

²⁸ „წინაპრებთან და იარაღთან“ (ლათ.).

²⁹ საკუთარი თავისადმი მიმართვა (ლათ.).

მოვინებასა და საზრუნავს უჩენდა; ეს ისე აცოფებდა, ზოგჯერ იმ ურიცხვ წერილზე ნაღვლობდა, ელჩები და პრინციები რომ უგზავნიდნენ, მათი პუნქტუალობა ენატრებოდა, მისდა საუბედუროდ, მათდამი გულგრილი ბრძანდებოდა, მაგრამ რაღაცა ზომით ამშვიდებდნენ. მორელის ქცევებს მიჩვეულს შეგნებული ჰქონდა, რომ თითქმის არანაირი უფლება მასზე არ გააჩნდა, იმასაც ხვდებოდა, იმ ცხოვრებასაც ვერ ჩაეზიარებოდა, როგორსაც ის ადამიანები მიჰყვებოდნენ, დიდი ხნის მეგობრობა რომ აკაშირებდათ ისეთივე უხამს ადამიანებთან, როგორებიც თვითონ იყვნენ, და ერთმანეთს იმდენ დროს ართმევდნენ, რომ განდევნილი, ამაყი დიდბატონისთვის ერთი საათიც აღარ რჩებოდათ, რასაც ამოდ მოითხოვდა მათგან, აქედან გამომდინარე, ბატონი დე შარლიუ დარწმუნებული იყო, მუსიკოსი არ მოვიდოდა; ეშინოდა, რომ მეტისმეტად შორს შეტოპა და ახლა მასთან ყოველგვარი ურთიერთობის შეწყვეტა მოუხდებოდა, ამიტომ, როცა მორელი დაინახა, ცოტას დარჩა, არ წამოიყვირა. გამარჯვებულად იგრძნო თავი და გადაწყვიტა, პირობები, მისთვის ხელსაყრელ მშვიდობას რომ ჩამოაგდებდა, თვითონ ეკარნახა. „– რატომ მოხვედით? – ჰკითხა მორელს. – თქვენ? – ახლა მე მომმართა და შემომხედა: – ხომ გთხოვთ, არავითარ შემთხვევაში ეს არ მოგეყვანათ. – არ უნდოდა ჩემი წამოყვანა, – უპასუხა თავის მომხიბვლელობაში დარწმუნებულმა მორელმა და გულუბრყვილო სიკეკლუცით ნაძალადევად ნაღვლიანი, მოდიდან გამოსული მიბნედილი მზერა ისეთი სახით მიაპყრო ბარონს, თითქოს მისი მოხვევა და მის მკერდზე აქვითინება უნდოდა. – ჩემი სურვილით მოვედი, მას არ უთხოვია. მოვედი, რათა ჩვენი მეგობრობის სახელით მუხლმოდრეკილმა გთხოვოთ, არ ჩაიდინოთ ეს უგუნური საქციელი“. ბატონი დე შარლიუ სიხარულისგან ზეიმობდა. მისი რეაქცია იმდენად ძლიერი იყო, რომ შეიძლება, ნერვებს

ველარ გაედლო, მაგრამ მდგომარეობის ბატონად მაინც დარჩა. „– ჩვენს მეგობრობას, რომელიც ახლა სრულიად უდროოდ დროს ახსენეთ, – მშრალი ტონით უპასუხა მან, – თქვენთვის უნდა ეკარნახა, რომ მოვალე იყავით, მხარში ამომდგომოდით იმ დროს, როცა მტკიცედ გადავწყვიტე, იმ რეგენისთვის, ჩემზე ყოველგვარ სისაძაგლეს რომ ავრცელებს, არ მეპატიებინა. მაგრამ ახლა იმ ადამიანის თხოვნა, რომელიც, მახსოვს, ჩემდამი ძლიერ სიყვარულს განიცდიდა, ყურად ვილო, აღარ შემიძლია, რადგან სეკუნდანტებთან წერილები უკვე დაგზავნილი მაქვს, მათ თანხმობაშიც ეჭვი არ მეპარება. ჩემთან მუდამ პატარა სულელივით იქცეოდით; იმის მაგივრად, იმ უპირატესობით გეამაყათ, მე რომ მოგანიჭეთ; იმის მაგივრად ფელდფებლებისა და დენშჩიკების მთელი ის ხროვა მიგეხვედრებინათ, რომელთა შორისაც სამხედრო სამსახურის გამო იძულებული ხართ იცხოვროთ, რომ ჩემთან მეგობრობა თქვენთვის დიდი, შეუდარებლად დიდი ბედნიერებაა, ცდილობთ, თავი იმართლოთ და რაღაც სულელურ დამსახურებად მიითვლით, ჩემდამი განსაკუთრებულ მადლიერებას რომ არ განიცდით. ვიცი, – ისე გააგრძელა, არ მოისურვა ზოგიერთი იმ სცენის გამხელა, მას რომ შეურაცხყოფდა, – თქვენი დანაშაული ის არის, რომ შურიანთა გავლენის ქვეშ მოექცით. როგორ არ გრცხვენიათ, რომ თქვენს ასაკში სასაცილო ბავშვად (დამატებით – ცუდად აღზრდილ ბავშვად) იქეცით, ვერ ხვდებით, ჩემი არჩევანი, თქვენ რომ აგირჩიეთ, და ამასთან დაკავშირებული უპირატესობები აუცილებლად შურს გამოიწვევდა და თქვენი ამხანაგები ჩვენს დაშორებას შეეცდებოდნენ, რათა მერე თქვენი ადგილი თავად დაეკავებინათ. საჭიროდ არ მივიჩნიე, თქვენთვის გამემხილა, რომ უამრავი წერილი, რომელიც ამასთან დაკავშირებით მივიღე, იმათი გამოგზავნილია, ვისაც ყველაზე მეტად ენდობით. მძულს ამ შინამოსამსახურეთა

ლაქუცი, ზუსტად ისევე მძულს, როგორც მიზანს აცდენილი დაცივნა. ერთადერთი, ვისზეც ვზრუნავდი, თქვენ იყავით, რადგან ძალიან მიყვარხართ, მაგრამ ყოველგვარ ერთგულებას თავისი ზღვარი აქვს და ეს თქვენთვის ცნობილი უნდა იყოს“. რა მიძიმეც უნდა ყოფილიყო მორელისთვის სიტყვა „შინამოსამსახურის“ მოსმენა, რადგან მამამისი შინამოსამსახურე იყო, კლასობრივი მტრობის ყველა გამოვლინების „შური“ ახსნა, თუმცა გაუბრალოებული და უაზრო, მაგრამ თავისი ძალაჯერ კიდევ რომ არ ჰქონდა დაკარგული, ძველებურად ისევ მოხერხებული სატყუარა იყო და განსაზღვრულ სოციალურ წრეში ისევე „ეზმებიან“, როგორც მაყურებელი მსახიობთა ძველ ტრიუკებზე, მორელსაც ფრანსუაზე ან გერმანტების შინამოსამსახურე გოგოზე ნაკლებ როდი ჯეროდა, რომ შური კაცობრიობის თავსდამტყდარი ყველა უბედურების საწინდარია. მორელს ერთი ნუთითაც არ ეპარებოდა ეჭვი, რომ ამხანაგები მის ჩამოგდებას ეცდებოდნენ და, თუმცა გამოგონილი, მაგრამ მისი წარმოდგენით ავადსახსენებელი დუელის მიზეზით ორმაგად უბედურად გრძნობდა თავს. „– ოო, რა უბედურებაა! – წამოიყვირა შარლმა. – ვერ გადავიტან. განა ოფიცერთან შეხვედრამდე სეკუნდანტები არა გნახვენ? – არ ვიცი, ვფიქრობ, მნახვენ. ერთს შევუთვალე, აქ მთელ საღამოს გავატარებ-მეთქი და მისთვის აუცილებელი მითითებები მინდოდა მიძიმეცა. – დარწმუნებული ვარ, მასთან საუბარი გონს მოგიყვანთ; ოღონდ ნება მომეცით, თქვენს გვერდით დავრჩე, – მავედრებლად შესთხოვა მორელმა. ბატონ დე შარლიუსაც ეს უნდოდა, მაგრამ მაშინვე როდი დანებდა. – დიდ შეცდომას დაუშვებთ, თუ გგონიათ, რომ ამ შემთხვევას ეს ანდაზა: „ვინც უყვართ, იმისი ეშინიათ“, მოუხდება. ძალიან მიყვარხართ, მაგრამ ჩხუბის შემდეგ თქვენს დასჯას არ ვაპირებ,

დავსჯი იმათ, ვისაც თქვენთვის მოღალატურად ზიანის მოტანა უნდოდა. აქამდე მათ შემპარავ ცნობისმოყვარე კითხვებს, ისეთი კაცი, მე რომ ვარ, როგორ მეგობრობს თქვენაირ მეტიჩარა ალფონსთან, ჩემი ნათესავების, ლა როშფუკოების დევიზით: „ამაშია ჩემი სიხარული“, ვპასუხობდი. რამდენჯერ მითქვამს თქვენთვის, რომ ეს სიხარული შეიძლება ჩემთვის უმაღლეს სიხარულად ქცეულიყო, თუ თქვენი უნებლიე ამადლების შედეგი ჩემი დამდაბლება არ იქნებოდა“. ქედმაღლობისგან სიშმაგემდე მისულმა ხელები აღაპყრო და დაიძახა: „– Tantus ab uno splendor!“³⁰ შემწყნარებლობა დამდაბლებას ჯერ კიდევ არ ნიშნავს, – განაგრძო სიამაყისგან მოგვრილი სიხარული ოდნავ რომ გაუნელდა. – იმედი მაქვს, ჩემი ორივე მონინალმდეგის ძარღვებში, თუმცა მათი თანასწორი არა ვარ, ისეთი სისხლი ჩქეფს, რომლის დაღვრაც არ შემრცხვება. საიდუმლოდ მათზე ცნობები შევკრიბე, რამაც დამამშვიდა. და, თქვენ თუ ჩემდამი სიყვარულის რაღაც გრძნობა მაინც შემოგრჩათ, უნდა იამაყოთ, რომ თქვენი ნყალობით ჩემში ჩემი წინაპრების მეომრული სული ისევ გაცოცხლდა და, როცა მივხვდი, როგორი პატარა სულელიც ხართ, გავიმეორებ იმას, რასაც ჩემი წინაპრები ამბობდნენ საბედისწერო დასასრულის შემთხვევაში: „სიკვდილი ჩემთვის სიცოცხლეა“. ბატონი დე შარლიუ სრულიად გულწრფელად ლაპარაკობდა, და არამხოლოდ მორელი-სადმი სიყვარულის გამო, არა, იმიტომაც, რომ მისი მხედრული განწყობა, რომელიც, როგორც მას გულუბრყვილოდ ეგონა, წინაპრებისგან მიიღო მემკვიდრეობად, ზეიმით აღავსებდა – ბრძოლა მოუწევდა, მაგრამ მერე, ალბათ, ინანებდა, რომ დუელი, რომელიც მხოლოდ იმიტომ მოიგონა, რათა მორელი მიეტყუებინა, არ შედგებოდა. ყოველი პაექრობის წინ საკუთარ თავში სიმამაცეს გრძნობ-

³⁰ „ასეთი ბრწყინვალეობა ერთისგან!“ (ლათ.).

და, სახელგანთქმულ კონეტაბელ³¹ გესმანტთან მსგავსებას პოულობდა, თუმცა, ვინმე სხვას მისთვის ხელთათმანი რომ ესროლა, მასში უმცირეს მხარდაჭერასაც ვერ პოვებდა. „– მგონი, სარა ბერნარი „არნივის მართვეში“³² მშვენიერია, მაგრამ ნაგავია. – გულწრფელი აღტაცებით, სიტყვაგანვლევით ალაპარაკდა. – მუნე-სიული³³ „ოიდიბოსში“ ნაგავია, – აი, როცა „ნიმის არენებში“³⁴ თამაშობს, მაშინ თუ შეიმჩნევა სუსტი გარდასახვის მცდელობა. და ამათ ფონზე, აბა, როგორი იქნება კონეტაბელის ნამდვილი შთამომავლის ორთაბრძოლა?“ ამ დროს სიხარულის, აღტაცებისგან მთვრალმა ბატონმა დე შარლიუმ ისეთი შეტევა წამოიწყო, როგორც მოლიერთანაა, მე და მორელმა სიფრთხილის ზომები მივიღეთ და ლუდის კათხები ახლოს მოვიწინეთ, შეგვეშინდა, დაშნების გადაჯვარედინებისას მხოლოდ მონინააღმდეგეები კი არა, ექიმი და სეკუნდანტებიც არ დაზიანებულიყვნენ. „– რა სიუჟეტია მხატვრისთვის! ბატონ ელსტირს იცნობთ? – მე მომმართა. – უნდა მოიწვიოთ“. ვუპასუხე, ახლა ამ მხარეში არ იმყოფებამეთქი. მაშინ დეპეშით გამოიძახეთო, მოგვანოდა აზრი. „– მისი გულისთვის ვამბობ, – დაუმატა ჩემი სიჩუმის პა-

სუხად. – ოსტატისთვის საინტერესო უნდა იყოს, ჩემი აზრით, იგი ნამდვილი ოსტატია, ეთნიკური აღორძინების ამ მაგალითის ტილოზე გადატანა ეს ხომ ასწელინადში ერთხელ ხდება“.

მაგრამ, თუ ბატონი დე შარლიუ ორთაბრძოლის აზრით ტკებოდა, რომელიც დასაწყისში მხოლოდ მისი წარმოსახვის ნაყოფი იყო, მორელი შიშით ფიქრობდა იმ ჭორებზე, დუელის შემდეგ რომ გავრცელდებოდა და პოლკის ორკესტრიდან დაძრული ბერჟერის ქუჩაზე მდებარე ტაძრამდე მიაღწევდა. ნათლად წარმოიდგინა, როგორ დაიწყებდნენ ამაზე ლაპარაკს „კლასში“ და ბატონი დე შარლიუს ირგვლივ უფრო დაჟინებით დაიწყო ტრიალი, ის კი ამ ბრძოლით უფრო და უფრო იხიბლებოდა და ხელების ქნევას განაგრძობდა. მორელი ბარონს ევედრებოდა, ზეგამდე, დუელის სავარაუდოდ დღემდე, მასთან დარჩენის ნება მიეცა, უნდოდა, თვალწინ ჰყოლოდა, იქნებ, დაეთანხმებინა და გონს მოეყვანა. ასეთი მზრუნველი შემოთავაზებით გახარებული ბატონი დე შარლიუ ბოლოს და ბოლოს გატყდა, თქვა, რომ შეეცდებოდა, რაიმე მიზეზი მოეძებნა და საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებას ზეგამდე გადადებდა.

*თარგმნეს
ნატო და გიორგი კახაბერეშვილი*

³¹ შუასაუკუნეების საფრანგეთში არმიის მთავარსარდალი.

³² ედმონ როსტანის პიესა, რომელშიც სარა ბერნარი ნაპოლეონის შვილის, ჰერცოგ რეიჰშტადელის როლს ასრულებს.

³³ ჟან მუნე-სიული (1841-1916) – ფრანგი მსახიობი, ტრაგიკული როლების შემსრულებელი.

³⁴ ქალაქ ნიმში (საფრანგეთი) შემორჩენილია ამფითეატრი და არენები, სადაც XX საუკუნეში ღია ცის ქვეშ ანტიკური ხანის დრამატურგების ნაწარმოებები თამაშდებოდა.

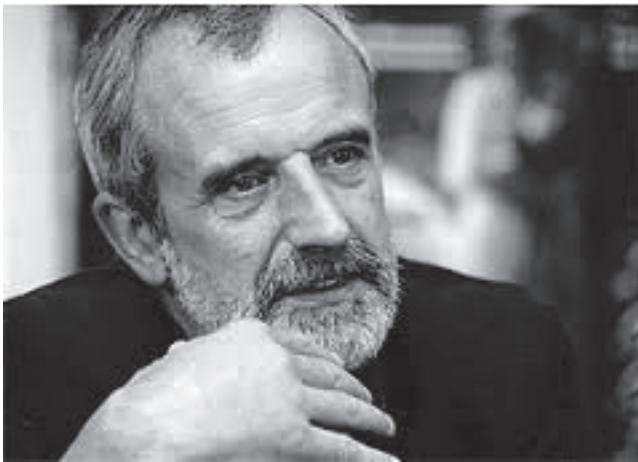

**ფესტივალი – „საჩუქარი“ 2015
GIFT-ის დღიური**

რიმას ტუმინასი – ორსახოვანი იანუსი

ღმერთმანი, ძვირფასი საჩუქარი მივიღეთ ამ შემოდგომაზე – ქეთი დოლიძის მიერ სულჩადგმულ GIFT-ის საუკეთესო ნაწარმი ჯერ კიდევ წინ აქვს! ამის დასტური წლევანდელი ფესტივალი იყო, რომელზეც მხოლოდ რიმას ტუმინასიც რომ მოეწვიათ (სხვებზე აღარაფერს ვამბობ), წარმატება უკვე გარანტირებული იქნებოდა.

ტუმინასმა ფესტივალზე ორი სპექ-

ტაკლი ჩამოიტანა. ეროვნებით ლიტველი, რა ხანია, მოსკოვის ვახტანგოვის თეატრის მთავარი რეჟისორია, მაგრამ, როგორც ჩანს, არც მშობლიურ თეატრალურ ხელოვნებას ივინყებს ბოლომდე. მისი პირველი სპექტაკლი – „მადაგასკა-

რი“ – 30 ოქტომბერს სწორედ ვილნიუსის სახელმწიფო მცირე თეატრმა წარმოადგინა თუმანიშვილის თეატრის სცენაზე, მეორე კი – ალექსანდრე პუშკინის შედევრის, „ევგენი ონეგინის“ სცენური ინტერპრეტაცია – 3, 4 და 5 ნოემბერს სრული ანშლავით გავიდა გრიბოედოვის თეატრში.

რიმას ტუმინასის დოსიეში ვკითხულობთ, რომ 1990 წელს მან შექმნა ვილნიუსის სახელმწიფო მცირე დრამატული თეატრი და გახდა მისი სამხატვრო ხელმძღვანელი. 1994-1999 წლებში ლიტვის სახელმწიფო აკადემიური დრამატული თეატრის მთავარი რეჟისორია, 2007 წელს კი სამუშაოდ მოსკოვში გადადის და ევგენი ვახტანგოვის სახელობის სახელმწიფო აკადემიური თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელი ხდება. 2011 წლის შედეგების მიხედვით, რუსეთის ფედერაციის მასშტაბით, ყველაზე

მეტი მაცურებელი სწორედ ამ თეატრს სტუმრობდა. ეს, ცხადია, უმთავრესად, ტუმინასის დამსახურებაა, თუმცა, აქვე უნდა აღვნიშნოთ თეატრის ახალი დირექტორის, კირილ კროკის ღვაწლიც. დღეს ვახტანგოვის თეატრი კეთილდღე-

ობის სიმბოლოა, როგორც მაღალმხატვრული დონით, ისე სერიოზული ეკონომიკური მაჩვენებლებით.

„ევგენი ონეგინი“, რომელიც ტუმინასმა 2013 წელს დადგა ვახტანგოვის თეატრში, რუსეთში წლის საუკეთესო სპექტაკლად მიიჩნის, ხოლო 2014 წელს ფესტივალზე „Золотая маска“ („ოქროს ნილაბი“) პირველი ადგილი მოიპოვა.

როცა პატარა ქვეყნის დიად შვილს ასპარეზი ევინოება და მონყენილობა დარევს ხელს, ის ხშირად ძღვევამოსილ სახელმწიფოს, იმპერიას აფარებს ხოლმე თავს ანდა თავად ქმნის ასეთ იმპერიას (როგორც ნაპოლეონის შემთხვევაში მოხდა), რათა ლაღად ისუნთქოს. უმეტესწილად, თანამედროვეთა მიერ, ასეთი საქციელი ლაღატად აღიქმება, რადგან თავშესაფარს სწორედ იმ ქვეყანაში პოულობენ, რომელიც მათი პატარა სამშობლოს შემმუსვრელი გველეშაპია. ტუმინასის შემთხვევაშიც ასე მოხდა.

ლიტველებს თავიდან მოსწონდათ მისი მოღვაწეობა ვახტანგოვის თეატრში. ტუმინასს ისე აღიქვამდნენ, როგორც

დესპანს კულტურის სფეროში, ამაყობდნენ მისი წარმატებებით, მაგრამ, როდესაც რუსეთსა და ევროკავშირს შორის ურთიერთობა დაიძაბა, მას, როგორც ლიტვის მოქალაქეს, სამშობლოში დაბრუნება მოსთხოვეს – ჩამოვიდეს და მის მიერ დაარსებულ თეატრს მიხედოსო. ახლა დიპლომატი კი არა, დისიდენტი უფრო ვარო. – მწარედ ხუმრობს რეჟისორი და არ სურს, რომ გეოპოლიტიკამ მისი შემოქმედებითი გეგმები ჩაშალოს.

ჩემი ლიტველი მეგობარი კეთილი შუროთ აივსო, როცა ვუთხარი, ტუმინასს თბილისში „ევგენი ონეგინი“ ჩამოაქვს-მეთქი. ეს წარმოდგენა მხოლოდ ტელევიზიით მაქვს ნანახი და მაინც ძალიან იმოქმედა ჩემზე. მას მერე სულ ველოდები, ლიტვაში როდის ჩამოიტანენო, – მითხრა.

„ევგენი ონეგინის“ ნახვის შემდეგ, ცოტა არ იყოს, დავიბენი: არ მესმოდა, როგორ შეეძლო უცხოელს, ასე ღრმად ეგრძნო პუშკინის ეს ნაწარმოები (რომელსაც რუსული ცხოვრების ენციკლოპედიასაც უწოდებენ, ბ. ბელინსკის კვალად).

არ მესმოდა, სანამ მის ბიოგრაფიაში არ ამოვიკითხე, რომ მამით ლიტველ რიმას ტუმინასს, დედა რუსი ჰყოლია, თანაც წარმოშობით სტაროვერების ოჯახიდან. ამრიგად, მისი „გაორების“ გენეტიკურ საფუძველს მივაგენი და ამით დავკმაყო-

ფილდი: ლიტველი რეჟისორის სიყვარული რუსული ენისა და კულტურისადმი აღარ მაკვირვებს.

„მეტაფორებისა და ირონიულ გამოცანათა დიდოსტატი“ არავის ტოვებს გულგრილს, აღტაცებას იწვევს თვით იმ რეცენზენტებშიც, რომლებიც მას ხან სამართლიანად, ხანაც უსამართლოდ ეკამათებიან. ხშირად საუბრობენ მისი ნამუშევრებისთვის დამახასიათებელ აუჩქარებელ, მოზომილ ტემპზე, დეტალებისადმი სიყვარულზე, რაფინირებულ იუმორსა და რეჟისორის უნარზე, შექმნას განსაკუთრებული ატმოსფერო, სადაც გარეგნული თავშეკავებულობა ხელს არ უშლის ემოციის გამომჟღავნებას, მაგრამ ტუმინასის ყველაზე დიდ დამახასიათებელ მანერას მსახიობებთან მუშაობის ნაყოფიერ პროცესს ასახელებენ, რომლის დროსაც მათ ეძლევათ თავისუფლება ყოველ ახალ დადგმაში საკუთარი აზრებისა და ტემპერამენტის გამომჟღავნებისა. ამასთანავე, როგორც ხელმძღვანელი, ძალიან მკაცრია. იშვიათად თუ შეაქებს ვინმეს. მით უფრო ძვირფასია, როდესაც ასეთი ადამიანი გიცხადებს ნდობას.

ტატიანას როლის ერთ-ერთი შემსრულებელი (თანაც, საუკეთესო), ევგენია

კრეგჟდე რუსული პრესისთვის მიცემულ ინტერვიუში ამბობს, რომ ტუმინასი მისთვის უკვე რეჟისორზე მეტია – ცხოვრების მასწავლებელია, რომელიც მუდამ გიბიძგებს, მეტი იკითხო, იფიქრო, შეიგონდნო; შინაგანად განვითარდე, დახვეწო გემოვნება, მოთოკო ამპარტავნობა, მოითმინო...

„ევგენი ონეგინის“ ერთ-ერთი ფინალური სცენა, სადაც ტატიანა მთელი წარმოდგენის მანძილზე ყველაზე გრძელ რეპლიკას ამბობს, რათა მისთვის საყვარელ ადამიანზე საბოლოოდ თქვას უარი და დაემშვიდობოს, კრიტიკოსების მიერ ნამდვილ შედეგად სახელდება. მსახიობმა ქალმა ამ ნაწყვეტზე დამოუკიდებლად იმუშავა და, როდესაც მანესტროს უჩვენა, ამ უკანასკნელმა ყველაფერი უცვლელად დატოვა. რეჟისორსა და მის დასს შორის ჩამოყალიბებული ასეთი ურთიერთგაგების დროს, კონტაქტი ხშირად უსიტყვოდ, გამოცდილებით მიღებული ცოდნისა და ინტუიციის საშუალებით მყარდება.

„მადაგასკარი“

30 ოქტომბერი

„პიესა „მადაგასკარის“ მოქმედების დრო 1912-დან 1942 წლამდე პერიოდს მოიცავს. ლიტვას, რომელმაც დამოუკიდებლობა გამოაცხადა, იდეების ნამდვილი ქარბორბალა ატყდება თავს. ახალი მოაზროვნეები თავს იმტვრევენ იმაზე ფიქრით, რა მოუხერხონ ამ განახლებულ ქვეყანას, საით წაიყვანონ ის და, როგორ სახელმწიფოდ აქციონ. თვით ყველაზე უტოპიურ იდეებსაც კი სერიოზულ პროექტებად განიხილავენ. ბოლოს ყველა დიადი „უტოპისტი“ გარიყული და დაუფასებელი რჩება.“ – ნერს ბორის ტუკი.

ამ ნაწარმოების ავტორმა, ლიტველმა მარიუს ივაშკიავიჩუსმა, დიდი ხანია, მოიპოვა საერთაშორისო აღიარება. ის

იმ თაობას მიეკუთვნება, რომელიც თავის სრულწლოვანებას საბჭოთა იმპერიის კრახის პირობებში შეხვდა და ბევრი სტერეოტიპისა და კლიშესაგან ამიტომაცაა თავისუფალი. განათლებით ფილოლოგმა, პირველ ყოვლისა, სახელი გაითქვა, როგორც მოთხრობებისა და პიესების ავტორმა, თუმცა ფართო საზოგადოებისათვის არანაკლებ ცნობილია ტელენამყვანის, სცენარისტისა და რეჟისორის ამპლუაშიც. ზოგჯერ დაუჯერებელია, რომ ეს გულღიად მოლიმარი, უშუალო და მხიარული ახალგაზრდა კაცი ღრმა ფილოსოფიური აზროვნებისკენ არის მიდრეკილი.

თუმანიშვილის თეატრში მოგვიბოდიშეს: სპექტაკლი ლიტვურ ენაზეა და ყურსასმენებით მოგინვეთ რუსული თარგმანის მოსმენაო. კეთილი და პატიოსანი, მორჩილად შევეგუე ბედს (3 საათის განმავლობაში ყურის დაძაბვა ხუმრობა ამბავი როდია), მაგრამ ტუმინასი ნამდვილი სასწაულმოქმედი – მთელი დარბაზი პირველივე წუთებში სცენას მიეჯაჭვა და ვილას ადარდებდა საქმის ტექნიკური მხარე?

დადგმა, თავისი სტილისტიკით, კლასიკურ თეატრალურ წარმოდგენას დაუახლოვდებოდა, რომ არა რეჟისორის „საფირმო“ ხერხები: სახეებითა და სიმბოლოებით აზროვნება, რეალობის აღწერისას იუმორისტულ-სატირისტული ინტონაციების გამოყენება (რასაც თავად პიესა მოითხოვს). თვით ყველაზე დელიკატურ, ინტიმურ საკითხებზე საუბრის დროს ტუმინასი ტაქტიანად არიდებს თავს ვულგარულობის მცირე გამოვლინებასაც კი. ამ თვისებას მის თავშეკავებულ ლიტვურ ხასიათს მივანერ და, არა მგონია, ვცდებოდე.

ცალკე საკითხია ივაშკიავიჩუსის ტექსტი. მისი პოეტურობა ფეიერვერკივით იფრქვევა, არ ილღება და წარმოდგენის ბოლომდე მსმენელზე ზემოქმედების ინტენსიურობას არ კარგავს. მონონებული ადგილების ქართულად თარგმნა და ჩა-

ნიშვნა დავინყე, მაგრამ მალე მივხვდი, რომ ასე მთელი პიესის ჩანერა მომიწევდა.

მარადიული თემა: პატარა ქვეყნების გამუდმებული ბრძოლა გადარჩენისთვის, რასაც თან ახლავს ძლიერი მფარველის ძიება და გარდაუვალი არჩევანი დასავლეთსა და აღმოსავლეთს, ჩრდილოეთსა და სამხრეთს შორის; პატრიოტული იდეები, რომლებიც თავდაპირველად ერის განთავისუფლების, აღორძინების მიზნით იქმნებოდა, ადრე თუ გვიან მისი გამორჩეულობის, აღმატებულობის ქადაგებად გადაგვარდება ხოლმე და ნაციონალ-სოციალიზმის მომნამლავი სურნელი ასდის. ამ საფრთხისგან არც ლიტვია დაზღვეული, არც საქართველო თუ ნებისმიერი სხვა ქვეყანა, მაგრამ ივაშკიავიჩუსის ჯანსაღი იუმორი სწორედ ის შხამსანინააღმდეგო საშუალებაა, რითაც კაცობრიობამ ამგვარ სანამლავს უნდა ებრძოლოს.

მაგალითად, თუ იცოდით, ვინ იყვნენ ატლანტიდას მცხოვრებლები? – რა თქმა უნდა, ლიტველები, რომლებმაც თვით ამ კონტინენტის ჩაძირვის შემდეგ, ოკიანეში, წყლის ქვეშ, განაგრძეს ცხოვრება! ან ჰომეროსი, სოკრატესი, პლატონუსი და სხვანი ბერძნები გგონიათ? არა, ისინიც

ლიტველები იყვნენ, ჯერ მარტო გვარებს დაუკვირდით! ეს უწყინარი საუბრები ლიტველების ყოვლისშემძლეობასა და უნივერსალურობაზე იქამდე მიიყვანენ პიესის მთავარ გმირს, კაზიმირს და მის მეგობარს, რომ, მადაგასკარში თანამემამულეთა დასახლებასა და იქაურ მოსახლეობასთან შერევის გზით, ახალი, სრულყოფილი რასის გამოყვანას აპირებენ და, რადგან ვიცით, ასეთ ექსპერიმენტებს რაც მოჰყვება, წინასწარვე გულს გვირეცს გაზის კამერების კომპარი.

„მადაგასკარის“ სიუჟეტის ხაზი ორ განშტოებად იყოფა: პირველი კაზიმირის, ლიტვის კეთილდღეობისათვის იდეური მებრძოლის, ცხოვრების გზას მიჰყვება, მეორე – სამი ლიტველი ქალის, სამი მეგობრის, სამი განსხვავებული ბედისწერის: სალეს, მილესა და ჰელეს თავგადასავალს გვიამბობს. ამ გზებს ლიტვიდან მიყვავართ პარიზში, რუსეთსა და მადაგასკარში, მაგრამ ზოგჯერ, ყოვლისშემძლე შემთხვევის ძალით, ისინი ერთმანეთს გადაკვეთენ, რათა კაზიმირი შეახვედრონ სალეს – მშვენიერ, მეოცნებე პოეტ ქალს, რომელსაც იგი გულწრფელად უყვარს.

თეატრმცოდნე მაია მამალაძე განმარტავს: ლიტველებმა გვითხრეს, რომ, თუ სამშობლოში არ შეიქმნა ადამიანის ბედნიერების პირობები, ქვეყანა ბედნიერი ვერ იქნება. აქ ადამიანი უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე რაღაც მბოძვარე იდეები, რომლებიც მთავარი გმირის, კაზიმირის თავში ტრიალებს. მას ხომ აბსურდული იდეა აწუხებს?! – მადაგასკარში რაღაც განსაკუთრებული ლიტვის აშენება უნდა – თავისი შინაგანი სამყაროთი.

ვინ არის კაზიმირი? ვინ არის მთავარი გმირი ქალი, რომელიც თურმე პოეტი ყოფილა? ამ ქალში დიდი სულიერი სიმდიდრეა. გახსოვთ, რას ეუბნება კაზიმირს შეყვარებული? რომ მის ნაციონალურ იდეაში ვერ ჩაეგია.

სპექტაკლის ბოლოს თითქოს იბსენის „პერ გიუნტის“ ან „ოდისეას“ მსგავსი მა-

რადიული ისტორია მეორდება – ოცნება სამშობლოსა და ქალზე, რომელსაც, ალბათ, მთელი ცხოვრება უნდა მიუძღვნა! და, აი, მამაკაცს ეწვია ბედნიერება და ვერ შეიგრძნო, ვერ დააფასა. მან თავისი ე. წ. მაღალი იდეის განხორციელებას შესწირა ყველაფერი და ბოლოს დაკარგა სამშობლოს დამოუკიდებლობა – ამის ნიშნად ფარაჯაში ჩაცმული მამაკაცები მოვიდნენ და ქალი საკაცით გაიყვანეს. გასაგებია, რომ ყველაფერი ომით დამთავრდა. ეს არის მინიშნება ლიტვის ისტორიაზე.

რიმას ტუმინასი: „როცა ისტორიულ კონტექსტთან იჭერ საქმეს, აუცილებლად წარსულს უბრუნდები, მაგრამ საკუთარ თავს სათანადოდ ვერასდროს შეიცნობ, მხოლოდ ბავშვობას თუ გაიხსენებ და დაბადების თარიღით შემოიფარგლები, რადგანაც ყველა უფრო შორეული წარსულიდან მოვდივართ.“

ივაშკიავიჩუს-ტუმინასი ბრწყინვალე ტანდემია! მათ ყველაფერი აერთიანებთ: ანალიტიკური აზროვნება, ირონია და იუმორი, წარსულისადმი პერმანენტული ინტერესი და... სამშობლოს სიყვარული. დიახაც, ყოველგვარი ლოზუნგების გარეშე, ერის და ქვეყნის ნაკლოვანებათა წარმოჩენით და მათი მკურნალობით, როგორც ეს ილია ჭავჭავაძეს ესმოდა. მე-20 საუკუნის დიდი ფრანგი მწერალი, წარმოშობით რუსი ებრაელი, რომან გარი წერდა: პატრიოტიზმი შენიანების სიყვარულია, ნაციონალიზმი კი – სხვების სიძულვილი.

„ევგენი ონეგინი“

4 ნოემბერი

**СТИЛЬНО, РОСКОШНО,
ПЕЧАЛЬНО...**

იმ დღეს გრიბოედოვის თეატრის დიდ დარბაზში არათუ ყველა სავარძელი, არამედ დამატებით ჩადგმული სკამები, დე-

რეფნები და გასასვლელელებიც კი დაკავებული იყო. ხალხი ისხდა ყველგან, სადაც დაჯდომა შეიძლებოდა. ასე განსაჯეთ, თვით პირველი და მეორე იარუსის კიბეებზეც აღარ დარჩა ადგილი. მრავლად ნახავდით უბილეთოდ შემოსულ ხელოვნების მოყვარულებს, ჟურნალისტებსა და, განსაკუთრებით, თეატრალური ფაკულტეტის პირმშენიერ სტუდენტებს.

ზედსართავი სახელების აღმატებითი ხარისხის გარეშე ძნელია, ამ ნამუშევრის დახასიათება. ტუმინასის „ევგენი ონეგინი“ ჩემს ცნობიერებაში სამუდამოდ დარჩება, როგორც რაღაც ლამაზი ზმანება. ასეთი იყო თავად რეჟისორის ჩანაფიქრიც – შეექმნა ახალი რეალობა სიზმარცხადის გზაგასაყარზე.

რომან დოლჟანსკი წერს: „ტუმინასმა სცენა მელანქოლიურ, ოდნავ იდუმალ გროტესკსა და ნაღვლიან იუმორში გადაწყვიტა. მიუხედავად იმისა, რომ სპექტაკლის გმირები ისტორიულ კოსტიუმებში არიან გამოწყობილნი, ვერავინ იტყვის, რომ რეჟისორი პუშკინისეული

მაყურებლის მზერას ძირითადი დეტალებისკენ – კაბინეტის კუთხისკენ, „ონეგინისეული“ სკამისკენ და ა. შ. მიმართავს, თუმცა მაინც მისტიკურ, ილუმინაციის ეფექტებს სივრცეს.

„ევგენი ონეგინის“ გაუფანტავ ნისლში სარკისებური ქოლგაა ჩამოკიდებული, რომელიც ირიბად აორმაგებს არა მარტო იმას, რაც სცენაზე ხდება, არამედ იმასაც, რაც კედლების უკანა მხარესაა (...). სპექტაკლში ორმაგდება არა მხოლოდ მიზანსცენები, ორმაგდებიან პუშკინის რომანის პერსონაჟებიც. ორი ონეგინი: ახალგაზრდა, ლამაზი და ბედკრული და ბებერი, გულგატეხილი, რომლის პირველი ფრაზა: „ვინც იცხოვრა და იაზროვნა, შეუძლებელია, რომ მის სულში ხალხის სიძულვილს არ დაესადგურებინა“, როგორც მთელი სპექტაკლის ეპიგრაფი, სამუდამოდ რჩება მახსოვრობაში.“

ცხადია, ტუმინასის წარმატებას მასთან ერთად სამართლიანად ინანილებს თანამოაზრეთა ბრწყინვალე გუნდი. ზემოთ სცენოგრაფიის ავტორზე იყო საუ-

ეპოქის კვლევითაა დაკავებული: მისი სცენური ფანტაზია სიზმართა ჯაჭვს ჩამოჰგავს, რომელიც მოკლებულია ყოფით რეალობას. ტუმინასის მუდმივი თანაავტორი, მხატვარი ადომას იაცოვსკისი,

ბარი. არ შეიძლება, საგანგებოდ არ ვახსენოთ შესანიშნავი ქორეოგრაფი ანჟელიკა ხოლინა, კომპოზიტორი ფაუსტას ლატენასი და კოსტიუმების მხატვარი მარია დანილოვა. მსახიობებიდან რამდე-

ნიმე გვარის დასახელებაც კმარა: სერგეი მაკოვეციკი, ვიქტორ დობრონრაევი, იუ-ლია ბორისოვა...

რატომ შექმნა ტუმინასმა ეს სპექტაკლი?

ერთ-ერთ ინტერვიუში რეჟისორი აღნიშნავს, რომ „ევგენი ონეგინში“ ძლიერად ჟღერს ქალის ტრაგიკული ბედის თემა, შეიძლება იმაზე ძლიერადაც კი, ვიდრე ტოლსტოის „ანა კარენინაში“. ჟურნალისტ ანჟელიკა ზაოზერსკაიასთან საუბარში ტუმინასი ამბობს: „მე კი მინდოდა, სპექტაკლისთვის ტატიანას სახელი დამერქმია, რადგან ის თავს მსხვერპლად წირავს ომში დასახიჩრებული გენერლის გამო. სწორედ რუსი ქალის უდიდესმა მსხვერპლშენიშვნის უნარმა აღმაფრთოვანა ასე“.

მსახიობი ევგენია კრეგჟდე: „რეჟისორი ცდილობს, ჩასწვდეს რუსი ქალის სულს, ძლიერ პიროვნებას, რომელიც სიმალღებებს ისე აღწევს, თითქოს საქანელაზე იჯდეს. ესაა ქედის მოხრა ქალის, მისი სიყვარულის უნარის, ერთგულებისა და გამძლეობის წინაშე“, თუმცა, რო-

გორც მსახიობი აღიარებს, პირადად მისთვის ამ ისტორიაში უფრო სხვა რამეა მნიშვნელოვანი, კერძოდ კი, ყველაფერი, რასაც ჩვენს ცხოვრებაში ახდენა არ ეწერა და, რის გამოც ხშირად ძლიერ ვდარდობთ, მაგ. აუსრულებელი სიყვარული ან თუნდაც წარუმატებელი ცხოვრება (როგორც ლენსკის შემთხვევაში).

ერთ-ერთი სცენის დასასრული: თანამედროვე მუსიკა... ნუ გაიკვირვებთ! „მოუდი, მოუდი!“ – მღერის ვილაც. ამ დროს საჭიროა, შეიგრძნო მოძრაობათა რიტმი, მომენტის მნიშვნელობა, ქორეოგრაფის დახვეწილი სტილი – გრძელ პალტოებში გამოწყობილი მსახიობები... სერგეი მაკოვეციკი, ორ სხვა მსახიობ კაცთან ერთად, ჯერ მაყურებელს გაუსწორდება, შემდეგ შებრუნდებიან, ზურგს უჩვენებენ და ერთდროულად, მუსიკის თანხლებით გადიან სცენიდან – **СТИЛЬНО!** მაყურებელი შოკურ მდგომარეობაშია.

ეს გრძელი, სამსაათნახევრიანი წარმოდგენა, რომელიც, ერთ-ერთი შეფასებით, „ლექსების კოლექტიური კითხვის გაკვეთილს მოგვაგონებს“, ერთი ამო-

სუნთქვით (თუ სულის ამოღებით?) რომ ვნახეთ, დანაწევრებისთვის არ მემეტება, თუმცა, სხვა რა გზაა, შევეცდები, აღვწერო ის, რაც განსაკუთრებით დამამახსოვრდა.

ტატიანას სიზმარი – იულია ბორისოვას მიერ წაკითხული პუშკინის ტექსტი.

ტატიანა ბედობის ღამეს დასთან ერთად მკითხაობს და ესიზმრება, რომ მოვიდა მურა დათვი და სადღაც წაიყვანა. დათვი თან ხიბლავს ქალწულს, თანაც აკრთობს და ცეკვავს მასთან, მაგრამ ეს მხეცი, საბრალო ტატიანას ქვეცნობიერიდან რომ გამოაღწია, არცთუ შორეული ექოა რუსული ხალხური ზღაპრებისა, რომლებშიც ხშირად საბედოს, საქმროს სიმბოლოა!

ტატიანას დაბადების დღე – ესაა სპექტაკლი სპექტაკლში, წარმოდგენა წვეულების მასპინძლის გასამხიარულებლად რუსული ცეკვითა და სიმღერით, იუმორით, საჩუქრებითა და კურიოზებით. ერთი სიტყვით, პროფესიონალების გუნდია. ისევე შთამბეჭდავად მღერიან, როგორც თამაშობენ და ისევე მოხდენილად ცეკვავენ, როგორც მღერიან. აი, „მასოვკაც“ ამას ჰქვია! არც ერთი დეტალი არ ჩანს ზედმეტი ან კონტექსტიდან ამოვარდნილი. ვერაფერს დაუნუნებ, სრულიად იპყრობენ მაყურებელს, „გადარჩენის“ მცირე შანსსაც არ უტოვებენ! Роскошно!

დუელი ლენსკისა და ონეგინს შორის. აბსურდის გამარჯვება სიკეთესა და საღაზრზე – ევგენის სულის ბნელი ნაწილის ზეობა! იღვრება სისხლი, რომელიც არავის სწყუროდა. ეგოისტის, სხვათა გრძნობებით მოთამაშე ცინიკოსის ხელით კვდება პოეტი, ჯერ კიდევ ბავშვით სუფთა არსება. ამიტომაც ონეგინსა და მის ორეულს სპექტაკლში გაუხდელად აცვიათ შავი სამოსი, ხოლო მის

ანტიპოდს – ლენსკის (თავისი ორეულითურთ) – თეთრი. დუელის სცენა, ქარში „ჩაყრილი“ თოვლის ფანტელით, ტკივილამდე დრამატული და ფანტასმაგორიულია. შემოდის უსასოობა.

სულიერად დაობლებული, უიმედო ტატიანას ერთადერთ შვებად ევგენის მიტოვებულ სახლში სტუმრობა ქცეულა. საათობით კითხულობს შეყვარებულის ნაქონ წიგნებს, რომლებსაც ონეგინის მოახლე აწოდებს. ესეც სპექტაკლის ერთ-ერთი გენიალური მომენტია: იატაკზე ჩამუხლული ტატიანა, წინ ერთმანეთის მიყოლებით იწყობს გადაშლილ წიგნებს, თითქოს მათი მეშვეობით სატრფოს აზრების გაზიარებას, მისი სულის დანახვას ცდილობს ან იქნებ საკუთარი ბედისწერისაც? ქარი ამოვარდება, მარტოობასა და სიცივეში შრიალებენ წიგნის ფურცლები.

რუსული გზების გამართაობაზე, თითქმის 200 წლის წინათ, ჯერ კიდევ პუშკინმა იხუმრა – დაბერდებოდი, სანამ ყინვასა და ავდარში პროვინციიდან დედაქალაქამდე ჩააღწევდიო. ცნობილია, რომ ტუმინასსაც იუმორის დახვეწილი გრძნობა ახასიათებს. ჰოდა, პუშკინის მიერ აღწერილი ხანგრძლივი მგზავრობა სცენაზე დადგმულ „ნოეს კიდობანში“ ყურყურტად გამოსახა, თოვლში მორბენალი ანცი კურდღელი კი – მამაცი მონადირის მაცდუნებელ მოპირდაპირე სქესის არსებად, მაგრამ სპექტაკლის ყველაზე ორიგინალური სცენა (მაყურებელს სუნთქვა რომ შეუკრა) მაინც ის არის, რაც აფიშაზე ვიხილეთ: თითქოსდა ციდან ჩამოშვებულ საქანელებზე სხდებიან ახალგაზრდა ქალები, უფრო სწორად, მათ სვამენ ყურადღებიანი და მზრუნველი საქმროები თუ მეუღლეები და ეს საქანელები მაღლა მიიწევენ, ჰაერში ჩერდება... ნელა ირწევიან თეთრ კაბებში ჩაცმული

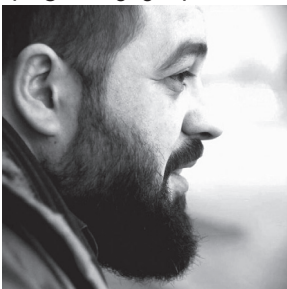
ქალები (მათ შორის ტატიანაც), მოწყვნილი თეთრი მტრედებივით განაბულან, თავები ოდნავ გვერდზე დაუხრიათ... **Печально.**

ეს სულ სიზმრებია, სიზმრები. ცხოვრებაც გრძელი და დამლელი სიზმარია. სპექტაკლის დასასრულს, სხვაზე გათხოვილი და მაინც ონეგინზე შეყვარებული ტატიანა თავდავინწყებით ცეკვავს თავის მურა დათვთან – თან უყვარს, თან ეშინია მისი...

ასე ითავსებს ადამიანი ღმერთისა და მხეცის ბუნებას!

ქართული სახლი კაუნასში

ვაგრძელებ ქართულ-ლიტვურ თემას. ეს არის ოცნება, რომელიც საკუთარ ხმას და გზას ეძებდა, რათა ერთ დღესაც სინამდვილედ ქცეულიყო.

28 ნოემბერს ლიტვაში, ქალაქ კაუნასში „საქართველოს ხელოვნებისა და სურნელის სახლი“ გაიხსნა (სამწუხაროდ, ამ მოვლენის თვითმხილველი ვერ გავხდი).

ხელოვნების სახლის კედლები, საგანგებოდ ამ დღისთვის, გურამ ხეცურიანის ნამუშევრებით დამშვენდა. გამოფენაზე წარმოდ-

გენილ ფერწერულ ტილოებს შორის არის პორტრეტებიც, თუმცა, უნდა ითქვას, რომ მხატვრის შემოქმედებაში უმთავრესი მაინც პეიზაჟის ახლებური გააზრებაა, უფრო ზოგადი და ამავედროულად, უფრო პირადული.

მხატვარს ძველი სახლები იზიდავს – ქალაქად თუ სოფლად – მათი ბედი, ხასიათი, თავგადასავალი. როცა უყურებ მის სურათებს სერიიდან „სახლი“, გესმის ფრთხილად შეღებული კარის ხმა, მორყეული კიბის ჭრიალი, ხის აივანზე – რიკულების გადაძახილი... ამას პეიზაჟებს ვერც კი დაარქმევ – ეს სახლების პორტრეტებია... თავს არ განებებს მათი გაადაამიანურების განცდა...

ერთხელ გურამმა მითხრა, რომ ზამთარი უყვარს, თოვლი, სითეთრე და ზამთრის დასახატავად ხშირად მიემგზავრება ქალაქგარეთ, ძირითადად, მშობლიურ ლეჩხუმში. საერთოდ, მისი პეიზაჟები შთაბეჭდილებები, მოგონებები, განწყობილებები უფროა, ვიდრე ადგილის აღწერა. ავიღოთ თუნდაც „ერთი დღე“: რუხი ამინდი, წინა პლანზე – ტყე თუ პარკი, წაგრძელებული ჩრდილებივით დგანან ნაწვიმარი ხეები, დანისლულია სივრცე... უკანა პლანზე შორს მდგარი ხალხი მოჩანს, ხოლო ცაში, ხეებს ზემოთ – საჰაერო ბურთი, თუმცა მისი იქ ყოფნა არ გიკვირს, არ გეუცხოება, თითქოს მე-19 საუკუნის დასასრულის საფრანგეთში იმყოფებოდე, ეს ტყე თუ პარკი ბულონის ტყე იყოს, ხალხი კი – ცნობისმოყვარე პარიზელები.

მხატვარი ამბობს, რომ, დროის მსვლელობასთან ერთად, მისი ხელწერაც შეიცვალა. ის სულ უფრო მეტად იხრება განზოგადებისკენ, აბსტრაქციისკენ, რაც პეიზაჟის ახლებურად დანახვაში მულავენდება. ასეთია „ერთი დღე“, „ზამთარი“ – თეთრ ფონზე შინდისფე-

რი ხეებით და „ჭაობი“ – ამქვეყნად არსებული ყველა ჭაობის კრებითი სახე.

ამ ახალგაზრდა, თვითმყოფადი ქართველი მხატვრის პერსონალური გამოფენა კაუნასში ლამაზი დასაწყისია „სახლის“ კონცეფციით გათვალისწინებული მრავალფეროვანი კულტურული საქმიანობისა. 21 დეკემბერს, „საქართველოს ხელოვნებისა და სურნელის სახლს“ ეწვევიან საპატიო სტუმრები: საქართველოს ელჩი ლიტვაში ქალბატონი ხათუნა სალუქვაძე, ქალაქ კაუნასის მერი და სხვა ოფიციალური პირები.

ყველა ოცნება ბავშვობიდან ამომზევდება. „სახლის“ იდეის ავტორი და დიასახლისი, ჩემი ძვირფასი მეგობარი, კრისტიანა ბარანაუსკაიტე, ხელოვნებათმცოდნეა. მამით ლიტველს, დედა თბილისელი ჰყავს – წარმოშობით ბერძენი. მშობლებს ერთმანეთი საქართველოში შორეული 1965 წლის ზაფხულში გაუცვნიათ. შეყვარებულები ორი კვირის თავზე შეუღლებულან. დედა თურმე ძალიან ჰგავდა იმ მშვენიერ ასულს, მამას რომ გამოეცხადა სიზმარში. კრისტიანას მეხსიერებაში სამუდამოდ დასახლდა ბავშვობის ტკბილი მოგონებები: ლიტვა, საქართველოში გატარებული არდადეგები, თბილისელი ბებია, ულამაზესი მთის სოფელი ციხისჯვარი – დედის მშობლების ფუძე და ძირი. ჩემი მეგობრის და მისი დის სისხლსა და ცნობიერებაში ერთხელ და სამუდამოდ შეერწყა ერთმანეთს ჩრდილოეთი და სამხრეთი, ისე, რომ არც ერთს დაუკარგავს ზომიერებისა და ნესრიგის გრძნობა და არც მეორეს – სიტბო და სტუმართმოყვარეობა.

როცა საქართველოს, თილისმასავით, მუდამ თან დაატარებ, ბუნებრივია, გინდა, რომ სხვებსაც უწილადო ეს სიყვარული. მეგობრებისთვის მომზადებული კერძების, ქართული ფილმებისა და

მუსიკის ფონზე ჩაეყარა საფუძველი „სახლის“ დაარსების იდეას, ამ სიტყვის ტრადიციული, თითქმის საკრალური მნიშვნელობით: „სტუმარი ღვთისაა“, მასპინძელი კი – უფლის ნების აღმასრულებელი.

„ჩრდილოეთი ყინული უნდა გავალღვო“. – უყვარს ხოლმე თქმა დიასახლისს. ამბობს და აკეთებს კიდეც. „სახლის“ გახსნამდე რამდენიმე თვით ადრე კრისტიანა ბარანაუსკაიტემ კაუნასში ქართული კულტურისა და სამზარეულოს მოყვარულთა კლუბი შექმნა. „სიღბო ჰქონდეს ნაქსოვისა და სიმტკიცე ნაჭედისა“ – ამ ფერიასავით სიფრიფანა ქალბატონს სიძნელები როდი აშინებს! „საქართველოს ხელოვნებისა და სურნელის სახლი“ მხოლოდ მისი მორალური და მატერიალური ძალისხმევით შედეგია.

„მჯერა, რომ მალე ეს ადგილი ჩემი მეორე სამშობლოს მოდელად, სიმბოლოდ იქცევა, მოენყობა ქართველი მხატვრებისა და ფოტოხელოვანთა გამოფენები, ფილმების ჩვენება, ქართული კერძების დეგუსტაცია, კულინარიული მასტერკლასები და იმპროვიზირებული კონცერტები, ანუ პატარა საქართველო ლიტვაში. სამწუხაროდ, მამაჩემი ამ ზაფხულს გარდაიცვალა და ვერ მოესწრო სახლის გახსნას, ვერ გაიზიარა ჩემი და დედას სიხარული – ეს ხომ მისი ოცნებაც იყო! ლიტველი იყო და საქართველოში ცხოვრებაზე ოცნებობდა“. – ამბობს კრისტიანა.

ბაია წიქორიძე ნინო ყიფშიძესა და სამხატვრობო პრობლემებზე

არიან მხატვრები, რომელთა ნამუშევრებიც მხოლოდ ინტერესს კი არ იწვევს, არამედ შთაგონებითაც გავსებს და ამაღლებულ გრძნობებს განგაცდევინებს.

გალერეა „ბაიაში“ გაზაფხულია. დეკემბრის ცივი, ნაცრისფერი დღეების მელანქოლია უკვალოდ ქრება... ნინო ყიფშიძის დიდი პანო – ხასხასა, მწვანე მოლზე ულამაზესი ფერადი ყვავილებით... მათ სურნელსაც კი გრძნობ... ასეთია პირველი შთაბეჭდილება, როდესაც ბაია ნიქორიძის გალერეას ესტუმრები.

ნინო ყიფშიძე, თავისი ესთეტიკითა თუ დახვეწილი ტექნიკით, ერთ-ერთი გამორჩეული მხატვარია – პატარა კუნძული დღევანდელ ქართულ ხელოვნებაში, სადაც სილამაზეს ეთაყვანებიან. მისი დიდი ტილოები, მინიატურები – ყველაფერი მომხიბლავი, მგრძნობიარე და რომანტიკულია, სითბოთი გავსებს და

სასიამოვნო ხასიათზე გაცენებს, ყოველივე ამის უკან კი მძიმე და დამღწეული შრომა დევს. ნინო ქსოვილის ნაკუნებისაგან ქსოვილზევე ქარგავს პეიზაჟებს, ნატურმორტებს, წმინდანთა ხატებს და ფერწერულ ტილოს ამსგავსებს თავის შემოქმედებას. აპლიკაცია ტექსტილზე – ასე ჰქვია ხელოვნების ამ სახეობას, რომელიც უძველესი დროიდან მოდის და დღეს ერთ-ერთი პოპულარული მიმდინარეობაა მსოფლიოში.

მხატვარს სამი პერსონალური და არაერთი ჯგუფური გამოფენა ჰქონდა, როგორც თბილისში, ასევე უცხოეთში.

ნინო ყიფშიძეს, როგორც მხატვარსა და ხელოვნებათმცოდნეს, შთამბეჭდავი და ნაყოფიერი ბიოგრაფია აქვს. ამჟამად მუშაობს „ხალხური და გამოყენებითი ხელოვნების მუზეუმში“ ხელოვნებათმცოდნედ.

ბაია ნიქორიძე (ხელოვნებათმცოდნე, გალერისტი): „ნინო ყიფშიძე ძალიან საინტერესო მხატვარია. სამყარო, რომელსაც ის გადმოსცემს, პოზიტიური და ემოციურია. ძალიან რთული, შრომატევადი სამუშაო აქვს და, ვინც ამ სფეროში მოღვაწეობს, იცის, თუ რამდენად ძნელია დიდ ტილოზე, ქსოვილის ნაკუნებისაგან, კომპოზიციის შექმნა. ნინო ამას იმდენად ვირტუოზულად აკეთებს, რომ მისი ნამუშევრები გამომსახველობითი ხდება, რაც ემოციურ ზეგავლენას ახდენს მნახველზე. საერთოდ, აპლიკაციას ტექსტილზე დეკორატიული დატვირთვა აქვს. ძნელია, ისე შექმნა დეკორატიული გამოსახულება, რომ მოძრაობა, სიცოცხლე შეუნარჩუნდეს, ნინო კი, ფერწერისა და სტილისტური საშუალებების ქსოვილთან შერწყმის ურთულესი კომბინაციით, მას მხატვრულ ელფერს ანიჭებს“.

ბაია ნიქორიძეს იმის შესახებაც ვესაუბრეთ, თუ რა სჭირდება ხელოვნების ბიზნესის განვითარებას საქართველოში.

– **ქალბატონო ბაია, იწურება 2015 წელი. მთელი წლის მანძილზე „ციცკრის“ მკითხველებს ქართველ ხელოვანებსა და მათ ნამუშევრებს ვაცნობდით, მაგრამ არ გვისაუბრია პრობლემებზე, პრობლემა კი, ალბათ, ბევრია და მათი გადაჭრა აუცილებელია. გალერისტების წინაშე რა სირთულეებია?**

– დავინწყებ იმით, რომ საგალერეო მოღვაწეობა საქართველოში 20-25 წელზე მეტს არ ითვლის. პირადად მე უკვე 20 წელია გალერისტი ვარ. ეს არ არის საკმარისი დრო იმისათვის, რომ ეს სფერო სრულფასოვნად განვითარებულიყო, მაგრამ შეიძლებაოდა ხელოვნების ინფრასტრუქტურის განვითარება, რომელიც ქართული ხელოვნების პოპულარიზაციას შეუწყობდა ხელს.

– **და რა არის ამისათვის საჭირო?**

– ინფრასტრუქტურა მოიცავს რამდენიმე სფეროს, რომელიც აუცილებე-

ლია ხელოვნების განვითარებისათვის და ამაზე სახელმწიფომ უნდა იზრუნოს – გარკვეული დაფინანსებაა საჭირო მისი მხრიდან. მინდა გითხრათ, რომ დღესდღეობით სავალალო მდგომარეობა გვაქვს: არ არსებობს არც ტექნიკური ლაბორატორია და არც ამ დარგის სპეციალისტი, რომელიც ხელოვნების ნიმუშის ორიგინალობას გამოიკვლევს და დაადგენს. გვყავს მხოლოდ ვიზუალური ექსპერტები, რომლებიც სურათის ორიგინალობას თვალით ადგენენ.

– **როგორ? მაღალი ხარისხის ასლის დადგენა მხოლოდ თვალთ ხდება? ხომ შეიძლება ვიზუალური ექსპერტი შეცდეს თუ ასლი პროფესიონალურ დონეზეა შესრულებული?**

– რა თქმა უნდა, შეცდომის ალბათობა არსებობს, მაგრამ ლაბორატორიული შემოწმება მხოლოდ უცხოეთში შეიძლება და საკმაოდ დიდი თანხაც ჯდება.

– **განყვეტინებთ, მაგრამ დავინტერესდით. მაგალითად, შესაძლებელია, რომ ვინმე ნიჭიერმა მხატვარმა კაკაბაძის, გუდიაშვილის, ახვლედიანის თუ სხვა დიდი ქართველი მხატვრების ვითომ უცნობი ნამუშევრების ასლი გააკეთოს და ორიგინალად გაასალოს?**

– ძალიან სარისკო საქმეა ამის გაკეთება, მაგრამ შეიძლება. საქმე ის არის, რომ არა გვაქვს მხატვართა ნამუშევრების მთლიანი მონაცემთა ბაზა. მუზეუმებს აქვთ, თუმცა სრულფასოვანი არც მათი ბაზაა. მეც მაქვს ჩემს გალერეაში ასეთი ბაზა. რა სურათებიც შემოდის, აღრიცხულია. ალბათ, სხვა გალერეებშიც არსებობს ბაზები, მაგრამ ექსპერტიზისათვის სულ სხვა რამ არის საჭირო. უნდა იყოს ერთი მთლიანი ბაზა, რომელშიც კონკრეტული მხატვრის ყველა ნამუშევარი იქნება აღრიცხული და მითითებული იქნება, სად არის: მუზეუმში, კერძო კოლექციასა თუ ოჯახში. ასეთი ბაზა ხელმისაწვდომი უნდა იყოს ყველასთვის, მითუმეტეს ვიზუალური ექსპერტისათვის, რათა შესაძარებელი მასალა

ჰქონდეს. ამას გარდა, საჭიროა თანამედროვე ხელოვნების მუზეუმის არსებობაც, რომლის შექმნაზე სახელმწიფომ უნდა იზრუნოს.

– რუსთაველზე რომ ზურაბ წერეთლის თანამედროვე ხელოვნების მუზეუმიამ ფუნქციას არ ითავსებს?

– ის გახლავთ ზურა წერეთლის თანამედროვე ხელოვნების მუზეუმი და მხოლოდ მის კეთილ ნებაზეა დამოკიდებული სხვა მხატვრების ნამუშევრების გამოფენა. ზურა წერეთლის მუზეუმს თუ სხვა კერძო მუზეუმებიც დაემატება, ამას რა სჯობია.

თანამედროვე ხელოვნების ერთი სახელმწიფო მუზეუმი აუცილებელია. როდესაც ჩამოდის ექსპერტი ან ნებისმიერი დაინტერესებული პირი, რომელსაც აქვს სურვილი, რომ საქართველო ჩაერთოს ხელოვნების საერთაშორისო პროცესში, მას აუცილებლად დასჭირდება სრული მასალის ნახვა, შესწავლა და შეფასება. თანამედროვე ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმში კი ყველა თანამედროვე მხატვრის ნამუშევრის ელექტრონული ვერსია განთავსდება. საიტი, რომელზეც მონაცემთა სრული ბაზა იქნება წარმოდგენილი, ექსპერტს მუშაობას გაუადვილებს. თუ საქართველოში ასეთი ტიპის მუზეუმი დაარსდება, ეს იქნება ძალიან წინ გადადგმული ნაბიჯი და დახმარება ჩვენი მხატვრებისთვის.

– კერძო გალერისტების საიტები საკმარისი არ არის?

– კერძო გალერისტებს შეზღუდული ოდენობის მონაცემთა ბაზა აქვთ, რადგან მათ თავიანთი მხატვრები ჰყავთ. კერძო გალერეების მიღმა ძალიან ბევრი მხატვარია დარჩენილი. დასავლეთში, თანამედროვე ხელოვნების მენეჯმენტში, მიღებულია, რომ გალერისტი მუშაობს კონკრეტულ მხატვართან, საქართველოში ასე არ არის და ამას მთელი რიგი მიზეზები გააჩნია – მხატვრის მატერიალური მდგომარეობა, საკანონმდებლო ბაზა და სხვა. გარდა ზემოთ

ჩამოთვლილი პრობლემებისა, არის კიდევ ერთ-ერთი მთავარი პრობლემა – ამ სფეროში არ გვაქვს სპეციალიზირებული გამოცემა – ჟურნალი ან კატალოგი, რომელიც ყოველთვიურად თუ არა, კვარტალურად მაინც გამოვიდოდა. იყო ასეთი ჟურნალი – „ფოკუსი“, მაგრამ შეჩერდა, აღარ გამოდის. დიდი მადლობა თქვენ, „ცისკარს“, რომ ამ სფეროთი დაინტერესდით. არ არის სატელევიზიო გადაცემები თანამედროვე ხელოვნებაზე. არის ტელევიზია, „არტარეა“, რომელიც ძალიან საინტერესო გადაცემებს აკეთებს ხელოვნების შესახებ, მაგრამ მიმდინარე პროცესებს ან საერთოდ არ აშუქებს, ან თუ აშუქებს, მხოლოდ ფრაგმენტულად. ინფორმაციის სიმწირე ძალიან უშლის ხელს თანამედროვე ხელოვნების განვითარების პროცესს.

– თქვენ მიერ ჩამოთვლილ პრობლემათა გარდა, კიდევ რა არის საჭირო იმისათვის, რომ თანამედროვე ხელოვნება სწრაფად და, რაც მთავარია, სწორი მიმართულებით განვითარდეს?

– თანამედროვე ხელოვნების პოპულარიზაციის პარალელური პროცესია ხელოვნების ბაზრის შექმნა, რომელიც ხელს შეუწობს ამ სფეროს რეგულაციას. ბაზარს პირობითად ვეძახით იმ პროცესს, რომელიც ხელოვნების ნიმუშების გაყიდვას ახორციელებს. ეს ძალიან რთული მექანიზმია, რომელიც კარგად მუშაობს დასავლეთში. მისი ამუშავება საქართველოშიც შეიძლება, მაგრამ აბრკოლებს ის პრობლემები, რომლებზეც ვისაუბრეთ.

ზემოთ ჩამოთვლილ პრობლემებს უნდა დავამატოთ ფასების რეიტინგი და დაზღვევის სისტემა, რომელიც ხელოვნების ბაზრის ძალიან მნიშვნელოვანი სეგმენტია. რა თქმა უნდა, რეალურად ფასები და ფასების რეიტინგიც არსებობს, მაგრამ ეს ინფორმაცია ქაოსური და ხელმიუწვდომელია.

– რატომ?

– დასახვევია საკანონმდებლო რეგულაციები, გადასახადებთან დაკავშირე-

ბით. ვფიქრობ, მხატვრები გათავისუფლებულები უნდა იყვნენ საშემოსავლო გადასახადებისაგან, რადგან ძალიან დიდი პროცენტული დარიცხვა აქვთ და ეს არასწორია. როდესაც ფიზიკური პირი სახელოსნოში ყიდულობს ნახატს, ფასი არ ფიქსირდება. არც ნამუშევარია სადმე დაფიქსირებული, მაგრამ, როდესაც გალერისტი იძენს ნამუშევარს, ფასიც ფიქსირდება და ნამუშევარიც. მხატვარი თუ გათავისუფლებული იქნება საშემოსავლო გადასახადისაგან, მაშინ ფასის დაფიქსირებაც იქნება შესაძლებელი. გარკვეული შეღავათი უნდა იყოს იმ პირთათვისაც, ვინც ხელოვნების ნიმუშებს იძენს უშუალოდ მხატვრებისაგან. ხელოვნების ბაზარი იმიტომ არის მომგებიანი უცხოეთში, რომ იქ არის კორპორაციები, რომლებიც თუ კონკრეტული თანხის, ვთქვათ, 50 ათასი დოლარის ზემოთ იძენს სახელოვნებო პროდუქციას, გარკვეული გადასახადებისგან თავისუფლდება. ყველა სხვადასხვა რგოლი ჩაბმულია იმ საერთო ჯაჭვში, რომელსაც ხელოვნების ბაზარი ჰქვია და კმაყოფილია მხატვარიც, დილერიც, გალერისტიც და ბიზნესმენიც. ეს გახლავთ სწორი ფინანსური პოლიტიკის შედეგი და მისასაღებელი იქნება, თუ საქართველოშიც განხორციელდება ასეთი რეგულაციები.

– თქვენი გალერეა თუ მონაწილეობდა რომელიმე უცხოურ პროექტში?

– ჩვენ ვმონაწილეობდით სოთბის გამოფენაზე.

2013 წელს სოთბის წარმომადგენლები საქართველოში ჩამოვიდნენ. ეს იყო დიდი პროექტი, რომელიც მოიცავდა კავკასიის და შუა აზიის რეგიონებს. 2013-2014 წლებში სოთბის აუქციონის სახლში მოენყო გამოფენები სახელწოდებით „გზაჯვარედინზე“. პირველ გამოფენაზე წარმოდგენილი იყო კავკასია და შუა აზია, მეორეზე – კავკასია, თურქეთი, ავღანეთი და ირანი. ხუთდღიანი გამოფენები იყო. პირველ წელს წარდგენილი იყო ათი ქართველი მხატვარი, მეორე წელს – ექვსი. ამ გამოფენაზე საქართველოდან ჩემი გალერეა, გალერეა „თიბისი“ და სამი დამოუკიდებელი მხატვარი მონაწილეობდა. ჩემმა გალერეამ პირველ წელს წარადგინა მერაბ აბრამიშვილი, ირაკლი ფარჯიანი და კოტე სულაბერიძე. მეორე წელს – ირაკლი ფარჯიანი, მერაბ აბრამიშვილი და ვახო მუმლაძე. პირველ და მეორე გამოფენებზე გაიყიდა მერაბ აბრამიშვილი.

ესაუბრა
მარიკა კახაძე

სვეტლანა ალექსიევიჩი – 2015 წლის ლაურეატი

2015 წლის ნობელის პრემია ლიტერატურაში 68 წლის ბელორუს მწერალს, **სვეტლანა ალექსიევიჩის** მიანიჭეს – „მისი პროზის მრავალხმოვანი ჟღერადობის, ტანჯვის და გამბედაობის უკვდავყოფისათვის“. ამ ფორმულირებით შეფასდა ნობელიანტის შემოქმედება. წლევანდელმა პრემიამ ლიტერატურაში 8 მილიონი შვედური კრონი შეადგინა (953 ათასი აშშ. დოლარი).

სვეტლანა ალექსიევიჩი – რუსულენოვანი ლიტერატურის კლასიკოსი – ავტორია წიგნებისა: „ომს ქალის სახე არა აქვს“, „თუთიის ბიჭები“, „დრო – სექენდ ჰენდი“, „უკანასკნელი მოწმე“, „ჩერნობილის ლოცვა“. ყველა ეს წიგნი გაერთიანებულია ციკლში „წითელი ადამიანი, უტოპიის ხმები“. როგორც მწერალი აცხადებს, მან ნობელის პრემია კონკრეტულად ერთი წიგნისათვის კი არა, მთელი თავისი შემოქმედებითი მოღვაწეობისთვის მიიღო.

ევროპაში იმპერვიუს დროს, კითხვაზე – როგორ გამოიყენებთ პრემიას? მწერალმა უპასუხა: „ამ პრემიით მე ჩემს თავს თავისუფლებას ვუყიდი. მე ძალიან დიდ ხანს ვანდომებ წიგნის წერას, რადგან საჭიროა: მოგზაურობა, წერა, ბეჭდვა. ეს ყველაფერი დიდ თანხებთანაა დაკავშირებული. ახლა უკვე შემიძლია მშვიდად ვიმუშაო და აღარ ვიფიქრო იმაზე, თუ სად და როგორ ვიმოგო ფული“.

სვეტლანა დაიბადა უკრაინაში, გაი-

ზარდა მინსკში. საბჭოეთის დაშლის შემდეგ იგი ხანგრძლივი დროის მანძილზე ცხოვრობდა იტალიაში, აგრეთვე – გერმანიაში, საფრანგეთში, შვედეთში და

მხოლოდ ორი წლის წინ დაბრუნდა მინსკში. ევროპელი მკითხველი მას კარგად იცნობს, რადგან მისი წიგნები 21 ენაზეა თარგმნილი და მთლიანი ტირაჟი მილიონ ეგზემპლარზე მეტს შეადგენს. სვეტლანას ბევრი თაყვანისმცემელი ჰყავს რუსეთში. შარშან, ხმათა უმრავლესობით (ონლაინ გამოკითხვა „Lenta.ru“-ზე), წლის საუკეთესო მწერლად დასახელდა, მაგრამ დასავლეთში გაცილებით პოპულარულია. ბოლო სამი წელი ნობელის ფავორიტთა პირველ სამეულში შედიოდა, ბუკმეიკერები მასზე დიდ ფსონებს დებდნენ და, ამდენად, მისთვის მინიჭებული პრემია მოულოდნელი არავისთვის ყოფილა.

„Lenta.ru“-ს ლიტერატურული მიმომხილველი ნატალია კორეტიკოვა წერს: „მისი წიგნების წაკითხვა აუცილებელია, მაგრამ გეშინია. აქვს ნაწარმოებები, რომელთა გამოც ტირი. ამიტომაც მათი წაკითხვა გიჭირს. ავტორი გვიამბობს გატეხილ და მოპარულ ცხოვრებაზე, ღამეულ გოდებასა და ისტერიკაზე, სიცოცხლეზე, რომელიც სიკვდილზე უარესია. იგი დოკუმენტალისტი მწერალია, წერს სიმართლეს და ეს სიმართლე აორთის გაგლეჯის ტოლფასია, მაგრამ საკუთარი თავი უნდა აიძულო, რომ სინამდვილეს თვალი გაუსწორო. ალექსიევიჩის ნობელი მწარეა. თავად მწერალი საკუთარ თავზე ამბობს: „მე ყური ვარ!“ მოგზაურობს, რომ ადამიანები გაიცნოს, დაუახლოვდეს და მათი სულის ტკივილი გაიზიაროს. უსმენს მათ, იწერს და გვიყვება თავის წიგნებში, გვახსენებს დავიწყებულს“.

ეპიზოდი წიგნიდან „ომს ქალის სახე არა აქვს“:

„ჩვენთან რადისტი იყო, ცოტა ხნის წინ იმშობიარა. ბავშვი მშეირია, ძუძუ უნდა, მაგრამ დედაც მშეირია, რძე არა აქვს... ბავშვი ტირის...“

– გერმანელების სადამსჯელო რაზმი ახლოსაა... ძალებით არიან... ძალები გაიგონებენ ჩვილის ტირილს და ყველანი დავილუპებთ. მთელი ჯგუფი – ოცდაა-

თი ადამიანი... თქვენ გესმით?

ვიღებთ გადანყვეტილებას...

ვერავინ ვბედავთ მეთაურის გადანყვეტილება ვუთხრათ, მაგრამ დედა თვითონ ხვდება.

შეფუთულ ჩვილს წყალში ძირავს და დიდხანს უჭირავს... ბავშვი აღარ ტირის... ხმა არ ისმის... ჩვენ დაბლა ვიყურებით, თავს ვერ ვწევთ, თვალს ვერ ვუსწორებთ დედას, ვერც – ერთმანეთს“.

ისტორია წიგნიდან „დრო სექენდ ჰენდი“ 1990 წლებზეა.

კვდება მოხუცი. ოჯახს არ გააჩნია არც დასამარხი და არც ცხედრის მორგში გადასასვენებელი ფული, არც იმის საშუალება აქვს, ექიმს გადაუხადოს და გარდაცვალების ცნობა დააწეროს. მიცვალებული ერთი კვირაა სახლში ასვენია და შვილები და შვილიშვილები, როგორც შეუძლიათ, აბალზამირებენ, კალიუმის პერმარგანატით წმენდენ, სველ ზენრებში ახვევენ. ამის შესახებ იგებენ ბანდიტები, ოჯახს დასაფლავების ფულს აძლევენ და სანაცვლოდ ბინას ართმევენ. ამის შემდეგ განსვენებულის ოჯახის წევრები ბომჟები ხდებიან.

სვეტლანა ალექსიევიჩის შემოქმედების მთავარი გმირი წითელი ადამიანია, „სოვეტიკუსი“, რომელიც თავისი მენტალობით, მსოფლმხედველობითა და ღირებულებებით წარმოაჩინა მწერალმა.

გთავაზობთ ნობელიანტი მწერლის გამონათქვამებს, რომლებიც ცნობილია, როგორც პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში, ასევე – უცხოეთში.

თემის არჩევის შესახებ...

„ორმოცი წელია, საბჭოთა ცივილიზაციის კვლევით ვარ დაკავებული. სოციალიზმი და ფაშიზმი – ეს არის XX საუკუნის ორი იდეა – ძალიან მზაკვრული და მაცდური. მე ყოველთვის მაინტერესებდა, რატომ არის საზოგადოება დაბრმავებული დღევანდელ რუსეთში?! კომუნისტური ეპოქის გადაგდება და მათი ლიდერების პორტრეტების ჩამოსხნა ერთია, მაგრამ ადამიანთა სულიდან მათი ამოღება გაცილებით ძნელი ყოფილა. არც ისე დიდი ხნის წინ მამა გარდამეცვალა. მეუბნებოდა, ანდერძად გიტოვებ, რომ მოვკვდები, პარტილეთი ჩამაყოლე საფლავშიო. მას ძალიან სწამდა, სჯეროდა კომუნიზმის. მე ვცდილობ, გავიგო, გამოვიკვლიო, ამ უზარმაზარ არეალში, თხუთმეტი რესპუბლიკის სივრცეში, ხალხს ასე ბრმად რატომ სწამდა კომუნიზმის“ („Хартия’97“, 2015 წლის მაისი).

„მე ყველა ჩემს წიგნში „საშინაო კომუნიზმის“ იდეას ვიკვლევდი. ტოტალიტარიზმი – რა არის ეს? როგორ ვცხოვრობდით აქ? როგორები გამოვედით აქედან? ეს თემა უფრო მწვავე რომ გამეხადა, ვარჩევდი უკიდურეს ვარიანტებს და არა ე.წ. „დადებით მაგალითებს“. რა თქმა უნდა, დადებითი მომენტებიც იყო. ბევრმა ადამიანმა მოახერხა და გადალახა ტოტალიტარიზმი, გადააკეთა საკუთარი თავი, მაგრამ მთლიანად ქვეყნის გადაკეთება ჯერ-ჯერობით ვერ შეძლო, თუმც, ვფიქრობ, იმის საფუძველი არ უნდა არსებობდეს, რომ ყველაფერი ახალი რევოლუციით დასრულდება,“ („Новая газета“, 2013 წლის აგვისტო).

სამშობლოში დაბრუნების შესახებ

„მე იმიტომ დავბრუნდი სამშობლოში, რომ ჩვენს ხალხს მოეუსმინო. მე ვარ ადამიანი-ყური. ჩემი წიგნები ადამიანებთან უშუალო ურთიერთობით, მათგან მოსმენილითა და ნაამბობით ცოცხლობენ. ხელისუფლება არ იმჩნევს, რომ აქ ვარ, ვითომ არ დავბრუნებულვარ“ („Deutsche Welle“, 2013 წლის ნოემბერი).

რუსული მედიის შესახებ

„რასაც დღეს რუსი ჟურნალისტები ამბობენ ევროპასა და უკრაინაზე – ამისათვის ისინი უბრალოდ უნდა გაასამართლო, მაგრამ მარტო ეს არ არის პრობლემა, საქმე ის არის, რომ ხალხს ამის მოსმენა უნდა. დღეს ჩვენ შეგვიძლია ვილაპარაკოთ კოლექტიურ პუტინზე, იმიტომ რომ ყოველ რუსში პუტინი ზის“ („Хартия’97“, 2015 წლის მაისი).

„მე ნავიკითხე, როგორ წერდა ერთი ცნობილი მოსკოველი ჟურნალისტი: ფულიანი კაცი – ეს ყველანაირად განსაკუთრებული ტიპაჟიაო. წარმოვიდგინე, რა მოხდებოდა მსგავსი რამ ევროპის რომელიმე გამოცემაში რომ მიეტანა. სამსახურიდან დაითხოვდნენ, ხელს ალარავინ ჩამოართმევდა“ („Афиша“, 2015 წლის ოქტომბერი).

გაუბეზარი და საშიში რუსეთის შესახებ

„ჩვენ გვეგონა, რომ მონური მენტალობა გაქრა ხალხში. შესაძლოა, ის მართლაც გაქრა, ოღონდ მხოლოდ კულტურული ფენის გარკვეულ ნაწილში. ხალხმა ვერ გაიგო, რა მოხდა. მე ვმოგზაურობდი რუსეთში და ვხედავდი, რა ეწერა ავტომობილებზე: „ობამა ჩმო“,* „ადგებოდეს სტალინი“... კაცი გერმანული მერსედე-

* ჩმო (რუს.ჟარგ.) – человек морально обосранный – მორალურად ჩასვრილი ადამიანი.

სით მიდის და აწერია: „ბერლინზე!“ კითხულობ ყველაფერ ამას და სასონარკვეთილება გიპყრობს“ („ИЗВЕСТИЯ“, 2015 წლის ოქტომბერი).

„რა თქმა უნდა, ეს ვაიმარის კომპლექსია. ის არსებობს. არ შეიძლება რუსეთი დიდ ხანს გყავდეს დამცირებული – ეს ძალიან სახიფათოა. წლობით დამცირება, რომელიც რუსეთმა გამოიარა, არ შეიძლება უკვალოდ გამქრალიყო. დაჭიმული ზამბარა უნდა მოშველებულიყო და ასეც მოხდა. ამაში რუსული ხასიათის რაღაც ფენომენიცაა – აბსოლუტურად ყველასათვის გაუგებარი“ („Медуза“ 2015 წლის სექტემბერი).

პოლიტიკოსებისადმი ნობელის შესახებ

„მე საერთოდ არ მწამს პოლიტიკოსების. ვფიქრობ, რომ მათ თავადაც არ იციან, რისი სჯერათ. სწამთ იმისი, რაც მოცემულ მომენტში სჭირდებათ კონკრეტული მიზნის მისაღწევად. ჩვენს ქვეყანაში არ შეიძლება პოლიტიკოსების გჯეროდეს, მითუმეტეს ასეთი ტოტალიტარულების. აი, ლუკა-

შენკო ამბობს, რომ დასავლეთში სუსტი პოლიტიკოსები არიან. ეს ასე არ არის. ისინი წარმოადგენენ საზოგადოებას, რომელსაც არ უნდა, ჩაიცვას სულელური ჩექმები, ხელში ავტომატი აილოს და საომრად წავიდეს. არც ერთი ევროპელი და ზოგადად დასავლეთელი სამხედრო არ იტყვის იმას, რაც ამას წინათ გრაჩოვმა განაცხადა: „ჩვენი ბიჭები პირზე ღიმილით იხოცებოდნენ ჩეჩნეთში“. ასეთი რამ შეიძლება თქვას იმ ადამიანმა, რომელიც ეს წუთია ამოვიდა სანგრიდან, სადაც მთელი ცხოვრება გაატარა“. („Радио Свобода“, 2014 წლის აპრილი).

P.S. როდესაც შვედეთის აკადემიამ ნობელის პრემიის ლაურეატის გვარი გამოაცხადა, მას პირველმა რუსეთის ფედერაციის კულტურის მინისტრმა, ვლადიმერ მედინსკიმ მიულოცა შემდეგ კი – ბელორუსიის კულტურის მინისტრმა და უკრაინის პრეზიდენტმა. რუსეთისა და ბელორუსიის პრეზიდენტებს ჯერ-ჯერობით არ მიულოციათ. ნობელიანტის მიმართ პატივისცემა, შესაძლოა, ოფიციალური ცერემონიის შემდეგ (10 დეკემბერს გაიმართება) გამოხატონ.

მარია კიზივაძე